تفسیر القرآن الکریم

(جزء تبارك وجزء عمّ)

بقلم محمد بن صالح

قوړیان کریم

(29-ژه 30- پارلسرښتې ته فسري)

موهه ممه د سالح

مسلله تله ر نه شر بیانی

قوړان کریم

(29 - څوک 30 - پارلسنۍ ته فسری)

مؤلف محمد د سالم

مللې تلویزیونې شریکتیا

تفسير القرآن الكريم

(جزء تبارك وجزء عمّ)

بقلم

محمد بن العلامة الحاج داملا صالح الكاشغري الآرتوجي

دار النشر للقوميات

تەفسىرنىڭ تەھرىرى: خوجائابدۇللا ئوسمان
مەسئۇل مۇھەررىرى: رىشت ۋاھىدى
مەسئۇل كوررېكتور: ھەمرا ھاسىل

قۇرئان كەرىم
(29 ـ ۋە 30 ـ پارىلىرىنىڭ تەفسىرى)
مۇھەممەت سالىھ

نەشر قىلغۇچى: مىللەتلەر نەشرىياتى
ۋە تارقاتقۇچى
ساتقۇچى: جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باسقۇچى: مىللەتلەر باسما زاۋۇتى
1991 ـ يىل 10 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى
1991 ـ يىل 10 ـ ئايدا بېيجىڭدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى
باھاسى: 23.10 يۈەن

تەفسىرنىڭ ئىشلىنىشى ھەققىدە

1983 - يىلى ئۇرۇمچىدە ئاپتونوم رايون بويىچە ئىمام تەربىيە-لەش كۇرسى ئېچىلغانىدى، پۈتۈر بۇ كۇرسقا مۇدەررىسلىككە تەكلىپ قىلىنىپ، تەفسىر ۋە ھەدىستىن دەرس ئۆتتۈم. شۇ چاغدا، كۇرسقا قاتناشقۇچى تالىبۇلئىلمى (ئىلىم تەلەپ قىلغۇچى)لەرنىڭ تەلىپىنى قاندۇرۇش ۋە كۇرسنىڭ دەرسلىكىگە بولغان ئېھتىياجىنى تەمىن ئېتىش ئۈچۈن، دەسلەپتە «قۇرئان كەرىم»نىڭ ئاخىرقى پارىسى («ئەممە» پارىسى)نىڭ تەفسىرىنى ئىشلىگەنىدىم، كۇرسانت-لارنىڭ تەلىپى بويىچە كېيىن يەنە «تەبارەك» پارىسىنى ئىشلەپ ئۇنىڭغا قوشتۇم. «قۇرئان كەرىم»نىڭ بۇ ئاخىرقى ئىككى پارىسى كۆپچىلىك ئىمامىلارغا خېلى تونۇشلۇق ۋە پادا بولغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە تەفسىر ئىخچام ۋە ئاممباب بولغانلىقى ئۈچۈن، ئوقۇتۇش-نىڭ ئۇنۇمى خېلى ياخشى بولىدى. ئەينى زاماندا، بىر قىسىم پىشقەدەم ۋە نوپۇزلۇق قەشقەر ئۆلىمالىرى «ئەممە» پارىسىنىڭ تەفسىرىنى كۆرۈپ چىقىپ، مۇقىملاشتۇرۇش يۈزىسىدىن تەقرىز يېزىپ بەرگەنىدى.

كۆپ يىللاردىن بۇيان، بۇ تەفسىر شاپىگرافتا بېسىلىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ئېچىلغان دىنىي كۇرس-لاردا جۈملىدىن شىنجاڭ ئىسلام ئىنستىتۇتىدا كۇرسانتلارغا دەرسلىك قىلىنىپ كەلمەكتە.

تەفسىرنىڭ تۈزۈلۈشىگە كەلسەك، ئالدى بىلەن ئايەتلەرنىڭ

تېكستى، ئاندىن تەرجىمىسى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى، مۇھىم نۇقتىلىرى بېرىلدى ھەمدە ئايەتلەرگە مۇناسىۋەتلىك بىر قىسىم مەزمۇنلار ئىزاھ تەرىقىسىدە بەت ئاستىغا بېرىلدى. تەپسىردىكى «يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى»، «مۇھىم نۇقتىلىرى» دېگەن قىسىملار «مۇقەررەرۇتتەپسىر» (ئېتىراپ قىلىنغان تەپسىر) نامىلىق تەپسىر كىتابىدىن ئېلىندى.

بۇ تەپسىردە سەۋەنلىك ياكى خاتا كەتكەن جايلار كۆرۈلسە، كىتابخانلارنىڭ تۈزىتىش بېرىشىنى سورايمەن.

مۇھەممەت سالىھ

1990 ـ يىل 10 ـ ئاي

تقریظ (تقریز)

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله وحده والصلوة والسلام علی من لا نبی بعده

الله تعالی غه حمد ثنا و رسول صلی الله علیه وسلم غه درود ایتقاندین کیین بز تو بنده اسمی یازلغان کاشغر علمالاری ایتامزکی بو وقتغه قدر قرآن کریم عظیم الشأن اویغور تیلیده ترجمه قیلنمه غان ایدی. فاضل کامل محمد صالح جهد بلیغ ایلاب تولا اجری سنکدوروب تونجی قیتیم اویغورچه تولوق ترجمه قیلیب چیقان قرآن کریم ترجمه سیدین برنجی فاره سی تنک ترجمه سینی اوتوزنجی فاره سی تنک ترجمه سی ایلان تفسیر بنی باشتین آخر کوزدن کوچورمق. بز تنک آریز ویمزغه موافق چیقان بو ترجمه و تفسیر اوچون نهایت خوشحال اولدوق. بو ترجمه و تفسیر اصلی عربچه سنغه صادیق لیق ایلان کم زیاده لیکتین خالی دل عیناً و روان ترجمه قیلینغان اولوب مضمونی علمأ السلف (اوتکنکی اسلام علمالاری) طرفیندین یازیلغان تفسیر کتاب لاری تنک روحیغه اویغون کیلیدو. ترجمه ده قرآن کریم تیلدکی قیسین وناز وک معنالاری اویغور تیلی قاعده سیه بوینچه چوشونوشلوک روشن افاده قیلینغان. ترجمه و تفسیر تنک توغرا وصفت لیک بولغانلیغی غه بز علمالار قوشولیمز. قرآن کریم نی طلب

لایق ترجمه و تفسیر قیلیب چیقیش بین عبارت بو مرکب و مشکل وظیفه نی کما ینبغی
او بیان آدا قیلغان فاضل مذکور محمد صالح غه رحمت اوقویمز . الله رحمت
قیلسون !.

کاشغر عیدگاه جامعه سی تنک خطیبی و امامی و مدرسی شینجانگ اسلام
جمعیتی تنک معاون مدیری قاسم قاری حاجم
کاشغر عیدگاه جامعه سی تنک خطیبی سابق چاسه مدرسه سی تنک مدرسی داملا سلیمان ضیاء حاجم

کاشغر عیدگاه جامعه سی تنک خطیبی و مدرسی سابق خانلق مدرسه تنک
مدرسی اسلام جمعیتی تنک دائیمی هیئت اعضاسی صالح داملا حاجم
کاشغر سابق خانلق مدرسه تنک مدرسی اسلام جمعیتی تنک اعضاسی صالح داملا حاجم

اسلام جمعیتی تنک دائیمی هیئت اعضاسی سابق عیدگاه جامعه سی تنک
خطیبی عیسی
کاشغر سابق فوک مدرسه تنک مدرسی اسلام جمعیتی تنک اعضاسی زینة العابدین موسی داملا

کاشغر جامع قدیم تنک خطیبی اسلام جمعیتی تنک اعضاسی هارون خان حاجم

تەقرىز

بسم الله الرحمن الرحيم

ئاللاغا ھەمدۇ سانا ۋە رەسۇل سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەمگە دۇرۇد ئېيتقاندىن كېيىن، بىز تۆۋەندە ئىسمى يېزىلغان قەشقەر ئۆلىمالىرى ئېيتىپبىزكى، بۇ ۋاقىتتا قەدەر ئۇلۇغ قۇرئان كەرىم ئۇيغۇر تىلىدا تەرجىمە قىلىنمىغاندى. پازىل كامىل مۇھەممەت سالىھ جەھدى بەلىغ ئەيلەپ (قالتىس تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ)، تولا ئەجىر سىڭدۈرۈپ، تۇنجى قېتىم ئۇيغۇرچىغا تولۇق تەرجىمە قىلىپ چىقىقان قۇرئان كەرىم تەرجىمىسىدىن بىرىنچى پارچىنىڭ تەرجىمىسىنى ۋە ئوتتۇزىنىچى پارچىنىڭ تەرجىمىسى بىلەن تەفسىرىنى باشتىن ئاخىر كۆزدىن كەچۈردۇق. بىزنىڭ ئارزۇيىمىزغا مۇۋاپىق چىقىقان بۇ تەرجىمە ۋە تەفسىر ئۇچۇن ناھايىتى خۇشال بولدۇق. بۇ تەرجىمە ۋە تەفسىر ئەسلى ئەرەبچىسىگە سادىقلىق بىلەن كەم-زىيادىلىكتىن خالىي، دەل ئەينەن ۋە راۋان چىققان بولۇپ، مەزمۇنى ئۆتكەنكى ئىسلام ئۆلىمالىرى تەرىپىدىن يېزىلغان تەفسىر كىتابلىرىنىڭ روھىغا ئۇيغۇن كېلىدۇ. تەرجىمىدە قۇرئان كەرىم تىلىدىكى قىيىن ۋە نازۇك مەنىلەر ئۇيغۇر تىلى قائىدىسى بويىچە چۈشىنىشلىك ۋە روشەن ئىپادىلەنگەن. تەرجىمە ۋە تەفسىرنىڭ توغرا ۋە سۈپەتلىك بولغانلىقىغا بىز ئۆلىمالار قوشۇلىمىز. قۇرئان كەرىمنى تەلەپكە لايىق تەرجىمە ۋە تەفسىر قىلىپ چىقىشتىن ئىبارەت بۇ مۇرەككەپ ۋە مۇشكۈل ۋەزىپىنى دەل جايىدا، ئوبدان ئادا قىلغان پازىل مەزكۇر

مۇھەممەت سالىھقا رەھمەت ئوقۇيمىز، ئاللا رەھمەت قىلسۇن!

قەشقەر ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتىبى، ئىمامى، مۇدەررىسى ۋە شىنجاڭ ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى قاسىم قارىي ھاجىم؛

قەشقەر ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتىبى، سابىق چاسا مەدرىسەسىنىڭ مۇدەررىسى دامۇللا سۇلەيمان ئوسمان ھاجى؛

قەشقەر ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتىبى ۋە مۇدەررىسى، سابىق خانلىق مەدرىسەنىڭ مۇدەررىسى، شىنجاڭ ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى سالىھ دامۇللا ھاجىم؛

قەشقەر سابىق خانلىق مەدرىسەنىڭ مۇدەررىسى، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى سالىھ دامۇللام؛

ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى، سابىق ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتىبى ئابدۇرىشىد ئەئلەم ئاخۇنۇم؛

قەشقەر سابىق دۆڭ مەسجىت مەدرىسەسىنىڭ مۇدەررىسى، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى زەينۇل ئابىدىن مەۋلۇۋى دامۇللا ھاجىم؛

قەشقەر جامە قەدىمنىڭ خەتىبى، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى ھارۇنخان ھاجىم.

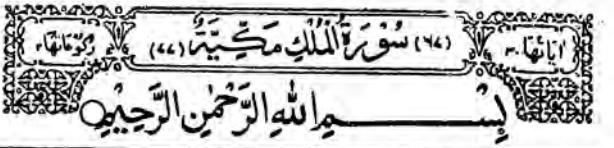
1983 - يىل

مۇندەرىجە

67. سۈرە مۇلك 1
68. سۈرە قەلەم 18
69. سۈرە ھاققە 37
70. سۈرە مەئارىج 51
71. سۈرە نۇھ 63
72. سۈرە جىن 75
73. سۈرە مۇززەممىل 89
74. سۈرە مۇددەسسىر 101
75. سۈرە قىيامەت 122
76. سۈرە ئىنسان 136
77. سۈرە مۇرسەلات 151
78. سۈرە نەبە 165
79. سۈرە نازىئات 178
80. سۈرە ئەبەسە 191
81. سۈرە تەكۋىر 202
82. سۈرە ئىنفىتار 210
83. سۈرە مۇتەففىفىن 215
84. سۈرە ئىنشىقاق 227
85. سۈرە بۇرۇج 233
86. سۈرە تارىق 240

87. سۆرە ئەئلا 245
88. سۆرە غاشیە 250
89. سۆرە فەجر 256
90. سۆرە بەلەد 266
91. سۆرە شەمس 273
92. سۆرە لەیـل 278
93. سۆرە زۆھا 284
94. سۆرە ئینشراح 288
95. سۆرە تین 291
96. سۆرە ئەلەق 294
97. سۆرە قەدر 301
98. سۆرە بەیـیـنە 304
99. سۆرە زەلزەلە 310
100. سۆرە ئادیـیات 313
101. سۆرە قارىئە 316
102. سۆرە تەکاسۆر 319
103. سۆرە ئەسر 321
104. سۆرە ھۆمەزە 323
105. سۆرە فیل 326
106. سۆرە قۆرەیش 329
107. سۆرە ماعۆن 331
108. سۆرە کەۆسەر 333
109. سۆرە کافرۆن 336
110. سۆرە نەسر 339

111. سۈرە مەسەد 341
112. سۈرە ئىخلاس..... 343
113. سۈرە فەلەق 346
114. سۈرە ناس 347

تَبٰرَكَ الَّذِيْ بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيْرُ ۝١ الَّذِيْ خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ
اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْغَفُوْرُ ۝٢ الَّذِيْ
خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ طِبَاقًا ۭ مَا تَرٰى فِيْ خَلْقِ الرَّحْمٰنِ
مِنْ تَفٰوُتٍ ۭ فَارْجِعِ الْبَصَرَ ۙ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُوْرٍ ۝٣
ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ
خَاسِئًا وَّهُوَ حَسِيْرٌ ۝٤ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاۗءَ الدُّنْيَا
بِمَصَابِيْحَ وَجَعَلْنٰهَا رُجُوْمًا لِّلشَّيٰطِيْنِ وَاَعْتَدْنَا لَهُمْ
عَذَابَ السَّعِيْرِ ۝٥

تەرجىمىسى:

67. سۈرە مۈلك

مەككىدە نازىل بولغان، 30 ئايەت*.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

* سۈرە مۈلك (تەبارەك سۈرىسىنىڭ) خاسىيىتى توغرىسىدا:
ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر

(پۇتۇن ئاسمان - زېمىننىڭ) پادىشاھلىقى ئىلكىدە بولغان ئاللانىڭ بەرىكىتى بۇيۇكتۇر. ئاللا ھەر نەرسىگە قادىردۇر[1]. سىلەردىن قايسىلارنىڭ ئەمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن ئاللا ئۆلۈمنى* ۋە تىرىكلىكنى ياراتتى، ئاللا غالىبتۇر، (تۆۋبە قىلغۇچىنى) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر[2]. ئاللا يەتتە ئاسمانىنى

ئەلەيھىسالام مۇنداق دېگەن: "قۇرئاندا 30 ئايەتتىن تەركىب تاپقان، ئوقۇغان ئادەمگە شاپائەت قىلىندىغان ھەتتا ئۇنىڭ گۇناھلىرى مەغپىرەت قىلىنىدىغان بىر سۈرە بار، ئۇ تەبارەكتىن ئىبارەتتۇر."

ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن بىرى ئۇقماستىن بىر قەبرىنىڭ ئۈستىگە چېدىر تىكىپتۇ، قارىسا چېدىر تىككەن يەر بىراۋنىڭ قەبرىسى بولۇپ، بۇ يەردە بىر كىشى تەبارەك سۈرىسىنى ئوقۇپ تۈگىتىپتۇ"، ھېلىقى ساھابە پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ ھۇزۇرىغا كېلىپ: "ئې رەسۇلاللا، مەن ئۇقماستىن بىر قەبرىنىڭ ئۈستىگە چېدىرىمنى تىكىپتىمەن، قارىسام ئۇ يەردە بىر ئادەم تەبارەك سۈرىسىنى ئوقۇپ تۈگەتتى" دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام: "تەبارەك سۈرىسى ئازابنى توسقۇچىدۇر، تەبارەك سۈرىسى ئۇ ئادەمنى قەبرە ئازابىدىن قۇتقۇزىدۇ" دېدى.

جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام.... تەبارەك سۈرىسىنى ئوقۇمىغىچە ئۇخلىمايتتى" دەيدۇ.

* ئۆلىمالارنىڭ ئېيتىشچە، ئۆلۈم دېگەن ھاياتلىقتىن پۈتۈنلەي ئۈزۈلۈپ يوقلىپ كېتىش ئەمەس. پەقەت ئىنسانىنىڭ بۇ دۇنيادىن ئۇ دۇنياغا يۆتكىلىشىدىن ئىبارەت. پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ بىر ھەدىسىدە مۇنداق دېيىلگەن: "سىلەردىن بىرەيلەن قەبرىدە قويۇلۇپ، بۇرادەرلىرى ئۇنى كۆمۈپ قايتقاندا، ئۇ ئۇلارنىڭ كەشلىرىنىڭ ئاۋازىنى چوقۇم ئاڭلاپ تۇرىدۇ."

بىرىنى بىرىنىڭ ئۇستىدە قىلىپ ياراتتى، ھەربىيان ئالىلانىڭ يارىتىشىدا ھېچ نۇقسانىنى كۆرمەيسەن، سەن (ئاسمانلارغا) قاراپ باقىنسكى، بىرەر يوچۇقنى كۆرەمسەن[3]. ئاندىن سەن يەنە ئىككى قېتىم قارىغىن. كۆزۈڭ (ئاسمانلاردا بىرەر نۇقسانىنى تېپىشتىن) ئۈمىد ئۈزگەن ۋە تالغان ھالدا قايتىدۇ[4]. (بىزگە بارلىق ئاسمانلاردىن) ئەڭ يېقىن ئاسمانىنى چىراغلار (يەنى يورۇق يۇلتۇزلار) بىلەن بېزىدۇق ۋە ئۇلارنى (پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە تىڭشاشقا ئۇرۇنغان) شەيتانلارنى ئاتىدىغان نەرسە قىلىدۇق (يەنى شەيتانلار يۇلتۇزلاردىن چىقىقان شولا بىلەن ئېتىلىدۇ)، شەيتانلارغا (ئاخىرەتتە) دوزاخ ئازابىنى تەييارلىدۇق[5].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئالىلاتائالا بۇ مۇبارەك سۈرىنى ئۆزىنىڭ پاكلىقىنى ئىزھار قىلىش ۋە ئۆزىگە ھەمدۇ سانا ئېيتىش بىلەن باشلىدى، ئاللاتائالا پۈتۈن كائىناتنىڭ ئىگىسى ۋە ئۇنى مۇتلەق تەسەررۇپ قىلغۇچىدۇر، ئاللاتائالا ھەممىگە قادىر قۇدرەت ئىگىسىدۇر. مەخلۇقاتلارنىڭ جېنىنى ئېلىش ۋە ئۇلارنى تىرىلدۈرۈش ئاللانىڭ ئىلكىدىدۇر. ئالىلاتائالا ئۆزلۈم بىلەن ھاياتلىقنى، ئىنسانلارنىڭ قايسىسىنىڭ ئەمەلى ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن ياراتتى*، ئالىلاتائالا قۇدرەتلىك بولۇپ

---

* قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "شۇبھىسىزكى، ئاللا ئادەم بالىلىرىنى ئۆزلۈم بىلەن بويىسۇندۇردى، بۇ دۇنيانى ئىنسانلار ھايات كەچۈرۈپ ئاندىن ئۆلىدىغان يۇرت قىلىپ ياراتتى، ئاخىرەتنى بولسا ياخشىلارنى مۇكاپاتلايدىغان، يامانلارنى جازالايدىغان مەڭگۈلۈك يۇرت قىلىپ ياراتتى" دەيتتى.

كۆچ ـ قۇۋۇەتتە ئۇنىڭغا ھېچكىم تەڭ كېلەلمەيدۇ، ئاللاتائالا مەخلۇقاتىغا موھتاج ئەمەس، ئاسىيلارنى جازالاشتا غالىبتۇر، ئاللاتائالا "تۆۋبە قىلغۇچىلارنى ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر.

ئاندىن ئاللاتائالا يەتتە قات ئاسمانىنى بىرىنى بىرىنىڭ ئۈستىدە قىلىپ، يوچۇقسىز ۋە نۇقسانسىز ياراتقانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ. ئىنسان ئاسمانلارنى ھەرقانچە ئىنچىكىلىك بىلەن قايتا ـ قايتا كۆزەتكەندىمۇ، ئۇلاردىن ھېچقانداق يوچۇق ۋە نۇقسان تاپالمايدۇ، قۇدرىتى ئىلاھىيە ئالدىدا ئۆزىنىڭ ئاجىزلىقىنى ھېس قىلىدۇ. ئاندىن كېيىن ئاللاتائالا ئىنسانلارنىڭ دىققىتىنى ئاسمانلارنىڭ گۈزەللىكى، ئاسمانلاردىكى يۇلتۇز ۋە سەيياررىلەرنىڭ رەتلىك، چىرايلىق ئورۇنلاشتۇرۇلغانلىقىنى بايقاشقا چەلىپ قىلىدۇ، شۇنداقلا يۇلتۇزلار بىلەن ئاسمانلارنى بېزىگەنلىكىنى، پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلاشقا ئۇرۇنغان شەيتانلارنى يۇلتۇزلار بىلەن ئاتىدىغانلىقىنى، بۇنىڭ دۇنيادا ئۇلارغا بېرىلگەن جازا ئىكەنلىكىنى، ئاخىرەتتە ئۇلارنىڭ دوزاختا ئازابلىنىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالا ئۇلۇغلىنىدۇ ۋە مەدھىيىلىنىدۇ.

2. ئاللاتائالانىڭ قۇدرىتىنىڭ ئىھاتىسىنىڭ كەڭلىكى، كائىناتنى تەسەررۇپ قىلىشتىكى كامالىتى بايان قىلىنىدۇ.

3. ئاللاتائالانىڭ ئۆلۈم بىلەن ھاياتلىقنى يارىتىشتىكى ھېكمىتى بايان قىلىنىدۇ.

4. ئاللاتائالانىڭ ئايەتلىرى ۋە مەخلۇقاتلىرى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزۈشكە تەرغىپ قىلىنىدۇ.

5. ئاللاتائالانىڭ يۇلتۇزلارنى يارىتىشتىكى ھېكمىتى بايان قىلىنىدۇ.

وَلِلَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ
جَهَنَّمَ ؕ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۝٦ اِذَآ اُلْقُوْا فِيْهَا سَمِعُوْا
لَهَا شَهِيْقًا وَّهِيَ تَفُوْرُ ۝٧ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ ؕ
كُلَّمَآ اُلْقِيَ فِيْهَا فَوْجٌ سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ اَلَمْ يَاْتِكُمْ
نَذِيْرٌ ۝٨ قَالُوْا بَلٰى قَدْ جَآءَنَا نَذِيْرٌ ۙ فَكَذَّبْنَا
وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ ۚ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِيْ
ضَلٰلٍ كَبِيْرٍ ۝٩ وَقَالُوْا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ اَوْ نَعْقِلُ مَا
كُنَّا فِيْٓ اَصْحٰبِ السَّعِيْرِ ۝١٠ فَاعْتَرَفُوْا بِذَنْۢبِهِمْ ۚ
فَسُحْقًا لِّاَصْحٰبِ السَّعِيْرِ ۝١١ اِنَّ الَّذِيْنَ يَخْشَوْنَ
رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّاَجْرٌ كَبِيْرٌ ۝١٢ وَاَسِرُّوْا
قَوْلَكُمْ اَوِ اجْهَرُوْا بِهٖ ؕ اِنَّهٗ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ۝١٣
اَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ ؕ وَهُوَ اللَّطِيْفُ الْخَبِيْرُ ۝١٤ هُوَ
الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ ذَلُوْلًا فَامْشُوْا فِيْ مَنَاكِبِهَا
وَكُلُوْا مِنْ رِّزْقِهٖ ؕ وَاِلَيْهِ النُّشُوْرُ ۝١٥

تەرجىمىسى:

پەرۋەردىگارىنى ئىنكار قىلغانلارمۇ دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ. دوزاخ نېمىدېگەن يامان جاي[6]! ئۇلار دوزاخقا تاشلانغان چاغدا، قاينىاپ تۇرغان دوزاخنىڭ (ئېشىڭ ھاڭىرىغانىدەك) سەت ئاۋازىنى ئاڭلايدۇ[7]. دوزاخ غەزەپتىن پارچىلىنىپ كېتىشكە تاس قالىدۇ. دوزاخقا ھەرقاچان بىر توپ ئادەم تاشلانغان چاغدا، دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر ئۇلاردىن: "سىلەرگە ئاگاھلاندۇرغۇچى (پەيغەمبەر) كەلمىگەنمىدى؟" دەپ سورايدۇ[8]. ئۇلار: "ئۇنداق ئەمەس، بىزگە ھەقىقەتەن ئاگاھلاندۇرغۇچى كەلگەن، بىز (ئۇنى) ئىنكار قىلدۇق ھەمدە بىز: 'ئاللا (ھېچ ئادەمگە ۋەھىي قىلىپ) بىرەر نەرسە نازىل قىلغىنى يوق، سىلەر پەقەت چوڭ ئازغۇنلۇقتا دېدۇق'" دەيدۇ[9]. ئۇلار: "ئەگەر بىز (پەيغەمبەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلىغان ياكى چۈشەنگەن بولساق، ئەھلى دوزاخ قاتارىدا بولماس ئىدۇق" دەيدۇ[10]. ئۇلار گۇناھىنى تونۇيدۇ*، ئەھلى دوزاخ ئاللانىڭ رەھمىتىدىن يىراق بولىدۇ[11]. پەرۋەردىگارىدىن كۆرمەي تۇرۇپ قورقىنىلار، مەغپىرەتكە ۋە كاتتا ساۋابقا ئېرىشىدۇ[12]. سىلەر سۆزۈڭلارنى مەخپىي قىلىڭلار ياكى ئاشكارا قىلىڭلار (ئاللا ھامان ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ). ئاللا ھەقىقەتەن دىللاردىكى سىرلارنى بىلگۈچىدۇر[13]. (مەخلۇقاتنى) يارانقان زات بىلمەمدۇ؟

---

* پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىر ھەدىسىدە مۇنداق دېيىلگەن: "ھېچبىر ئادەم ئۆزىنىڭ جەننەتكە كىرىشكە قارىغاندا دوزاخقا كىرىشكە ئەڭ لايىق ئىكەنلىكىنى بىلمەي تۇرۇپ دوزاخقا كىرمەيدۇ".

ئۇ شەيئىلەرنىڭ نازۇك تەرەپلىرىنى بىلگۈچىدۇر. ھەممىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر[14] ئاللا سىلەرگە زېمىنىنى ھەمىشقا ئاسان قىلىدى، زېمىننىڭ ئەتراپىدا ھەمىكىلار، ئاللانىڭ (بەرگەن) رىزقىدىن يەڭلار*، سىلەر تىرىلگەندىن كېيىن ئاللانىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر[15].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە ئاڭلاشقا ئۇرۇنغان شەيتانلارغا دوزاخ ئازابىنى تەييارلىغانلىقىنى بايان قىلغاندىن كېيىن، بۇ ئازابنىڭ ئاللاتائالانىڭ بىرلىكىنى ئىنكار قىلغان، ئاللاتائالانىڭ پەيغەمبەرلىرىنى يالغانغا چىقارغان ھەرقانداق ئادەم ئۈچۈن تەييارلانغانلىقىنى ئېيتىدۇ، ئاللاتائالا دوزاخنى ئەھلى دوزاخىنى چۆچۈتىدىغان ۋە ئۇلاردا قورقۇنچ پەيدا قىلىدىغان رەۋىشتە تەسۋىرلەيدۇ، دوزىخىلەر دوزاخنىڭ شىددەتلىك يېنىشىدىن

---

* بۇ ئايەتتىن رىزق تەلەپ قىلىش يولىدا سەۋەب قىلىش ۋە سەئىيى ھەرىكەتتە بولۇشنىڭ ئوبدان ئىش ئىكەنلىكىنى كۆرگىلى بولىدۇ. بۇ تەۋەككۇل قىلىش بىلەن قارىمۇقارشى ئەمەس، ھەزرىتى ئۆمەر بىر توپ ئادەمنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ. ئۇلاردىن سىلەر نېمە ئادەملەر دەپ سورىغانىدى. ئۇلار بىز تەۋەككۇل قىلغۇچىلارمىز دېدى. ھەزرىتى ئۆمەر ئۇلارغا: "سىلەر يۆلۈنۈۋالغۇچىلار. ئاللاغا تەۋەككۇل قىلغۇچى ئالدى بىلەن يەرگە ئۇرۇقىنى تېرىپ قويۇپ ئاندىن ئاللاغا تەۋەككۇل قىلىدىم دەيدۇ" دېگەن

كېلىپ چىقىقان قورقۇنچلۇق ئاۋازلارنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ، دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر دوزاخقا تاشلانغان ھەربىر گۇرۇھتىن: "ئاللا سىلەرگە ئۆزىنىڭ ئازابىدىن قورقۇتقۇچى پەيغەمبەرلەرنى ئىبەرتمىدىمۇ" دەپ سورايدۇ، ئۇلار قاتتىق پۇشايمان قىلىپ: "بىزگە ئاللانىڭ ئازابىدىن ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەمبەر كەلگەنىدى، لېكىن بىز ئۇنى يالغانغا چىقارغان ئىدۇق، ئاللانىڭ كىشىلەرگە پەيغەمبەرلەرنى ئىبەرتىدىغانلىقىنى ئىنكار قىلغان ئىدۇق" دەپ جاۋاب بېرىدۇ ۋە پەيغەمبەرنى: "سىلەر ھەققەتەن ھەقتىن تولىدۇ يىراق بولغان ھالدا ئازغان ئىدىكلار" دېدۇق دەيدۇ، شۇنىڭدەك، كۇففارلار يەنە: "بىزنىڭ دەلىل-پاكىتلارنى چۈشىنىدىغان ئەقلىمىز ۋە ئۇلارنى ئاڭلايدىغان قۇلقىمىز بولغان بولسا، مۇنداق قاتتىق ئازابقا دۇچار بولمايتتۇق" دەيدۇ.

ئاندىن كېيىن ئاللاتائالا پەرۋەردىگارىدىن قورققان، ئۇنىڭ ئەمرلىرىنى بەجا كەلتۈرگەن، چەكلىگەن ئىشلىرىدىن ساقلانغان ئادەمنى مەغپىرەت قىلىش ۋە مول ساۋاب بېرىش بىلەن مۇكاپاتلايدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

بەندىلىرىگە ئۆز ئىلمىنىڭ چەكسىز ئىكەنلىكىنى، پۈتۈن سىرلارنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى، مەخلۇقاتنىڭ ھەرقانداق ئىشى ئۇنىڭغا مەخپىي ئەمەسلىكىنى، بەندىلىرىنىڭ يوشۇرغانلىرىنىمۇ تولۇق بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى ئۇقتۇرىدۇ.

ئاللاتائالا بەندىلىرىگە ئۆزىنىڭ بىر قىسىم نېمەتلىرىنى يەنى ئۇلارغا زېمىننى ھەكىشقا قولايلىق قىلىپ بەرگەنلىكىنى، ئۇلارنى زېمىندا ھەركەت قىلىپ دېھقانچىلىق، سودا ۋە باشقا پايدىلىق كەسىپلەر بىلەن شۇغۇللىنىشقا ۋە ئۇلارغا ئاتا قىلغان نەرسىلەردىن

بەھرىمەن بولۇشقا بۇيرۇغانلىقىنى ساناپ ئۆتىدۇ*. ئۇلار ئۆلگەندىن كېيىن قىيامەت كۈنى قايتا تىرىلىپ ئاللانىڭ دەرگاھىغا ھازىر بولىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

ئۇھىم نۇقتىلىرى:

1. كۇففارلارنى ئۇ ئۇنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ يامانلىقىدىن قورقۇتۇلىدۇ.
2. قىيامەت كۈنى كۇففارلار دۇچار بولىدىغان ئازاب تەسۋىرلىنىدۇ.
3. ئاللادىن قورققان ئۇ ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغان ئادەمنىڭ ئاللانىڭ مەغپىرىتىگە ئۇ رازىلىقغا ئېرىشىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.
4. ئاللاتائالانىڭ ئىلمىنىڭ كەڭلىكى، ئالاتائالانىڭ ئاشكارا ئۇ يوشۇرۇن ئىشلارنىڭ ھەممىسنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقى سۆزلىنىدۇ.
5. رىزق تەلەپ قىلىش يولىدا زېمىنىدا سەئىيى ـ ھەرىكەتتە بولۇشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ.
6. ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە ئۇ قىيامەت كۈنى ئاللانىڭ دەرگاھىدا قىلمىشلىرىدىن ھېساب ئېلىنىدىغانلىقىغا ئىمان ئېيتىش بايان قىلىنىدۇ.

---

* رىزق تەلەپ قىلىش يولىدا تىرىشچانلىق كۆرسىتىش بۇ جەھەتتە ئاللاغا تەۋەككۈل قىلىش بىلەن زىت ئەمەس. بۇ ھەقتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "ئەگەر سىلەر ئاللاغا ھەقىقىي تەۋەككۈل قىلىدىغان بولساڭلار، ئەلۋەتتە ئاللا سىلەرگە ئۇۋۇلىرىدىن ئەتىگەندە ئاچ قورساق چىقىپ كەچقۇرۇنلۇقى توق قايتىدىغان قۇشلارغا رىزق بەرگەندەك رىزق بېرەتتى."

ءَاَمِنْتُمْ مَّنْ
فِي السَّمَآءِ اَنْ يَّخْسِفَ بِكُمُ الْاَرْضَ فَاِذَا هِيَ
تَمُوْرُ ﴿١٦﴾ اَمْ اَمِنْتُمْ مَّنْ فِي السَّمَآءِ اَنْ يُّرْسِلَ عَلَيْكُمْ
حَاصِبًا ؕ فَسَتَعْلَمُوْنَ كَيْفَ نَذِيْرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ
الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيْرِ ﴿١٨﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا
اِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صٰٓفّٰتٍ وَّيَقْبِضْنَ ۛ مَا يُمْسِكُهُنَّ
اِلَّا الرَّحْمٰنُ ؕ اِنَّهٗ بِكُلِّ شَيْءٍۢ بَصِيْرٌ ﴿١٩﴾ اَمَّنْ هٰذَا
الَّذِيْ هُوَ جُنْدٌ لَّكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِّنْ دُوْنِ الرَّحْمٰنِ ؕ
اِنِ الْكٰفِرُوْنَ اِلَّا فِيْ غُرُوْرٍ ﴿٢٠﴾ اَمَّنْ هٰذَا الَّذِيْ
يَرْزُقُكُمْ اِنْ اَمْسَكَ رِزْقَهٗ ۚ بَلْ لَّجُّوْا فِيْ عُتُوٍّ وَّ
نُفُوْرٍ ﴿٢١﴾

تەرجىمىسى:

(ئى كۇففارلار!) ئاسماندىكى زاتنىڭ يەر تەۋرىگەن چاغدا سىلەرنى

يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن قورقمامسىلەر؟[16] ياكى ئاسماندىكى زاتنىڭ سىلەرگە تاش ياغدۇرۇشىدىن قورقمامسىلەر؟ (سىلەر ئازابنى كۆرگەن چاغدا) مېنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشۇمنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى (يەنى ھەق ئىكەنلىكىنى) بىلىسىلەر[17]. ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەر (پەيغەمبەرلىرىنى) يالغانغا چىقاردى (ئۇلارنى ئازاب چۈشۈرۈش بىلەن) ئەيىبلىگەنلىكىم قانداق ئىكەن؟[18] ئۇلار قاناتلىرىنى يايغان ۋە يىققان ھالدا ئۇستىدە ئۇچۇپ كېتىۋاتقان قۇشلارغا (ئىبرەت كۆزى بىلەن) قارىمامدۇ؟ (قاناتلىرىنى يايغان ۋە يىققان ھالدا) ئۇستىلىرىدە ئۇچۇۋاتقان قۇشلارنى (قاناتلىرىنى يايغان ۋە يىققان چاغدا يەرگە چۈشۈپ كېتىشتىن) پەقەت ئاللا (قۇدرىتى بىلەن) تۇتۇپ تۇرىدۇ، ئاللا ھەقىقەتەن ھەر نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر[19]. سىلەرگە ئاللا يارىدەم بەرگەندىن تاشقىرى، يەنە كىم سىلەرگە يارىدەمچى قوشۇن بولالايدۇ، كاپىرلار پەقەت ئالدىنىش ئىچىدىدۇر. (يەنى شەيتان ئۇلارنى ئازاب نازىل بولمايدۇ دەپ ئالدايدۇ،)[20]. ئەگەر ئاللا رىزقىنى تۇتۇپ قالسا، سىلەرگە كىم رىزق بېرىدۇ، ئۇلار تەكەببۇرلۇقتا، ھەقتىن يىراقلىشىشتا ئەزۇەيلەپ كەتكەندۇر[21].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

بۇ ئايەتلەردە ئاللاتائالا كۇففارلارنى ئۆز ئازابى بىلەن قورقۇتىدۇ، پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغان ئۇممەتلەرگە چۈشكەن ئازابنىڭ ئۇلارغىمۇ چۈشىدىغانلىقىدىن ئاگاھلاندۇرىدۇ، يەنى ئاللا ئۇلارنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىدىغانلىقى بىلەن ياكى ئۇلارغا بورانىنى ئاپىرىدە قىلىپ، ئۇستىدىن تاش ياغدۇرۇپ ئازابلايدىغانلىقى بىلەن

ئاگاھلاندۇرىدۇ. ئۆتكەنكى ئۇممەتلەرگە چۈشكەن ئازابىدەك ئازاب نازىل بولغان چاغدا، ئۇلار ئاللانىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقلىرىنىڭ ئاقىۋىتىنى بىلىدۇ.

ئاندىن كېيىن ئالىلاتائالا كۇففارلارنىڭ دىققىتىنى ئۆزىنىڭ قۇدرىتىنىڭ چوڭلۇقىغا قارىتىپ، ئۇلارنى ھاۋادا قاناتلىرىنى دەم يېيىپ، دەم يىغىپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقان قۇشلارغا قاراشقا بۇيرۇيدۇ؛ قۇشلارنى ھاۋادىن چۈشۈپ كېتىشتىن پەقەت ئاللانىڭ ئۆزىلا ساقلاپ قالالايدىغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ مەخلۇقاتىنىڭ ئەھۋالىغا ئۈيغۇن ھالەتنى كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ.

ئاندىن ئاللاتائالا مۇشرىكلارنى ئەيىبلەيدۇ. ئۇلارنىڭ ئاللادىن غەيرىيگە ئىلتىجا قىلغانلىقىغا ۋە ئاللادىن غەيرىيدىن رىزق تىلىگەنلىكىگە قارشى دەلىللەرنى كۆرسىتىدۇ. ئۇلارنىڭ مۇنداق قىلمىشى بىلەن تېخىمۇ سەركەشلىك قىلغانلىقىنى، ھەقتىن تېخىمۇ يۇز ئۆرۈگەنلىكىنى ئۇقتۇرىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئالىلاتائالانىڭ مەخلۇقاتىنىڭ ئۇستىدە ئىكەنلىكى بايان قىلىنىدۇ.

2. ئاللاتائالانىڭ ئازابىدىن ۋە غەزىپىدىن قورقۇشنىڭ لازىملىقى سۆزلىنىدۇ.

4. ئالىلاتائالانىڭ ئايەتلىرى ۋە مەخلۇقاتلىرى ئۇستىدە پىكىر يۈرگۈزۈشكە تەرغىپ قىلىنىدۇ.

أَفَمَنْ يَّمْشِيْ مُكِبًّا عَلٰى وَجْهِهٖٓ أَهْدٰٓى
أَمَّنْ يَّمْشِيْ سَوِيًّا عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٢٢﴾ قُلْ هُوَ
الَّذِيْٓ أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ
وَالْأَفْـِٕدَةَ ۭ قَلِيْلًا مَّا تَشْكُرُوْنَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ الَّذِيْ
ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُوْلُوْنَ
مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٢٥﴾ قُلْ
إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ ص وَإِنَّمَآ أَنَا نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٢٦﴾
فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيْٓئَتْ وُجُوْهُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا
وَقِيْلَ هٰذَا الَّذِيْ كُنْتُمْ بِهٖ تَدَّعُوْنَ ﴿٢٧﴾ قُلْ
أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِيَ اللّٰهُ وَمَنْ مَّعِيَ أَوْ رَحِمَنَا ۙ
فَمَنْ يُّجِيْرُ الْكٰفِرِيْنَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيْمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ
الرَّحْمٰنُ اٰمَنَّا بِهٖ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا ۚ فَسَتَعْلَمُوْنَ
مَنْ هُوَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ
أَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَّأْتِيْكُمْ بِمَآءٍ مَّعِيْنٍ ﴿٣٠﴾

تەرجىمىسى:

زادى قايسى ئادەم يول تاپالايدۇ؟ بەشىنى ساقلىتىپ ماڭغان ئادەمدۇ؟ ياكى قەددىنى رۇس تۇتۇپ تۇز يولدا ماڭغان ئادەم-مۇ؟[22] (ئى مۇھەممەد، ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، "ئاللا سىلەرنى ياراتتى، سىلەر ئۇچۇن قۇلاقنى، كۆزلەرنى، دىللارنى ياراتتى، سىلەر ئاز شۈكۈر قىلسىلەر"[23]. ئېيتقىنكى، "ئاللا سىلەرنى يەر يۈزىدە يارىتىپ كۆپەيتتى، (ھېساب بېرىش ئۇچۇن) ئالىنىڭ دەرگاھىغا توپلىنىسىلەر"[24]. ئۇلار: "ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار، بۇ ۋەدە قاچان ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ" دەيدۇ[25]. (ئى مۇھەممەد، ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، "(بۇ ھەقتىكى) ئىلىم (يەنى قىيامەت-نىڭ قاچان بولۇشى) ئاللانىڭ دەرگاھىدىدۇر، مەن پەقەت ئوچۇق ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن"[26]. ئۇلار ئازابنىڭ (ئۆزلىرىگە) يېقىنلىقىنى كۆرگەن چاغدا يۈزلىرى قارىداپ كېتىدۇ، ئۇلارغا: "مانا بۇ سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) تەلەپ قىلغان نەرسىدۇر" دېيىلىدۇ[27]. (ئى مۇھەممەد! سېنىڭ ئۆلۈمۇڭنى ئارزۇ قىلىدىغان مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى "ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! ئەگەر ئاللا (سىلەر ئارزۇ قىلغاندەك) مېنى ۋە مەن بىلەن بولغان (مۇمىن)لەرنى ھالاك قىلىدىغان بولسا، ياكى (بىزنىڭ ئەجىلىمىزنى تەخىر قىلىپ) بىزگە رەھىم قىلىدىغان بولسا (سىلەرگە نېمە پايدا بار)، كاپىرلارنى قانتىق ئازابتىن كىم قوتۇلدۇرىدۇ؟"[28]. ئېيتقىنكى، "ئۇ ناھايىتى مېھرىبان ئاللادۇر، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتتۇق ۋە ئۇنىڭغا تەۋەككۇل قىلدۇق، سىلەر كىمنىڭ روشەن گۇمراھلىقتا ئىكەنلىكىنى كەلگۈسىدە بىلىسىلەر[29]. (ئۇلارغا:) "ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ (سۇيىڭلار يەر ئاستىغا) سىڭىپ

كەتسە، سىلەرگە كىم ئېقىن سۇ كەلتۈرۈپ بېرىدۇ؟" دېگىن [30].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا مۇشرىك بىلەن دەھرىيىنىڭ گۇمراھلىقتىكى ھالىنى دوكىغاقلاپ ماكىدىغان، قەيەرگە بارىدىغانلىقىنى، قەيەردە ھېكىۋاتقانلىقىنى بىلمەيدىغان بىر ئادەمگە ئوخشىتىدۇ، دۇنيادا ئۇنىڭ ھالى شۇنداق بولىدۇ، ئاخىرەتتە بولسا ئۇ دوزاخقا تاشلىنىدۇ. ئاللاتائالا ئالىلانى بىر دەپ تونۇغۇچى، توغرا يولدا ماكىغۇچى مۆمىن ئادەمنىڭ ھالىنى تۈز يولدا قەددىنى رۇس تۇتۇپ ماكىغان ئادەمگە ئوخشىتىدۇ، دۇنيادا بۇنىڭ ھالى مۇشۇنداق بولىدۇ، ئاخىرەتتە بولسا ئۇ ئۆزىنى جەننەتكە ئېلىپ بارىدىغان تۈز يولدا ھېكىپ مەھشەرگاھقا ھازىر بولىدۇ، ئاندىن ئاللاتائالا بەندىلىرىگە ئۇلارنى خەلق ئېتىپ ئاكلاش ۋە كۆرۈش نېمىتىنى ئاتا قىلغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ بۇ نېمەتلىرىگە پەقەت ئازغىنا كىشىلەرنىڭ شۈكۈر قىلىدىغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ پۈتۈن مەخلۇقاتىنى يارىتىپ زېمىنغا تارىتىۋەتكەنلىكىنى، ئۇلارنىڭ سۈپەتلىرىنىڭ، رەڭگى-روبىنىڭ خىلمۇخىل ئىكەنلىكىنى، ئۇلارنى ئۆزى دەسلەپتە قانداق ياراتقان بولسا قىيامەتتە شۇنداق تىرىلدۈرىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

ئاندىن ئاللاتائالا مۇشرىكلارنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن قىيامەت ۋاقتى توغرۇلۇق سورايدىغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ پەيغەمبىرىنى قىيامەتنىڭ ۋاقتىنى ئاللادىن باشقا ھېچكىمنىڭ بىلمەيدىغانلىقى بىلەن جاۋاب بېرىشكە ئەمر قىلغانلىقىنى ئېيتىدۇ.

شۇنىڭدەك، ئاللاتائالا قىيامەت قايىم بولۇپ، مۇشرىكلار ئۆزلىرى ئىنكار قىلغان قايتا تىرىلىشنىڭ ۋە ئۆزلىرىگە بولىدىغان ئازابنىڭ

هەق ئىكەنلىكىنى كۆرگەن چاغدا، ئۇلارنىڭ چىرايى تۈتۈلۈپ غەم-قايغۇغا چۆمىدىغانلىقىنى، پەرىشتىلەرنىڭ ئۇلارغا: "سىلەر تېزرەك كېلىشىنى ئالدىراتقان ئازاب مانا شۇ، سىلەر بۇ ئازابتىن قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر" دەيدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ.

ئاندىن كېيىن ئاللاتائالا پەيغەمبەرنى ئۇنىڭغا ۋە مۆمىنلەرگە ھالاكەت تىلەيدىغان كۇففارلارغا: "مەيلى سىلەر ئارزۇ قىلغانىدەك بىز ھالاك بولايلى، ياكى ئاللا مەرھەمەت قىلىپ بىرزامانغىچە ياشايلى، بەربىر سىلەرگە كۇففارلار تۇپەيلىدىن كەلگەن بۇ ئازابتىن يەنى ئاللانىڭ ئازابىدىن ھەرگىزمۇ قۇتۇلمايسىلەر" دېيىشكە بۇيرۇيدۇ. شۇنىڭدەك ئاللاتائالا پەيغەمبىرىنى كۇففارلارغا ئۆزىنىڭ ۋە مۆمىنلەرنىڭ مۇتلەق ئىمان ئېيتقانلىقىنى، ئۆزلىرىنىڭ ھەممە ئىشتا يالغۇز بىر ئاللاغا يۆلىنىدىغانلىقلىرىنى، ئاخىرەتتە ئىككىلا تەرەپ ئۈچۈن ئىش ئايدىڭلىشىپ قايسى تەرەپنىڭ ھىدايەت تاپقۇچى ۋە قايسى تەرەپنىڭ گۇمراھ ئىكەنلىكىنىڭ ئېنىق بولىدىغانلىقىنى ۋە كىملەرنىڭ ياخشى ئاقىۋەتكە ئىگە بولىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشكە ئەمر قىلىدۇ.

ئاللاتائالا كۇففارلارنى ئاخىرەتنىڭ ئازابىدىن ئاگاھلاندۇرغاندىن كېيىن، ئىنسانلار، ھايۋانلار ۋە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ياشىشى ئۈچۈن مۇھىم ماددا قىلىپ ياراتقان، ھاياتلىقنىڭ دەسلەپكى ئامىلى بولغان سۇدىن ئۇلارنى مەھرۇم قىلىدىغانلىقى بىلەن ئاگاھلاندۇرىدۇ. ئاللاتائالا: "ئەگەر ئاللا ئۇلارنى سۇدىن مەھرۇم قىلىدىغان بولسا، ئۇلارغا سۇنى ئاللادىن باشقا كىم پەيدا قىلىپ بېرەلەيدۇ؟" دەيدۇ.

بۇ ئاخىرقى ئايەتنىڭ يۇقىرىقى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسە-

ۋىتى شۇكى، ئاللاتائالا ئالدىنقى ئايەتلەردە كۇففارلارنىڭ پەيغەمبەرنى يالغانغا چىقارغانلىقى ئۈستىدە توختالغاندىن كېيىن، بۇ ئايەتتە ئاللاتائالانىڭ كۇففارلارغا ئاتا قىلغان بەزى نېمىتى ۋە ئۇنىڭدىن ئۇلارنى مەھرۇم قىلىشقا قادىر ئىكەنلىكىنى بايان قىلىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. كىشى گۇمراھلىق يولىدا ماڭسا، بۇ ئۇنى بەختسىزلىككە ئېلىپ بارىدۇ.

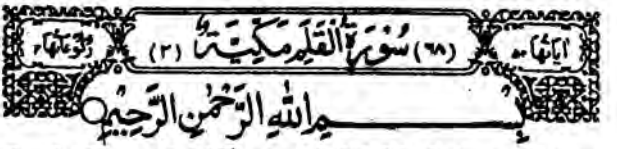
2. ھىدايەت يولى ئېنىق بولۇپ، ئۇ يول كىشىنى دۇنيادا ۋە ئاخىرەتتە بەختكە ئېرىشتۈرىدۇ.

3. نېمەتلەرنى ياراتقۇچى ۋە ئۇنى بەندىلەرگە ئاتا قىلغۇچى ئاللانىڭ ئۆزىدۇر.

4. قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى بىلىش ئاللاتائالاغىلا خاس.

5. ئىمان ئېيتقانلارنى خوپ كۆرمەسلىك كۇففارلار ۋە مۇناپىقلارنىڭ تەبىئىتىگە سىڭىپ كەتكەن بولىدۇ.

6. سۇ ئاللاتائالانىڭ ئۆز مەخلۇقاتىغا ئاتا قىلغان چوڭ نېمىتىدۇر.

نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُوْنَ ۙ﴿١﴾ مَآ اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ
بِمَجْنُوْنٍ ۚ﴿٢﴾ وَاِنَّ لَكَ لَاَجْرًا غَيْرَ مَمْنُوْنٍ ۚ﴿٣﴾ وَ
اِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظِيْمٍ ﴿٤﴾ فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُوْنَ ۙ﴿٥﴾
بِاَيِّيْكُمُ الْمَفْتُوْنُ ﴿٦﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ
عَنْ سَبِيْلِهٖ ۖ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِيْنَ ﴿٧﴾ فَلَا تُطِعِ
الْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٨﴾ وَدُّوْا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُوْنَ ﴿٩﴾ وَلَا
تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِيْنٍ ۙ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ مَّشَّآءٍۭ بِنَمِيْمٍ ۙ﴿١١﴾
مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ اَثِيْمٍ ۙ﴿١٢﴾ عُتُلٍّۭ بَعْدَ ذٰلِكَ
زَنِيْمٍ ۙ﴿١٣﴾ اَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَّبَنِيْنَ ؕ﴿١٤﴾ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ
اٰيٰتُنَا قَالَ اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿١٥﴾ سَنَسِمُهٗ عَلَى
الْخُرْطُوْمِ ﴿١٦﴾

تەرجىمىسى :

68. سۈرە قەلەم

مەككىدە نازىل بولغان، 52 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن

باشلايمەن.

ئۇن، قەلەم* بىلەن ۋە ئۇلار يازغان نەرسىلەر بىلەن قەسەمكى[1]. (ئى مۇھەممەد!) سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ نېمىتى بىلەن (مۇشرىكلار ئېيتقانىدەك) مەجنۇن ئەمەسسەن[2]. مۇقەررەركى، سەن ئەلۋەتتە ئۆزگىمەس ساۋابقا ئېرىشىسەن[3]. (ئى مۇھەممەد!) سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاققا ئىگىسەن[4]. كەلگۈسىدە قايسىڭلارنىڭ مەجنۇن ئىكەنلىكىنى سەن كۆرىسەن، ئۇلارمۇ كۆرىدۇ[5—6]. شۇبھىسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغانلارنى ئوبدان بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقۇچىلارنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ[7]. ئىنكار قىلغۇچىلارغا ئىتائەت قىلمىغىن[8]. ئۇلار سېنىڭ (ئۆزلىرى بىلەن) مادارا قىلىشىڭنى، شۇنىڭ بىلەن ئۆزلىرىنىڭ (سەن بىلەن) مادارا قىلىشنى ئارزۇ قىلىدۇ[9].

---

* (1) ئاللاتائالانىڭ بۇ سۈرىنى "ن" ھەرپى بىلەن باشلىشى قۇرئان كەرىمنىڭ ھەممىسى "ن" ھەرپىگە ئوخشاش ھەرپلەردىن تۈزۈلگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئىنسان تۈزەلمەيدىغان دەرىجىدە پاساھەتلىك ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىش ئۈچۈندۇر. بەزى مۇپەسسىرلەر بۇ يەردىكى "ن" ھەرپىنى دۇئۇەت مەنىسىدە ۋە بەزىلەر كىت مەنىسىدە دەپ چۈشەندۈرىدۇ.

(2) ئاللاتائالانىڭ قەلەم بىلەن قەسەم قىلىشى ئوقۇش ۋە يېزىشنىڭ شەرەپلىك ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىش بىلەن ئۆگىنىشكە تەرغىپ قىلىش ئۈچۈندۇر. ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "ئاللاتائالا ھەممىنىڭ دەسلىپىدە يارالتقان نەرسە قەلەمدۇر. ئۇنى ئاللا يېزىشقا بۇيرۇغان، قەلەم (تەقدىرنى ۋە يۇز بېرىدىغان ئىشلارنىڭ) ھەممىسىنى يېزىپ چىققان."

قەسەمخور، پەس، غەيۋەتخور، سۇخەنچى، بېخىل، ھەددىدىن ئاشقۇچى، گۇناھكار، قوپال، ئۇنىڭ ئۇستىگە ھارامدىن بولغان ئادەم (ۋەلىد ئىبنى مۇغىرە) گە* ئىتائەت قىلمىغىن [10—13]. بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئۇنىڭغا ئوقۇپ بېرىلسە، ئۇنىڭ مال-دۇلكى ۋە ئوغۇللىرى بولغانلىقى ئۈچۈن، "(بۇ) بۇرۇنقىلارنىڭ ھېكايىلىرىدۇر" دەيدۇ. [14—15]. ئۇنىڭ بۇرنىنى داغلاپ بەلگە سالىمىز [16].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا پەيغەمبەرلىكنى ۋە يۇكسەك ئەقلىنى ئاتا قىلغان بولغاچقا، كۇففارلارنىڭ ئۇنى مەجنۇن دەپ يالغانغا چىقارغانلىقىغا ئالاتائالا قەلەم بىلەن ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى تەستىقلاش يۇزىسىدىن يېزىلغان نەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلىدى. ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا پەيغەمبەرلىك دەۋىتىدە ئۆز قەۋمىدىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋر قىلغانلىقىغا

* مۇفەسسىرلەرنىڭ قارىشىچە، ۋەلىد قۇرەيشلىك ئەمەس ئىدى، ئاتىسىز ۋەلىدنى بىركىم بېقىۋالغانىدى. رىۋايەت قىلىنىشىچە، بۇ ئايەت نازىل بولغاندا ۋەلىد ئانىسىغا: "مۇھەممەد مېنى توقۇۋ ئەيىب بىلەن تەسۋىرلىدى، ئۇلارنىڭ سەككىزى مەندە تېپىلسىمۇ، توققۇزىنچىسىنىڭ مەندە بار-يوقلۇقىنى بىلمەيسەن، راستىڭنى ئېيت، ئاتامنىڭ كىملىكىنى دەپ بەرگىن،بولمىسا كاللاڭنى ئالىمەن" دېدى. ئانىسى ئۇنىڭغا: "ئاتاڭنىڭ ئالدى بەند ئىدى، ئۇ ئۆلۈپ كەتسە، پۇل-مېلىغا ۋارىسلىق قىلغۇچى يوق بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ بىر پادىچىغا ئۆزۈمنى تۇتۇپ بەرگەنىدىم، سەن ئەنە شۇ پادىچىنىڭ ئوغلى" دېدى. بۇ ئايەت نازىل بولغانغاقەدەر ۋەلىد ئۆزىنىڭ ۋەلىدى زىنا (ھارامدىن بولغان) ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى.

دائىملىق ساۋابنى ۋەدە قىلىدى، شۇنداقلا ئالىلاتائالا ئۆز پەيغەمبىرىگە گۈزەل ئەخلاق، مەرتلىك ۋە شجائەت قاتارلىق ياخشى سۈپەتلەرنى* ئاتا قىلىدى. مۇشۇنداق سۈپەتلەرگە ئىگە بولغان زات مۇشرىكلارنىڭ سۆزلىرىگە پەرۋا قىلمايدۇ، ئۇلارنىڭ قىلمىشىدىن يۈرىكى سىقىلمايدۇ.

ئاندىن ئالىلاتائالا ئۇلارنى ئۇلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى بىلەن قورقۇتىدۇ. ئۇلارنىڭ خار بولىدىغانلىقىنى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دىللاردا سۈرلۈك، غالىب بولىدىغانلىقىنى، بۇ چاغدا ئۇلارنىڭ كىمنىڭ مەجنۇن ئىكەنلىكىنى بىلىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ، ئالىلاتائالا سائادەت يولىدىن كىمنىڭ چەتنەپ كەتكەنلىكىنى ۋە كىمنىڭ سائادەت يولىنى تاپقانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ.

ئاندىن كېيىن ئالىلاتائالا پەيغەمبىرىگە ئۆنى ئۆز قەۋمىنىڭ كۈففارلىرى ئۆزلىرىنىڭ دىنىغا ئەگىشىشكە دەۋەت قىلسا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلماسلىقنى ئاگاھلاندۇرىدۇ. ئالىلاتائالا يەنە پەيغەمبىرىگە مۇشرىكلارنىڭ ئۇنىڭ دەۋەت قىلىۋاتقان بەزى نەرسىلەردىن

---

* ھەزرىتى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەڭ كەڭ قورساق، ئەڭ راستچىل، ئەڭ مۇلايىم ۋە ئەڭ خۇش مۇئامىلە ئىدى، دېگەن.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن گۈزەل خۇلقلۇق ئادەم يوق ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى مەيلى ساھابىلىردىن ياكى ئائىلىسىدىكىلەردىن بىرەر ئادەم چاقىرىسلا، خوش (لەببەي) دەيتتى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئالىلاتائالا: "سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاققا ئىگىسەن" دېگەن ئايەتنى نازىل قىلغان، دەيدۇ.

ۋازكېچىشنى ياقتۇرىدىغانلىقىنى، شۇنىڭ بەدىلىگە ئۆزلىرىنىڭ پەيغەمبەر رازى بولمايدىغان بەزى نەرسىلەردىن ۋازكەچمەكچى بولغانلىقىنى ئۇقتۇرىدۇ.

ئالىلاتائالا پەيغەمبەرنى يالغاندىن كۆپ قەسەم ئىچىدىغان پەس، كىشىلەرنىڭ غەيۋىتىنى قىلىدىغان، ئارىنى بۇزۇش مەقسىتىدە ئىككى ئوتتۇرىدا سۆزنەچىلىك قىلىدىغان، ياخشىلىق قىلىشنى توسىدىغان، ئۆزىگە ۋە باشقىلارغا زۇلۇم قىلغۇچى، قىلغان گۇناھىرى كۆپ، قوپال، يامان ئادەمگە ئىتائەت قىلىشتىن چەكلەيدۇ. بۇ يامان ئادەم ۋەلىد ئىبنى مۇغىرەدۇر. ئالىلاتائالا ۋەلىدقا كۆپ مال ۋە ئوغۇللارنى بەرگەنىدى. ئۇ قۇرئانىنى يالغانغا چىقىرىپ "بۇرۇنقىلاردىن قالغان خۇراپات" دېگەن. ئاللاتائالا ئۇنىڭ بۇرنىغا بەلگە سالىدىغانلىقى بىلەن ئۇنى قورقۇتقانىدى. بۇ ئىش بەدرى سوقۇشىدا يۈز بەردى.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئالىلاتائالا مەخلۇقاتىنى ئىچىدىكى خالىغان نەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلىدۇ، مەخلۇقاتلارنىڭ ئالىلادىن غەيرىي بىلەن قەسەم قىلىش دۇرۇس ئەمەس.

2. ئىلىم ئۆگىنىش ۋە ئىلىم ئۆگىتىشنىڭ پەزىلىتى ۋە دەرىجىسى يۇقىرى بولىدۇ.

3. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پەزىلىتى ۋە ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى تەبئىي گۈزەل ئەخلاقى بايان قىلىنىدۇ.

4. ئىنسانىنىڭ يۇرۇش - تۇرۇشىدىكى ئەخلاقىي جەھەتلەرگە ئىسلام دىنى كۆڭۈل بۆلىدۇ.

5. ئىسلام دىنىدا ناتونۇشنى سودىلىشىش ۋە ياخشىچاق بولۇش توغرا ئەمەس.

6. ئىسلام دىنى ناچار ئەخلاقلارغا قارشى كۆرەش قىلىدۇ.

إِنَّا بَلَوْنٰهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ أَصْحٰبَ الْجَنَّةِ ۚ
إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾
فَطَافَ عَلَيْهَا طَآئِفٌ مِّنْ رَّبِّكَ وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿١٩﴾
فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾
أَنِ اغْدُوا عَلٰى حَرْثِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صٰرِمِينَ ﴿٢٢﴾
فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَافَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَنْ لَّا يَدْخُلَنَّهَا
الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِّسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَّغَدَوْا عَلٰى حَرْدٍ قٰدِرِينَ ﴿٢٥﴾
فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوٓا إِنَّا لَضَآلُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ
مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَّكُمْ لَوْلَا
تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا سُبْحٰنَ رَبِّنَآ إِنَّا كُنَّا ظٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾
فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَّتَلَاوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا
يٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا طٰغِينَ ﴿٣١﴾ عَسٰى رَبُّنَآ أَنْ يُّبْدِلَنَا
خَيْرًا مِّنْهَآ إِنَّآ إِلٰى رَبِّنَا رٰغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذٰلِكَ
الْعَذَابُ ۖ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ ۘ لَوْ كَانُوا
يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

تەرجىمىسى:

شۇبھىسىزكى، بىز ئۇلارنى (يەنى مەككە ئاھالىسىنى) مەلۇم باغنىڭ ئىگىلىرىنى سىنىغانىدەك (قاھەتچىلىك، ئاچارچىلىققا دۇچار قىلىش بىلەن) سىنىدۇق، ئۇلار (يەنى باغنىڭ ئىگىلىرى) ئۇنىڭ مېۋىلىرىنى (كەمبەغەللەر ئۈقمىسۇن، ئۇلارغا ھېچ نەرسە بەرمەيلى دېيىشىپ) سەھەردىلا ئۈزۈۋېلىشقا قەسەم ئىچىشكەنىدى[17]. ئۇلار خۇدا خالىسا دېمىگەنىدى[18]. ئۇلار ئۇخلاۋاتقاندا، باغقا پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن ئازاب (يەنى يانغىن) نازىل بولۇپ، باغ كۆيۈپ قاپقارا كۆلدەك بولۇپ قالدى*[19-20]. ئۇلار: "ئەگەر

---

* ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئېيتىدۇركى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "سىلەر گۇناھلاردىن ساقلىنىڭلار، شۇبھىسىزكى، بىرەر بەندە بىرەر گۇناھنى قىلىدۇ ـ دە، (بۇ گۇناھ تۇپەيلىدىن) ئۆزى ئۈچۈن تەييارلانغان رىزىقىتىن مەھرۇم بولۇپ قالىدۇ" دەپ، ئاندىن مۇشۇ ئايەتنى ئوقۇدى.

باغ ئىگىلىرى يەمەن ئاھالىسىدىن ياكى ھەبەشىستان ئاھالىسىدىن ئىدى دېيىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئاتىسى ياخشى ئادەم بولۇپ، باغنىڭ كىرىمىدىن ئائىلىسىنىڭ يىللىق خىراجىتىگە ئېلىپ قالغاندىن تاشقىرى، قالغان قىسمىنى كەمبەغەللەرگە سەدىقە قىلىپ بېرىۋېتەتتى. بۇ ئادەم ۋاپات بولغاندىن كېيىن، باغ ئۇنىڭ ئوغۇللىرىغا مىراس بولۇپ قالدى. ئۇلار ئاتىمىز ئەخمەقلىق قىلىپ باغنىڭ كىرىمىنى كەمبەغەللەرگە بېكارىدىن بېرىۋېتەتتى، بىز ئۇنداق قىلماي، باغنىڭ كىرىمىنى يىغىۋالىمىز دېگەن ئىقتىساد توپلانمامدۇ؟ دېيىشتى، ئۇلار شۇنداق قىلىشقا بەل باغلىغان چاغدا، ئاللا باغقا ئاپەت يۇزلەندۈرۈپ، ئۇلارنى بۇ جەھەتتىكى كىرىمدىن پۈتۈنلەي مەھرۇم قالدۇردى.

(دېۋىلەرنى) ئۇزمەكچى بولساڭلار باغقا بېرىڭلار" دەپ، ئەتىگەندە بىر - بىرىنى توۋلاشتى (21—22). ئۇلار ماڭدى، يولدا كېتىۋېتىپ: "بۇگۈن باغقا ھەرگىز بىر مىسكىنمۇ كىرمىسۇن" دېيىشىپ پىچىرلاشتى (23—24). ئۇلار: "مىسكىنلەرنى (باغقا كىرىشتىن) توسالايمىز" دېگەن ئۆي بىلەن، ئەتىگەندە تۇرۇشتى (25). ئۇلار باغنىڭ (قاپقارا كۆيۈپ كەتكەنلىكىنى) كۆرۈپ: "بىز ھەقىقەتەن ئېزىپ قاپتۇق، ياق بىز (باغنىڭ دېۋىسىدىن) قۇرۇق قاپتۇق" دېدى (26—27). ئۇلارنىڭ ياخشىسى (يەنى ئەڭ ئەقىللىقى): "سىلەر نېمىشقا ئاللاغا تەۋبە قىلىپ تەسبىھ ئېيتمايسىلەر دېمىگەنمىدىم؟" دېدى (28). ئۇلار: "پەرۋەردىگارىمىز! بىز سېنى پاك ئېتىقاد قىلىمىزكى، بىز (مىسكىنلەرنىڭ ھەققىنى مەنئى قىلىش بىلەن) ھەقىقەتەن زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولدۇق" دېدى (29). شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بىر - بىرىگە قارىشىپ ئۆزئارا مالامەت قىلىشتى (30). ئۇلار: "ۋاي بىزگە! بىز ھەقىقەتەن ھەددىمىزدىن ئېشىپتۇق، ئۆمىدكى، پەرۋەردىگارىمىز بىزگە بۇنىڭدىن ياخشىراق باغنى بەرگەي، بىز ئەلۋەتتە پەرۋەردىگارىمىزدىن ئۈمىد قىلغۇچىلارمىز" دېيىشتى (31—32). ئازاب مانا مۇشۇنداقتۇر (يەنى قۇرەيشكىمۇ باغ ئىگىلىرىگە چۈشكەن ئازاب چۈشىدۇ). ئەگەر ئۇلار بىلسە، ئاخىرەتنىڭ ئازابى تېخىمۇ قاتتىقتۇر (33).

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئىچىدىكى مەزمۇنى:

ئاللاتائالا مەككە كۇففارلىرىغا تۇرلۈك نېمەتلەرنى ئاتا قىلىش بىلەن ئۇلارنى سىنىدى، بۇ نېمەتلەرنى ئۇلار شۈكۈر قىلىۇن، شۇ نېمەتلەرنىڭ ھەققىنى ئادا قىلىۇن، پەرۋەردىگارىغا تەۋبە

قىلسۇن، ئۆزلىرىگە بېشارەتچى ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتىلـ
گەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئەگەشسۇن دەپ ئاتا قىلدى، ئۇلار
بۇ نېمەتلەرگە نانكورلۇق قىلسا، باغ ئىگىلىرىنى مەھرۇم قىلغاندەك،
نېمەتلىرىدىن ئۇلارنى مەھرۇم قىلىدىغانلىقىنى، ئۇلارنى ئازابقا
گىرىپتار قىلىدىغانلىقىنى بايان قىلدى. باغ ئىگىلىرى ئالـلانىڭ
ھەققىنى مەنئى قىلغان، بېقىر ـ مىسكىنلەرنى ئۇلارغا بېرىشكە تېگىشـ
لىك ھەقتىن مەھرۇم قىلىشىنى نىيەت قىلغان، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار
تېگىشلىك جازاغا ئۇچرىغاندى. بۇ باغ بەنى ئىسرائىل قەۋمىدىكى
بىرقانچە بىر تۇغقانىنىڭ بېغى بولۇپ، ئۇلار باغنىڭ مېۋىلىرىنى
ئەتىگەندىلا چوقۇم ئۈزۈۋېلىشقا، ھېچبىر مىسكىنگە ئۇنىڭدىن
سەدىقە قىلىپ بەرمەسلىكىگە قەسەم ئىچىشكەنىدى. ئۇلار كەچتە
مۇشۇ نىيەت بىلەن يېتىپ قېلىشتى. ئالـلاتائالا كېچىدە ئۇلارنىڭ
بېغىنى كۆيدۈرۈپ تاشلاپ، ئۇلارنى جازالىدى. سەھەردە ئۇلار
كەچتە قىلىشقان نىيىتىنى ئىشقا ئاشۇرماقچى بولۇپ بىر ـ بىرىنى
توۋلىدى ۋە ئۆزئارا پىچىرلاشتى، ئۇلار كېلىپ قارىسا، باغ كۆرۈنـ
مىگەنلىكتىن، ئۆزلىرىنى يولدىن ئادىشىپ كېتىپتۇق دەپ ئويلاشتى،
ئۇلار ھەققىي ئەھۋالـنى ئۇققاندىن كېيىن، ئۆزلىرىگە مالامەت
قىلىشتى، ئۇلار مىسكىنلەرنى سەدىقىدىن مەھرۇم قىلغانلىقى ئۈچۈن
ئۆزلىرىنى ئاللانىڭ جازالىغانلىقىنى بىلىشتى، ئۆزلىرىنىڭ قىلمىشلىرىغا
پۇشايمان ۋە نادامەت قىلىشتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئەڭ ياخشى
كىشى ئۇلارغا ئىشنىڭ بېشىدا قىلغان نەسىھىتىنى ئەسلەتتى، ئۇلار
ئۇنىڭ پىكرىگە قوشۇلمىغاندى. ۋاقتى ئۆتكەندىن كېيىن
پەرۋەردىگارىغا تەسبىھ ئېيتىپ، مىسكىنلەرگە قىلغان زۇلمىنى ئېتىراپ
قىلىشتى. ئۇلار ئاپەتكە ئۇچرىغان چاغدا، مىسكىنلەرنىڭ ھەققىنى

بەرمگەنلىكى ئۇچۇن بىر - بىرىنى ئەيىبلاشتى، ئۇلار بىغەمزغا يەتكەن ئاپەت ئۆزىمزنىڭ ھەددىمزدىن ئېشىپ كەتكەنلىكىدىن بولدى دەپىشتى. ئاپەتكە ئۇچرىغان نەرسىلىرىدىن ياخشىراقنى بىرىشنى ئاللادىن تىلەپ دۇئا قىلىشتى، قۇرەيش كۇففارلىرىدىن بەيغەمبەرنى يالغانغا چىقارغۇچى، پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغۇچى ھەربىر ئادەم ئەنە شۇلار ئۇچرىغان ئاپەتكە ئوخشاش ئاپەتكە ئۇچرايدۇ. شۇنداقلا ئاللاتائالا ئۇلارغا ئاخىرەتتە دۇنيانىڭ ئازابىدىنمۇ قاتتىق ئازابنى تەييارلايدۇ.

ھۇھم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالا بەندىلىرىگە نېمەتلىرىنى گايىدا سىناش يۇزىسىدىن بېرىدۇ.

2. ئاللاتائالانىڭ قۇدرىتىگە ئىنسانىنىڭ ئىرادىسى تاقابىل تۇرالمايدۇ.

3. موھتاجلارغا سەدىقە بېرىش، خەير - ئېھسان قىلىش ئاللاتائالانىڭ نېمىتىنىڭ داۋاملىشىشىغا سەۋەبچى بولىدۇ.

4. ئاللانىڭ نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلغۇچىلار يامان ئاقىۋەتكە دۇچار بولىدۇ.

5. پايدىلىق ئىشنى قىلىشقا ئالدىرىماسلىق كىشىگە ھەسرەت - نادامەت ئېلىپ كېلىدۇ.

إِنَّ لِلْمُتَّقِيْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنّٰتِ
النَّعِيْمِ ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِيْنَ كَالْمُجْرِمِيْنَ ﴿٣٥﴾
مَا لَكُمْ وقفه كَيْفَ تَحْكُمُوْنَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ كِتٰبٌ فِيْهِ
تَدْرُسُوْنَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيْهِ لَمَا تَخَيَّرُوْنَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ
أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ إِنَّ لَكُمْ
لَمَا تَحْكُمُوْنَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُمْ بِذٰلِكَ زَعِيْمٌ ﴿٤٠﴾
أَمْ لَهُمْ شُرَكَآءُ فَلْيَأْتُوْا بِشُرَكَآئِهِمْ إِنْ كَانُوْا
صٰدِقِيْنَ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَّيُدْعَوْنَ
إِلَى السُّجُوْدِ فَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ ﴿٤٢﴾ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ
تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوْا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُوْدِ
وَهُمْ سٰلِمُوْنَ ﴿٤٣﴾

تەرجىمىسى:

تەقۋادارلار پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ھەقىقەتەن نازۇ-نېمەتلىك جەننەتلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ[34]. بىز مۇسۇلمانلارنى كاپىرلار بىلەن باراۋەر قىلامدۇق؟[35] سىلەرگە نېمە بولدى؟ قانداقچە مۇنداق ھۆكۈم چىقىرىسلەر![36]. ياكى سىلەردە (ئاسمان-دىن نازىل بولغان) بىر كىتاب بولۇپ، ئۇنىڭدىن، سىلەرگە (قىيامەت كۈنى) خالىغىنىڭلار بار، دېگەننى ئوقۇدۇڭلارمۇ؟[37—38] ياكى

سلەر ھۆكۈم قىلغان نەرسەڭلارنىڭ بولۇشىغا بىز سلەر بىلەن قىيامەت كۈنى ئاندىن ۋاقتى توشىدىغان مەھكەم بىر ئەھدى تۈزۈشكەنمۇ؟[39] ئۇلاردىن سوراپ باققىنكى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قايسى يۇقىرىقى ئىشلارغا كېپىللىك قىلالايدۇ؟[40] ياكى ئۇلارنىڭ (يۇقىرىقى ئىشلارغا كېپىللىك قىلىدىغان) شېرىكلىرى بارمۇ؟ ئەگەر ئۇلار (دەۋاسىدا) راستچىل بولسا، شېرىكلىرىنى كەلتۈرۈپ باقسۇن[41]. ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئىش قىينىلىشىدۇ، ئۇلار (ئىمانىنى سىناش ئۈچۈن) سەجدە قىلىشقا چاقىرىلىدۇ، ئۇلار سەجدە قىلالمايدۇ[42]. ئۇلار (قورقۇنچتىن) تىكىلىپ قارىيالمايدۇ، ئۇلارغا خارلىق يۈزلىنىدۇ، ئۇلار (دۇنيادا) ساغلام چاغلىرىدا سەجدىگە دەۋەت قىلىنغانىدى، (ئۇلار سەجدىدىن باش تارتاتتى)[43].

يۇقىرىقى ئايەتنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

قۇرەيش كۇففارلىرىنىڭ چوڭلىرى ئۆزلىرىنى باي، مۇسۇلمانلارنى كەمبەغەل دەپ قارايتتى. ئۇلار ئاخىرەتنىڭ ئەھۋالىنى ۋە ئاللاتائالانىڭ مۇسۇلمانلارغا ئاخىرەتتە بېرىدىغان نېمەتلىرىنى ئاڭلىغاندا: "ئەگەر مۇھەممەدنىڭ ئويلىغىنى نەرسىلىرى توغرا بولىدىغان بولسا، مۇسۇلمانلار بىلەن بىزنىڭ ئەھۋالىمىز بۇ دۇنيادا قانداق بولغان بولسا ئاخىرەتتىمۇ شۇنداق بولىدۇ" دېيىشتى. شۇنىڭ بىلەن ئاللاتائالا: "تەقۋادارلار پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ھەقىقەتەن نازۇنېمەتلىك جەننەتلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ" دېگەن ئايەتنى نازىل قىلدى. بۇ ئايەتلەرنىڭ يۇقىرىدىكى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى شۇكى، مەككە كۇففارلىرىنىڭ ئەھۋالى ۋە باغ ئىگىلىرىنىڭ ئاپەتكە ئۇچرىغانلىقى تىلغا ئېلىنغاندىن كېيىن، تەقۋادارلارغا

تەييارلانغان نازۇنىمەتلىك جەننەتلەردىن بەھرىمەن بولۇش جەھەتتە مۇسۇلمانلار بىلەن كۇففارلارنىڭ باراۋەر بولمايدىغانلىقى ئەسلىتىپ ئۆتتۇلدۇ.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا باغ ئىگىلىرى ئاللاتائالانىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغانلىقى ئۈچۈن دۇچار بولغان ئازابنى زىكىر قىلغاندىن كېيىن، ئاللاتائالانىڭ ئەمرىنى بەجا كەلتۈرگەن تەقۋادارلارغا تەييارلانغان نازۇنىمەتلىك جەننەتنى بايان قىلدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن مۇشرىكلارنىڭ سۆزىنى يالغانغا چىقىرىپ، ئۇلارنىڭ مۆمىنلەرگە: "مۇھەممەدنىڭ ۋە ئۇنىڭ ساھابىلىرىنىڭ ئېيتقانلىرى توغرا بولسا، بىزگە ئاخىرەتتە ئۇلارغا ئاتا قىلىنغان نەرسىلەردىن ئارتۇقراق مۇكاپات ئاتا قىلىنىدۇ" دېگەن سۆزلىرىگە رەددىيە بېرىدۇ. مۇسۇلمانلار بىلەن كاپىرلارنىڭ باراۋەر بولماسلىقى ئاللاتائالانىڭ ھېكمىتى ۋە ئادالەتىدىندۇر. ئاندىن كېيىن ئاللاتائالا مۇشرىكلارنى مۇلزەم قىلىش ئۈچۈن ئۇلارغا: "سىلەرگە ئاللا تەرىپىدىن سىلەر ئوقۇپ تۇرىدىغان، ئۆزەكلار ئۈچۈن خالىغىنىڭلار بار بولغان بىر كىتاب نازىل قىلىنىدىمۇ، ياكى سىلەرگە ئاللانىڭ دەرگاھىدا ياخشىلىققا ۋە ھۆرمەتكە ئىگە بولىسىلەر دەپ سىلەرگە قىيامەت كۈنى توشىدىغان قەسەم بىلەن كۆچەيتىلگەن چىن ئەھدى، بېرىلدىمۇ" دەيدۇ.

ئاندىن ئاللاتائالا پەيغەمبەرنى ئۇلاردىن مۇكاپاتتا مۇسۇلمانلار بىلەن تەڭ بولۇشقا كېپىللىك قىلدىغان بىرنەرسىنى تەلەپ قىلىشقا بۇيرۇيدۇ. ئەگەر ئۇلارنىڭ يېنىدا ئۇلارنىڭ خالىغىنى ئىشقا ئاشۇرۇپ بېرىدىغان بۇتلىرى بولسا، ئۇلارنى كەلتۈرۈپ باقسۇن.

ئاندىن كېيىن ئاللاتائالا قىيامەت كۈنىدە ئىش قىيىنلىشىدىغانلىقىنى، چوڭ ئىشلار يۈز بېرىدىغانلىقىنى، ئەيىبلىنىش يۈزىسىدىن مۇشرىكلار بىلەن مۇناپىقلار ئاللاغا سەجدە قىلىشقا بۇيرۇلىدىغانلىقىنى، ئۇلار دۇنيادىكى چاغلىرىدا ئاللاغا سەجدە قىلىشنى تەرك ئەتكەنلىكى ئۈچۈن بۇ چاغدا ئاللاغا سەجدە قىلىشقا قادىر بولالمايدىغانلىقى ۋە قىيامەتنىڭ دەھشىتىدىن ئۇلارنىڭ تىكىلىپ قاراشقا قادىر بولالمايدىغانلىقلىرىدىن خەۋەر بېرىدۇ.

ھۇھم نۇقتىلىرى:

1. ئاخىرەتكە، ئاخىرەتتە بېرىلىدىغان ساۋابقا، ئازابقا ۋە قىيامەتنىڭ دەھشىتىگە ئىمان ئېيتىش بايان قىلىنىدۇ.

2. كۇفرى شۇملۇقتىن، ئۇنىڭ ئاقىۋىتى ھەسرەت ۋە ئادامەتتىن ئىبارەت بولىدۇ.

3. كۇففارلار بىلەن مۇنازىرىلىشىپ، ئۇلارنى ئۇلار تاقابىل تۇرالمايدىغان نەرسە بىلەن قورقۇتۇش بايان قىلىنىدۇ.

4. ۋاقتى ئۆتۈپ كەتمەستىن بۇرۇن، ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىراش كېرەك.

5. قىيامەت كۈنى بويۇنتاۋلىق قىلغۇچى كۇففارلارغا خورلۇق يېتىدۇ.

فَذَرْنِيْ وَمَنْ يُّكَذِّبُ بِهٰذَا
الْحَدِيْثِ ۭ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٤٤﴾
وَاُمْلِيْ لَهُمْ ۭ اِنَّ كَيْدِيْ مَتِيْنٌ ﴿٤٥﴾ اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ اَجْرًا
فَهُمْ مِّنْ مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُوْنَ ﴿٤٦﴾ اَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ
فَهُمْ يَكْتُبُوْنَ ﴿٤٧﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ
كَصَاحِبِ الْحُوْتِ ۘ اِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُوْمٌ ﴿٤٨﴾ لَوْلَآ
اَنْ تَدٰرَكَهٗ نِعْمَةٌ مِّنْ رَّبِّهٖ لَنُبِذَ بِالْعَرَآءِ وَهُوَ
مَذْمُوْمٌ ﴿٤٩﴾ فَاجْتَبٰىهُ رَبُّهٗ فَجَعَلَهٗ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿٥٠﴾
وَاِنْ يَّكَادُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَيُزْلِقُوْنَكَ بِاَبْصَارِهِمْ
لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُوْلُوْنَ اِنَّهٗ لَمَجْنُوْنٌ ﴿٥١﴾
وَمَا هُوَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْعٰلَمِيْنَ ﴿٥٢﴾

تەرجىمىسى:

بۇ قۇرئاننى ئىنكار قىلغانلارنى ماڭا قويۇۋەتكىن، ئۇلارنى ئۆيدۈرماستىن، ئاستا-ئاستا ھالاكەتكە يۈزلەندۈرىمىز[44]. ئۇلارغا ۋاقىت بېرىمەن، شۇبھىسىزكى، مېنىڭ تەدبىرىم پۇختىدۇر[45]. ياكى ئۇلاردىن (دىنغا دەۋەت قىلغانلىقىڭغا) ھەق سوراپ، ئۇلارنىڭ (ئىقتىسادىي) يۈكىنى ئېغىرلاشتۇرۇۋەتتىڭمۇ؟[46] ياكى ئۇلارنىڭ

يېنىدا غەيب (يەنى غەيبنى ئۆز ئىچىكە ئالغان لەۋھۇلمەھپۇز) بار بولۇپ، ئۇلار (ئېيتىدىغانلىرىنى شۇنىڭغا) يازامدۇ؟[47] پەرۋەردىگارىڭنىڭ ھۆكمىگە سەۋر قىلغىن، (ئالدىراڭغۇلۇقتا، زېرىككەك-لىكتە) بېلىقنىڭ ساھىبىگە (يەنى يۇنۇسقا) ئوخشاش بولمىغىن. ئۆز ۋاقتىدا ئۇ (بېلىقنىڭ قارنىدا تۇرۇپ) غەمكىن ھالدا پەرۋەردىگارىغا ئىلتىجا قىلدى[48]. ئەگەر ئۇ پەرۋەردىگارىنىڭ نېمىتىگە ئېرىشمىسە ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇ (قىلمىشىغا) مالامەت قىلىنغان ھالدا (دەرەخسىز يوق، تاغسىز يوق) بىر دالاغا تاشلانغان بولاتتى[49]. پەرۋەردىگارى ئۇنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللىدى. ئۇنى ياخشىلاردىن قىلدى[50]. كاپىرلار قۇرئانىنى ئاڭلىغان چاغلىرىدا (ساڭا بولغان دۇشمەنلىكىنىڭ قاتتىقلىقىدىن يامان) كۆزلىرى بىلەن سېنى يېقىتىۋېتىشكە تاس قالىدۇ، سېنى "شۇبھىسىز بىر مەجنۇن" دەيىشىدۇ[51]. قۇرئان پەقەت تامام ئەھلى جاھان ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر[52].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا كۇففارلارنى قىيامەتنىڭ دەھشىتى بىلەن قورقۇتقاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ قۇرئانىنى يالغانغا چىقارغانلىقلىرى ئۈچۈن ئۇلارنى تۇيدۇرماستىن ئاستا-ئاستا ئازابقا يېقىنلاشتۇرىدىغانلىقى بىلەن قورقۇتىدۇ، ئاللا ئۇلارغا مۆھلەت بېرىدۇ، ئاللانىڭ ئازابى ئۇلارنى قورشۇۋالغاندىلا ئاندىن ئۇلار بىلىدۇ. مانا بۇ ئاللاتائالا-نىڭ ئۇلارغا قوللانغان تەدبىرىدۇر، ئاندىن ئاللاتائالا پەيغەمبىرىگە قارىتىپ مۇنداق دەيدۇ: "كۇففارلار نېمە ئۈچۈن سەن بىلەن ئۆچەكىشىدۇ؟ بۇ قانداقتۇر سەن ئۇلاردىن دىنغا دەۋەت قىلغانلىقىڭ ئۈچۈن ھەق سوراپ، ئۇلارنىڭ ئىقتىسادىي يۈكىنى ئېغىرلاشتۇرۇ-

ۋاتقانلىقىدىنمۇ؟ ياكى قانداقتۇر ئۇلارنىڭ لەۋھۇلمەھپۇزدا يېزىلغان نەرسىلەردىن خەۋىرى بار بولۇپ، لەۋھۇلمەھپۇزدىن ئۆزلىرى قوبۇل قىلىدىغان ۋە ھۆكۈم ھەقلىدىغان نەرسىلىرىنى يېزىۋالغانلىقىدىنمۇ؟"

ئۇنىڭدىن كېيىن ئاللا پەيغەمبىرىنى ئۆز قەۋمىنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىگە، يەھۇلارنىڭ ئالىلانىڭ ھۆكمىنى يالغانغا چىقارغانلىقىغا سەۋر قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، دۇنيادا ۋە ئاخىرەتتە مۇسۇلمانلارنىڭ ئاقىۋىتىنى ياخشى قىلىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

ئاندىن ئاللاتائالا پەيغەمبىرىنى ئۆز قەۋمىگە ئاچچىقلىنىپ ۋە ئۇلارنى تاشلاپ كېمىگە چۈشۈپ، بېلىق تەرىپىدىن يۇتۇۋېتىلگەن يۇنۇس ئەلەيھىسسالامدەك بولۇپ قېلىشتىن مەنئى قىلىدۇ. بۇ چاغدا يۇنۇس ئەلەيھىسسالام پەرۋەردىگارىغا دۇئا قىلىپ: "سەندىن باشقا ھېچ پەرۋەردىگار بەرھەق يوقتۇر، سەن پاكىتۇرسەن، مەن ھەقىقەتەن زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولدۇم" دېگەندى. ئۇ ئۆزىنىڭ قەۋمىدىن خاپا ئىدى. ئاللا ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىپ، ئۇنى بېلىقنىڭ قارنىدىن سالامەت چىقاردى، ئاللاتائالانىڭ مەرھىمىتى بولمىسا ئىدى، ئۇ ئەلۋەتتە بېلىقنىڭ قارنىدىن ئاللانىڭ رەھمىدىن ھەيدەلگەن ھالدا ئوچۇقچىلىققا تاشلانغان بولاتتى.

ئاندىن ئاللاتائالا كۇففارلارنىڭ پەيغەمبەرگە ھەسەت قىلىپ قاتتىق ئاداۋەت ساقلىغانلىقىنى، بۇ ئاداۋەتنىڭ كۇففارلارنى ئۇنىڭغا يامان كۆز بىلەن قاراشقا ئېلىپ كەلگەنلىكىنى، باشقىلارنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ۋە ئۇنىڭ دەۋىتىدىن قاچۇرۇش ئۈچۈن كۇففارلارنىڭ ئۇنى: "سەن چوقۇم مەجنۇنسەن" دېگەنلىكىنى بايان قىلىدۇ.

ھەقىقەتتە قۇرئان مەجنۇنلۇق ئېلىپ كەلمەيدۇ، قۇرئان پۈتۈن ئىنسانلار ۋە جىنلار ئۈچۈن ۋەز ـ نەسىھەتدۇر.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. قۇرئاننى يالغانغا چىقارغۇچى مۇشرىكلار قورقۇتۇلىدۇ.
2. ئاللاتائالا سىناش يۈزىسىدىن بەزى بەندىلىرىگە كۆپ نېمەتلەرنى ئاتا قىلىدۇ.
3. ئاللانىڭ قازاسىغا ۋە تەقدىرىگە سەۋر قىلىش لازىم، سەۋرنىڭ ئاقىۋىتى غەلبە ۋە بەخت بولىدۇ.
4. كۇففارلارنىڭ مۆمىنلەرگە بولغان ئاداۋىتى قاتتىق بولىدۇ.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَلْحَآقَّةُ ۙ﴿۱﴾ مَا الْحَآقَّةُ ۚ﴿۲﴾ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا الْحَآقَّةُ ؕ﴿۳﴾
كَذَّبَتْ ثَمُوْدُ وَعَادٌۢ بِالْقَارِعَةِ ؕ﴿۴﴾ فَاَمَّا ثَمُوْدُ
فَاُهْلِكُوْا بِالطَّاغِيَةِ ؕ﴿۵﴾ وَاَمَّا عَادٌ فَاُهْلِكُوْا بِرِيْحٍ
صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ۙ﴿۶﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَّثَمٰنِيَةَ
اَيَّامٍ ۙ حُسُوْمًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيْهَا صَرْعٰى ۙ كَاَنَّهُمْ
اَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ۚ﴿۷﴾ فَهَلْ تَرٰى لَهُمْ مِّنْۢ
بَاقِيَةٍ ۙ﴿۸﴾ وَجَآءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهٗ وَالْمُؤْتَفِكٰتُ
بِالْخَاطِئَةِ ۚ﴿۹﴾ فَعَصَوْا رَسُوْلَ رَبِّهِمْ فَاَخَذَهُمْ اَخْذَةً
رَّابِيَةً ﴿۱۰﴾ اِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَآءُ حَمَلْنٰكُمْ فِى الْجَارِيَةِ ۙ﴿۱۱﴾
لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَّتَعِيَهَآ اُذُنٌ وَّاعِيَةٌ ﴿۱۲﴾
فَاِذَا نُفِخَ فِى الصُّوْرِ نَفْخَةٌ وَّاحِدَةٌ ۙ﴿۱۳﴾ وَّحُمِلَتِ
الْاَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَّاحِدَةً ۙ﴿۱۴﴾
فَيَوْمَئِذٍ وَّقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ۙ﴿۱۵﴾ وَانْشَقَّتِ السَّمَآءُ فَهِىَ
يَوْمَئِذٍ وَّاهِيَةٌ ۙ﴿۱۶﴾ وَّالْمَلَكُ عَلٰٓى اَرْجَآئِهَا ؕ وَيَحْمِلُ
عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمٰنِيَةٌ ؕ﴿۱۷﴾ يَوْمَئِذٍ
تُعْرَضُوْنَ لَا تَخْفٰى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ﴿۱۸﴾

تەرجىمىسى:

69. سۈرە ھاققە

مەككىدە نازىل بولغان، 52 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(بولۇشى ئېنىق) قىيامەت[1]. قىيامەت نېمىدۇر؟[2] قىيامەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟[3] سەمۇد ۋە ئاد (قەبىلىلىرى) قىيامەتنى ئىنكار قىلدى[4]. سەمۇد بولسا ئادەتتىن تاشقىرى قاتتىق ئاۋاز بىلەن ھالاك قىلىندى[5]. ئاد بولسا ھەددىدىن زىيادە قاتتىق ۋە سوغۇق بوران بىلەن ھالاك قىلىندى[6]. ئاللا ئۇلارغا بورانىنى يەتتە كېچە، سەككىز كۈندۈز ئۈزۈلدۈرمەي ئاپىرىدە قىلدى، (ئاد) قەۋمىنىڭ (ئۆز ماكانلىرىدا ھالاك بولۇپ) خورما دەرىخىنىڭ پور كۆتەكلىرىدەك ياتقانلىقىنى كۆرىسەن[7]. ئۇلاردىن بىرەر ئادەمنىڭ قالغانلىقىنى كۆرەلەمسەن؟[8] پىرئەۋن ھەم ئۇنىڭدىن ئىلگىرىكىلەر ۋە شەھەرلىرى دوم كۆتۈرۈۋېتىلگەنلەر (يەنى لۇت قەۋمى) خاتا ئىشلارنى قىلدى[9]. ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى ئاللا قاتتىق جازالىدى[10]. شۇبھىسىزكى، (نۇھنىڭ زامانىدا) چوڭ سۇ يامراپ كەتكەن چاغدا سىلەرنى (يەنى ئەجدادلىرىڭلارنى) بىز كېمىگە سالدۇق، سىلەرگە ئۇنى ئىبرەت قىلىش ئۈچۈن، تۇتۇۋالغۇچى قۇلاقلارنىڭ ئۇنى تۇتۇۋېلىشى ئۈچۈن (بىز

شۇنداق قىلدۇق) [11—12]. بىرىنچى تەتىملىق سۇر چىلىنغان چاغدا[13]، زېمىن ۋە تاغلار ئورۇنلىرىدىن كۆتۈرۈلۈپ بىر-بىرىگە ئۇرۇلۇپ ئۇۋۇلىپ كەتكەن چاغدا[14]، بۇ كۈندە چوڭ ئىش يەنى قىيامەت يۈز بېرىدۇ[15]. ئاسمان يېرىلىدۇ، بۇ كۈندە ئاسمان (قالايمىقانلىشىپ) ئاجىزلىشىپ كېتىدۇ[16]. پەرىشتىلەر ئاسمانتىك ئەتراپىدا تۇرىدۇ، بۇ كۈندە پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەرشنى سەككىز پەرىشتە (باشلىرى) ئۈستىدە كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ[17]. ئۇ كۈندە سىلەر (ئالىلاغا ھېساب بېرىش ئۈچۈن) توغرىلىنىسىلەر*، سىلەر ھېچقانداق بىر سىرنى يوشۇرۇپ قالالمايسىلەر[18].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

بۇ سۈرىنىڭ نۇرغۇن ئايەتلىرىدە ئاخىرەت ۋە قىيامەتنىڭ

---

* جابىر ئىبنى ئابدۇللادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەرشنى كۆتۈرۈپ تۇرغان پەرىشتىلەرنىڭ چوڭلۇقىنى تەسۋىرلەپ مۇنداق دېگەن: "ئالىلانىڭ ئەرشىنى كۆتۈرۈپ تۇرغان پەرىشتىلەرنىڭ بىرى توغرۇلۇق سۆزلەشكە ماڭسا ئۇنى بېرىلىدىكى، ئۇنىڭ قۇلىقىنىڭ يۆمشىقى بىلەن بويىنى ئارىسىدىكى مۇساپە 7 يۈز يىللىق كېلىدۇ." بۇ ھەدىسنى ئەبۇ داۋۇد رىۋايەت قىلغان.

ھەزرىتى ئۆمەر مۇنداق دېگەن: قىيامەت كۈنى سىلەردىن ھېساب ئېلىنىشتىن بۇرۇن ئۆزەڭلاردىن ئۆزەڭلار ھېساب ئېلىڭلار، سىلەرنىڭ نامە-ئەمالىڭلار تارتىلىشتىن بۇرۇن ئۆزەڭلارنى تارازىغا سېلىپ بېقىڭلار، مۇشۇنداق قىلساڭلار تاڭلا قىيامەت كۈنى سىلەردىن ئېلىنىدىغان ھېساب سىلەرگە يېنىك توختايدۇ، (قىيامەتتىكى) چوڭ توغرىلىنىش ئۈچۈن (ئەمەلىڭلارنى) بېزەڭلار.

دەھشتى توغرۇلۇق سۆزلىنىدۇ. سۇرىنىڭ بېشى "ھاققە" يەنى ھەممە نەرسىدە ھەقىقەتنى ۋە پەرۋەردىگارنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسەتكۈچى قىيامەت سۆزى بىلەن باشلىنىدۇ، قىيامەتتە ئالاتائالانىڭ مۆمىنلەرگە ۋەدە قىلغان جەننەتكە كىرىش ۋە كاپىرلارغا ۋەدە قىلغان دوزاخقا كىرىش ئىشى ئىشقا ئاشىدۇ، قىيامەتنىڭ شەنىنىڭ چوڭلۇقى ئۇچۇن ئايەتتە قىيامەت سۆزى تەكرارلىنىدۇ.

ئاندىن ئالاتائالا سەمۇد، ئاد قەۋملىرىگە ئوخشاش قىيامەتنى يالغانغا چىقارغۇچى بەزى ئۇممەتلەرنى زىكىرى قىلىدۇ. ئاللاتائالا ئۇلارنىڭ ھالاك بولۇش يوللىرىنمۇ بايان قىلىدۇ. شۇنىڭدەك ئاللا تائالا سەمۇد قەۋمىنىڭ چەكتىن ئاشقانلىرى ۋە گۇناھلىرى تۇپەيلىدىن ئۇلارنىڭ قاتتىق ئاۋاز بىلەن ھالاك قىلىنغانلىقىنى زىكىرى قىلىدۇ. ئاد قەۋمىنىڭ ھەددىدىن زىيادە قاتتىق ۋە سوغۇق بوران بىلەن ھالاك قىلىنغانلىقى، ئالانىڭ ئۇلارغا بورانىنى يەتتە كېچە، سەككىز كۇندۇز ئۇزۇلدۇرمەي ئاپىرىدە قىلغانلىقى، بوران ئۇلارنى تەلتۆكۈس ھالاك قىلىش بىلەن ئۇلارنىڭ خورمىنىڭ پور كۆتەكلىرىدەك ياتقانلىقى، بىرىنىڭمۇ قۇتۇلۇپ قالالمىغانلىقى زىكىرى قىلىنىدۇ.

ئاندىن ئالاتائالا پىرئەۋنى، ئۇنىڭدىن بۇرۇن ئۆتكەن قەۋملەرنى، گۇناھلارغا چۆمگەن، ئاللانىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئاسىيلىق قىلغان لۇت قەۋمىنمۇ قاتتىق جازالىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ. شۇنىڭدەك، ئالاتائالا بەندىلىرىگە تۇپان بالاسى كەلگەن چاغدا ئۇلارنىڭ ئەجدادىنى نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ كېمىسىگە چىقىرىپ قۇتقۇزغانلىقىنى ئەسلىتىپ ئۆتىدۇ. ئالاتائالا ئىبرەت قىلىش ۋە ئۆزىنىڭ قۇدرەت كامالىنى كۆرسىتىش ئۇچۇن، مۆمىنلەرنى غەرق

بولۇشتىن قۇتۇلدۇردى، كۇففارلارنى غەرق قىلدى.

ئاندىن كېيىن ئاللاتائالا قىيامەتنىڭ ئەھۋالىنى ۋە ئۇنىڭ دەھشتىنى تەسۋىرلەپ، سۇر چېلىنىدىغانلىقىنى، زېمىننىڭ ۋە تاغلارنىڭ ئورنىدىن قوزغىلىپ ۋە يىمىرىلىپ، بىر-بىرىگە ئۇرۇلۇپ بىر دۆۋە بولۇپ قالىدىغانلىقىنى، بۇ چاغدا پەرىشتىلەرنىڭ ئەتراپلاردا تۇرۇپ كېتىدىغانلىقىنى، ئاللاتائالانىڭ ئەرشىنى سەككىز پەرىشتە-نىڭ كۆتۈرۈپ تۇرىدىغانلىقىنى*، ئاللاتائالاغا بەندىلەرنىڭ ھېچقان-داق ئىشى مەخپىي قالمىغان ھالدا، كىشىلەرنىڭ ھېساب بېرىش ئۇچۇن ئاللاغا توغرىلىنىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. قىيامەت كۇنى ۋە ئۇنىڭ دەھشتى بايان قىلىنىدۇ.
2. پەيغەمبەرلىرىنى يالغانغا چىقارغۇچى ئۇممەتلەرنىڭ ئاقىۋىتى بايان قىلىنىدۇ.
3. پەرىشتىلەرگە ۋە ئۇلارنىڭ ئاللانىڭ ئەمرىگە ئاسىيلىق قىلمايدىغان مەخلۇقاتى ئىكەنلىكىگە ئىمان ئېيتىش سۆزلىنىدۇ.
4. ئەرشكە ۋە ئاللاتائالانىڭ ئۆزىنىڭ كاتتىلىقىغا لايىق رەۋىشتە ئەرش ئۇستىدە بەرقارار ئىكەنلىكىگە ئىمان ئېيتىش بايان قىلىنىدۇ.

---

* ئىبنى ئابباس: ئەرشنى سانىنى ئاللادىن باشقا ھېچ ئەھەدى بىلمەيدىغان سەككىز سەپ پەرىشتە كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ، دەيدۇ. لېكىن ئەرشنى سەككىز پەرىشتىنىڭ كۆتۈرۈپ تۇرىدىغانلىقى ئىشەنچلىك رىۋايەتتۇر. بۇ سۆزنىڭ راستلىقىنى بۇ ھەدىس ئىسپاتلاب بېرىدۇ: "بۇگۈنكى كۇندە ئەرشنى كۆتۈرۈپ تۇرغان پەرىشتىنىڭ سانى تۆتتۇر. قىيامەت كۇنى بولغاندا ئاللا ئۇلارنى يەنە تۆت پەرىشتە بىلەن كۆچەيتىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار سەككىز بولىدۇ."

5. ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى ئىنسانىنىڭ سىرلىرى ۋە مەخپىي ئىشلىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ.

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ
كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَيَقُولُ هَآؤُمُ ٱقْرَءُوا۟ كِتَٰبِيَهْ ﴿١٩﴾
إِنِّى ظَنَنتُ أَنِّى مُلَٰقٍ حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾ فَهُوَ فِى عِيشَةٍ
رَّاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾
كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَآ أَسْلَفْتُمْ فِى ٱلْأَيَّامِ
ٱلْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِشِمَالِهِۦ
فَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُوتَ كِتَٰبِيَهْ ﴿٢٥﴾ وَلَمْ أَدْرِ مَا
حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَٰلَيْتَهَا كَانَتِ ٱلْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَآ
أَغْنَىٰ عَنِّى مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّى سُلْطَٰنِيَهْ ﴿٢٩﴾
خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ ٱلْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِى
سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَٱسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾
إِنَّهُۥ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ
عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾ فَلَيْسَ لَهُ ٱلْيَوْمَ هَٰهُنَا
حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَّا يَأْكُلُهُۥٓ إِلَّا
ٱلْخَٰطِـُٔونَ ﴿٣٧﴾

تەرجىمىسى:

نامە ـ ئەمالى ئوڭ قولىغا بېرىلگەن ئادەم * (خۇشاللىقتىن) "بۇ مېنىڭ نامە ـ ئەمالىمنى ئېلىپ ئوقۇپ بېقىڭلار، مەن ھېساباتىمغا مۇلاقات بولىدىغانلىقىمغا مۇقەررەر ئىشەنگەن ئىدىم" دەيدۇ[19–20]. ئۇ كۆڭۈللۈك تۇرمۇشتا بولىدۇ[21]. ئېل جەننەتتە بولىدۇ[22]. ئۇنىڭ مېۋىلىرى (ئۈزۈم تۈرغانىمۇ، ئولتۇرغانىمۇ، ياتقانىمۇ قولىنى سوزۇپلا ئالالايدىغان دەرىجىدە) يېقىن بولىدۇ[23]. (ئۇلارغا): "ئۆتكەنكى كۈنلەردە (يەنى دۇنيادىكى چاغلاردا) ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلىقىڭلار ئۈچۈن، خۇشال ـ خۇرام يەڭلار، ئىچىڭلار" دېيىلىدۇ[24]. نامە ـ ئەمالى سول قولىغا بېرىلگەن ئادەم ئېيتىدۇركى، "ماڭا نامە ـ ئەمالىم بېرىلمىگەن بولسچۇ![25] ھېسابىمنىڭ نېمە بولغانلىقىنى بىلمىسەم ئىدىم[26]: دۇنيادا ئۆلۈمۈم ھاياتىمنى (ئاخىرەتتە قايتا تىرىلمەس قىلىپ) ئاخىرلاشتۇرسچۇ![27] مېنىڭ مال ـ مۈلكۈم ماڭا ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمىدى[28]. مېنىڭ ھوقۇقۇم قولۇمدىن كەتتى"

* ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، نۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم دەيدۇ: "قىيامەت كۈنى ئالىلاتائالا بەندىنى يېقىن ئەكىلىپ گۇناھلىرىنىڭ ھەممىسىگە ئىقرار قىلدۇرىدۇ، بەندە ئەدى تۇگەشتىم دەپ تۇرغاندا، ئاللاتائالا ئۇنىڭغا: گۇناھلىرىڭنى دۇنيادىكى چېغىڭدا ئاشكارىلىمىغان ئىدىم. بۈگۈن بولسا گۇناھلىرىڭنى كەچۈردۈم دەيدۇ. ئاندىن ئۇنىڭ نامە ـ ئەمالىنى ئوڭ قولىغا بېرىدۇ، كۇففارلار بىلەن مۇناپىقلارغا كەلمىدىغان بولساق، گۇۋاھچىلار (ئۇلارنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ): مانا بۇلار پەرۋەردىگارىنى يالغانغا چىقارغانلاردۇر، ئاگاھ بولۇڭلاركى، ئالىلانىڭ لەنىتى زالىملارغا بولسۇن، دەيدۇ.

[29]. (ئاللا دوزاخقا مۇنەككەل پەرىشتىلەرگە) ئېيتىدۇ: "ئۇنى تۇتۇڭلار، ئۇنىڭغا تاقاق سېلىڭلار[30]، ئاندىن ئۇنى دوزاخقا تاشلاڭلار [31]، ئاندىن ئۇنى ئۇزۇنلۇقى 70 گەز كېلىدىغان زەنجىر بىلەن باغلاڭلار"[32]. (ئۇنىڭ بۇنداق ئازابلىنىشى شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى)، ئۇ ھەقىقەتەن ئۇلۇغ ئاللاغا ئىمان ئېيتمىغان ئىدى[33]. مىسكىنگە تاماق بېرىشنى تەرغىپ قىلمايتتى[34]. بۈگۈن ئۇنىڭغا بۇ يەردە (ئۇنىڭدىن ئازابنى كۆتۈرۈۋېتىدىغان) دوست يوقتۇر[35]. ئۇنىڭغا يىرىڭدىن باشقا تاماق يوقتۇر[36]. ئۇنى پەقەت ئازغان ئادەملەرلا (يەنى كاپىرلارلا) يەيدۇ[37].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئەرەساتتىكى سائادەتمەنلەرنىڭ خۇشاللىق ھالىدىن خەۋەر بېرىدۇ، ئۇلار نامە-ئەمالىرىنى ئالغاندا ناھايىتى خۇشاللاڭ-غانلىقىدىن، ئۈچرىغانلارغا تەڭلەپ ئۇنى ئوقۇپ بېقىشنى تەلەپ قىلىدۇ، ئۇلار:بىز بۇ ھېساب ئېلىسىدىغان كۈنىگە ئىشىنەتتۇق، دەيدۇ، ئاندىن ئاللاتائالا ئۇلارنىڭ ئىشىنىڭ ئاقىۋىتىنى، كۆڭۈللۈك تۇرمۇشتا بولىدىغانلىقىنى، تۇرلۇك نازۇنېمەتلەر بىلەن ھۆزۈرلىنىدىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ئالىي دەرىجىلىك * جەننەتلەردە بولۇپ ،

* بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن جەننەتتىكىلەر ئۆزئارا يوقلىشامدۇ؟ دەپ سورىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ھەئە، يۇقىرى دەرىجىدىكىلەر تۆۋەن دەرىجىدىكىلەرنىڭ يېنىغا چۈشۈپ ئۇلارغا سالام بېرىدۇ، تۆۋەن دەرىجىدىكىلەرنىڭ ياخشى ئەمەللىرى يېتەرلىك بولمىغانلىقتىن، ئۇلار يۇقىرى دەرىجىدىكىلەرنىڭ يېنىغا چىقىشقا قادىر بولالمايدۇ، دەپ جاۋاب بەرگەن.

كۆكۈل تارتقان مېۋىلەردىن ھېچقانداق جاپا چەكمەي قولىنى سوزۇپ-لا ئالالايدىغانلىقىنى، پەرۋەردىگارى ئاللاتائالا ئۇلارغا: "دۇنيادىكى چېغىڭلاردا ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلىقىڭلار ئۈچۈن جەننەتنىڭ مېۋىلىرىدىن خۇشال-خۇرام يەڭلار، ئۇنىڭ شارابىدىن ئىچىڭلار" دەيدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسىدە كۆرسىتىلگەنىدەك، ئۇلارغا مەرھەمەت قىلىش يۈزىسىدىن شۇنداق دېيىلىدۇ.

ئاندىن ئاللاتائالا شەقىيلەرنىڭ ھالىدىن خەۋەر بېرىدۇكى، ئۇلار ئەرەساتتا ھەسرەت چەككەن، پۇشايمان قىلغان ھالدا تۇرىدۇ، ئۇلارنىڭ نامە-ئەمالى ئۇلارنىڭ سول قولىغا بېرىلىدۇ، ئۇلار غەم-قايغۇدىن نامە-ئەمالىم ماڭا بېرىلمىگەن بولسا بوپتىكەن دەپ ئارزۇ قىلىدۇ، شۇنداقلا قايتا تېرىلمىگەن بولسام بوپتىكەن دەپ ئارزۇ قىلىدۇ، ئۇلار ئۆز-ئۆزگە مېلىنىڭ ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمىغانلىقىنى، ھوقۇقىنىڭ قولىدىن كەتكەنلىكىنى ئېيتىدۇ، ئاللاتائالا جەھەننەمگە مۇئەككەل پەرىشتىلەرگە ئۇلارنى تۇتۇپ قوللىرىغا تاقاق سېلىشقا، ئۇلارنى ئۇزۇنلۇقى 70 گەز كېلىدىغان زەنجىر بىلەن باغلاشقا بۇيرۇيدۇ، چۈنكى ئۇلار ئۇلۇغ ئاللانى ئىنكار قىلاتتى، ئاللاتائالانىڭ ئۇلارنىڭ ئۇستىگە يۇكلىگەن پەرزلىرىنى ئادا قىلمايتتى، ئاللاتائالا ئۇلارنىڭ مېلىدا بېرىشكە تېگىشلىك قىلغان كەمبەغەللەرنىڭ ھەققىنى بەرمەيتتى، ياخشىلىق ئىشلىرىغا ياردەم قىلمايتتى.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئەرەساتتا سائادەتمەنلەرنىڭ نامە-ئەمالى ئۇلارنىڭ ئوڭ قولىغا بېرىلىشى بىلەن خۇشال بولىدىغانلىقىلىرى بايان قىلىنىدۇ.

2. جەننەتتە ئىنسانىنىڭ كۆزى كۆرمىگەن، قۇلقى ئاڭلىمىغان، كۆڭلىگە كەچمىگەن تۈرلۈك نازۇنېمەتلەر بولىدۇ.

3. شەقىيلەرنىڭ ئەھۋالى، ئۇلارنىڭ نامە-ئەمالى سول قولىغا بېرىلىدىغانلىقى ئېيتىلىدۇ.

4. پەرۋەردىگارىنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشمىغان، چەكلىگەن نەرسىلەرنى قىلغان، ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغان كىشىلەرگە تەييارلانغان ئازاب-ئوقۇبەتلەر بايان قىلىنىدۇ.

5. پېقىرلەرنىڭ ۋە مىسكىنلەرنىڭ ھەققىنى ئىسلام دىنى چوڭ بىلىدۇ.

6. قىيامەت كۈنى ياخشىلىقا ياخشىلىقچە مۇكاپات بېرىلىدۇ، يامانلىققا يامانلىقچە جازا بېرىلىدۇ.

فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا
تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَّمَا هُوَ
بِقَوْلِ شَاعِرٍ ۚ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوْلِ
كَاهِنٍ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنزِيلٌ
مِّن رَّبِّ الْعَٰلَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ
الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ
لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ
عَنْهُ حَٰجِزِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِنَّهُۥ لَتَذْكِرَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾
وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِنَّهُۥ
لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَقُّ الْيَقِينِ ﴿٥١﴾
فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

تەرجىمىسى:

مەن سىلەر كۆرۈپ تۇرىدىغان نەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلىمەن، سىلەر كۆرمەيدىغان نەرسىلەر بىلەنمۇ قەسەم قىلىمەن (يەنى بارلىق مەخلۇقات بىلەن قەسەم قىلىمەن) [38-39]. بۇ قۇرئان ئەلۋەتتە ھۆرمەتلىك پەيغەمبەرنىڭ (ئاللا تەرىپىدىن يەتكۈزگەن) سۆزىدۇر [40]. ئۇ شائىرنىڭ سۆزى ئەمەستۇر، سىلەر ناھايىتى ئاز ئىشىنىسىلەر

لەر[41]. ئۇ كاھىننىڭ سۆزىمۇ ئەمەس، سىلەر ئاز ۋەز-نەسىھەت ئالسىلەر[42]. (ئۇ) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر[43]. ئەگەر ئۇ بىزنىڭ ناممىزدىن ياللانىنى توقۇيدىغان بولسا[44]، ئەلۋەتتە ئۇنى قۇدرىتىمىز بىلەن جازالايتۇق[45]. ئاندىن ئۇنىڭ ئاساسىي قىزىل تومۇرىنى كېسىپ تاشلايتۇق[46]. سىلەردىن ھېچبىر ئادەم ئۇنى قوغداپ قالالمايتتى[47]. شەك-شۇبھىسىزكى، بۇ قۇرئان تەقۋادارلار ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر[48]. بىز شەك-شۇبھىسىز بىلىمىزكى، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا (قۇرئان ئايەتلىرى شۇنچە روشەن تۇرۇقاۋۇق) ئۇنى ئىنكار قىلغۇچىلار بار[49]. قۇرئان كاپىرلارغا (ئۇلار قۇرئانىنى تەستىق قىلغۇچىلارغا بېرىلىدىغان ساۋابنى ۋە ئىنكار قىلغۇچىلارغا بېرىلىدىغان ئازابنى كۆرگەن چاغدا) ئەلۋەتتە ھەسرەت بولىدۇ[50]. قۇرئان، مۇقەررەرىكى، شەكسىز ھەقىقەتتۇر[51]. ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىڭنى (مۇشرىكلارنىڭ ئېيتىرالىرىدىن) پاك دەپ ئېتىقاد قىلغىن[52].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

قەتادە: "ۋەلىد ئىبنى مۇغىرە مۇھەممەد سېھىرگەر دېگەن، ئەبۇ جەھىل ئۇ شائىر دېگەن، ئۇقبە ئۇ كاھىن دېگەن، شۇنىڭ بىلەن بۇ ئايەتلەر نازىل بولغان" دەيدۇ.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا بۇ ئايەتلەردە كىشىلەر كۆرۈپ تۇرىدىغان ۋە كۆرەلمەيدىغان كائىناتتىكى نەرسىلەر بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ

دەۋىتىنىڭ راستلىقىغا قەسەم قىلىدۇ، ئۇ ئېسىل پەيغەمبەردۇر، شائىر ئەمەستۇر، كاھىن ئەمەستۇر، بۇ چوڭقۇر پىكىر قىلىدىغان ئادەم ئۇچۇن روشەن ھەقىقەتتۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قەلبى ناچارلىقلاردىن پاك ئىدى، ھىدايەتكە ۋە ھەققە قىزىققۇچى ئىدى. پەيغەمبەرنىڭ ئېيتقانلىرى، شائىرلارنىڭ ۋە كاھىنلارنىڭ سۆزلىرىدىن ناھايىتى ئۇستۇن ئىدى، قۇرئان ۋەز-نەسىھەتتىن ئىبارەت، ياخشى كۆڭۇللۇك ئادەملەر، ئاللانىڭ غەزىپىدىن قورقۇچىلار، ئاللانىڭ رازىلىقىغا قىزىققۇچىلار ئۇنىڭدىن پايدىلىنىدۇ، بۇ قۇرئان باتىل ئاربلاشمىغان شەكسىز ھەقىقەتتۇر، ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر. مۇبادا پەيغەمبەر بەزى ئايەتلەرنى يالغاندىن ئاللاغا چاپلايدىغان بولسا، ئاللا ئۇنى ھالاك قىلىشقا ئەلۋەتتە قادىردۇر. ھېچ كىشى ئۇنى قۇتقۇزۇشقا قادىر ئەمەستۇر، ئاللاتائالا كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ئۇنى ۋە پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلىدىغانلارنىڭ بارلىقىنى بىلىدۇ، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئىنكار قىلغانلىقىلىرىغا ھەسرەت-نادامەت چېكىدۇ.

بۇ سۈرە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئاللا مۇشرىكلارنىڭ چاپلىغان ئېپتىرالىرىدىن پاك دەپ ئېتىقاد قىلىشقا بۇيرۇش بىلەن ئاياغلىشىدۇ.

ھۇھم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ ئۆزى خالىغان مەخلۇقاتى بىلەن قەسەم قىلىشىغا بولىدىغانلىقى، مەخلۇقاتلارنىڭ ئاللادىن باشقا بىلەن قەسەم قىلىشىغا بولمايدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. قۇرئان ئاللاتائالانىڭ سۆزى بولسىمۇ، بۇ يەردە "ئۇ ھۈرمەتلىك پەيغەمبەرنىڭ سۆزىدۇر" دېيىلىشىدىكى سەۋەب شۇكى، پەيغەمـ

بەر ئاللا تەرىپىدىن كەلگەن قۇرئاننى يەتكۈزگۈچىدۇر. ھەقىقەتتە قۇرئان ۋاستە بولۇپ، يەتكۈزگۈچىگە ئەمەس، بەلكى ئۇنى نازىل قىلغۇچى ئاللاغا خاستۇر.

3. ئاللاتائالانىڭ: "قۇرئان ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر" دېگەن سۆزى ئاللاتائالانىڭ مەخلۇقاتتىن يۇقىرى ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

4. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىك دەۋىتى ئىشەنچلىك بولۇپ، ھېچ نەرسىنى ئاشۇرۇۋەتمىگەن، ھېچ نەرسىنى كېمەيتىۋەتمىگەن.

5. ئاللا ۋە ئاللانىڭ ئازابى توغرۇلۇق ھەربىر ئىنسانغا ۋەزىنەسىھەت قىلىش قۇرئاننىڭ مەقسىتىدۇر.

6. ئاللاتائالانى پاك دەپ ئېتىقاد قىلىش ۋە ئاللاتائالانىڭ شەننى ئۇلۇغلاش بايان قىلىنىدۇ.

7. ئاللاتائالاغا ئىپتىرا قىلغۇچى يالغانچىلارغا رەددىيە بېرىلىدۇ.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سَاَلَ سَآئِلٌۢ بِعَذَابٍ وَّاقِعٍ ۙ﴿۱﴾ لِّلْكٰفِرِيْنَ لَيْسَ
لَهٗ دَافِعٌ ۙ﴿۲﴾ مِّنَ اللّٰهِ ذِي الْمَعَارِجِ ؕ﴿۳﴾ تَعْرُجُ
الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوْحُ اِلَيْهِ فِيْ يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهٗ
خَمْسِيْنَ اَلْفَ سَنَةٍ ۚ﴿۴﴾ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيْلًا ۝﴿۵﴾
اِنَّهُمْ يَرَوْنَهٗ بَعِيْدًا ۙ﴿۶﴾ وَّنَرٰىهُ قَرِيْبًا ؕ﴿۷﴾ يَوْمَ
تَكُوْنُ السَّمَآءُ كَالْمُهْلِ ۙ﴿۸﴾ وَتَكُوْنُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ ۙ﴿۹﴾
وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيْمٌ حَمِيْمًا ۚ﴿۱۰﴾ يُّبَصَّرُوْنَهُمْ ؕ يَوَدُّ
الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِيْ مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍۭ بِبَنِيْهِ ۙ﴿۱۱﴾
وَصَاحِبَتِهٖ وَاَخِيْهِ ۙ﴿۱۲﴾ وَفَصِيْلَتِهِ الَّتِيْ تُـْٔوِيْهِ ۙ﴿۱۳﴾
وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا ۙ ثُمَّ يُنْجِيْهِ ۙ﴿۱۴﴾ كَلَّا ؕ
اِنَّهَا لَظٰى ۙ﴿۱۵﴾ نَزَّاعَةً لِّلشَّوٰى ۚ﴿۱۶﴾ تَدْعُوْا مَنْ اَدْبَرَ
وَتَوَلّٰى ۙ﴿۱۷﴾ وَجَمَعَ فَاَوْعٰى ۝﴿۱۸﴾

تەرجىمىسى:

70. سۈرە مەئارىج

مەككىدە نازىل بولغان، 44 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بىر تىلىگۈچى* (يەنى نەزر ئىبنى ھارىس) كاپىرلارغا چوقۇم بولىدىغان ئازابنىڭ (چۈشۈشىنى) تىلىدى [1]. ئۇ (ئازاب)نى ھېچ ئادەم قايتۇرالمايدۇ [2]. ئۇ (ئازاب) ئاسمان شوتىلىرىنىڭ ئېگىسى ئاللا تەرىپىدىن بولغان [3]. پەرىشتىلەر ۋە روھ** (يەنى جىبرىئىل) ئاللانىڭ ھۇزۇرىغا شۇنداق بىر كۈندە ئۆرلەيدۇكى، ئۇ ئۇزۇنلۇقى ئەللىك مىڭ يىللىق كېلىدۇ [4]. (ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىگە) چىرايلىقچە سەۋر قىلغىن

---

* نەزر ئىبنى ھارىس قۇرەيشنىڭ كاتتىباشلىرىدىن ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى ئاللانىڭ ئازابىدىن قورقۇتقان چاغدا، ئۇ مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن: "ئى ئاللا، بۇ قۇرئاننىڭ ئەگەر سېنىڭ تەرىپىڭدىن نازىل بولغانلىقى ھەقىقەت بولىدىغان بولسا، ئاسماندىن بىزنىڭ ئۈستىمىزگە تاش ياغدۇرغىن، ياكى بىزنى قاتتىق ئازاب بىلەن جازالىغىن" دېگەنىدى. ئاللا ئۇنى بەدرى جېڭىدە ھالاك قىلىدى. ئۇ ئەڭ قەبىھ ئەلەملىك رەۋىشتە ئۆلدى.

** جىبرىئىل پەرىشتىلەرنىڭ قاتاردا بار بولىسۇ، بۇ يەردە يەنە ئالاھىدە تىلغا ئېلىش ئۈنىڭ ئۇرنىنىڭ يۇقىرىلىقىنى ۋە ئۇنىڭ شاراپىتىنى كۆرسىتىش ئۈچۈندور.

(5). ئۇلار ئۇ ئازابىنى يىراق دەپ قارايدۇ (6). بىز ئۇنى يېقىن دەپ قارايمىز (7). ئۇ كۈندە ئاسمان ئېرىتىلگەن مىستەك بولۇپ قالىدۇ(8). تاغلار ئېتىلغان رەڭلىك يۇڭدەك بولۇپ قالىدۇ (9). (ھەر ئادەم ئۆز ھالى بىلەن بولۇپ قالىدىغانلىقى ئۈچۈن) دوست دوستىدىن كۆرۈپ تۇرۇپ (ھال) سورىمايدۇ، گۇناھكار ئادەم ئۆز ئورنىغا ئوغۇللىرىنى، ئايالىنى، قېرىندىشىنى ۋە ئۆزى مەنسۇپ بولغان قەۋم ـ قېرىنداشلىرىنى ۋە يەر يۈزىدىكى جىمى ئادەمنى بېرىپ بولسىمۇ بۇ كۈندىكى ئازابتىن قۇتۇلۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ(10—14) ياق، ئۇ مۇقەررەر دوزاختۇر(15). (يەنى بۇ گۇناھكار كاپىر مۇنداق ئارزۇدىن يانسۇن، پىدا قىلىنغان ھېچقانداق نەرسە ئۇنى ئازابتىن قۇتقۇزالمايدۇ، ئۇنىڭ ئالدىدا دوزاخ يېنىپ تۇرىدۇ). (ئۇ ھارارەتسىڭ قاتتىقلىقىدىن) ياشىنىڭ تېرىسىنى شىلىدۇ (16). ئۇ (ھەقىتىن) يۈز ئۆرۈپ بۇرالغان ۋە پۇل ـ مال يىغىپ ساقلىغان (ئۇنىڭدىن ئاللانىڭ ۋە مىسكىنلەرنىڭ ھەققىنى ئادا قىلمىغان) لارنى چاقىرىدۇ (17—18).

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاخىرەت ئەرەب مۇشرىكلىرىنىڭ چۈشىنىشى تەس بولغان ھەقىقەت ئىدى، ئاخىرەتكە ئۇلار قاتتىق قارشى تۇردى، ئۇلار ۋە ـ دە قىلىنغان ئاخىرەت كۈنىنى كەلتۈرۈش توغرۇلۇق پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن تۇرلۈك شەكىلدە مۇنازىرىلەشتى. ئۇلارغا بۇ سۈرىدە ئۇلارغا كېلىدىغان ئازابنىڭ قاچان يۈز بېرىشىنى سورىغانلىقى، ئازابنىڭ كېلىشىنى ئالدىراتقانلىقى، شۇنىڭدەك ئازابنىڭ چوقۇم بولىدىغانلىقى ۋە ھېچ ئادەمنىڭ ئۇنى قايتۇرۇشقا قادىر

ئەمەسلىكى، چۈنكى ئۇنىڭ قۇدرەتلىك ئالىي زات ئاللاتائالا تەرىپىدىن چۈشۈرۈلىدىغانلىقى كۆرسىتىلمىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئاللاتائالا پەرىشتىلەر بىلەن جەبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاللانىڭ دەرگاھىغا ئۆرلەيدىغانلىقىنى، كاپىرلارغا چۈشىدىغان ئازابنىڭ ئۇزاقلىقى 50 مىڭ يىللىق كېلىدىغان بىركۈندە چۈشىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ*.

ئاندىن ئاللاتائالا پەيغەمبەرنى ئۆز قەۋمىدىن كېلىۋاتقان ئەزىيەتلەرگە، ئۇلارنىڭ ئازابنىڭ چۈشۈشىنى ئالدىرىتىۋاتقانلىقىغا، ئازابنىڭ يۈز بېرىشىنى يىراق سانىۋاتقانلىقىغا سەۋر قىلىشقا بۇيرۇيدۇ. كۇففارلار ئازابنىڭ يۈز بېرىشىنى مۇمكىن ئەمەس، دەپ قارايدۇ، ئاللاتائالا ئازابنىڭ چۈشۈشىنى يىراق ئەمەس، دەپ قارايدۇ.

ئاندىن كېيىن ئاللاتائالا قىيامەتنىڭ دەھشىتىنى بايان قىلىپ، ئاسمانىنىڭ ئۆزگىرىپ ئېرىتىلگەن مىستەك بولۇپ قالىدىغانلىقىنى، تاغلارنىڭ پارچىلىنىپ، ئېتىلغان رەڭلىك بۇكىدەك بولۇپ قالىدىغانلىقىنى، ھەربىر ئادەم ئۆز ھالى بىلەن بولۇپ قالىدىغانلىقىنى، كىشى يېقىنىنى كۆرۈپ تۇرۇپ، دوست دوستىنى كۆرۈپ تۇرۇپ ئۇنىڭدىن ھال-ئەھۋال سورىيالمايدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

---

* بۇ كۈن قىيامەت كۈنىدىن ئىبارەت، ئاللاتائالا ئۇ كۈنىنى كۇففارلار ئۈچۈن شۇنداق ئۇزاق قىلغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بۇ كۈن نېمانچە ئۇزۇن دېيىلگەنىدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ئاللا بىلەن قەسەمكى، بۇ كۈن مۆمىن ئۈچۈن ئەڭ يېنىكتۇر، ھەتتا مۆمىن كىشى بۇ دۇنيادا ئوقۇيدىغان پەرز نامازدىن يېنىك تۇيۇلىدۇ، دېگەن.

شۇنىڭدەك، كۇفىارلارغا قىيامەت كۈنىنىڭ ۋەھىمىسى قاتتىق بولىدىغانلىقى، ھەتتا ئۇلارنىڭ ھەربىرى ئۆزىنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈك بالىسىنى، جورىسىنى، قېرىندىشىنى، جەمەتىنى ۋە زېمىنىدىكى ھەممە ئادەمنى بېرىپ بولسىمۇ ئۆزىنى ئازابتىن قۇتۇلدۇرۇشنى ئارزۇ قىلىدىغانلىقى، لېكىن مۇنداق بولۇشى مۇمكىن ئەمەسلىكى، ئاللاتائالانىڭ ئايەتلىرىنى ئاڭلاشنىن يۈز ئۆرۈگەن، پەيغەمبەرنىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىغان ۋە ئەس-يادى پۇل-مال توپلاش بىلەن بولۇپ كەتكەنلەرگە قاتتىق يېنىپ تۇرغان دوزاخنىڭ تەييارلانغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. مۇشرىكلارنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قارشى تۇرغانلىقى ۋە قىيامەت كۈنىنى يېراق سانىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. قىيامەت كۈنىنىڭ كۆرۈنۈشى، شۇ كۈندە يۈز بېرىدىغان ۋەقەلەر ۋە دەھشەتلىك ئەھۋاللار تەسۋىرلىنىدۇ.

3. قىيامەت كۈنى ئازابنىڭ بولۇشى ئېنىق ئىكەنلىكى بايان قىلىنىدۇ.

4. ئاللاتائالانىڭ يۇقىرىدا ئىكەنلىكىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئەھلى سۈننە ۋەلجاماەتنىڭ مەزھىپىدۇر.

5. ئاللاتائالانىڭ قازاسى ۋە تەقدىرىنىڭ چوقۇم ئىشقا ئاشىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ
هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ
الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ
صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ
مَعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ
بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ
مُشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾
وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰ
أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ
مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ
رَاعُونَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾
وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ أُولَٰئِكَ
فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾

تەرجىمىسى:

ئىنسان ھەقىقەتەن چىدامسىز يارىتىلدى (19). ئۇنىڭغا (يوقسۇزلۇق، ياكى كېسەللىك، يا قورقۇنچتەك) بىرەر كۈكۈلسىزلىك

يەتكەن چاغدا، زارلانغۇچىدۇر [20]. بىرەر ياخشىلىق يەتكەن چاغدا، بېخىللىق قىلغۇچىدۇر [21]. پەقەت (تۆۋەندىكىلەر بۇنىڭدىن) مۇستەسنادۇر، ئۇلار نامازغا ھەمىشە رىئايە قىلغۇچىلاردۇر [22—23]. ئۇلار مالىلىرىدىن تىلەيدىغان پېقىرغا ۋە تىلىمەيدىغان پېقىرغا مۇئەييەن ھەق (يەنى زاكات) بېرىدۇ [24—25]. ئۇلار قىيامەت كۈنىگە تەستىق قىلىدىغانلاردۇر [26]. ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ ئازابىدىن قورقۇچىلاردۇر [27]. شۇبھىسىزكى، ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ئازابى (ئالا ئەمىن قىلغانىدىن باشقا ھېچبىر ئادەم ئۇچۇن) ئەمىن بولغىلى بولمايدىغان نەرسىدۇر [28]. ئۇلار ئەۋرەتلىرىنى (ھارامىدىن) ساقلىغۇچىلاردۇر [29]. پەقەت خوتۇنلىرى ۋە چۆرىلىرى بۇنىڭدىن مۇستەسنادۇر، (ئۆزلىرىنىڭ خوتۇنلىرى ۋە چۆرىلىرى بىلەن يېقىنچىلىق قىلغانلار) مالامەت قىلىنمايدۇ [30]. (جىنسىي تەلپىنى قاندۇرۇشنى) بۇنىڭ سىرتىدىن تىلىگۈچىلەر ھەددىدىن ئاشقۇچىلاردۇر [31]. ئۇلار ئۆزلىرىگە تاپشۇرۇلغان ئامانەتلەرگە ۋە بەرگەن ئەھدىگە رىئايە قىلغۇچىلاردۇر [32]. ئۇلار توغرا گۇۋاھلىق بەرگۈچىلەردۇر [33]. ئۇلار نامىزىنى ئادا قىلغۇچىلاردۇر [34]. ئەنە شۇلار جەننەتلەردە ھۆرمەت قىلىنغۇچىلاردۇر [35].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

دىلى ئىماندىن خالىي بولغان ئادەم خاتىرجەملىكنى يوقۇتىدۇ، ئۇنىڭغا كېسەللىك ياكى نامراتلىق ۋە بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتسە، ئۇ ئۇمىدسىزلىنىپ قايغۇرۇپ كېتىدۇ، ئالاتائالا ئۇنىڭغا پاراۋان تۇرمۇش، ساقلىق، نوپۇز قاتارلىق نەرسىلەرنى مۇيەسسەر قىلسا، ئۇ

ئارتۇق مەلىنى خەير ـ ئىھسان قىلىشقا بېخىللىق قىلىدۇ، ئاللانىڭ مالدىكى ھەققىنى ئادا قىلمايدۇ، ھەددىدىن ئاشىدۇ. ياخشى خىسلەت-لەرگە ۋە پەزىلەتلەرگە ئىگە بولۇپ، يامان خىسلەتلەردىن خالىي بولغان كىشىلەرنى ئاللاتائالا بۇلاردىن مۇستەسنا قىلىدۇ. بۇنداق كىشىلەر پەرز نامازلىرىنى ناھايىتى خۇشۇدۇ ۋە خۇزۇدۇ بىلەن داۋاملىق ئادا قىلىدۇ، * ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن بولغان ئالاقىسى ئۇزۇلمەيدۇ. ئاللاتائالانىڭ پۇل ـ مال نېمىتىگە ئېرىشكەنلەر پەرز بولغان زاكاتنى تولەيدىغان ۋە تىلىمەيدىغان پېقىرلەرگە بېرىدۇ. ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە ئىشىنىدىغانلار ئاللادىن قورقىدۇ، ھېچ كىشى ئەمىن بولالمايدىغان ئاللانىڭ ئازابىدىن قورقىدۇ، جىنسىي ئالاقىدە شەرىئەتنىڭ يولىدىن چىقمايدۇ، ئەۋرەتلىرىنى ھارامدىن ساقلايدۇ، ئۆزىنىڭ خوتۇنلىرى ۋە چۆرىلىرىدىن باشقىلار بىلەن بىللە بولمايدۇ. بۇنىڭدىن ھالقىپ كەتكەنلەر تاجاۋۇز قىلغۇچىلار ۋە ھەددىدىن ئاشقۇچىلاردۇر.

ئامانەتلەرنى ئۆز ئىگىلىرىگە قايتۇرۇش، ئەھدىگە ۋاپا قىلىش، ئاللانىڭ ھەقلىرىگە رىئايە قىلىش، ئاللانىڭ شەرئىي بويىچە ئىش قىلىش، توغرا گۇۋاھلىق بېرىش مۆمىنلەردە بولۇشقا تېگىشلىك بولغان ئاللا مەدھىيىلىگەن سۈپەتلەردۇر.

ئالدىدا مۆمىنلەر نامازنى داۋاملاشتۇرىدۇ دەپ سۈپەتلىگەن

---

* ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "ئاللا ئۆچۈن ئەمەللەرنىڭ ئەڭ ياخشىسى ئاز بولسىمۇ دائىملىق بولغۇنىدۇر." ھەزرىتى ئائىشە يەنە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىرەر ئىشنى قىلسىلا ئۇنى داۋاملاشتۇراتتى.

بولسا، ئاخىرىدا نامازنى ئادا قىلىدۇ دەپ سۆپەتلىشى نامازنىڭ شەرىپىنىڭ چوڭلۇقىنى كۆرسىتىش ئۈچۈندۇر. ئاندىن ئاللاتائالا يۇقىرىقى سۆپەتكە ئىگە مۆمىنلەرنى جەننەتتە، كۆزى كۆرمىگەن، قۇلاق ئاڭلىمىغان، ئىنسانىنىڭ خىيالىغا كەلمىگەن نازۇنېمەتلەر بىلەن ھۆرمەتلەيدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

ئۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئىنسانىنىڭ تەبىئىتىگە چىداملىزلىق ۋە زارلىنىش سىڭىپ كەتكەن بولىدۇ.

2. ئاللاغا ئىمان ئېيتىش دىلىغا ئارام بەخش ئېتىدىغانلىقى، ئاللاغا بولغان ئىشەنچنى كۈچەيتىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

3. نامازغا ۋە نامازنى ئادا قىلىشقا تەرغىپ قىلىنىدۇ.

4. مۇسۇلمانلار ئۆزلەشتۈرۈشكە تېگىشلىك ياخشى سۆپەتلەر سۆزلىنىدۇ.

5. زاكاتنىڭ ۋە ئۇنى تېگىشلىك ئادەمگە بېرىشنىڭ پەرزلىكى بايان قىلىنىدۇ.

6. ئاللادىن قورقۇش مۆمىنلەرنىڭ سۆپىتى ھېسابلىنىدۇ.

7. قىيامەت كۈنى ئازاب چوقۇم يۈز بېرىدۇ.

8. ئەھدىگە ۋاپا قىلىشىڭ لازىم.

9. ئاللانىڭ كۆرسەتكىنى بويىچە گۈزەللىق بېرىشىڭ لازىم.

فَمَالِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا
قِبَلَكَ مُهْطِعِيْنَ ﴿٣٦﴾ عَنِ الْيَمِيْنِ وَعَنِ الشِّمَالِ
عِزِيْنَ ﴿٣٧﴾ اَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ اَنْ يُّدْخَلَ جَنَّةَ
نَعِيْمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّا ۭ اِنَّا خَلَقْنٰهُمْ مِّمَّا يَعْلَمُوْنَ ﴿٣٩﴾ فَلَآ
اُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشٰرِقِ وَالْمَغٰرِبِ اِنَّا لَقٰدِرُوْنَ ﴿٤٠﴾ عَلٰٓى
اَنْ نُّبَدِّلَ خَيْرًا مِّنْهُمْ ۙ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوْقِيْنَ ﴿٤١﴾
فَذَرْهُمْ يَخُوْضُوْا وَيَلْعَبُوْا حَتّٰى يُلٰقُوْا يَوْمَهُمُ
الَّذِيْ يُوْعَدُوْنَ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ يَخْرُجُوْنَ مِنَ الْاَجْدَاثِ
سِرَاعًا كَاَنَّهُمْ اِلٰى نُصُبٍ يُّوْفِضُوْنَ ﴿٤٣﴾ خَاشِعَةً
اَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۭ ذٰلِكَ الْيَوْمُ الَّذِيْ
كَانُوْا يُوْعَدُوْنَ ﴿٤٤﴾

تەرجىمىسى:

(ئى مۇھەممەد) كاپىرلارغا نېمە بولدىكىن، ئۇلار سەن تەرەپكە تېز كېلىشىپ، ئوڭ ـ سول تەرىپىگىدە توپ ـ توپ بولۇپ ئولتۇرۇشىدۇ (36—37). ئۇلاردىن ھەربىر ئادەم نازۇنېمەتلىك جەننەتكە كىرگۈزۈلۈشنى تەمە قىلامدۇ؟ (38) ياق (يانى ئۇلار جەننەتكە مەڭگۈ كىرەلمەيدۇ). شۇبھىسزكى، بىز ئۇلارنى ئۇلار بىلىدىغان نەرسىلەردىن ياراتتۇق (39). مەشرىقلارنىڭ ۋە مەغرىبلەرنىڭ

پەرۋەردىگارى بىلەن قەسەمكى، ئۇلارنى ئۇلاردىن ياخشىراق ئادەملەر بىلەن ئالماشتۇرۇشقا (يەنى ئۇلارنى ھالاك قىلىپ ئورنىغا ئۇلاردىن ئارتۇق ۋە ئاللاغا ئىتائەتچان بىر قەۋمنى كەلتۈرۈشكە) بىز ئەلۋەتتە قادىرمىز، بىز (بۇنىڭدىن) ئاجىز ئەمەسمىز [40—41]. (ئى مۇھەممەد) ئۇلارنى قويۇۋەتكىن، تاكى ئۇلار ۋەدە قىلىنغان كۈنگە مۇلاقات بولغانغاقەدەر (باتىلغا) چۆمۈڭ، (دۇنياسىدا) ئويناسۇن [42]. ئۇ كۈندە ئۇلار قەبرىلىرىدىن چىقىپ، خۇددى تىكلەپ قويغان بۇتلىرىغا قاراپ يۈگۈرگەندەك (مەھشەرگاھقا) يۈگۈرىدۇ [43]. ئۇلار (ئاللادىن ئۈيلىپ) يۈقىرى قارىيالمايدۇ، ئۇلارنى خورلۇق ئورىۋالىدۇ، ئەنە شۇ ئۇلارغا ۋەدە قىلىنغان كۈندۇر [44].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

بۇ ئايەتلەردە كۇففارلارنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بولغان ئەھۋالى بايان قىلىندۇ. كۇففارلارنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا ئالدىراپ بېرىپ، ئۇنىڭ ۋە سۆل تەرىپىدە توپ ـ توپ بولۇپ تۇرۇشى ئەيىبلىنىدۇ. ئاللاتائالا ئۇلارنىڭ كاپىر تۇرۇپ جەننەتنىڭ نېمەتلىرىنى ئۈمىد قىلىشتىن ئىبارەت خاتالىقلىرىنى ئەيىبلەيدۇ، ئۇلارنى خۇددى ئادەم بالىلىرىنى ئابىي مەنىدىن خەلق ئەتكەندەك خەلق ئەتكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ، ئەسلى يارىتىلىشتا ئۇلارنىڭ مۆمىنلەر بىلەن ئوخشاش يارىتىلغانلىقى ئۈچۈنلا مۆمىنلەردىن بۇرۇن جەننەتكە كىرىش توغرىسىدىكى دەۋاسى رەت قىلىنىدۇ. چۈنكى ئارتۇقلۇق پەقەت ئىمان بىلەن بولىدۇ، ھالبۇكى ئۇلار مۆمىن ئەمەستۇر.

ئاندىن زېمىننىڭ شەرقىنىڭ ۋە غەربىنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان

ئاللاتائالا ئۇلارنى ھالاك قىلىشقا، ئۆزىنىڭ ئەمر-پەرمانلىرىنى تېخىمۇ ئوبدان بەجا كەلتۈرىدىغان، پەيغەمبىرىنىڭ دەۋىتىگە ئاۋاز قوشىدىغان باشقا بىر جامائەنى ئۇلارنىڭ ئورنىغا كەلتۈرۈشكە قادىر ئىكەنلىكىگە ئۆزى بىلەن قەسەم ئىچىدۇ، بۇنداق قىلىشتىن ئاللا ئاجىز ئەمەس. چۈنكى ئاللانىڭ ئەمرى ئىجرا قىلىنىدۇ "ئاللا خالىغان نەرسە بولىدۇ، خالىمىغان نەرسە بولمايدۇ."

ئاندىن كېيىن ئاللاتائالا پەيغەمبىرىنى كۇففارلارغا ۋەدە قىلىنغان قىيامەتكە مۇلاقات بولغانلىقىدەك ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە پىسەنت قىلماسلىققا، ئۇلارنى ئويۇن-كۈلكە ۋە قايمۇقۇش ھالىتىدە قويۇپ بېرىشكە ئەمر قىلدى. كۇففارلار قىيامەتتە ھېساب-كىتاب قىلىنىپ جازاغا تارتىلىدۇ، ئۇلار گويا بۇت بار تەرەپكە كېتىپ بارغاندەك، يەرگە قاراپ خارلانغان ھالدا قەبرىلىرىدىن تېزلىك بىلەن كېلىدۇ.

ئۇھىم نۇقتىلىرى:

1. كۇففارلارنىڭ مۇسىلمانلارنى كۈتۈپ تۇرۇشى ۋە ئۇلارنىڭ ھىيلە-نەيرەڭ ئىشلىتىشى بايان قىلىنىدۇ.

2. كىشىلەرنىڭ بىر-بىرىدىن ئارتۇق بولۇشى ئابرۇي، ھوقۇق بىلەن ئەمەس، بەلكى پەقەت ئىمان بىلەنلا بولىدۇ.

3. ئاللاتائالانىڭ ئۆز ۋەدىسىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا قادىر ئىكەنلىكى ئەسكە سېلىنىدۇ.

4. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۇنىڭ ۋەزىپىسىنىڭ تەبلىغ ئىكەنلىكى بىلەن تەسەللى بېرىلىدۇ ۋە ئۇ خاتىرجەم قىلىنىدۇ.

5. كۇففارلارنىڭ ھىيلە-مىكىر ئىشلىتىشىنىڭ ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى كۆزگە ئىلماسلىقلىرىنىڭ شەكلى بايان قىلىنىدۇ.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

اِنَّآ اَرْسَلْنَا نُوْحًا اِلٰى قَوْمِهٖٓ اَنْ اَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ
قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ① قَالَ يٰقَوْمِ
اِنِّيْ لَكُمْ نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ② اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوْهُ
وَاَطِيْعُوْنِ ③ يَغْفِرْ لَكُمْ مِّنْ ذُنُوْبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ اِلٰٓى
اَجَلٍ مُّسَمًّى ؕ اِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ اِذَا جَآءَ لَا يُؤَخَّرُ ۘ
لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ④ قَالَ رَبِّ اِنِّيْ دَعَوْتُ قَوْمِيْ
لَيْلًا وَّنَهَارًا ⑤ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَآءِيْٓ اِلَّا فِرَارًا ⑥
وَاِنِّيْ كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوْٓا اَصَابِعَهُمْ
فِيْٓ اٰذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَاَصَرُّوْا وَاسْتَكْبَرُوا
اسْتِكْبَارًا ⑦ ثُمَّ اِنِّيْ دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ⑧ ثُمَّ اِنِّيْٓ
اَعْلَنْتُ لَهُمْ وَاَسْرَرْتُ لَهُمْ اِسْرَارًا ⑨ فَقُلْتُ
اسْتَغْفِرُوْا رَبَّكُمْ ؕ اِنَّهٗ كَانَ غَفَّارًا ⑩ يُّرْسِلِ السَّمَآءَ
عَلَيْكُمْ مِّدْرَارًا ⑪ وَّيُمْدِدْكُمْ بِاَمْوَالٍ وَّبَنِيْنَ وَ
يَجْعَلْ لَّكُمْ جَنّٰتٍ وَّيَجْعَلْ لَّكُمْ اَنْهٰرًا ⑫ مَا لَكُمْ
لَا تَرْجُوْنَ لِلّٰهِ وَقَارًا ⑬ وَقَدْ خَلَقَكُمْ اَطْوَارًا ⑭

أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا ﴿١٥﴾
وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾
وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ
فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ
الْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾

تەرجىمىسى:

71. سۈرە نۇھ

مەككىدە نازىل بولغان، 28 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بىز ھەققەتەن نۇھنى قەۋمىگە: "قەۋمىڭگە قاتتىق ئازاب (يەنى دۇنيادىكى چاغلىرىدا توپان بالاسى، ئاخىرەتتە دوزاخ ئازابى) كېلىشتىن بۇرۇن ئاگاھلاندۇرغىن" دەپ ئەۋەتتۇق[1]. نۇھ ئېيتتى: "ئى قەۋمىم! مەن ھەققەتەن سىلەرگە (ئەۋەتىلگەن) ئاشكارا ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن[2]. ئاللاغا ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭدىن قورقۇڭلار ۋە ئاللاغا ئىتائەت قىلىڭلار[3]. ئۇ بەزى گۇناھىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ، سىلەرنى مۇئەييەن مۇددەتكىچە كېچىكتۈرىدۇ (يەنى ئۆمرۈڭلارنى ئۇزۇن قىلىدۇ)، شۇبھىسىزكى، ئەگەر بىلسەڭلار، ئاللانىڭ (ئىنسانغا بېكىتكەن) ئەجىلى كەلگەن چاغدا (ئەجەل)

كېچكتۇرۇلمەيدۇ"[4]. نۇھ ئېيتتى: "پەرۋەردىگارىم! مەن ھەقىقەتەن قەۋمىمنى كېچە-كۈندۈز (ئىمانغا) دەۋەت قىلدىم[5]. مېنىڭ دەۋىتىم ئۇلارنى تېخىمۇ قاچۇرۇۋەتتى[6]. مەن ئۇلارنى مېنىڭ مەغپىرىتىڭگە ئېرىشسۇن دەپ، ھەرقاچان دەۋەت قىلسام، (دەۋىتىمنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن) بارماقلىرىنى قۇلاقلىرىغا تىقىۋالدى، (سۆزۈمنى ئاڭلىماسلىق ياكى مېنى كۆرمەسلىك ئۈچۈن) كىيىملىرى بىلەن باشلىرىنى چۈمكىۋالدى، كۇفردا چىڭ تۇردى، چوڭچىلىق قىلىپ (ئىماندىن) تېخىمۇ باش تارتتى[7]. ئاندىن مەن ئۇلارنى تۇۋلاپ دەۋەت قىلدىم[8]. ئاندىن ئۇلارنى ئاشكارا دەۋەت قىلدىم ۋە يوشۇرۇن دەۋەت قىلدىم[9]. (ئۇلارغا) ئېيتتىم: "پەرۋەردىگارىڭ-لاردىن مەغپىرەت تىلەڭلار، ئۇ ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر[10]. ئۇ سىلەرگە مول يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىدۇ[11]. سىلەرنىڭ مالىلىرىڭلارنى ۋە ئوغۇللىرىڭلارنى كۆپەيتىپ بېرىدۇ، سىلەرگە باغلارنى، ئۆستەڭلارنى ئاتا قىلىدۇ[12]. نېمە ئۈچۈن سىلەر ئاللا-نىڭ بۇيۇكلۇكىدىن قورقمايسىلەر؟[13]. ھالبۇكى، ئاللا سىلەرنى بىر قانچە باسقۇچقا بۆلۈپ ياراتتى[14].. سىلەر كۆرمەمدىڭلار؟ مۇمكىن، ئاللا قانداق قىلىپ يەتتە ئاسمانىنى بىر-بىرىنىڭ ئۈستىدە بىر-بىرىنى قىلىپ ياراتتى[15]. ئايىنى* ئۇلاردا (يەنى دۇنيانىڭ ئاسمىنىدا) نۇر

* «سەۋزە»تۇتتە فاسىر»دا مۇنداق دېيىلىدۇ: ئاي يەر شارىغا ئەڭ يېقىن پلانېتا ئىكەن، ئاللاتائالا قۇرئان كەرىمدە پلانېتىلارنى ئاسمانلىڭ زىننىتى قىلغانلىقىنى بايان قىلغان ئىكەن. ئىنسانلارنىڭ ئاي شارىغا چىقالىشى يېراق سانىلىدىغان ئىش ئەمەس. پەنىمۇ بۇنىڭ مۇمكىن-لىكىنى ئىسپاتلىدى. ئەمەلىدىمۇ سۇنئىي ھەمراھ ئاي شارىغا يېتىپ باردى. پلانېتىلارنى ۋە ھاۋا بوشلۇقىنى بويسۇندۇرۇشتا دىنىي جەھەتتىن ھېچقانداق توسقۇنلۇق يوق.

قىلدى، كۈنىنى (نۇر چاچقۇچى) چىراغ قىلدى[16]. ئاللا سىلەرنى زېمىندىن ياراتتى (چۈنكى ئاتاڭلار ئادەمنى تۇپراقتىن ياراتقاندى) [17]. ئاندىن ئاللا سىلەرنى (ئۆلگەندىن كېيىن) زېمىنغا قايتۇرىدۇ، (يەنى زېمىندا دەپنە قىلىنسىلەر) ئاندىن سىلەرنى (قىيامەت كۈنى) زېمىندىن چىقىرىدۇ[18]. زېمىندا كەڭ يوللاردا مېڭىشىڭلار ئۈچۈن، ئاللا سىلەرگە زېمىننى بىسات قىلىپ بەردى" [19—20].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللانىڭ ئىنسانلارنى ۋە جىنلارنى يارىتىشتىكى مەقسىتى ئۇلارغا ئاللانىڭ بىرلىكىنى تونۇتۇش ئۈچۈندۇر. ئاللاتائالا ئۆزىگە بولغان ئېتىقادنى تۇرغۇزۇش ئۈچۈن ھەربىر ئومۇمەتكە پەيغەمبەر ئەۋەتىش بىلەن، بەندىلىرىدە شۇ ئەقىدىنىڭ بولۇشىنى لازىم تاپقان. نۇھ ئەلەيھىسسالام قەۋمى توغرا يولدىن ئېزىپ كەتكەندىن كېيىن، ئاللا ئۇنى قەۋمىگە ئەۋەتكەن تۇنجى پەيغەمبەردۇر. ئاللاتائالا نۇھ ئەلەيھىسسالامنى ئاللانىڭ ئازابى قەۋمىگە چۈشۈشتىن بۇرۇن ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇشقا ۋە قورقۇتۇشقا بۇيرۇغان، ئاندىن نۇھ ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا يالغۇز ئاللاغا ئىبادەت قىلىش، ئاللاغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك، ئاللاغا تەقۋادار بولۇش، توغرا يولدا مېڭىش ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىشتىن ئىبارەت دەۋىتىنىڭ ھەقىقىتىنى يەتكۈزگەن. ئاللاتائالا بۇ دەۋەتكە ئاۋاز قوشقانلارغا ئۇلارنى مەغپىرەت قىلىشنى، ئۆتكەن گۇناھلىرىنى كەچۈرۈشنى، ئۇلاردىن ئېلىنىدىغان ھېسابنى ئاخىرەتتىن ئىبارەت مەلۇم مۇددەتكىچە كېچىكتۈرۈشنى، بۇ دۇنيادا ئۇلارنى يىلتىزى بىلەن قۇرۇتىدىغان ئازاب بىلەن جازالىماسلىقنى ۋەدە قىلغان،

شۇنىڭدەك ئاندىن ئالاتائالا ئۇلارغا ۋەدە قىلىنغان مۇددەتنىڭ چوقۇم يېتىپ كېلىدىغانلىقىنى، دۇنيانىڭ ئازابىغا ئوخشاش كېچىكمەيدىغانلىقىنى بايان قىلغان.

ئاندىن نۇھ ئەلەيھىسسالام پەرۋەردىگارىنىڭ ئىمرىگە ئاۋاز قوشۇش يۈزىسىدىن، قەۋمىنى ئىمانغا ھىدايەت قىلىشقا ھېرىس بولغانلىقىدىن، دىنغا دەۋەت قىلىش يولىدا كېچە-كۈندۈز چىداملىق كۆرسىتىپ، ئۇزۇلدۇرمەي شانلىق تىرىشچانلىقلار كۆرسەتتى، لېكىن ئۇنىڭ تىرىشچانلىقلىرى قەۋمىنى ھەقتىن تېخىمۇ يىراقلاشتۇردى، ئىماندىن تېخىمۇ ئۇركۈتتى، ھەتتا ئۇلار نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن بارماقلىرى بىلەن قۇلاقلىرىنى ئېتىۋالدى، نۇھ ئەلەيھىسسالامنى كۆرمەسلىك ئۈچۈن كىيىملىرى بىلەن يۈزلىرىنى چۈمكىۋالدى. كۈفرىدا چىڭ تۇردى، ھەققە ئەگىشىشتىن باش تارتتى. نۇھ ئەلەيھىسسالام ھارماي-تالماي مۇشۇنداق دەۋەت قىلىش بىلەن شۇغۇللانىدى، تۇرلۈك دەۋەت ئۇسۇللىرىنى قوللانىدى، گاھىدا ئاشكارا دەۋەت قىلسا، گاھى يوشۇرۇن دەۋەت قىلدى، ئۇلارنىڭ ھەربىرىنى ئايرىم دەۋەت قىلدى، ئاندىن ئۇلارغا دەۋەتنىڭ قوبۇل قىلسا دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ ياخشىلىقلىرىغا ئېرىشىدىغانلىقلىرىنى ئېيتىپ، ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى يۇمشاتماقچى بولدى، يالغۇز ئاللاغا ئىبادەت قىلىشقا ئۇندەش، ئۆتكەنكى گۇناھلىرىغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىشتىن ئىبارەت بولغان دەۋىتىگە ئۇلارنىڭ ئىتائەت قىلىشىنى تەلەپ قىلدى. ئۇلارغا ئالاتائالانىڭ مەغپىرەت قىلىدىغانلىقىنى، مول يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىدىغانلىقىنى، كۆپ مال-مۈلۈك ۋە نۇرغۇن بالا-چاقا ئاتا قىلىدىغانلىقىنى، ئۇلارغا باغلارنى بەرپا قىلىپ بېرىدىغانلىقىنى،

ئۆستەڭلارنى ئاققۇزۇپ بېرىدىغانلىقىنى ۋەدە قىلدى.

شۇنىڭ بىلەن بىرۋاقىتتا نۇھ ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ دىققىتىنى ئالىلانىڭ بۇيۇكلۇكىنى ۋە ئۇلارنى يوقىتىن بار قىلىپ تۇرلۇك باسقۇچلارغا بۆلۈپ ھېچىرىم ئىنسان قىلىپ ياراتقانلىقىدىن ئىبارەت كامال قۇدرىتىنى كۆزىتىشكە قاراتتى. شۇنىڭدەك ئۇلارنى ئاللاتائالا-نىڭ ئاسمانلارنى بىر-بىرىنىڭ ئۈستىدە قىلىپ ياراتقانلىقىنى، ئايىنى ئاسماندا نۇر قىلىپ، كۈننى ھەمىنى يورۇتىدىغان چىراغ قىلىپ ياراتقانلىقىنى تەپەككۇر قىلىشقا، شۇنىڭدەك يۇقىرىقىلارغا ئالىلانىڭ كامال قۇدرىتىنى ۋە ھۈنىرىنىڭ ئۈستۈنلۈكىنى، ئالىلانىڭ ئىبادەت قىلىنىشقا تېگىشلىك ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدىغان دەلىل سۈپىتىدە قاراشقا ئۈندىدى.

ئاندىن كېيىن نۇھ ئەلەيھىسسالام ئۆز قەۋمىنىڭ دىققىتىنى ئۆز-لىرىنىڭ زېمىنىدىن پەيدا بولغانلىقىغا*، ئۆزلىرىدىن كېيىن يەنە شۇ زېمىنغا قايتىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ قاراتتى، بۇ ئۇلارنىڭ قىيامەتتە قايتا تىرىلىش بىلەن زېمىنىڭ قوينىدىن چىقىدىغانلىقلىرىنى ئىسپات-لاش ئۈچۈن ئىدى. نۇھ ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا ئالىلانىڭ ئۇلارغا بەرگەن نېمەتلىرىنى، زېمىن ئۈستىدە ئۇلارغا ياشاشنى ئاسانلاشتۇرۇپ بەرگەنلىكىنى، زېمىنىنى ئۇلارنىڭ مېڭىشىغا، ئۇلارنىڭ تىرىكچىلىك قىلىشىغا ۋە ئۇلارنىڭ يۆتكىلىپ يۈرۈشىگە بويسۇندۇرۇپ بەرگەن-لىكىنى ئەسلىتىپ ئۆتتى.

---

* يەنى سىلەرنىڭ ئاتاڭلار ئادەم ئەلەيھىسسالامنى تۇپراقتىن ياراتتى، سىلەر ئۇرۇقلىنىدىغان ئۆسۈملۈكلەر تۇپراقتىن ئونۇپ چىقىدۇ ۋە ئۇنى تۇپراق يېتىستۈرىدۇ، ۋاپات بولغىنىڭلاردىن كېيىن تۇپراق ئاستىغا كۆمۈلىسىلەر.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. پەيغەمبەرلەرنى ئىبەرتىشتىن مەقسەت ئاللانى بىر دەپ بىلىش ۋە ئاللاغا قىلىنىدىغان تائەت ـ ئىبادەتنى كۆرسىتىپ بېرىشتىن ئىبارەت ئىكەنلىكى بايان قىلىنىدۇ.

2. ياخشى ئەمەل ئۆمۈرنى ئۇزۇن قىلىدۇ.

3. ئاللاغا دەۋەت قىلىش ئۇسۇللىرىنىڭ خىلمۇخىل بولۇشىنىڭ دەۋەتنىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشىغا ۋە قوبۇل قىلىنىشىغا سەۋەب بولغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

4. نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى بىلەن بولغان قىسسىسى ئاللاغا، ئاللانىڭ يولىغا شۇ بويىچە دەۋەت قىلماقچى بولغان ئادەمگە ئۇنىڭ روشەن سۆزىنىنى سىزىپ بېرىدۇ.

5. ئاللانىڭ شەرئىتى بىلەن ئىش قىلىش كىشىنى زېمىندا بەرقارارلىققا، پاراۋانلىققا ئىگە قىلىدۇ.

6. رىزق تەلەپ قىلىش يولىدا زېمىندا سەير قىلىشقا تەرغىپ قىلىنىدۇ.

قَالَ نُوحٌ رَّبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَّمْ
يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا
مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا
تَذَرُنَّ وَدًّا وَّلَا سُوَاعًا ۙ وَّلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ
وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا ۚ وَلَا تَزِدِ
الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾ مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا
فَأُدْخِلُوا نَارًا ۙ فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِّنْ دُونِ
اللَّهِ أَنْصَارًا ﴿٢٥﴾ وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى
الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِنْ
تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا
كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ
بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ، وَلَا تَزِدِ
الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾

تەرجىمىسى:

نۇھ ئېيتتى: "پەرۋەردىگارىم! ئۇلار ھەقىقەتەن ماڭا ئاسىيلىق قىلدى، مېلىغا، بالىسىغا ۋە ئۆزلىرىگە زىيانىدىن باشقىنى زىيادە قىلمىغان كىشىلەرگە (يەنى بايلىرىغا، كاتتىباشلىرىغا) ئەگەشتى[21].

ئۇلار (يەنى كاتتىباشلار ماڭا چىنپۇتمىدى، ماڭا ۋە ماڭا ئەگەشكەنلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزۈپ) چوڭ ھىيلە تۇزدى [22]. ئۇلار: 'مەبۇدلىرىڭلارنى ھەرگىز تەرك ئەتمەڭلار، ۋەدنى، سۇۋائىنى، يەغۇسنى، يەئۇقنى ۋە نەسرىنى ھەرگىز تەرك ئەتمەڭلار' دېدى[23]. ئۇلار ھەقىقەتەن نۇرغۇن كىشىلەرنى ئازدۇردى، زالىملارنى تېخىمۇ گۇمراھ قىلغىن"[24]. ئۇلار گۇناھلىرى تۇپەيلىدىن (توپان بىلەن) غەرق قىلىندى، دوزاخقا كىرگۈزۈلدى، ئۇلار ئۆزلىرى ئۈچۈن ئالالدىن باشقا مەبۇدداق يارەمچى تاپالمىدى [25]. نۇھ ئېيتتى: "پەرۋەردىگارىم! يەر يۈزىدە كاپىرلارنىڭ بىرىنمۇ قويمىغىن[26]. ئەگەر ئۇلارنى قويساڭ، شۇبھىسىزكى، بەندىلىرىڭنى ئازدۇرىدۇ، ئۇلارنىڭ تاپقان بالىلىرىمۇ پەقەت فاجىر، كاپىر بولىدۇ*[27]. پەرۋەردىگارىم! ماڭا، ئاتا-ئانامغا، مېنىڭ ئۆيۈمگە مۆمىن بولۇپ كىرگەن كىشىگە ۋە مۆمىن ئەرلەرگە، مۆمىن ئاياللارغا مەغپىرەت قىلغىن، زالىملارغا پەقەت ھالاكەتنى زىيادە قىلغىن"[28].

---

* نۇھ ئەلەيھىسسالام، قەۋمى ئارىسىدا 950 يىل ياشاش جەريانىدا ئۇلارنىڭ مىجەزى ۋە خاراكتېرىنى ئوبدان ئىگەللىگەن ۋە تەجرىبە قىلىپ كۆرگەنىدى. ئۇنىڭ قەۋمىدىكىلەر ئۆز بالىلىرىنى نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بېرىپ: "بالام، بۇ ئادەم كەززاپ، دادام ماڭا مۇشۇنداق تەۋسىيە قىلغان" دەيتتى. ئۇلارنىڭ چوڭلىرى ئۆلۈپ، كىچىكلىرى مۇشۇ ئەقىدە بويىچە چوڭ بولاتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن نۇھ ئەلەيھىسسالام: "ئۇلارنىڭ تاپقان بالىلىرىمۇ پەقەت فاجىر، كاپىر بولىدۇ" دېگەن.

بۇ ئايەتلەرنىڭ يۇقىرىقى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى:

نۇھ ئەلەيھىسسالام قەۋمىنى تەۋھىدگە دەۋەت قىلىدۇ ۋە دەۋەتتە تۇرلۈك ئۇسۇللارنى قوللىنىدۇ. قەۋمى ئاسىيلىق قىلغانلىقتىن كېيىن، نۇھ ئەلەيھىسسالام پەرۋەردىگارىغا ئۇلارنىڭ ئاسىيلىق قىلىش سەۋەبىنى بايان قىلىپ شىكايەت قىلىدۇ.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۆزىگە مەزمۇنى:

نۇھ ئەلەيھىسسالام قەۋمىنى تەۋھىدگە دەۋەت قىلىش يولىدا بارلىق چارە-تەدبىرلەرنى قوللانسىمۇ ھېچ ئۇنۇم بەرمىگەنلىكىن، ئاللاغا يۈزلىنىپ، قەۋمىنىڭ قىلمىشلىرىنى، ئاسىيلىقىنى، قەۋمىنىڭ پۇل-مېلى، بالا-چاقىلىرى كۆپ بولغان، ئابرۇيى، ھوقۇقى ئۇستۇن بولغان، ئەگەشكۈچىلىرىنى ئالدايدىغان گۇمراھ يېتەكچىلىرىنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ كەتكەنلىكىنى، يۇقىرىقى نېمەتلەر مەزكۇر يېتەكچىلەرنىڭ پەقەت دۇنيادا تېخىمۇ ئېزىپ كېتىشىگە، ئاخىرەتتە زىيانكار بولىدىغانلىقلىرىغا سەۋەب بولىدىغانلىقىنى شىكايەت قىلىدۇ.

بۇ يېتەكچىلەر ئۆزلىرىنىڭ ئازغۇنلۇقلىرى بىلەنلا قالماستىن، تېخى نۇھ ئەلەيھىسسالامغا چوڭ سۇيىقەست ئىشلىتىپ، ئۇنىڭ دەۋىتىنى بىكار قىلىشقا، ئۇنى ھەممە جەھەتتىن ئامالسىز قالدۇرۇشقا، كىشىلەرنى ئۆزلىرى مەبۇد دەپ تونۇغان بۇتلارغا ئىبادەت قىلىشتا چىڭ تۇرۇشقا كۈشكۈرتۈشكە ئۇرۇندى. ئۇلار بۇ بۇتلار ئىچىدىكى ۋەد، سۇۋائ، يەغۇس، يەئۇق ۋە نەسر* قاتارلىق بۇتلارغا مەخسۇس

* ئىبنى جەرىر مۇھەممەد ئىبنى قەيستىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

چوقۇنۇشتى، بۇ بۇتلار جاھلىيەت دەۋرىدىمۇ چوقۇنۇلىدىغان چوڭ بۇتلار بولۇپ، ئىسلام دىنى مەيدانغا كەلگەنگەدەر داۋاملاشتى. بۇ بۇتلارغا چوقۇنۇش بىلەن نۇرغۇن كىشىلەر ئازدى.

ئاندىن نۇھ ئەلەيھىسسالام ئۆز قەۋمىنىڭ بۇتلارغا چوقۇنغانلىقىدىن ئۇچۇن ئۇلارنىڭ ھالاك بولۇشىغا دۇئايى بەت قىلدى، ئاللاتائالا ئۇلارنىڭ گۇناھى تۇپەيلىدىن، ئۇلارنى توپان بالاسى بىلەن غەرق قىلغانلىقىنى، ئۇلارنى قەبرىلىرىدە ئازابقا دۇچار قىلىدىغانلىقىنى، ئۇلارنى ئالالانىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدىغان ھېچقانداق ياردەمچى ۋە مەدەتكارنىڭ بولمايدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ. نۇھ ئەلەيھىسسالام قەۋمىگە قىلغان بەد دۇئاسىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ئەۋلادىنىمۇ قويماي ھەممىسىنى ئالالانىڭ تەلتۆكۈس ھالاك قىلىۋېتىشىنى، ئۇلارنىڭ تۇغۇلغان بالىلىرىمۇ كاپىر ۋە ئاسىي بولىدىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ئامان قېلىشى ئاللانىڭ دەۋتىنىڭ باشقىلارغا يەتكۈزۈلۈشىگە توسقۇن بولىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

ئاندىن كېيىن نۇھ ئەلەيھىسسالام پەرۋەردىگارىدىن ئۆزىگە، ئاتا-ئانىسىغا ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن ئەر-ئايال مۆمىنلەرگە مەغپىرەت تەلەپ قىلىپ دۇئا قىلدى. ئاندىن يەنە كۇففارلارنىڭ ھالاك بولۇشىغا دۇئايى بەت قىلدى.

بۇ ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارىسىدا ئۆتكەن ياخشى ئادەملەرنىڭ ئىسىملىرى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئەگەشكۈچى ئادەملىرى بولغان. بۇلار ۋاپات بولغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى ئۇلارنىڭ رەسىملىرىنى سىزىپ ئۇنىڭغا چوقۇنغان. زامانىنىڭ ئۆتۈشى بىلەن، كېيىنكىلەر بارا-بارا ئۇلارنىڭ ھەيكەللىرىنى بۇت قىلىپ چوقۇندىغان بولغان.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئىنسانلارنى ئاللانىڭ يولىدىن توسۇشتا گۇمراھ يېتەكچىلەرنىڭ رولى چوڭ بولىدۇ.

2. ياخشى بەندىلەرنى ھەددىدىن ئارتۇق ئۇلۇغلاش ئاللاغا شېرىك كەلتۈرۈشكە ئېلىپ بارىدۇ.

3. پەيغەمبەرنى يالغانغا چىقارغۇچى ئۇممەتلەرنى ئاللا جازالايدۇ.

4. كۇففارلارغا بەد دۇئا قىلىش ۋە ئاللانىڭ مۆمىن بەندىلىرىگە مەغپىرەت تەلەپ قىلىش دۇرۇس بولىدۇ.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

قُلْ اُوْحِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوْٓا
اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا عَجَبًا ۙ① يَّهْدِيْٓ اِلَى الرُّشْدِ
فَاٰمَنَّا بِهٖ ۭ وَلَنْ نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ اَحَدًا ۙ② وَّاَنَّهٗ
تَعٰلٰى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَّلَا وَلَدًا ۙ③
وَّاَنَّهٗ كَانَ يَقُوْلُ سَفِيْهُنَا عَلَى اللّٰهِ شَطَطًا ۙ④ وَّ
اَنَّا ظَنَنَّآ اَنْ لَّنْ تَقُوْلَ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ
كَذِبًا ۙ⑤ وَّاَنَّهٗ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْاِنْسِ يَعُوْذُوْنَ
بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوْهُمْ رَهَقًا ۙ⑥ وَّاَنَّهُمْ ظَنُّوْا
كَمَا ظَنَنْتُمْ اَنْ لَّنْ يَّبْعَثَ اللّٰهُ اَحَدًا ۙ⑦ وَّاَنَّا
لَمَسْنَا السَّمَآءَ فَوَجَدْنٰهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيْدًا وَّ
شُهُبًا ۙ⑧ وَّاَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ ۭ فَمَنْ
يَّسْتَمِعِ الْاٰنَ يَجِدْ لَهٗ شِهَابًا رَّصَدًا ۙ⑨

تەرجىمىسى:

72. سۈرە جىن

مەككىدە نازىل بولغان، 28 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭگە) ئېيتقىنكى، "بىرقانچە نەپەر جىننىڭ (مەندىن قۇرئان) تىڭشاپ (ئىمان ئېيتقانلىقى) ماڭا ۋەھيى قىلىندى*. ئۇلار (قەۋمىگە قايتىپ بارغاندىن كېيىن) ئېيتتى: 'بىز توغرا يولغا باشلايدىغان ئاجايىپ قۇرئانىنى ھەقىقەتەن ئاڭلىدۇق[1]، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتتۇق، پەرۋەردىگارىمىزغا ھېچكىمنى شېرىك كەلتۈرمەيمىز[2]. پەرۋەردىگارىمىزنىڭ ئەزىمىتى كاتتىدۇر، خوتۇنى ۋە بالىسى

---

* پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بامدات نامىزىدا قۇرئاننى تىلاۋەت قىلىۋاتقاندا، جىنلارنىڭ ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ قۇرئاننى ئاڭلىغانلىقىنى ئۇ تۈيمىغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇنىڭدىن پەقەت ۋەھيى ئارقىلىقلا خەۋەر تاپقان، بۇنى "ئەھقاف" سۈرىسىدىكى مۇنۇ ئايەت ئىسپاتلايدۇ: "(ئى مۇھەممەد) ئۆز ۋاقتىدا بىر تۈركۈم جىنلارنى ساڭا قۇرئان تىڭشاشقا ئېۋەتتۇق". ئۇلار قۇرئان تىلاۋىتىگە ھازىر بولغانلىرىدا (بىر-بىرىگە): "جىم تۇرۇڭلار" دېيىشتى، قۇرئان تىلاۋەت قىلىنىپ بولغاندىن كېيىن ئۇلار ئۆز قەۋمىگە ئاگاھلاندۇرغۇچى بولۇپ قايتىشتى. يەنە "سەھىھۇلبۇخارى" ۋە "سەھىھۇلمۇسلىم"دا رىۋايەت قىلىنغان ئىبنى ئابباسنىڭ مۇنۇ سۆزىمۇ بۇنىڭغا دالالەت قىلىدۇ: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ جىنلارغا قۇرئان تىلاۋەت قىلىپ بەرگىنىمۇ يوق، جىنلارنى كۆرگىنىمۇ يوق."

يوقتۇر [3]. بىزنىڭ ئارىمىزدىكى ئەخمەق (يەنى ئەبلىس) ئاللاغا ۋە ئۇنىڭ كاتتىلىقىغا نالايىق سۆزلەرنى قىلىدى[4]. بىز، ئىنسانلار ۋە جىنلار ئاللاغا يالغاننى چاپلىمايدۇ، دەپ ئويلىغاندۇق[5]. ئىنسانلاردىن بەزى كىشىلەر جىنلاردىن بولغان بەزى كىشىلەرگە سىغىناتتى، شۇنىڭ بىلەن جىنلار تېخىمۇ تەكەببۇرلىشىپ كەتتى[6]. ئۇلار (يەنى ئىنسانىنىڭ كۇففارلىرى) سىلەرگە ئوخشاش، ئاللا ھېچ ئادەمنى (ئۆلگەندىن كېيىن) تىرىلدۈرمەيدۇ، دەپ گۇمان قىلدى'[7]. (جىنلار ئېيتتى) 'بىز (ئاسمان ئەھلىنىڭ سۆزلىرىنى تىڭشاش ئۈچۈن) ئاسمانغا (چىقىشنى) تىلىدۇق، ئاسمانىنىڭ كۈچلۈك مۇھاپىزەتچىلەر (يەنى پەرىشتىلەر) بىلەن ۋە (كۆيدۈرگۈچى) يۇلتۇزلار بىلەن تولۇپ كەتكەنلىكىنى بايقىدۇق [8]. بىز ھەمىشە (ئوغرىلىقچە تىڭشاش ئۈچۈن) ئاسمانىنىڭ ئولتۇرۇشقا بولىدىغان جايلىرىدا ئولتۇراتتۇق، كىمكى ئەمدى (ئوغرىلىقچە) ئاڭلاشقا ئۇرۇنسىدىكەن، ئۇنى كۆزىتىپ تۇرغان كۆيدۈرگۈچى يۇلتۇزلار بايقايدۇ[9].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

ھەسەن ئىبنى زەيد ۋە باشقىلارنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئەرەبلەر قورقۇنچلۇق بىرەر ۋادىغا چۈشكەن چاغدا: "بۇ ۋادىنىڭ غوجىسىغا (يەنى باشلىقىغا) سىغىنىپ، قەۋمىنىڭ ئەقىلسىزلىرىنىڭ يامانلىقىدىن پاناھ تىلەيمىز" دەيتتى، شۇنىڭ بىلەن "ئىنسانلاردىن بەزى كىشىلەر جىنلاردىن بولغان بەزى كىشىلەرگە سىغىناتتى، شۇنىڭ بىلەن جىنلارمۇ تەكەببۇرلىشىپ كەتتى،" دېگەن ئايەت نازىل بولدى.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇمۇمىي مەزمۇنى:

ئى مۇھەممەد، ئۇممىتىڭگە ئېيتقىنكى، "بىرقانچە نەپەر جىننىڭ مەندىن قۇرئان تىڭشىغانلىقى ماڭا ۋەھيى قىلىندى". بۇ ۋەقە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەقىپ قەبىلىسىنى ئىسلام دىنىغا دەۋەت قىلىپ تائىپىدىن قايتقاندىن كېيىن، ياكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېچىدە تەھەججۇد نامىزى ئوقۇپ قىيامدا تۇرغان ۋاقتىدا يۈز بەرگەنلىكى، قۇرئان تىڭشىغان جىنلار قەۋمىگە قايتىپ بېرىپ: "بىز كىشىلەرنىڭ دېگىنىگە ئوخشىمايدىغان، تۈزۈلۈشى ناھايىتى گۈزەل، مەنىسى ئۇلۇغ، ئاللاغا ئىمان ئېيتىشقا بۇيرۇغان ئاجايىپ قۇرئاننى تىڭشىدۇق، قۇرئاننىڭ مەزمۇنىغا ئىمان ئېيتتۇق، ئەمدى بىز پەرۋەردىگارىمىزغا ھېچ ئەھەدىنى شېرىك كەلتۈمەيمىز، پەرۋەردىگارىمىز كۇففارلارنىڭ بوھتانلىرىدىن ۋە ئۇلار ئاللاغا بالا چاپلىغان خوتۇن ۋە بالىدىن پاكتۇر، بىز ھېچقانداق ئىنسان ۋە جىن ئاللاغا يالغاننى چاپلىيالمايدۇ دەپ ئويلاپتىكەنمىز، بىز نادانلارنىڭ ۋە ئەخمەقلەرنىڭ ئەقىدىسىگە ئەگىشىپتۇق، ھازىر راست-يالغان ئايرىلدى، بىز يالغاننى تەرك ئېتىپ، ھەقىقەتكە ئەگەشتۇق ۋە ئۇنىڭغا ئىشەنۇق" دېدى. مۆمىن جىنلاردىن بىر جامائە مۇنداق دېدى: "ئىسلام دىنى مەيدانغا كېلىشتىن بۇرۇن، ئىنسانلارنىڭ بەزىلىرى بەزى جىنلارغا سىغىنىپ ئۇلاردىن پاناھ تىلەيتتى، شۇنىڭ بىلەن جىنلار تېخىمۇ ھەددىدىن ئېشىپ سەركەشلىشىپ كەتتى. دىمىغى ئۇسۇپ تەكەببۇرلىشىپ كەتتى، ئىسلام دىنى كەلگەندىن كېيىن، كىشىلەر ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىپ، ئاللاغا سىغىنىشتى، ئاللا ئۇلارغا پاناھ بەردى ۋە ئۇلارنى قوغدىدى. بۇ ئايەتلەردە ئاللاتائالا جىنلارنىڭ خۇددى

ئىنسانلارغا ئوخشاش، ئاللا ھېچ پەيغەمبەر ئەۋەتمەيدۇ دەپ ئويلىغانلىقىدىن، ياكى جىنلارنىڭمۇ ئىنسانلارنىڭ ئويلىغىنىغا ئوخشاش، "ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش، ھېساب ئېلىش ئىشلىرى بولمايدۇ" دەپ ئويلىغانلىقىدىن، لېكىن جىنلارنىڭ قۇرئانىنى تىڭشىغانىدىن كېيىن، ھىدايەت تېپىپ ئۆلگەندىن كېيىن قايتا تىرىلىشكە ئىشەنگەنلىكىنى بايان قىلىدۇ.

يەنە ئاللاتائالا جىنلار ئاسمان ئەھلىنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە تىڭشاش ئۈچۈن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كېلىشتىن بۇرۇنقى ۋاقىتتىكىگە ئوخشاش ئاسمانغا چىقماقچى بولغانلىرىدا ئاسمانىنىڭ كۈچلۈك مۇھاپىزەتچى پەرىشتىلەر ۋە كۆيدۈرگۈچى يۇلتۇزلار بىلەن تولۇپ كەتكەنلىكىنى بايقىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كېلىشتىن بۇرۇن، جىنلارنىڭ ئاسمان ئەھلىنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە تىڭشاش ئۈچۈن مەخسۇس ئولتۇرىدىغان جايلىرى بار ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەلگەندىن كېيىن ئۇلار چەكلەندى، شۇنىڭدىن كېيىن كىمكى ئاسمان ئەھلىنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە تىڭشاشقا ئۇرۇنسىدىكەن، ئۇنى كۆزىتىپ تۇرغان يۇلتۇز بولىدۇ، ئۇ چېچىپ قۇتۇلالمايدۇ، يۇلتۇز ئۇنى كۆيدۈرۈپ تاشلايدۇ.

ۋەھىم نۇقتىلىرى:

1. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنىڭ ئىنسانلارغا ۋە جىنلارغا ئومۇمىي ئىكەنلىكى.

2. جىنلارنىڭ ئىمانىنى قوبۇل قىلىش، قوبۇل قىلماسلىقتا ئىنسانلارغا ئوخشايدىغانلىقى.

3. جىنلارنىڭ بارلىقىغا ئىشىنىشنىڭ لازىملىقى.

4. قۇرئان كەرىمنىڭ نازىل بولۇشى بىلەن، ئاسمان ئەھلىنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە تىڭشاش ئارقىلىق بولىدىغان كاھىنلىق، رەمچىلىك ۋە خۇراپاتلىقلارنىڭ تۈگىگەنلىكى.

5. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەلگەندىن كېيىن ئاسمان ئەھلىنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە ئاڭلاشنىڭ مەنئى قىلىنغانلىقى.

وَّاَنَّا لَا
نَدْرِيْٓ اَشَرٌّ اُرِيْدَ بِمَنْ فِي الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ
رَبُّهُمْ رَشَدًا ﴿١٠﴾ وَّاَنَّا مِنَّا الصّٰلِحُوْنَ وَمِنَّا دُوْنَ
ذٰلِكَ ؕ كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدًا ﴿١١﴾ وَّاَنَّا ظَنَنَّآ اَنْ لَّنْ
نُّعْجِزَ اللّٰهَ فِي الْاَرْضِ وَلَنْ نُّعْجِزَهٗ هَرَبًا ﴿١٢﴾ وَّاَنَّا
لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدٰٓى اٰمَنَّا بِهٖ ؕ فَمَنْ يُّؤْمِنْۢ بِرَبِّهٖ
فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَّلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾ وَّاَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُوْنَ
وَمِنَّا الْقٰسِطُوْنَ ؕ فَمَنْ اَسْلَمَ فَاُولٰٓئِكَ تَحَرَّوْا
رَشَدًا ﴿١٤﴾ وَاَمَّا الْقٰسِطُوْنَ فَكَانُوْا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾
وَّاَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوْا عَلَى الطَّرِيْقَةِ لَاَسْقَيْنٰهُمْ مَّآءً
غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِّنَفْتِنَهُمْ فِيْهِ ؕ وَمَنْ يُّعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ
رَبِّهٖ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾ وَّاَنَّ الْمَسٰجِدَ لِلّٰهِ فَلَا
تَدْعُوْا مَعَ اللّٰهِ اَحَدًا ﴿١٨﴾ وَّاَنَّهٗ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللّٰهِ
يَدْعُوْهُ كَادُوْا يَكُوْنُوْنَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ ع ؕ

تەرجىمىسى:

بىز (جىنلار جامائەسى) زېمىندىكىلەرگە يامانلىق ئىرادە قىلىن-
دىمۇ ياكى پەرۋەردىگارى ئۇلارغا ياخشىلىق ئىرادە قىلدىمۇ؟ بىل-
مەيمىز [10]. بىزنىڭ ئىچىمىزدە ياخشىلارمۇ ۋە ئۇنىڭدىن تۆۋەن
تۈرىدىغانلارمۇ بار، بىز تۈرلۈك يوللارغا بۆلۈنىدۇق [11]. بىز جەز-
مەن ئىشەندۇقكى، ئاللانى (ئۆز ئىرادىسىنى ئىشقا ئاشۇرۇشتىن)
ھەرگىز ئاجىز قىلالمايمىز، ئۇنىڭ (ئازابى)دىنمۇ قېچىپ قۇتۇلال-
مايمىز [12]. بىز ھىدايەتنى (يەنى قۇرئاننى) ئاڭلىغان چېغىمىزدا
ئۇنىڭغا ئىمان كەلتۈردۇق، كىمكى پەرۋەردىگارىغا ئىمان ئېيتىدى-
كەن (ياخشىلىقلىرىنىڭ) كېمىيىپ كېتىشىدىن ۋە (يامانلىقلىرىنىڭ
ئارتتۇرۇلۇپ) زۇلۇم قىلىنىشتىن قورقمايدۇ [13]. بىزدىن مۇسۇلمانلار
ۋە ھەق يولىدىن چىققۇچىلارمۇ بار، مۇسۇلمان بولغانلار توغرا
يولنى ئىزدىگەن بولىدۇ [14]. توغرا يولدىن چىققۇچىلار جەھەننەمگە
ئوتۇن بولىدۇ'" [15]. ئەگەر ئۇلار (يەنى مەككە كۇففارلىرى) توغرا
يولدا بولسا ئىدى، ئۇلارنى سىناش ئۈچۈن مول يامغۇر ياغدۇرۇپ
بېرەتتۇق (يەنى رىزقىنى كەڭ قىلىپ بېرەتتۇق)، كىمكى پەرۋەردە-
گارىنىڭ زىكرىدىن (يەنى ئاللانىڭ تائەت ـ ئىبادىتىدىن) يۈز ئۆرۈي-
دىكەن، ئاللا ئۇنى قاتتىق ئازابقا دۇچار قىلىدۇ، [16—17]. مەس-
جىتلەر ئاللاغا خاستۇر*، ئاللاغا قوشۇپ ھېچ كىمگە ئىبادەت قىل-
ماڭلار [18]. ئاللانىڭ بەندىسى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام)

* ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: "جىنلار: ئى روسۇلىللا، بىزگە رۇخ-
سەت قىلساڭ، مەسجىتىڭدە سەن بىلەن بىللە نامازغا ھازىر بولساق"
دېگەن، شۇنىڭ بىلەن ئاللا بۇ ئايەتنى نازىل قىلغان.

ئاللاغا ئىبادەت قىلىشقا تۇرغاندا (قۇرئان تىڭشاش ئۈچۈن) جىنلار (ئووڭلىشىپ) ئۇنى بېسىۋېلىشقا تاس قالدۇ[19].

بۇ ئايەتلەرنىڭ يۇقىرىقى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى:

جىنلار ئاسمان ئەھلىنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە تىڭشاشتىن مەنئى قىلىنىپ، ئەھلى زېمىن ئۈستىدىكى ئاللانىڭ ئىرادىسىنى بىلەلمەيدىغان بولدى.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاسمان خەۋەرلىرىنى ئوغرىلىقچە ئاڭلاشقا ئۇرۇنغۇچىلار مۇھاپىزەتچىلەر ۋە يۇلتۇزلار بىلەن مەنئى قىلىنغان چاغدا، جىنلار ئاسمانغا يۈز بەرگەن ئىشتىن ئەجەبلەندى، ئۇلار "بۇنداق مەنئى قىلىنىشنىڭ سەۋەبىنى ئۇقمايمىز، ئاللاتائالا ئەھلى زېمىنغا يامانلىقنى ئىرادە قىلدىمۇ؟ ياكى ئۇلارغا ياخشىلىقنى ئىرادە قىلدىمۇ؟..." دەيىشتى.

جىنلاردىن بىر جامائە ئۆز قەۋمى توغرۇلۇق سۆزلەپ: "ئاردىمىزدا مۆمىن ياخشى كىشىلەرمۇ بار، مۆمىن ئەمەسلەرمۇ بار" دېدى. ئۇلار تۈرلۈك بۆلۈكلەرگە ۋە مەزھەپلەرگە بۆلۈنگەن بولۇپ، ئۇلار بىر بايراق ئاستىغا ئۇيۇشقان ئەمەس، ئۇلار قانچە قاچقان بىلەنمۇ ئاللا ئۇلارنى تەلەپ قىلىدىغان بولسا، ئۇلار زادى قېچىپ قۇتۇلالمايدىغانلىقىنى بىلىدۇ. ئاللانىڭ ئازابىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدىغانلىقىنى بىلىدۇ، ئۇلار قۇرئانىنى ئاڭلىغان چاغلىردا ئاللاغا ۋە پەيغەمبەرگە ئىمان ئېيتتى، كىمكى ئاللاغا ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان ئېيتمىدىكەن، ئۇ قىلغان ئەمەلگە بېرىلمىدىغان ساۋابنىڭ كېمە-

يىپ كېتىشىدىن ۋە گۈناھلىرىنىڭ ئېشىپ كېتىشىدىن ئەنسىرىمەيدۇ، كىمكى ئالىلانى ۋە ئالىلانىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلىدىكەن، ئۇ ئۆزىگە زۇلۇم قىلغان بولىدۇ، گۈناھلارنى ئۆزىگە جەلپ قىلغان بولىدۇ ۋە ياخشىلىقلاردىن مەھرۇم بولغان بولىدۇ. جىنلار بىلەن ئىنسانلارنىڭ ئارىسىدا مۇسۇلمانلارمۇ بار، ئادالەت ۋە ياخشىلىقتىن چەتنىگەن كۇففارلارمۇ بار، مۇسۇلمانلار بولسا ھەقىقەتكە يېتىشنى كۆزلىگۈچىلەر بولۇپ، ئۇلار ئىسلام دىنىنى تالىلاش بىلەن ھەقىقەتكە يەتكەن بولىدۇ، ئاللاتائالا كۇففارلارنى جەھەننەمگە يېقىلغۇ قىلىشنى ۋەدە قىلدى. ئۇلار بىلەن جەھەننەم خۇددى ئوتۇن بىلەن يانغاندەك يانىدۇ، بۇ ئۇلارنىڭ ھىدايەتتىن يۈز ئۆرۈگەنلىكىنىڭ جازاسىدۇر. ئاندىن، ئاللاتائالا كۇففارلار ئىمان ئېيتىپ ۋە توغرا يولدا ھېكمەت مۆمىن بولسا، ئۇلارنى ئۇلارنىڭ رىزقىنىڭ كەڭ بولۇشىغا ۋە پاراۋانلىققا ئېرىشىشىگە سەۋەب بولىدىغان مول يامغۇر بىلەن تەمىنلەيدىغانلىقىنى، ئۇلارنى شۇكۇر قىلامدۇ ياكى كۇفرىلىك قىلامدۇ دەپ سىنايدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ.

كىمكى كاپىر بولسا، ئاللانىڭ زىكرىدىن ياكى ئالىلانىڭ ۋەھىدىن يۈز ئۆرۈسە، ئاللاتائالا ئۇنى پۈتۈن ئەتراپتىن ئوراپ تۇرىدىغان قانتىق ئازابقا دۇچار قىلىدۇ، ئاللاتائالا پەيغەمبىرىگە مەسجىتلەرنىڭ ئىبادەتتە پەقەت ئالىلاغا خاس بولۇشىنى، شۇنداق بولغاندىلا مەسجىتلەردە خالىس تەۋھىد بولىدىغانلىقىنى، ئاللاتائالاغا سەمىمىي ئىبادەت قىلغىلى بولىدىغانلىقىنى ۋەھىي قىلىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام "بىر ئالىلادىن باشقا ھېچ مەبۇد بەرھەق يوق" دەپ كىشىلەرنى پەرۋەردىگارىنىڭ ئىبادىتىگە دەۋەت قىلغان. ئۇ ھېچ ئەھمىيەتنى شەرىك كەلتۈرمەي بىر ئالىلا ئۈچۈن

ناماز ئوقۇغان چاغدا، ئاللانىڭ نۇرىنى ئۆچۈرمەكچى بولۇپ، ئۇنىڭغا قارشى ئىنسانلار ۋە جىنلار جەم بولدى، ئاللاتائالا پەقەت پەيغەمبىرىگە نۇسرەت ئاتا قىلدى، ئۆزىنىڭ دىنىنى قارشى تۇرغۇچىلارنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قارىماي ھامان ھەممىدىن ئۈستۈن قىلدى.

ھۇھم نۇقتىلىرى:

1. جىنلارمۇ ئىنسانلارغا ئوخشاش بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ياخشىلارنىڭمۇ ۋە يامانلارنىڭمۇ بارلىقى، ئۇلارغىمۇ شەرىئەتنىڭ ئەھكاملىرىنى ئىجرا قىلىش يۈكلەنگەنلىكى، ئۇلاردىن ھېساب ئېلىنىدىغانلىقى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىنسانلار بىلەن جىنلارغا ئورتاق ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەر ئىكەنلىكى.

2. ئاللانىڭ قۇدرىتىنىڭ ئالدىدا ھېچ نەرسىنىڭ ئۇنىڭغا توسالغۇ بولالمايدىغانلىقىغا، ئاللانىڭ ئىرادىسىنىڭ جىنلارنىڭ ئارىسىدا ئەمەلگە ئاشىدىغانلىقىغا جىنلارنىڭ ئىمان ئېيتقانلىقى.

3. ھىدايەتتىن چەتنىگەنلەرنى پەرۋەردىگارىنىڭ يولىغا قايتىشۇن دەپ جەھەننەمگە يېقىلغۇ بولىدىغانلىقى بىلەن قورقۇتۇش.

4. توغرا يولدا بولۇش بىلەن پاراۋانلىقنىڭ سەۋەبلىرىنىڭ ھازىرلاپ بېرىلىشى ئارىسىدا كۈچلۈك باغلىنىش بارلىقى.

5. پاراۋانلىق ۋە رىزقنىڭ كەڭ بولۇشى، شۈكۈر قىلغانلارغا ساۋاب بېرىش، ئاللانىڭ نېمەتلىرىگە ناشۈكۈرلىك قىلغانلارنى مەغلۇپ قىلىش ئاللاتائالانىڭ بەندىلىرىگە قاراتقان سىنىقى ئىكەنلىكى.

6. ئاللانى ياد ئېتىشتىن يۈز ئۆرۈشنىڭ كىشىنى ئازابقا ئېلىپ بارىدىغانلىقى.

قُلْ إِنَّمَآ
أَدْعُوا۟ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ إِنِّى
لَآ أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ قُلْ إِنِّى لَن
يُجِيرَنِى مِنَ ٱللَّهِ أَحَدٌ ۙ وَلَنْ أَجِدَ مِن دُونِهِۦ
مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾ إِلَّا بَلَٰغًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِسَٰلَٰتِهِۦ ۚ وَمَن
يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ
فِيهَآ أَبَدًا ﴿٢٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ
مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾ قُلْ إِنْ
أَدْرِىٓ أَقَرِيبٌ مَّا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُۥ
رَبِّىٓ أَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِۦٓ
أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ٱرْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُۥ
يَسْلُكُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦ رَصَدًا ﴿٢٧﴾
لِّيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا۟ رِسَٰلَٰتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ
بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَىْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

تەرجىمىسى:

ئېيتقىنكى، "پەرۋەردىگارىمغا ئىبادەت قىلىمەن، ئۇنىڭغا ھېچ ئەھەدنى شېرىك كەلتۈرمەيمەن" (20). ئېيتقىنكى، "مەن سىلەرگە پايدا - زىيان يەتكۈزۈشكە قادىر بولالمايمەن، (ئۇنىڭغا پەقەت ئاللا

قادىر بولالايدۇ)" [21]. ئېيتقىنىكى، "(ئەگەر مەن ئاللاغا ئاسسي بولسام) مېنى ئاللانىڭ ئازابىدىن ھېچ كىشى قۇتقۇزالمايدۇ، ئاللادىن باشقا ھېچ پاناھگاھمۇ تاپالمايمەن (شۇنداق تۇرۇقلۇق، مەن سىلەرنىڭ تەلىپىڭلارنى قانداق قوبۇل قىلالايمەن) [22]*. مەن پەقەت (سىلەرگە) ئاللانىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزۈشكە قادىرمەن، كىمكى ئاللاغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلىدىكەن (يەنى كىمكى ئاللانى ۋە ئاللانىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلىدىكەن، ئاللاغا مۇلاقات بولۇشقا ئىشەنمەيدىكەن، ئاللانىڭ ئايەتلىرىگە قۇلاق سېلىشتىن يۈز ئۆرۈيدىكەن)، ئۇ دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ، دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ [23]. ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) ئاگاھلاندۇرۇلغان ئازابنى كۆرگەن چاغدا كىمنىڭ ياردەمچىسى ئاجىز ۋە سانى ئاز ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ" [24]. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، "سىلەرگە ئاگاھلاندۇرۇلغان ئازاب يېقىنمۇ؟ ياكى پەرۋەردىگارىم ئۇنىڭغا (ئۇزاق) ۋاقىت تەيىن قىلامدۇ؟ ئۇقمايمەن *[25]. ئاللا غەيبنى

---

* ئىبنى جەريرنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، جىنلارنىڭ چوڭلىرىدىن بىرى مۇھەممەد ئاللانىڭ پاناھگاھ بولۇشىنى تىلەيدۇ، مەن ئۇنىڭغا پاناھگاھ بولالايمەن دېگەن، شۇنىڭ بىلەن بۇ ئايەت نازىل بولغان.

* مۇھەممەد ئېيتىشچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كۇففارلارنى ھەر قېتىم دوزاخ ئازابى بىلەن قورقۇتسا، قىيامەتنىڭ دەھشىتى بىلەن ئاگاھلاندۇرسا، ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىنى مەسخىرە قىلىپ: بۇ ئازاب قاچان يۈز بېرىدۇ؟ قىيامەت قاچان بولىدۇ؟ دەپ سورايتتى. شۇنىڭ بىلەن ئاللا ئۇنى: "سىلەر ئاگاھلاندۇرۇلغان ئازاب يېقىنمۇ ياكى ئۇنىڭغا پەرۋەردىگارىم ئۇزاق ۋاقىت تەيىن قىلامدۇ، ئۇقمايمەن" دەپ جاۋاب بېرىشكە بۇيرۇدى.

بىلگۈچىدۇر. ئۆزىنىڭ غەيبىدىن ھېچبىر ئادەمنى خەۋەردار قىلمايدۇ [26]. پەقەت ئالـلا ئۆزى مەمـۇن بولغان پەيغەمبـرلـىگىلا (بەزى غەيبنى بىلدۈرىدۇ)، ئۇنىڭ ئالدىغا ۋە ئارقـىغا كۆزەتچى (پەرىشتە) سېلىپ قويىـدۇ [27]. (بۇ ئالـلانىڭ) ئۇنىڭ (پەيـغەمـبـەرنىڭ) ئاللانىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزگەنلىكىنى بىـلـىپ تۇرۇشى ئۈچۈندۇر. ئاللا ئۇلارنىڭ سۆز ـ ھەرىـكەتـلىرىـنى تولۇق بىلـگـۈچـىـدۇر، ھەر شەيئىنىڭ سانىنى تولۇق ئىگەللىگۈچىدۇر" [28].

بۇ ئايەتلەرنىڭ يۇقىرىدىكى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى:

ئالـلاتائالا جىنلار بىلەن ئىنسانلارنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بىردەك قارشى ئىكەنلىكـىنى تىلغا ئالغـاندىن كېيىن پـەيـغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى تەۋھىدگە داۋاملىق دەۋەت قىلىشنى بۇيرۇدى.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا پەيـغەمبەرنى ئۇنى يالغانغا چىقارغان، ئۇنى دۇشمەن كۆرۈش يۇزىسىدىن ئۇنىڭغا قارشى بىرلەشكەنـلەرگە: "مەن پـەقەت شېرىكى يوق يالغۇز پەرۋەردىـگارىمغا ئىبـادەت قىلىـمەن، ھەمـمە ئىشىمدا ئۇنىڭغا يۆلىنىمەن، ئۇنىڭغا ھېچ ئىھتىياجىم يوق، ئۇنىڭ شېرىك كەلتۈرـمەيمەن، مەنمۇ سىلەرگە ئوخـشاشـلا بىر ئىنسانـمەن. ماڭا ۋەھيـي قىلىنـىـدۇ. سـىلەرنى توغـرا يولـغا باشـلاش ۋە ئازدۇرۇش ھېـنىڭ قولۇمدىن كەلمەيدۇ. زىيان يەتكۈزۈش ۋە ياخشىلىق بېرىش پەقەت بىر ئاللانىڭلا قولىدىن كېلىدۇ" دەپ ئېيتىشقا بۇيـرۇدى، شۇنـداقلا ئالـلاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامـنى: "ئەگەر ئالـلاغا ئاسىيـلىق قىلىـدىغان بولـسام، ئالـلانىڭ ئالدىـدا ماڭـا ھېـچ كـىشى ئارا

تۇرالمايدۇ، مەن پەيغەمبەرلىكنى يەتكۈزمىسەم، ماڭا ھېچ قانداق پاناھگاھ ۋە مەدەتكارمۇ بولمايدۇ" دەپ ئېيتىشقا بۇيرۇدى. شۇنىڭدىن كېيىن، كىم ئاللاغا ۋە پەيغەمبەرگە ئاسىيلىق قىلسا، ئۇنىڭ جازاسى دوزاخ بولۇپ، ئۇنىڭ دوزاختا ئەبەدىي قالىدىغانلىقىنى، جىنلاردىن ۋە ئىنسانلاردىن بولغان مۇشرىكلار قىيامەت كۈنى ئاللانىڭ ئۇلارغا ۋەدە قىلغان ئازابىنى كۆرگەن چاغلىرىدا، ئۇلارنىڭ كىمنىڭ ياردەمچىسىنىڭ ئەڭ ئاجىز ئىكەنلىكىنى ۋە سانى ئەڭ ئاز ئىكەنلىكىنى بىلىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ ۋە ئۇ مۇھەممەد، ئۇلارغا: "سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان ئازابنىڭ ۋاقتى يېقىنمۇ، ياكى يىراقمۇ؟ ياكى پەرۋەردىگارىم ئۇنىڭ ۋاقتىنى ئۇزۇنغا سوزامدۇ؟ بۇ غەيىب ئىشلاردىن بولۇپ، بۇنى پەقەت ئاللا بىلىدۇ. مەن ئاللانىڭ بەندىسى، ئاللانىڭ غەيىب ئىشلىرىنى جاھان ئەھلى ئەمەس، يالغۇز ئاللانىڭ ئۆزىلا بىلىدۇ" دېگىن دەيدۇ. ئاللاتائالا پەيغەمبەرلىككە تاللىغانلارغا پەيغەمبەرلىك دەۋىتىنى يەتكۈزۈشكە ياردىمى بولىدىغان دائىرە ئىچىدىلا ئۆز غەيىبىدىن خالىغان نەرسىلەرنىلا بىلدۈرىدۇ.

پەيغەمبەرلەر شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسىدىن قوغدىلىشى ۋە ئۇنىتۇشتىن ئەمىن بولۇشى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئەتراپىدا ئۇلارنى ساقلايدىغان پەرىشتىلەر بىلەن ئورالغان بولىدۇ، بۇ پەرىشتىلەر ئاللاتائالا ئۇلارغا نازىل قىلغان ۋەھيىنى ساقلايدۇ. ئاللاتائالا پەيغەمبەرلەر بارلىقىغا كېلىشتىن بۇرۇنلا ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن تاپشۇرۇلغان پەيغەمبەرلىك دەۋىتىنى يەتكۈزىدىغانلىقلىرىنى ئالدىنئالا بىلىدۇ، ئاللاتائالا ئۇلارنىڭ ھەممە ئەھۋالىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر. پۈتۈن شەيئىلەرنىڭ سانىنى تولۇق ئىگەللىگۈچىدۇر.

ھۇھم نۇقتىلىرى:

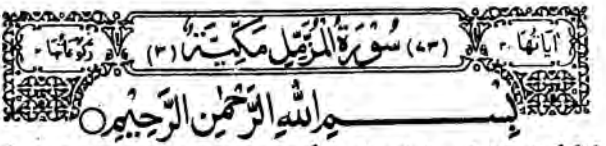
1. ھەقىقىي ئىبادەت ئاللاغا خاس بولۇشى، ھېچ نەرسىنىڭ ئۇنىڭغا شېرىك كەلتۈرۈلمەسلىكى كېرەك.

2. پەيغەمبەر ئىنسان بولۇپ، ھېچبىر كىشىنى ھىدايەت قىلىش ۋە ئازدۇرۇش ئۇنىڭ قولىدىن كەلمەيدىغانلىقى، بۇنىڭ ئاللانىڭ ئىلكىدىكى ئىش ئىكەنلىكى.

3. مەيلى پەيغەمبەر بولسۇن ياكى باشقىلار بولسۇن، ئەگەر ئاللاغا ئاسىيلىق قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ئاللانىڭ ئازابىدىن قۇتۇلالمايدىغانلىقى، پەيغەمبەرلەرنىڭ پەيغەمبەرلىك دەۋىتىنى يەتكۈزۈشكە ئاللا تەرىپىدىن تەكلىپ قىلىنىدىغانلىقى.

4. غەيبنى بىلىش ئاللانىڭ ئۆزىگە خاس ئىكەنلىكى، پەيغەمبەرلىرىنى بولسا، پەيغەمبەرلىك دەۋىتىگە يارىدىمى بولىدىغان مەلۇم غەيبنىلەردىن خەۋەردار قىلىدىغانلىقى.

5. ئاللاتائالانىڭ ئىلمىنىڭ كائناتتىكى چوڭ-كىچىك ھەممە نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغانلىقى، پۈتۈن شەيئىلەرنىڭ سانىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدىغانلىقى.

يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ ﴿١﴾ قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢﴾ نِّصْفَهُ
أَوِ انقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ﴿٣﴾ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ
الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴿٤﴾ إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿٥﴾
إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿٦﴾
إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ
وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٨﴾ رَّبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ
لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾

تەرجىمىسى:

73. سۈرە مۇززەممىل

مەككىدە نازىل بولغان، 20 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى كىيىمگە يۆگىنىۋالغۇچى (پەيغەمبەر!*) (1) كېچىنىڭ

* جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: قۇرەيشنىڭ نوپۇزلۇق كىشىلىرى دارۇننەدۋە (بۇ قۇسەي ئىبنى كىلابنىڭ ھويلىسى بولۇپ، قۇرەيش خەلقى ھەرقانداق ئىشنى شۇ يەردە كېڭىشەتتى)

ئازغىنىسىدىن باشقىسىدا، يېرىمىدا ياكى يېرىمىدىنمۇ ئازراقىدا ياكى يېرىمىدىن كۆپىرەكىدە ناماز ئوقۇغىنى*، قۇرئانىنى تەرتىل بىلەن (يەنى دانە-دانە ئوچۇق) ئوقۇغىنى [2-4]. ساڭا ھەقىقەتەن تەنتەنىلىك قۇرئاننى نازىل قىلمىز [5]. شۇبھىسىزكى، كېچىنىڭ قىيامى (يەنى كېچىدە كىشىنىڭ ئىبادەت قىلىش ئۇچۇن ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ تۇرۇشى ئەڭ مۇۋاپىقىتۇر (تىنچ بولغانلىقى ئۇچۇن) كېچىنىڭ قىرائىتى ئەڭ توغرا بولىدۇ [6]. ھەقىقەتەن كۇندۇزى ئىش بىلەن ئالدىراش بولىسەن، (شۇڭا ئىبادەتكە) كېچىسى بېرىلگىن [7]. پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامىنى ياد ئەتكىن، (ئىبادىتىڭدە) ئۇنىڭغا تولۇق يۇزلەنگىن [8]. ئۇ مەشرىقىنىڭ ۋە مەغرىبنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر. ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر،

دە توپلىنىپ، بۇ ئادەمگە (پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنى دېمەكچى) كىشىلەرنى ئۇنىڭدىن تەزدۇرىدىغان بىر ئىش قويايلى دېيىشتى. بەزىلەر ئۇنى كاھىن دەيلى دېسە، بەزىلەر ئۇ كاھىن ئەمەس دېيىشتى. بەزىلەر ئۇنى مەجنۇن دەيلى دېسە، بەزىلەر ئۇ مەجنۇن ئەمەس دېيىشتى، بەزىلەر ئۇنى سېھىرگەر دەيلى دېسە، بەزىلەر ئۇ سېھىرگەر ئەمەس دېيىشتى، شۇنىڭ بىلەن مۇشرىكلار بىرلىككە كېلەلمەي تارقاپ كېتىشتى. بۇ خەۋەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامغا يەتكەندە ئۇ كىيىمىگە يۆگىنىۋالدى. جىبرىل ئەلەيھىسالام كېلىپ ئۇنىڭغا "ئى كىيىمىگە يۆگىنىۋالغۇچى (پەيغەمبەر)" دېدى.

* ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: تەھەججۇد نامىزى ئوقۇش بۇ ئايەت ئارقىلىق پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامغا پەرز قىلىنغانىدى. كېيىن: تەھەججۇد نامىزىدىن قولاي بولغانلىرىنى ئوقۇڭلار، دېگەن ئايەت بىلەن يۇقىرىقى ئايەت مەنسۇخ قىلىندى. تەھەججۇد نامىزى پەرز قىلىنىپ ئەمەلدىن قالدۇرۇلغۇچە بولغان ۋاقىت بىر يىل ئىدى.

ئۇنى ھامىي قىلىۋالغىن (يەنى ھەممە ئىشكىنى ئۇنىڭغا تاپشۇرغىن) [9].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا پەيغەمبىرىنى كېچىسى پەۋقىدىگارىنىڭ ئىبادىتى بىلەن بولۇشقا، كېيىمى بىلەن يۈگىنىۋالماسلىقىغا ئەمرى قىلىدى. ئۇنىڭغا كېچىنىڭ يېرىمىدە ياكى ئازراقىدا ۋە ياكى كۆپرەكىدە ئىبادەت قىلىشقا ئىختىيار بەردى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۇنىڭ ساھابىلىرى ئاللانىڭ بۇ ئۇلۇغ ئەمرىگە ئاۋاز قوشتى، شۇنىڭدەك ئاللاتائالا ئۇنى قۇرئانىنى ئالدىرىماي تەرتىپلىك، تەپەككۇر بىلەن ۋە ئاللادىن قورققان ھالدا ئوقۇشقا بۇيرۇدى، شۇنىڭدەك ئاللا تائالانىڭ ئۇنىڭغا تەنتەنىلىك قۇرئانىنى نازىل قىلغانلىقىنى بايان قىلدى، ئاللاتائالا ئۇنى كېچىسى تەھەججۇد نامىزى ئوقۇشقا بۇيرۇدى، چۈنكى كېچىسى قۇرئان ئوقۇش جەھەتتە بولسۇن ۋە ئۇنى چۈشىنىش جەھەتتە بولسۇن، كۈندۈزگە قارىغاندا كىشىنىڭ دىققىتى مەركەزلىشىدۇ، كۈندۈزى سەئىيى-ھەرىكەت، تىرىكچىلىك ئۈچۈن ھېكمىتقا توغرا كەلگەنلىكتىن، كېچىدىكىدەك تىنچ بولمايدۇ، بەندە كېچىسى پەرۋەردىگارىغا ئىخلاس بىلەن ئىبادەت قىلىدۇ، ناماز ئوقۇيدۇ، ئاللاتائالانىڭ ئۇلۇغ ئىسمىنى ياد ئېتىدۇ، قۇرئان ئوقۇيدۇ، دۇنيانىڭ مەشغۇلاتىدىن پۈتۈنلەي ئۈزۈلۈپ، پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن ئاللاغا بېرىلىدۇ، چۈنكى ئاللا ھەر شەيئىنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئۇلۇغ ياراتقۇچىدۇر، مەشرىق بىلەن مەغرىبنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر. ئاللاغا تەۋەككۇل قىلىش ئاللانىڭ بىرلىكىگە ۋە ئاللانىڭ پۈتۈن كائىناتنىڭ تولۇق ھۆكۈمران ئىكەنلىكىگە ئېتىقاد قىلىشنىڭ نەتىجىسىدۇر.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئالىلاتائالانىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئالىلانىڭ دىنىغا دەۋەت قىلىش يولىدىكى جاپا-مۇشەققەتلەرنى كۆتۈرۈش ئۈچۈن كىچىسى تەھەججۇد نامىزى ئوقۇشقا ۋە قۇرئان ئوقۇشقا بېرىلىشكە يۇزلەندۇرگەنلىكى.

2. كىچە دىلغا تىنچلىق بېغىشلايدىغانلىقى ئۈچۈن، ئىنسان رىزق تەلەپ قىلىش يولىدا ھەرىكەتلىنىدىغان كۈندۈزدىن ئىبادەت جەھەتتە كىچە ئارتۇقتۇر.

3. ھەممە ئىشنى ئاللاغا تاپشۇرۇش تەۋھىد ئەقىدىسىنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمىدۇر.

وَاصْبِرْ عَلٰى مَا
يَقُوْلُوْنَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيْلًا ﴿١٠﴾ وَذَرْنِيْ
وَالْمُكَذِّبِيْنَ اُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيْلًا ﴿١١﴾ اِنَّ لَدَيْنَآ
اَنْكَالًا وَّجَحِيْمًا ﴿١٢﴾ وَّطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَّعَذَابًا
اَلِيْمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الْاَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ
الْجِبَالُ كَثِيْبًا مَّهِيْلًا ﴿١٤﴾ اِنَّآ اَرْسَلْنَآ اِلَيْكُمْ
رَسُوْلًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَآ اَرْسَلْنَآ اِلٰى فِرْعَوْنَ
رَسُوْلًا ﴿١٥﴾ فَعَصٰى فِرْعَوْنُ الرَّسُوْلَ فَاَخَذْنٰهُ اَخْذًا
وَّبِيْلًا ﴿١٦﴾ فَكَيْفَ تَتَّقُوْنَ اِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا
يَّجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيْبًا ﴿١٧﴾ السَّمَآءُ مُنْفَطِرٌ بِهٖ
كَانَ وَعْدُهٗ مَفْعُوْلًا ﴿١٨﴾ اِنَّ هٰذِهٖ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ
شَآءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ سَبِيْلًا ﴿١٩﴾

تەرجىمىسى:

ئۇلارنىڭ (يەنى مەككە كۇففارلىرىنىڭ) سېنى مەسخىرىگەر، شائىر، مەجنۇن دېگەن) سۆزلىرىگە سەۋر قىلغىن، ئۇلارنى چىرايلىقچە تەرك ئەتكىن [10]. (ئى مۇھەممەد! مېنىڭ ئايەتلىرىمنى) ئىنكار قىلغۇچى دۆلەتمەنلەرنى ماڭا قويۇۋەتكىن (يەنى ئۇلارنىڭ جازاسىنى ئۆزۈم بېرىمەن)، ئۇلارغا ئازغىنا مۆھلەت بەرگىن [11]. شۇبھىسىزكى،

بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا (ئۇلارغا) ئېغىر ئىشكەللەر ۋە (كۆيدۈرگۈچى) دوزاخ بار [12]. (زەققۇم، زەرىئدىن ئىبارەت) گالدىن ئۆتمەيدىغان تاماق ۋە قانتىق ئازاب بار [13]. ئۇ كۈندە زېمىن ۋە تاغلار قاتتىق تەۋرەيدۇ، تاغلار بىر دۆۋە تارقاق قۇمغا ئايلىنىدۇ [14]. شۇنىڭ بىلەن پەرئەۋنگە بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتكەندەك، سىلەرگە (ئەمەلىكلارغا) گۇۋاھلىق بەرگۈچى بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتتۇق [15]. پەرئەۋن پەيغەمبەرگە (يەنى مۇسا ئەلەيھىسسالامغا) ئاسىيلىق قىلدى (يەنى پەرئەۋن مۇسا ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتمايى، ئۇنى يالغانغا چىقاردى، ئى قۇرەيش جامائەسى! سىلەر مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئاسىيلىق قىلغاندەك، پەرئەۋنمۇ مۇسا ئەلەيھىسسالامغا ئاسىيلىق قىلغانىدى)، شۇنىڭ بىلەن ئۇنى قاتتىق جازالىدۇق [16]. (ئى قۇرەيش جامائەسى!) ئەگەر ئىمان ئېيتمىساڭلار، (دەھشىتىدىن) بالىلارنىڭ چېچىنى ئاقارتىۋېتىدىغان كۈندىن قانداق ساقلىنىسىلەر [17]. ئۇ كۈنىڭ (دەھشىتىدىن) ئاسمان يېرىلىدۇ، ئالىلانىڭ ۋەدىسى چوقۇم ئەمەلگە ئاشىدۇ (چۈنكى ئاللا ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ) [18]. بۇ ئايەتلەر ھەقىقەتەن ۋەز-نەسىھەتتۇر، (بۇ ۋەز-نەسىھەتتىن پايدىلىنىشنى) خالىغان ئادەم پەرۋەردىگارىغا يەتكۈزىدىغان يولنى تۇتسۇن [19].

بۇ ئايەتلەرنىڭ يۇقىرىقى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى:

قۇرەيشلەر يىغىلىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ۋە ئۇنىڭ دەۋىتىگە قارشى سۆيىقەست پىلانلىدى، بۇنىڭ ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قايغۇردى، ئاللاتائالا ئۇنى ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە سەۋر قىلىشقا ۋە ئۇلارنى چىرايلىقچە تەرك ئېتىشىگە بۇيرۇدى.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئۆز قەۋمىدىكى ئەخمەق ئادەملەردىن بولغان ئىنكار قىلغۇچىلارنىڭ سۆزىگە سەۋر قىلىشقا، ئۇلارنى چىرايلىقچە تەرك ئېتىشكە بۇيرۇدى، ئاللاتائالانىڭ پۇل-مال ۋە ئەھلى-ئەۋلادتىن ئىبارەت نېمەتلىرىگە ئېرىشكەن، بۇ نېمەتلەرگە شۈكۈر قىلمىغان بۇ يالغانچىلارنى تەرك ئېتىشكە، ئۇلارغا قارىتا سەۋرچان بولۇشقا بۇيرۇدى، كۇففارلىك قىلغانلىقى تۈپەيلىدىن ئۇلارنىڭ جازاغا تارتىلىدىغانلىقىنى بىلدۈردى، ئاللاتائالا ۋەدىسىنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، بەدرى كۈنى مۇشرىكلارنىڭ بېشىغا كەلگەن مۇسىبەتنى پەيغەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە كۆرسەتتى، ئاللاتائالا ئاخىرەتتە ئۇلارنى ئازابلاش ئۈچۈن ئېغىر ئىشكەللەرنى، يالقۇنلاپ تۇرغان دوزاخنى، ئاچچىقلىتىدىن يېگۈچىلەرنىڭ گېلىدىن ئۆتمەيدىغان يېمەكلىكلەرنى ۋە قاتتىق ئازابىنى تەييارلىدى، ئەنە شۇلار نېمەت بەرگۈچى ئاللاغا شۈكۈر قىلمىغانلارغا بېرىلىدىغان مۇناسىپ جازادۇر، بۇ جازا زېمىن ۋە تاغلار قاتتىق تەۋرىتىلىدىغان، تاغلار ئۇۋۇلۇپ، شامالدا سورىلىدىغان يۇمشاق قۇمدەك بولۇپ كېتىدىغان قورقۇنچلۇق قىيامەت كۈنىدە بېرىلىدۇ.

ئاللاتائالا مەككە كۇففارلىرىنى مۇنداق قورقىتىدۇ، ئاللاتائالا مۇسا ئەلەيھىسسالامنى پېرئەۋنگە ئەۋەتكەندەك، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى شاھىد بولۇش ئۈچۈن مەككە كۇففارلىرىغا ئەۋەتكەنلىكىنى، پېرئەۋن ئاسىيلىق قىلىپ ئاللاغا ئىمان ئېيتمىغانلىقى ئۈچۈن، ئاللانىڭ ئۇنى قاتتىق جازالىغانلىقىنى، ئاللا كاپىرلارنى ئەنە شۇنداق قاتتىق جازالايدىغانلىقىنى ئەسلىتىدۇ، ئۇلارغا قارىتا

ئالانىڭ ئازابى مۇشۇنداق بولىدۇ، ئۇلارغا: "سىلەر كاپىر بولساڭلار، ئاللانىڭ ئازابىدىن قانداق قۇتۇلسىلەر، سىلەرگە دەھشەتلىدىن كېچىك بالىلارنىڭ چاچلىرى ئاقىرىپ كېتىدىغان، زېمىن ۋە تاغلار تەۋرىتىلگەندىن كېيىن، ئاسمان يېرىلىپ كېتىدىغان كۈندە قانداق ئامانلىق بولىدۇ؟" دېيىلىدۇ.

ئاللانىڭ قىلغان ۋەدىسى چوقۇم ئىشقا ئاشىدۇ، بۇ ئاللاتائالادىن ھىدايەت تېپىشنى خالىغان، ئاللاغا ئىمان ئېيتىش يولىدا ماڭغان، ئاللاغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلغان ئادەم پەندـ نەسىھەت ئالىدىغان ۋەزدۇر.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالا پەيغەمبىرىگە دىنىي دەۋەتنى تارقىتىش ئۈچۈن مۇشرىكلارنىڭ ئەزىيەتلىرىگە سەۋر قىلىشنى بۇيرۇدى، بۇ پەيغەمبەرلەر ئۆزلەشتۈرۈشكە تېگىشلىك مۇھىم سۇپەتلەردىندۇر.

2. نېمەتكە شۈكۈر قىلىش ئۇنى زىيادە قىلىدۇ، نېمەتنى ئىنكار قىلىش ئىنكار قىلغۇچىنى ئازابقا دۇچار قىلىدۇ.

3. كۇففارلارغا ۋەزـ نەسىھەت، ئىبرەت، پەيغەمبەرگە تەسەللى بولۇشى ئۈچۈن، ئاللانىڭ ئۆزىنىڭ دوستلىرىغا ياردەم بېرىدىغانلىقىغا، بىرمەزگىل كېچىكتۈرۈپ بولسىمۇ دۈشمەنلەرنى خور قىلىدىغانلىقىغا جەزمەن ئىشىنىدىغان مۆمىنلەرنىڭ ئىشەنچىسىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، ئاللاتائالا قىيامەت كۈنىنىڭ قورقۇنچلۇق ئەھۋاللىرىنى تىلغا ئېلىپ ئۆتتى.

إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ
تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَ
طَآئِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ ۚ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ الَّيْلَ
وَالنَّهَارَ ۚ عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ
فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ ۚ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ
مِنكُم مَّرْضَىٰ ۙ وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ
يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ اللَّهِ ۙ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۙ وَأَقِيمُوا
الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا ۚ
وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ
اللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا ۚ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ ۚ
إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾

تەرجىمىسى:

(ئى مۇھەممەد!) شۇبھىسزكى، پەرۋەردىگارىڭ سېنىڭ ۋە سەن بىلەن بولغانلار (يەنى ساھابىلەر) دىن بىر توپ ئادەمنىڭ (تەھەججۇد نامىزى ئۈچۈن) كېچىنىڭ ئۈچتىن ئىككى ھەسسىدە، يېرىمىدا ۋە ئۈچتىن بىر ھەسسىدە تۇرىدىغانلىقىڭلارنى بىلىدۇ. كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ (ئۆزۈنلۇقى) نى ئاللا ئالدىنئالا

بەلگىلەيدۇ، سىلەرنىڭ ئۇنى ھېسابلاپ بولالمايدىغانلىقىڭلارنى ئاللا بىلىدۇ، ئاللا سىلەرگە رەھىم قىلدى (يەنى كېچىدە تەھەججۇد نامىزى ئوقۇشنىڭ پەرزلىكىنى) ئەمەلدىن قالدۇردى، تەھەججۇد نامىزىدىن سىلەرگە قولاي بولغانىنى ئوقۇڭلار، ئاللا بىلىدۇكى، بەزىڭلار كېسەل بولۇپ قالىسىلەر، بەزىلەر ئاللانىڭ پەزلىنى تىلەپ (يەنى تىجارەت قىلىپ) يەر يۈزىدە سەپەر قىلىدۇ، يەنە بەزىلەر ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭدىن (يەنى تەھەججۇد نامىزىدىن) قولاي بولغانىنى ئوقۇڭلار، (پەرز) نامازنى ئادا قىلىڭلار، زاكاتنى بېرىڭلار، ئاللاغا قەرزىي ھەسەنە بېرىڭلار (يەنى ئاللانىڭ رازىلىقى ئۈچۈن ياخشىلىق يوللىرىغا پۇل-مال سەرپ قىلىڭلار) ئۆزۈڭلار ئۈچۈن (دۇنيادا) قايسى بىر ياخشى ئىشنى قىلساڭلار، ئاللانىڭ دەرگاھىدا تېخىمۇ ياخشى، تېخىمۇ كاتتا ساۋابقا ئېرىشىسىلەر (دۇنيا بولسا پانىيدۇر، ئاخىرەت بولسا باقىيدۇر، ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن ئاللانىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب ھەممىدىن ئارتۇقتۇر). ئاللادىن مەغپىرەت تىلەڭلار. ئاللا ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلقۇچىدۇر. ناھايىتى مېھرىباندۇر[20].

بۇ ئايەتنىڭ ھۆشۇ سۈرىنىڭ بېشىدىكى ئايەت بىلەن بولغان ھۆناسىۋىتى:

ئاللاتائالا پەيغەمبىرىنى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرىدە ئىبادەت قىلىشقا ياكى يېرىمىدە ئىبادەت قىلىشقا ياكى ئۈچتىن ئىككى قىسمىدا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇغان ھەمدە بۇنىڭدا جاپا بولىدىغانلىقىنى كۆزدە تۇتۇپ، بۇ ئايەت بىلەن پەيغەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە ئىبادەتنى

يېنىكلەتكەن.

يۇقىرىقى ئايەتنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا پەيغەمبىرىگە مۇنداق دەپ خىتاب قىلىدۇ: "پەرۋەردىگارىڭ سېنىڭ ۋە سەن بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەردىن بىر جامائەنىڭ كېچىلىك تەھەججۇد نامىزىغا بېرىلىگەنلىكىنى بىلىدۇ، سېنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئىخلاسمەنلىكىنى بىلىدۇ، سائەتنىڭ تارتقان جاپايىلارنىمۇ بىلىدۇ، ئاللاتائالا ساڭا كۆيۈنۈپ سەندىن ۋە ساھابىلىرىڭدىن كېچىلىك ئىبادەتنى يېنىكلىتىشنى ئىرادە قىلىدۇ، ئاللاتائالا كېچىنى ئۇزارتىدۇ، كۈندۈزنى قىسقارتىدۇ، كۈندۈزنى ئۇزارتىدۇ، كېچىنى قىسقارتىدۇ، ئۇلارنى باراۋەر قىلىدۇ، سەن بىلەن بىللە بولغانلار كېچىنىڭ ئۈچتىن بىر قىسمىدا، كېچىنىڭ يېرىمىدا ۋە كېچىنىڭ ئۈچتىن بىر قىسمىدا ئىبادەتكە تۇرىسىلەر، سىلەر ۋاقىتنى دەل ھېسابلاشقا ئىبادەتكە تۇرۇشقا تېگىشلىك ۋاقىتنى ھېسابلاشقا قادىر بولالمايسىلەر، ئاللاتائالا بۇ جەھەتتىكى ئاجىزلىقىڭلارنى بىلىدۇ، سىلەرگە مۇشەققەت تىلىمەيدۇ، "كېچىلىك تەھەججۇد نامىزىنى يېنىكلىتىڭلار، ئىشىنىڭ ئوڭىيىنى قىلىڭلار" دەيدۇ، ئاللاتائالا كېچىلىك تەھەججۇد نامىزىغا ۋاقىت بەلگىلىمەي، ئۇلارغا كېچىنىڭ خالىغان ۋاقىتلىرىدا ئىبادەت قىلىش ئىختىيارىنى بەردى.

كېچىلىك تەھەججۇد نامىزىنى يېنىكلىتىشنىڭ سەۋەبلىرى:

مۇسۇلمانلارنىڭ ئارىسىدا كېسەللىك ياكى سەپەرگە چىقىش ياكى جىھادقا چىقىش سەۋەبى بىلەن تەھەججۇد نامىزىنى ئادا قىلالماي-

دىغانلار بار ئىدى. ئاللا ئۇلاردىن بۇنى يېنىكلەتتى، ئىش بىلەن ئىبادەتنى بىرلەشتۈرۈشى ئۈچۈن ئۇلارغا ئۆزلىرى قىلالايدىغان ئىبادەتنى بەلگىلىدى، كېسەل كىشى ئۆزىنىڭ سالامەتلىكىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن تەھەججۇد نامىزىنى يېنىكلىتىش پۈرسىتىگە ئېرىشتى. تېرىكچىلىك يولىدا سەئىيى قىلغۇچى ئادەم ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشۇرىدىغان يېتەرلىك ۋاقىتقا ئېرىشتى، جىھاد قىلغۇچى ئادەم قورالىنى راسلاش ۋە دەم ئېلىش ئۈچۈن يېتەرلىك ۋاقىتقا ئېرىشتى، تەھەججۇد نامىزى مۇشۇنداق يېنىكلىتىلگەندىن كېيىن، پەرز نامازنى ئادا قىلماسلىققا، قۇرئان ئوقۇماسلىققا، زاكات بەرمەسلىكە ھېچ ئادەمگە ئۆزرى قالمىدى، مۇسۇلمان ئادەم زاكات بېرىشتىن تاشقىرى سەدىقە بېرىشكە دەۋەت قىلىنغان، ئىنسان ئىلگىرى قىلغان ياخشى ئەمەللىرى ئۈچۈن ئاللانىڭ دەرگاھىدا چوڭ ساۋابقا ئېرىشىدۇ. سەمىمىي نىيەت بىلەن مەغپىرەت تەلەپ قىلغان ئادەمنى ئاللا مەغپىرەت قىلىدۇ.

ھۇھم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالا پەيغەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە رەھىم قىلىش يۈزىسىدىن، تەھەججۇد نامىزى ئوقۇشنى يېنىكلەتتى، ئۇنى پەرز قىلمىدى.

2. بۇ سۈرە مەككىدە نازىل بولغان بولۇپ، ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلغۇچىلارنىڭ تەھەججۇد نامىزىنى تەرك ئېتىشىنى ئۆزرە ھېسابلىدى، بۇ چاغدا تېخى جىھاد پەرز قىلىنمىغانىدى،

3. پەرز نامازلارنى ئادا قىلىشقا، زاكات بېرىشكە ۋەئاللا ئۈچۈن قەرزىي ھەسەنە تەرىقىسىدە سەدىقە بېرىشكە بۇيرۇش مۆمىن

ئادەمنىڭ ئالدىنئالا قىلغان ھەرقانداق ياخشى ئەملى ئۇچۇن چوڭ ساۋابقا ئېرىشىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

4. ئاللاتائالانىڭ مەغپىرەت تەلەپ قىلىشقا ئەمرى قىلغانلىقى، گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلىشقا ۋەدە قىلغانلىقىدۇر.

تەرجىمىسى:

74. سۈرە مۇددەسسىر

مەككىدە نازىل بولغان، 56 ئايەت.

ئاھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن

باشلايمەن.

ئى (ۋەھيى نازىل بولغان چاغدا) كىيىمگە چۇمكىلىۋالغۇچى (پەيغەمبەر!) [1]. تۇر! (ئىنسانلارنى) ئاللانىڭ ئازابىدىن ئاگاھلاندۇر [2]. پەرۋەردىگارىڭنى ئۇلۇغلا [3]. كىيىمىڭنى پاك تۇت [4]. ئازابتىن (يەنى ئازابقا قالدۇرىدىغان ئىشلاردىن) يىراق بول [5]. كۆپ ئېلىش نىيىتىدە بەرمە (يەنى بىر كىشىگە بىرەر سوۋغا بەرسەڭ، ئۇنىڭدىن بەرگەن نەرسەڭدىن كۆپرەك نەرسە ئېلىشنى نىيەت قىلما) [6]. پەرۋەردىگارىڭنىڭ (رازىلىقى) ئۈچۈن (قەۋمىڭدىن يەتكەن ئەزىيەتكە) سەۋر قىل [7]. سۇر چېلىنغان ۋاقىت — ئۇ كۈن قىيىن كۈندۇر [8—9]. كاپىرلارغا ئاسان ئەمەستۇر [10]. (ئى مۇھەممەد!) مەن تەنها ياراتقان كىشىنى (يەنى ۋەلىد ئىبنى مۇغىرەنى) ماڭا قويۇۋەت [11]. ئۇنىڭغا نۇرغۇن مال بەردىم [12]. ئۇنىڭغا كۆز ئالدىدا تۇرىدىغان ئوغۇللارنى بەردىم [13]. ئۇنىڭ ئابرويىنى ئۆستۈردۈم [14]. ئاندىن ئۇ يەنە كۆپ بېرىشىنى تەمە قىلىدۇ [15]. ياق*، (يەنى ئۇنىڭ خالىغىنى بولمايدۇ) چۈنكى ئۇ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە قارشى چىقتى [16]. ئۇنىڭغا قاتتىق ئازابىمنى تېتىتىمەن [17].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋەھيىنىڭ ئۇزۇلۇپ قېلىپ ئەسلىگە كېلىشىنى سۆزلەپ

* مۇپەسسىرلەرنىڭ ئېيتىشىچە، بۇ ئايەتلەر نازىل بولغاندىن كېيىن، ۋەلىدنىڭ مال-مۇلكى كېمىيىشكە باشلىغان، ئۇنىڭ دۆلىتى ئاستا-ئاستا قولىدىن كېتىپ، ئۇ خار-زەبۇن ھالدا ئۆلگەن.

مۇنداق دەيدۇ: "مەن كېتىپ بېرىپ ئاسمان تەرەپتىن بىر تۇرلۇك ئاۋاز ئاڭلىدىم، قارىسام ماڭا ھىرا غاردا كەلگەن پەرىشتە ئاسمان بىلەن زېمىنىڭ ئارىسىدا بىر كۇرسى ئۈستىدە ئولتۇرۇپتۇ، ئۇنىڭدىن قورقۇپ كېتىپ يەرگە يىقىلىپ چۈشتۈم، ئائىلەمگە قايتىپ كېلىپ مېنى يۆگەپ قويۇڭلار" دېدىم، شۇنىڭ بىلەن ئالاتائالا بۇ ئايەتلەرنى نازىل قىلدى: "ئى (ۋەھيى نازىل بولغان چاغدا) كىيىمگە چۈمكىلەۋالغۇچى پەيغەمبەر، [1] تۇر! (ئىنسانلارنى) ئالاتائالىنىڭ ئازابىدىن ئاگاھلاندۇر [2]. پەرۋەردىگارىڭنى ئۇلۇغلا [3]. كىيىمىڭنى پاك تۇت [4]. ئازابتىن (يەنى ئازابقا دۇچار قىلىدىغان ئىشلاردىن) يىراق بول [5].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇمۇمىي مەزمۇنى:

ئالاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خىتاب قىلىپ: ئۇنى كىيىمگە چۈمكىلەۋالغاي، كاپىرلارنى ۋە مۇشرىكلارنى ئاگاھلاندۇرۇشقا، ئۇلارنى كۇفرىنى داۋاملاشتۇرسا ئاخىرەتتە قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدىغانلىقى بىلەن قورقۇتۇشقا، ئۇلارنى ھېچقانداق شېرىكى يوق بىر ئاللاغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلىشقا بۇيرۇيدۇ. شۇنىڭدەك، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى شېرىكى يوق يالغۇز پەرۋەردىگارىنى ئۇلۇغلاشقا، كىيىمىنى پاك تۇتۇشقا بۇيرۇيدۇ، كىيىمنىڭ پاكلىقى دېگەن سۆز دىلنىڭ، ئەخلاقنىڭ ئەمەلنىڭ پاكلىقى دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ. دېمەك، كىيىم ئوراپ تۇرغان ۋۇجۇدنى پاك تۇتۇشتىن كىنايىدۇر، شۇنىڭدە ئاللاتائالا پەيغەمبەرگە خىتاب قىلىپ: "بۇتلارغا چوقۇنۇشنى ياكى ھەممە گۇناھلارنى داۋاملىق تەرك ئەتكىن، بىرەر ئادەمگە بەرگەن نەرسەڭنى كۆپ سانسما، ياكى

بەرگەن نەرسەگدىن كۆپرەك نەرسىنى ئۇندۇرۇۋېلىشنى تەمە قىلما. بۇ ئاللانىڭ ساڭا بەرگەن پەزلىدۇر، ساڭا ئىختىيار قىلىپ ئاتىغىنىدۇر. بۇ ئاللاغا مىننەت قىلماي، شۇكۇر قىلىشقا تېگىشلىك نەرسىدۇر" دەيدۇ، يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خىتاب قىلىپ: "پەرۋەردىگارىڭنىڭ تاتەتلىرىنى ئورۇنلاشتا، بۇيرۇقلىرىنى بەجا كەلتۇرۇشتە ۋە، نەھى قىلغان نەرسىلىرىدىن چەكلىنىشتە چىدامىلىق كۆرسەتكىن، ئاللاغا دەۋەت قىلىش يولىدا دۇچ كەلگەن قىينىچىلىقلارغىمۇ چىدامىلىق بولغىن، ساڭا ئەزىيەت يەتكۈزىدىغانلار سۇر چېلىنىدىغان قىيامەت كۈنىدە جازاسىنى تارتىدۇ" دەيدۇ، بۇ كۈننى كاپىرلار ئۇچۇن قىيىن كۈن دەپ تەسۋىرلەيدۇ. بۇ قىيىن كۈننى ھېچقانداق ئاسانلىقنىڭ بولمايدىغانلىقى بىلەن تەكتلەيدۇ، كۇففارلارنىڭ بۇ قىيىن كۈنگە مۇلاقات بولۇشلىرىدىن ئىلگىرى، ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەمبەرنىڭ سۆزلىرىگە قۇلاق سېلىشى تولىمۇ تېگىشلىك ئىدى.

ئاندىن ئايەت كۇففارلارنى قورقۇتۇشتىن ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ۋەلىد* ئىبنى مۇغىرەدىن ئىبارەت بىر شەخسنى قورقۇتۇشقا يۆتكەلىدۇ، چۇنكى ۋەلىد ئىبنى مۇغىرەنىڭ روسۇللىلانى ئىنكار قىلىشتا

---

* قۇرەيشنىڭ كاتتىباشلىرى روسۇللىلانىڭ دەۋىتىدىن يۇرەكلىرى سىقىلىپ، بۇنىڭغا قارشى چارە-تەدبىرلەردىن ئىلاجسز قېلىپ، ۋەلىدنىڭ ئالدىغا ئىلتىجا قىلىپ بارغان. ۋەلىد ئۇلارغا، روسۇللىلانى سېھىرگەر دەپ ئاتاشنى، ئۇلارنىڭ قۇللىرى ۋە كىچىك بالىلىرىغا مەككىدە شۇنداق دەپ تەۋلاشنى ئۆگىتىش مەسلىھىتىنى بەرگەن. روسۇللىلا بۇنىڭدىن قايغۇرغان. شۇنىڭ بىلەن ۋەلىدنىڭ چوڭچىلىقىنى سۇندۇرۇش ۋە ئۇنى قورقۇتۇش يۈزىسىدىن بۇ ئايەتلەر نازىل بولغان.

قەۋمى ئىچىدە رولى بار ئىدى، روسۇللىلاغا مۇنداق دېيىلدۇ: "ۋەلىدنى جازالاشنى ماڭا قويۇۋەتكىن، مەن شۇنداق قىلىشقا كەپىل ۋە قادىرمەن. مەن ئۇنى مېلىدىن ۋە بالىلىرىدىن تەنها ياراتقان تۇرسام، ئۇنىڭغا كېڭىپ مال ۋە ئالدىدا ھازىر تۇرىدىغان ئوغۇللارنى بەرگەن تۇرسام، ئۇنىڭغا ھاياتنى ئاسانلاشتۇرغان تۇرسام، ئۇ يەنە ئۇنىڭ مال ـ مۈلكىنى، بالىلىرىنى كۆپەيتىپ بېرىشمىنى، ئابرويىنى ئاشۇرۇپ بېرىشىمنى تەمە قىلامدۇ؟ "كەللا" دېگەن سۆز ئۇنىڭ يۈقىرىقى جەھەتلەردە ئاللانىڭ كۆپرەك بېرىشىنى تەمە قىلىشنى رەت قىلىشتۇر، ئۇ يەيغەمبەرنىڭ دەۋىتىگە قارشى كۈرەش قىلدى، ئۇنىڭدىن ئۆزىنى ۋە باشقىلارنى توستى، شۇ دەۋەت توغرىسىدا تۈرلۈك پىتنە ـ پاساتلارنى تارقاتتى، ئۇنىڭدىن كېيىنلا ئايەتتە ۋەلىدكە شۇنداق بىر قاتتىق ئازابنىڭ يۈكلىنىدىغانلىقى، ۋەلىدنىڭ ئۇنى كۆتۈرۈشكە قادىر بولالمايدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ. ھەدىستە ئېيتىلىشىچە، بىر ئوت تاغ بولۇپ، ئۇنىڭغا چىققۇچى يەتمەش يىلدا چىقىپ بولالايدۇ، ئاندىن ئۇنىڭ ئۈستىدىن تاشلىنىدۇ، ئاندىن يەنە چىقىرىلىپ، يەنە تاشلىنىپ داۋاملىق مۇشۇنداق ئازابلىنىدۇ.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ بەندىلىرىگە بولغان رەھمىتى كىشىلەرنى ھالاك بولۇشتىن يىراق قىلىش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرىدىغان پەيغەمبەرلەرنى ئىختىيار قىلىشنى تەقەززا قىلىدۇ.

2. ئاللاتائالا پەيغەمبەرلەرنى ئاللانى ھەممىدىن بۈيۈك دەپ

ئېتىقاد قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، شۇنداقلا ئۇلارنى دىلىنى، ئەمەلىنى، ئەخلاقىنى پاك تۇتۇشقا، بۇتلارنى، بارلىق گۇناھلارنى داۋاملىق تاشلاشقا، مىننەت قىلماسلىقىقا بۇيرۇيدۇ، چۈنكى ئۇلار بەرگەن نەرسە ئاللاتائالا تەرىپىدىن بەرىلگەن پەزلىدۇر، ئالىلا ئۇلارنى تائەت ئىبادەتكە ۋە پەيغەمبەرلىك دەۋىتىنى تەبلىغ قىلىش يولىدا تارتقان جاپا ـ مۇشەققەتلەرگە چىداشقا بۇيرۇيدۇ.

3. كاپىرلارنى ھوشىنى تاپىۋۇن دەپ، ئۇلارنى قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدىغانلىقى بىلەن قورقۇتىدۇ.

4. ئالىلانىڭ بەرگەن نېمەتىنى ئىنكار قىلىپ قاتتىق ئازابقا تېگىشلىك بولغان ۋەلىد ئىبنى مۇغىرەنىڭ قىسسىسىدىن ئىبرەت ئېلىش لازىملىقى، ھەر زامان، ھەر ماكاندا ئاللانىڭ نېمىتىنى ئىنكار قىلغان كۇففارلارنىڭ مۇشۇنداق جازالىنىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

إِنَّهُۥ
فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ
قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ
وَٱسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنْ
هَٰذَآ إِلَّا قَوْلُ ٱلْبَشَرِ ﴿٢٥﴾ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَآ
أَدْرَىٰكَ مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٌ
لِّلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ﴿٣٠﴾

تەرجىمىسى:

ئۇ (پەيغەمبەر ۋە قۇرئان ھەققىدە) ئويلاندى، (قۇرئان توغرۇلۇق نېمە دېيىشنى ۋە قانداق بوھتان قىلىشنى) پىلانلىدى [18]. لەنەت بولسۇنكى، ئۇ، قانداق پىلانلىدى [19]. يەنە لەنەت بولسۇنكى، ئۇ قانداق پىلانلىدى [20]. ئاندىن ئۇ قارىدى [21]. ئاندىن قوشۇمسىنى تۇردى ۋە چىرايىنى پۇرۇشتۇردى [22]. ئاندىن (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈدى (پەيغەمبەرگە ئەگىشىشتىن) تەكەببۇرلۇق بىلەن باش تارتتى [23]. "بۇ (كالامۇللا ئەمەس.) پەقەت ئۆگىنىلگەن سېھىردۇر. بۇ پەقەت ئىنسان سۆزىدۇر" دېدى [24-25]. ئۇنى مەن سەقەرگە (يەنى دوزاخقا) سالىمەن [26]. سەقەرنىڭ نېمىلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟ [27]. ئۇ ھېچ نەرسىنى قالدۇرمايدۇ، قويمايدۇ، (بەلكى كۆيدۇرۇپ تاشلايدۇ) [28]. ئۇ (چوڭلۇقىدىن) ئىنسانلارنىڭ (كۆزلىرىگە يېراق مۇساپىلەردىن) كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ [29]. ئۇنىڭغا ئون توققۇز پەرىشتە مۇئەككەلدۇر [30].

بۇ ئايەتلەرنىڭ يۇقىرىدىكى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى:

ئاللاتائالا ۋەلىد ئىبنى مۇغىرەگە بەرگەن نېمەتلىرىنى ۋە ئۇنىڭ تەرسالىقىنى زىكرى قىلغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ قۇرئانىنى ئىنكار قىلغانلىق، قۇرئانغا قارشى تۇرغانلىق رەۋىشىنى ۋە ئۇنىڭ قۇرئانىنى سېھىردۇر دېگەن سۆزىنى بايان قىلدى.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

ۋەلىد ئىبنى مۇغىرە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قۇرئاندىن سۈرە «ھامىم»نى يەنى «سۈرە غافىر»نىڭ باش تەرىپىنى ئوقۇغانلىقىغا قۇلاق سالدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ قىرائىتىگە ۋەلىدنىڭ قۇلاق سېلىپ تۇرغانلىقىنى تۇيۇپ، قىرائىتىنى قايتىلىدى، ۋەلىد ئۆزىنىڭ قەۋمى بەنى مەخزۇمنىڭ سۇرۇنىغا كېلىپ، "ئاللا بىلەن قەسەمكى، بابا مۇھەممەددىن شۇنداق بىر سۆزنى ئاڭلىدىم، ئۇ سۆز ئىنسانلارنىڭ سۆزىگىمۇ ئوخشمايدۇ، جىنلارنىڭ سۆزىگىمۇ ئوخشمايدۇ، ئۇ سۆز شۇ قەدەر شېرىن ۋە گۈزەل، باشتىن-ئاخىرغىچە چىرايلىق بولۇپ، ھەرقانداق سۆزنى بېسىپ چۈشىدۇ، ئۇنىڭ ئالدىغا سۆز ئۆتىمەيدۇ" دېدى، ئاندىن ۋەلىد ئۆيىگە قايتتى، قۇرەيش مۇشرىكلىرى: "ئەزىمرايىي خۇدا، ۋەلىد دىنىنى ئۆزگەرتىپتۇ، ئەمدى پۈتۈن قۇرەيش خەلقى دىنىنى ئۆزگەرتىدىغان بولدى" دېيىشتى، ئەبۇ جەھىل ئۇلارغا سىلەر ئۇچۇن ۋەلىدكە مەن تېتىيمەن دېدى-دە، ۋەلىدنىڭ ئېشىغا بېرىپ غەمكىن قىياپەتتە ئولتۇردى، ۋەلىد ئۇنىڭغا، ئى تەرىندىشىمنىڭ ئوغلى، سەن غەمكىن كۆرۈنىسەنغۇ، دېدى. ئەبۇ جەھىل ئۇنىڭغا، مەن نېمىشقىمۇ غەم قىلماي، بۇ قۇرەيش جامائەسى سېنى يېشى چوڭىيىپ قالدى دەپ، ساڭا پۇل يىغىش قىلىپ بەرمەكچى بولۇۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ گۇمانىچە، سەن مۇھەممەدنىڭ سۆزلىرىنى چىرايلىق دەپسەن، سەن مۇھەممەدنىڭ يېنىغا مۇسۇلمانلارنىڭ ئاشقان تاۋىقىدىن بەھرىمەن بولۇش ئۈچۈن كىرىدىكەنسەن، دېدى. ۋەلىد ئاچچىقلىنىپ: "قۇرەيشلەر ئۇلارنىڭ ئىچىدە مېنىڭ مىلىمنىڭ، بالىلىرىمنىڭ ئەڭ

كۆپ ئىكەنلىكىنى بىلمەمدىكەن؟ مۇھەممەد ۋە ئۇنىڭ ساھابىلىرىنىڭ تامىقى ئېشىپ قالغۇدەك دەرىجىدە تويغانلىرى بارمىكەن؟" دېدى. ئۇ ئەبۇ جەھىل بىلەن بىللە قەۋمىنىڭ سورۇنىغا كەلدى، ۋەلىد ئۇلاردىن: "سىلەر مۇھەممەدنى سېراڭ دەيسىلەر، ئۇنىڭ قالايمىقان سۆزلىگىنىنى كۆردۈڭلارمۇ؟ ئۇنى پالچى دەيسىلەر، ئۇنىڭ پال سالغىنىنى كۆردۈڭلارمۇ؟ ئۇنى شائىر دەيسىلەر، ئۇنىڭ شائىرلىق بىلەن شۇغۇللانغانلىقىنى كۆردۈڭلەمۇ؟ ئۇنى يالغانچى دەيسىلەر، ئۇنىڭ بىرەر يالغانچىلىقى ئالدىڭلاردىن ئۆتتىمۇ؟" دەپ سورىدى، ئۇلار ياق دەپ جاۋاب بېرىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولۇپ كېلىشتىن بۇرۇن راستچىل بولغانلىقى ئۈچۈن ئەمىن دەپ ئاتىلاتتى، قۇرەيشلەر ۋەلىدتىن ئۇنداق بولسا ئۇ نېمە؟ دەپ سورىدى، ۋەلىد بىرئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، مۇھەممەد سېھىرگەر، قارىمامسىلەر، ئۇنىڭ كىشىلىرىنى ئايالىرىدىن، بالىلىرىدىن، قوللىرىدىن ئايرىۋېتىپ بارغىنىنى، ئۇنىڭ ئېيتقانلىرى پەقەت مۇسەيلىمە ۋە بابىللىقلاردىن ئېيقالغان سېھىرىدۇر، دېدى. سورۇندا خۇشاللىق سادالىرى ياڭراپ كەتتى، ئۇلار ۋەلىدنىڭ سۆزىگە ھەيران قېلىپ تارقىلىپ كېتىشتى.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ۋەلىد قۇرئان ۋە پەيغەمبەر ھەققىدە ئويلىنىپ، نېمە دەيدىغانلىقىنى پىلانلىدى، لەنەت بولسۇنكى، ئۇ قانداق پىلانلىدى؟ ئايەتنىڭ تەكرارلىنىشى ۋەلىدنى ئەيىبلەش ۋە ئىستېھزا قىلىش ئۈچۈندۇر، ئاندىن كېيىن، ئۇ قۇرئانغا رەددىيە بېرىدىغان نەرسىلەرنى ئىزدەش يۈزىسىدىن قارىدى، ئاندىن قوشۇمسىنى تۇرۇپ چىرايىنى پۈرۈشتۇردى، ئاندىن ئىمانغا دەۋەت قىلىنغان چاغدا ئىماندىن

بويۇنتاۋلىق قىلىش، ئىماندىن يۇز ئۆرۈدى، ئۇ "مۇھەممەدنىڭ ئوقۇغانلىرى پەقەت سەمىرگەرلەردىن رىۋايەت قىلىنغان سەمىردۇر، ئىنسانىنىڭ سۆزىدۇر" دېدى، ۋەلىدنىڭ مۇنداق بوھتان قىلىشى سەركەشلىك قىلىپ قۇرئانغا بويسۇنماسلىق، ئاللانىڭ نۇرى بىلەن ھىدايەت تاپماسلىق ئۈچۈن ئىدى. شۇڭا ئاللاتائالا ئاخىرەتتە ئۇنىڭغا تەييارلانغان ئازابلارنى تىلغا ئېلىپ، ئۇنىڭ دوزاخقا كىرىدىغانلىقىنى بايان قىلدى. ئاندىن ئاللاتائالا دوزاخنىڭ دەھشەتلىك ئىكەنلىكىنى تەكرار تىلغا ئالدى. ئاللا دوزاخنىڭ دەھشىتىنى بايان قىلىپ، دوزاخنىڭ ئۆزىگە تاشلانغانلارنىڭ گۆشلىرىنى، تومۇرلىرىنى، پەيلىرىنى، تېرىلىرىنى يېپ كېتىدىغانلىقىنى، ئۇلاردىن ھېچ نەرسىنى قويمايدىغانلىقىنى زىكىر قىلدى. ئاندىن يەنە ئادەم بەدىنىنىڭ ئەڭ ئېغىر ئازابلىنىدىغانلىقى ئېيتىلدى، دوزاخقا تاشلانغان كۇففارلارنىڭ دوزاختا ھەمىشە تېلىپ، جېنى چىقماي داۋاملىق ئازابلىنىدىغانلىقى بايان قىلىندى. ئاللاتائالا يەنە ئەھلى دوزاخلارنىڭ تېرىلىرىنىڭ كۆيۈپ قاراڭغۇ كېچىدىنمۇ بەتتەر قارىداپ كېتىدىغانلىقىدىن، دوزاختا 19 پەرىشتىنىڭ مۇئەككەل ئىكەنلىكىدىن خەۋەر بەردى.

دۇھىم نۇقتىلىرى:

1. قۇرئاننىڭ بالاغەتىنىڭ يۇقىرىلىقى، مەنىسىنىڭ يۇكسەكلىكى، ئىنسانىنىڭ سۆزى ئەمەسلىكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەڭگۈ داۋاملىشىدىغان مۆجىزىسى ئىكەنلىكى بايان قىلىندۇ.

2. قۇرئاننىڭ مەنىسى ۋە ئۇنىڭ گۈزەل تۈزۈلۈشىدىن كۇففارلارنىڭ تەسىرلەنگەنلىكى، ئىكىن ئۇلارنىڭ قۇرئانىنىڭ ئالەملەرنىڭ

پەرۋەردىگارى ئاللا تەرىپىدىن نازىل قىلىنغانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ بويۇنتاۋلىق قىلىپ ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈگەنلىكى زىكرى قىلىنىدۇ.

3. دوزاخنىڭ قاتتىق ئازابىنىڭ ھەقتىن يۈز ئۆرۈگەن ۋە ھىدايەتنى تەرك ئەتكەنلەرگە تەييارلانغانلىقى، پەند-نەسىھەت ئېلىشنى خالىغان ئادەم ئۈچۈن بۇنىڭ ۋەز-نەسىھەت ۋە ئىبرەت بولىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

وَمَا جَعَلْنَآ أَصْحٰبَ
النَّارِ إِلَّا مَلٰٓئِكَةً ۙ وَّمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا
فِتْنَةً لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۙ لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِيْنَ أُوْتُوا
الْكِتٰبَ وَيَزْدَادَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا إِيْمَانًا وَّلَا يَرْتَابَ
الَّذِيْنَ أُوْتُوا الْكِتٰبَ وَالْمُؤْمِنُوْنَ ۙ وَلِيَقُوْلَ الَّذِيْنَ
فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ وَّالْكٰفِرُوْنَ مَاذَآ أَرَادَ اللّٰهُ
بِهٰذَا مَثَلًا ۚ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَّشَآءُ وَ
يَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ ۚ وَمَا يَعْلَمُ جُنُوْدَ رَبِّكَ إِلَّا
هُوَ ۚ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٰى لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾ كَلَّا ۙ وَالْقَمَرِ ﴿٣٢﴾
وَالَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَالصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهَا لَإِحْدَى
الْكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيْرًا لِّلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَنْ شَآءَ مِنْكُمْ أَنْ
يَّتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ ﴿٣٨﴾

تەرجىمىسى:

بىز دوزاخ مۇئەككەللىرىنى پەقەت پەرىشتىلەردىن قىلدۇق. بىز ئۇلارنىڭ سانى بىلەن پەقەت كاپىرلارنى سىنىدۇق، تاكى ئەھلى كىتاب (ئۆزلىرىنىڭ ساماۋى كىتابلىرىدىكى بۇ سانىنى كۆرۈپ قۇرئاننىڭ ھەق ئىكەنلىكىگە) ئىمان ئېيتقاي، مۆمىنلەرنىڭ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەرگەن خەۋىرىگە ئىشەنگەنلىكلىرىدىن ۋە ئەھلى كىتابنىڭ قۇرئان خەۋەرلىرىنىڭ تەۋرات، ئىنجىلدىكى خەۋەرلەرگە ئۇيغۇن ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلغانلىقىدىن) ئىمانى كۈچەيگەي، ئەھلى كىتاب ۋە مۆمىنلەر (بۇنىڭدىن) شەكلەنمەيدۇ، دىللىرىدا كېسەل بارلار (يەنى مۇناپىقلار)، كاپىرلار: "بۇ مىسالدىن ئاللا نېمىنى ئىراده قىلىدۇ دەيدۇ، ئاللا مۇشۇنداق خالىغان ئادەمنى گۇمران قىلىدۇ، خالىغان ئادەمنى ھىدايەت قىلىدۇ. پەرۋەردىگارىڭنىڭ قوشۇنىنى (يەنى پەرىشتىلەرنىڭ سانىنىڭ كۆپلۈكىنى، ئۇلارنىڭ كۈچ-قۇۋۋىتىنى ۋە ئۇلارنىڭ يارىتىلىشتىكى چوڭلۇقىنى) پەقەت ئۇ ئۆزى بىلىدۇ، بۇ (يەنى ئاللا بايان قىلغان دوزاخ) پەقەت ئىنسانلار ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر [31]. ياق (يەنى ئۇ مەسخىرە قىلغۇچىلار قەبىھ قىلمىشىدىن يانسۇن)، ئاي بىلەن قەسەمكى [32]، ئۆتۈپ كەتكەن كېچە بىلەن قەسەمكى [33]، يورۇغان سۇبھى بىلەن قەسەمكى [34]. شۇبھىسىزكى، دوزاخ بالالاردىن بىرىدۇر (ئۇنى قانداقمۇ مەسخىرە قىلىسىلەر ۋە ئۇنىڭغا چىنپۇتمەيسىلەر؟) [35]. ئۇ ئىنسانلارنى ئاگاھلاندۇرغۇچىدۇر [36]. سىلەردىن (جەننەتكە) ئىلگىرىلەشنى خالىغان ياكى (دوزاختىن) چېكىنىشنى خالىغان ئادەمنى ئاگاھلاندۇرغۇچىدۇر [37].

هەر ئىنسان قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن (دوزاختا) مەھبۇستۇر [38].

بۇ ئايەتنىڭ يۇقىرىدىكى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى:

دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەرنىڭ 19 ئىكەنلىكى بايان قىلىنغاندىن كېيىن، بۇ ئايەتتە يۇقىرىقى سانىنىڭ پەقەت كۇففارلار ئۈچۈن سىناق بولىدىغانلىقى، ئەھلى كىتابنىڭ قۇرئانغا ئىشىنىشىگە سەۋەب بولىدىغانلىقى ۋە مۆمىنلەرنىڭ ئىمانىنى كۈچەيتىدىغانلىقى بايان قىلىنغان.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

"دوزاخقا 19 پەرىشتە مۇئەككەلدۇر" دېگەن ئايەت نازىل بولغان چاغدا ئەبۇ جەھىل: "ئى قۇرەيش جامائەسى، سىلەردىن ئون ئادەم ئۇ پەرىشتىلەردىن بىرىگە تاقابىل تۇرالمامدۇ؟ شۇنداق قىلالىسائىلار، ئۇلارنى يېڭىۋېتىسىلەر" دېدى، ئەبۇلئەشەد جۇمەھىي: "سىلەر ئۇ پەرىشتىلەردىن پەقەت ئىككىگىلا تېتىسائىلار بولىدى، قالغان ھەممىسىگە ئۆزۈم تېتىيمەن" دېدى، مانا بۇ چاغدا ئاللاتائالانىڭ يۇقىرىقى سانىنى بېكىتىشتىكى مېكىتىنى بايان قىلىش يۇزىسىدىن مەزكۇر ئايەتلەر نازىل بولغان.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇمۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا دوزاخ مۇئەككەللىرىنى ئىنسانلاردىن قىلغىنى يوق، ئاللاتائالا ئۇلارنى ھېچ كىشى تاقابىل تۇرالمايدىغان كۈچلۈك، قاتتىق قول پەرىشتىلەردىن قىلدى، ئاللاتائالانىڭ ئۇلارنىڭ سانىنىڭ 19 ئىكەنلىكىنى زىكرى قىلىشى كۇففارلارنى سىناش

ئۇچۇندۇر، يەھۇدى ۋە ناسارالارنىڭ قۇرئانىدا زىكرى قىلىنغان
نەرسىلەرنىڭ ئۇلارنىڭ كىتابىدا زىكرى قىلىنغان نەرسىلەرگە
ئويغۇن كېلىدىغانلىقىنى بىلىپ، قۇرئاننىڭ تەۋرات ۋە ئىنجىلنى
نازىل قىلغان ئاللا تەرىپىدىن نازىل قىلىنغانلىقىغا ئىشىنىشى
ئۇچۇندۇر، ئەھلى كىتابتىن بولغان مۇئمىنلەرنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىس
سالامنىڭ ھەق پەيغەمبەر ئىكەنلىكىگە ئىمان ئېيتىشلىرى ئۇچۇندۇر.
كۇففارلارنى ۋە مۇناپىقلارنى گۇمراھ قىلىش ۋە مۇئمىنلەرنى ھىدايەت
قىلىشنىڭ يۇقىرىقى مىسالى ئاللاتائالانىڭ بەندىلىرىدىن خالىغان-
لارنى ھىدايەت قىلىدىغانلىقىنى، خالىغانلارنى گۇمراھ قىلىدىغانلىقىنى
كۆرسىتىدۇ*. پەرۋەردىگارنىڭ قوشۇنىنىڭ سانىنى ۋە ھەقىقىتىنى

---

* تەۋھىد ئۆلىمالىرىنىڭ ئېيتىشچە، ئاللاتائالانىڭ خالىغانلارنى ھىدا-
يەت قىلىشى ۋە خالىغانلارنى گۇمراھ قىلىشى ئۇلارنى ھىدايەتكە ياكى
گۇمراھلىققا مەجبۇر قىلىدىغانلىقىدىن دېرەك بەرمەيدۇ. بۇنداق
زورلاش ئاللانىڭ ئادالىتى ۋە ئىسلام شەرىئىتىنىڭ ھېكمىتىگە ۋە ئۇنىڭ
پرىنسىپلىرىغا ئۇيغۇن كەلمەيدۇ. بىرەر ئىشنى قىلىشتا بەندىنىڭ
ئىرادىسى، ئىختىيارى ۋە تاللىشى بولىدۇ. ئاللانىڭ دەرگاھىدا
كىشىنىڭ قىلمىشىغا قاراپ بېرىلىدىغان ساۋاب ياكى ئازاب شۇنىڭغا
ئاساسلىنىپ بېرىلىدۇ. روسۇللانىڭ ساھابىلىرى ۋە سەلەف سالىھلار
قازا ۋە قەدەر مەسىلىسىنى مۇشۇنداق چۈشەنگەن. ھەزرىتى ئەلىدىن
بىر كىشى: سېنىڭ شامغا سەپەر قىلىشىڭغا ۋاي! سەن قازا ۋە قەدەرنى
زورلاش دەپ ئويلامسەن؟ مۇنداق بولىدىغان بولسا، ئاللانىڭ
بەندىلەرنى جازالىشى ياكى مۇكاپاتلىشى يوققا چىقمامدۇ؟ ئاللاتائالا
بەندىلەرنى بىرەر ئىشنى قىلىشقا بۇيرۇيدىغان بولسا، ئۆز ئىختىيارى
بىلەن قىلىشقا بۇيرۇغان، ئۇلارنى بىرەر ئىشتىن چەكلىگەن بولسا،
ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇش يۇزىسىدىن چەكلىگەن. ئاللا قېيىن ئىشلارغا

پەقەت ئاللانىڭ ئۆزىلا بىلىدۇ، 19 پەرىشتە مۇئەككەل پەرىشتىلەر-
دۇر، ئۇلارنىڭ ياردەمچىلىرىنى ۋە قوشۇنلىرىنىڭ سانىنى ۋە
ئۇلارنىڭ كۆچىنى پەقەت ئاللانىڭ ئۆزىلا بىلىدۇ، دوزاخ پۇتۇن
ئىنسانلار ئۈچۈن ھەقىقەتەن ۋەزىنەسىھەتتۇر. پەرۋەردىگارىمىز
ئاي بىلەن، ئۆتۈپ كەتكەن كېچە بىلەن ۋە يورۇغان سۈبھى
بىلەن قەسەم قىلىدۇ. ئاللاتائالا مەخلۇقاتلىرىنى ھۆرمەتلەش ۋە
ئۇلاردىكى ۋەزىنەسىھەت، ئىبرەتلەرنى بايان قىلىش يۈزىسىدىن
ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى خالىغان نەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلىدۇ،
ئاللانىڭ غەيرىيىگە پەقەت ئاللا بىلەنلا قەسەم قىلىشقا بولىدۇ، قەسەم
قىلىنغان نەرسە دوزاخ، ئۇ چوڭ بالالارنىڭ ۋە كاتتا مۇسىبەتلەرنىڭ
بىرى بولۇپ، ئىنسانلارنىڭ ئارىسىدا ئاللاغا ئىتائەت قىلىپ
جەننەتكە ئىلگىرىلىگەن ياكى يامان ئىشلاردىن توسۇلۇپ دوزاختىن
تەخىر قىلىنغان كىشى ئۈچۈن ئاگاھلاندۇرۇشتۇر. دېمەك، بۇ يەردە
«ۋەسن بولسۇن ياكى كاپىر بولسۇن، ھەممە ئادەم ئاگاھلاندۇرۇلىدۇ.

«ۋەسم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ دوزاخ مۇئەككەللىرىنىڭ سانىنى بايان قىلىشى
كۇففارلارنى گۇمراھلىقتا چۇشۇرۇش، ئەملى كىتابتىن ئىمان
ئېيتقانلارنى ئىشەندۇرۇش ۋە ئۇلارنىڭ ئىمانىنى كۈچەيتىش
ئۈچۈندۇر.

بۇيرۇمىغان، مۇقەددەس كىتابلارنى بىكارغا نازىل قىلمىغان. ئاسمان-
زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىمۇ بىكارغا ياراتمىغان.
ھىدايەت قىلىش ۋە گۇمراھ قىلىش دېگەن سۆزلەرنى مانا مۇشۇنداق
چۈشىنىش لازىم. («سەئۇە تۇتتەفاسىرى»دىن)

2. ئاللا هىدايەت قىلغان ئادەمنى ھېچ ئادەم گۇمراھ قىلالمايدۇ، ئاللا گۇمراھ قىلغان ئادەمنى ھېچ ئادەم ھىدايەت قىلالمايدۇ.

3. غەيىبىنى پەقەت ئاللاتائالا بىلىدۇ، ئالىلاتائالانىڭ قوشۇنىنى پەقەت ئاللاتائالانىڭ ئۆزىلا بىلىدۇ.

4. دوزاخنىڭ چوڭ بالالارنىڭ بىرى ئىكەنلىكى ۋە ئۇنىڭ ئىنسانلارنى ئاگاھلاندۇرغۇچى ئىكەنلىكى.

5. ھەر ئادەمنىڭ ئەمەلگە يارىشا مۇئامىلە قىلىنىدىغانلىقى، ياخشى ئىش قىلسا مۇكاپاتلىنىدىغانلىقى، يامان ئىش قىلسا جازالىنىدىغانلىقى.

إِلَّآ أَصْحَٰبَ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِى جَنَّٰتٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ
ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُوا۟ لَمْ
نَكُ مِنَ ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ ٱلْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾
وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ ٱلْخَآئِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ
بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلْيَقِينُ ﴿٤٧﴾ فَمَا
تَنفَعُهُمْ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ
ٱلتَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ
مِن قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن
يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا يَخَافُونَ
ٱلْءَاخِرَةَ ﴿٥٣﴾ كَلَّآ إِنَّهُۥ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ﴿٥٥﴾
وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ هُوَ أَهْلُ ٱلتَّقْوَىٰ
وَأَهْلُ ٱلْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

تەرجىمىسى:

پەقەت ئەسھابى يەمىن (يەنى ساڭادەتمەن مۆمىنلەر) بۇنىڭدىن مۇستەسنا[39]. ئۇلار جەننەتلەردە بولۇپ، گۇناھكارلاردىن: "سىلەرنى دوزاخقا كىرگۈزگەن نېمە؟" دەپ سورايدۇ[40-42]. ئۇلار (جاۋابەن) ئېيتىدۇ: "بىز نامازنى ئوقۇمىدۇق[43]. مىسكىنلەرگە تائام بەرمىدۇق[44]. بىز بىھۇدە سۆز قىلغۇچىلار بىلەن بىھۇدە

سۆز قىلاتتۇق[45]. قىيامەت كۈنىنى ئىنكار قىلاتتۇق[46]. تاكى بىز ئۆلگۈچە (شۇنداق قىلدۇق)"[47]. شاپائەت قىلغۇچىلارنىڭ شاپائىتى ئۇلارغا پايدا بەرمەيدۇ (يەنى ئۇلارنى ئاللانىڭ ئازابىدىن قۇتقۇزىدىغان شاپائەتچى بولمايدۇ، ئۇلارغا پۈتۈن ئەھلى زېمىن شاپائەت قىلغان تەقدىردىمۇ، ئۇلارنىڭ شاپائىتى قوبۇل قىلىنمايدۇ)[48]. ئۇلار نېمىشقا ۋەز (يەنى قۇرئان) دىن يۈز ئۆرۈيدۇ[49]. گويا ئۇلار يولۋاستىن قاچقان ياۋايى ئېشەكلەردۇر (يەنى بۇ مۇشرىكلار مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى كۆرگەندە، ئۇنىڭدىن خۇددى يولۋاسىنى كۆرۈپ قاچقان ياۋا ئېشەكلەرەك قاچىدۇ)[50—51]. بەلكى ئۇلاردىن ھەر كىشى ئۆزىگە ئوچۇق سەھىپىلەر بېرىلىشىنى خالايدۇ (يەنى ئۇلار ئاللانىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان كىتابىدەك كىتابنىڭ نازىل قىلىنىشىنى تەمە قىلىدۇ)[52]. ياق (يەنى ئۇلار مۇنداق تەمەدىن يانسۇن). بەلكى ئۇلار (ئاخىرەتتىن) قورقمايدۇ[53]. ياق، مۇقەررەركى ئۇ (يەنى قۇرئان) ۋەز-نەسىھەتتۇر (ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ بەختىيار بولۇشىنى كۆزلەيدىغان بولسا، قۇرئان ئۇلارنىڭ ۋەز-نەسىھەت قىلىشىغا يېتەرلىكتۇر)[54]. خالىغان ئادەم ئۇنىڭدىن ۋەز-نەسىھەت ئالىدۇ[55]. ئۇلار پەقەت خالىسا ئاندىن ۋەز-نەسىھەت ئالىدۇ، ئاللا (بەندىلىرى) قورقۇشقا تېگىشلىك زاتتۇر، (بەندىلىرىنى) مەغپىرەت قىلىشقا لايىق زاتتۇر[56].

بۇ ئايەتلەرنىڭ يۇقىرىقى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى:

ئاللاتائالا دوزاخنى ۋە ھەر ئادەمنىڭ ئۆزىنىڭ ئەملىگە قاراپ مۇئامىلە قىلىنىدىغانلىقىنى بايان قىلغاندىن كېيىن، مۆمىنلەرنىڭ قانداق بۇكاپاتلىنىدىغانلىقىنى بايان قىلدۇ.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

سائادەتمەن بەندىلەر گۇناھلىرى تۆپەيلىدىن دوزاختا قېلىپ قالمايدۇ. چۈنكى ئاللا ئۇلارغا مەغپىرەت قىلىدۇ، ئۇلار جەننەتلەر-دىكى نېمەتلەردىن ھۇزۇرلىنىدۇ، ئۇلار كۇففارلاردىن ئۇلارنىڭ دوزاخقا كىرگەنلىك سەۋەبىنى سورايدۇ، كۇففارلار: "بىز نامаз ئوقۇمايتۇق، مىسكىنلەرگە ئاش-نان بەرمەيتتۇق، مالغا ھېرىس بولۇپ، بېخىللىق قىلاتتۇق، زاكات بەرمەيتتۇق، ناشايان سۆزلىگۈچىلەر بىلەن ناشايان سۆزلەرنى قىلاتتۇق. ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى، ئاللانىڭ دەرگاھىدا ھېساب بېرىدىغانلىقىمىزنى ئىنكار قىلاتتۇق، شۇنىڭ بىلەن بىزگە ھېچقانداق شەك-شۈبھە بولمىغان ئۆلۈم كەلدى. پۇشايمانغا ۋە تەۋبىگە ھېچقانداق ئىمكانىيەت قالمىدى، ئىش تۈگىدى، ئاقىۋىتىمىزنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى بەلگىلىنىپ بولدى" دەيدۇ.

بۇ چاغدا كۇففارلارغا ھېچقانداق شاپائەت قىلغۇچى بولمايدۇ، مۇبادا شاپائەت قىلغۇچى بار دەپ پەرەز قىلىنغان تەقدىردىمۇ، شاپائەت قىلغۇچىلارنىڭ شاپائىتى پايدا بەرمەيدۇ. بۇ يەردە ئاللا-تائالا كۇففارلارنىڭ قۇرئاننىڭ ۋەز-نەسىھەتىدىن، ئاللاغا ئاللانىڭ پەرىشتىلىرىگە، كىتابلىرىغا، پەيغەمبەرلىرىگە، ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتىشتىن يۈز ئۆرۈگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ، ئۇلارنى ئۇۋچىدىن ياكى يولۋاستىن ئۇركۈپ قاچقان ياۋايى ئېشەكلەرگە ئوخشىتىدۇ.

كۇففارلار ھەسەد قىلىش يۈزىسىدىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام-دىن ئۇلاردىن ھەربىرىگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەگىشىش ئەمر قىلىنغان ئوچۇق خەت نازىل قىلىنىشىنى تەلەپ قىلىدۇ، ئاللا-

لائاتا ئۇلارنىڭ تەلىپىنىڭ ھەرگىز ئورۇنلانمايدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ، ئۇلارنىڭ مۇنداق تەلەپنى قويۇشى ئۇلارنىڭ ئاخىرەتكە ۋە ئاخىرەتلىك ئازابىغا ئىمان ئېيتماسلىقى ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ، ئۇلارنىڭ ھىدايەت تېپىشى مۇمكىنلىكىنى كۆزدە تۇتۇپ، ئۇلارنى يولسىز تەلەپتىن مەنئى قىلغانلىقىنى تەكرارلايدۇ. ئۇلارنىڭ قۇرئانغا قۇلاق سېلىشتىن يۈز ئۆرۈگەن ۋە ياۋايى ئېشەكلەردەك ئۇنىڭدىن ئۇركۈپ قاچقانلىقىنى، قۇرئاننىڭ ۋەز-نەسىھەت ئىكەنلىكىنى، خالىغانلارنىڭ ئۇنىڭدىن ۋەز-نەسىھەت ئالىدىغانلىقىنى، خالىمىغانلارنىڭ ئۆز يولىغا كېتىۋېرىدىغانلىقىنى يەنى ۋەز-نەسىھەت ئالغانلارنىڭ چەننەتكە كىرىدىغانلىقىنى، ۋەز-نەسىھەت ئالمىغانلارنىڭ دوزاخقا كىرىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ، ۋەز-نەسىھەت ئېلىش ئاللا تەرىپىدىن بېرىلگەن تەۋپىق بولۇپ، ئۇنى ئۆزىنىڭ تەۋپىق تېپىشقا لايىق ئىكەنلىكىنى بىلگەن ئادەمگە مۇيەسسەر قىلىپ بېرىدۇ، بەندىنىڭ نىيىتى توغرا بولسا ئاللاتائالا ئۇنى تائەت-ئىبادەتكە يۈزلەندۈرىدۇ، ئاللاتائالا بەندىلەرنىڭ قورقۇشىغا لايىقتۇر، تەۋبە قىلغانلارنىڭ گۇناھىنى مەغپىرەت قىلىشقا لايىقتۇر.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. سائادەتمەن بەندىلەر گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن دوزاختا قېلىپ قالمايدۇ، چۈنكى ئاللا ئۇلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ.

2. نامازنى، زاكاتنى ۋە سەدىقىلەرنى تەرك ئېتىش، ناشايان سۆزلەر قىلىش كۇففارلارنى دوزاختا ئېلىپ كىرىدۇ.

3. كۇففارلارنىڭ ئاخىرەتكە ۋە ئاخىرەتتىكى ئازابقا ئىمان ئېيتماسلىقى ئۇلارنى ۋەز-نەسىھەتتىن قېچىشقا ۋە تەرسالىق قىلىپ

ئاللا تەرىپىدىن ئۇلارغا ئوچۇق خەت نازىل قىلىنىشىنى تەلەپ قىلىشقا ئېلىپ كەلگەن.

4. قۇرئانىنىڭ ۋەز ـ نەسىھەت ئالغۇچىلارغا ۋەز ـ نەسىھەت ئىكەنلىكى، ۋەز ـ نەسىھەت ئېلىش ئاللاتائالا تەرىپىدىن بېرىلىدىغان تەۋپىق بولۇپ، ئۇنىڭ نىيىتى خالىس، تائەت ـ ئىبادەتنى سۆيىدىغان ئادەمگە مۇيەسسەر قىلىنىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

5. ئاللاتائالانىڭ ئۆز بەندىلىرىنىڭ قورقۇشىغا ۋە ئاللاتائالانىڭ ئۆز بەندىلىرىنى مەغپىرەت قىلىشقا لايىق ئىكەنلىكى تەكىتلىنىدۇ.

سُورَةُ الْقِيٰمَةِ مَكِّيَّةٌ (٣١) (٧٥) آيَاتُهَا ٢ رُكُوعَاتُهَا ٢

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

لَآ اُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ ۙ﴿١﴾ وَلَآ اُقْسِمُ بِالنَّفْسِ
اللَّوَّامَةِ ۭ﴿٢﴾ اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَلَّنْ نَّجْمَعَ عِظَامَهٗ ۭ﴿٣﴾
بَلٰى قٰدِرِيْنَ عَلٰٓى اَنْ نُّسَوِّيَ بَنَانَهٗ ﴿٤﴾ بَلْ يُرِيْدُ
الْاِنْسَانُ لِيَفْجُرَ اَمَامَهٗ ۚ﴿٥﴾ يَسْـَٔلُ اَيَّانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ ۭ﴿٦﴾
فَاِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ ۙ﴿٧﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ۙ﴿٨﴾ وَجُمِعَ الشَّمْسُ
وَالْقَمَرُ ۙ﴿٩﴾ يَقُوْلُ الْاِنْسَانُ يَوْمَىِٕذٍ اَيْنَ الْمَفَرُّ ۚ﴿١٠﴾
كَلَّا لَا وَزَرَ ۭ﴿١١﴾ اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَىِٕذِ ِۨالْمُسْتَقَرُّ ۭ﴿١٢﴾
يُنَبَّؤُا الْاِنْسَانُ يَوْمَىِٕذٍ بِمَا قَدَّمَ وَاَخَّرَ ۭ﴿١٣﴾ بَلِ
الْاِنْسَانُ عَلٰي نَفْسِهٖ بَصِيْرَةٌ ۙ﴿١٤﴾ وَّلَوْ اَلْقٰى مَعَاذِيْرَهٗ ۭ﴿١٥﴾

تەرجىمىسى:

75. سۈرە قىيامەت

مەككىدە نازىل بولغان، 40 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قىيامەت كۈنى بىلەن قەسەمكى[1]، ئۆزىنى مالامەت قىلغۇچى نەپس بىلەن قەسەمكى (سىلەر چوقۇم تىرىلدۈرۈلىسىلەر، چوقۇم سىلەردىن ھېساب ئېلىنىدۇ)[2]. ئىنسان (يەنى كاپىر) ئۆزىنىڭ سۆڭەكلىرىنى جەمئىي قىلالمايدۇ دەپ گۇمان قىلامدۇ؟[3]. ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇنىڭ سۆڭەكلىرىنى جەمئىي قىلىمىز)، ئۇنىڭ (ئەڭ ئىنچىكە، ئەڭ نازۇك) بارماقلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرەلەيمىز*[4]. بەلكى ئىنسان كەلگۈسى ھاياتىدا گۇناھتا ئەزۈەيلىمەكچى بولىدۇ[5]. ئۇ (مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن) "قىيامەت كۈنى قاچان بولىدۇ" دەپ سورايدۇ[6]. كۆزلەر تورلاشقان، ئاينىڭ نۇرى ئۆچكەن، كۈن بىلەن ئاي بىرلەشتۈرۈلگەن چاغدا، ئىنسان بۇ كۈنىدە "قاچىدىغان

---

* ئىنسانلارنىڭ بارماقلىرىنىڭ تېرىسىنىڭ سىرتى ناھايىتى ئىنچىكە سىزىقچىلار بىلەن قاپلانغانلىقى، بىر ئىنسانىنىڭ بارمىقىدىكى سىزىقچىلارنىڭ ئوخشىمايدىغانلىقى پەننىي ئاساستا ئىسپاتلاندى، بارماق ئىزى ئارقىلىق كىشىلەرنى بىر-بىرىدىن پەرقلەندۈرۈش، جىنايى ئىشلار ئەنزىلىرىنى بارماق ئىزى ئارقىلىق پاش قىلىش ئىشلىرى يولغا قويۇلماقتا. مانا بۇ ئايەتنى ئىسلام ئالىملىرى قۇرئاننىڭ ئىلمىي مۆجىزىلىرى قاتارىدا سانىماقتا.

جاي قەيەردە؟" دەيدۇ [7—10]. ياق، (ئاللانىڭ ئازابىدىن) قاچىدىغان پاناگاھ يوقتۇر [11]. بۇ كۈندە قارارگاھ پەرۋەردىگارىڭ-نىڭ تەرىپىدۇر [12]. بۇ كۈندە ئىنسانغا (چوڭ بولسۇن، كىچىك بولسۇن، ياخشىلىق بولسۇن، يامانلىق بولسۇن) ئىلگىرى-ئاخىر قىلغان ئەمەللىرى ئۇقتۇرۇلدۇ [13]. بەلكى ئىنسان ئۆزىگە (يەنى قىلغان يامان ئىشلىرىغا) ئۆزى گۇۋاھتۇر [14]. ئۇ ئۆزىنى ئاقلاش ئۈچۈن قانچە ئۆزرە ئېيتقان تەقدىردىمۇ، ئۆزرىسى قوبۇل قىلىنمايدۇ [15].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

بۇ ئايەتلەر ئەدى ئىبنى رەبىئ توغرىسىدا نازىل بولغان، ئەدى رەسۇلۇللاغا كېلىپ: "ئى مۇھەممەد، ماڭا قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقى ۋە قىيامەتنىڭ ئەھۋالى توغرىسىدا سۆزلەپ بەرگىن" دېدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا قىيامەت توغرۇلۇق سۆزلەپ بەردى. ئۇ: "شۇ كۈننى كۆرىدىغان بولسام، ماڭا ئىشەنمەيمەن ۋە ماڭا ئىمان ئېيتمايمەن. ئاللاتائالا سۆڭەكلەرنى جەمئىي قىلالامدۇ؟" دېدى، بۇ چاغدا ئاللاتائالا: "ئىنسان يەنى كاپىر بىزنى ئۆزىنىڭ سۆڭەكلىرىنى جەمئىي قىلالمايدۇ دەپ گۇمان قىلامدۇ" دېگەن ئايەتنى نازىل قىلغان.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۆزەڭمي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى بىلەن قاتتىق قەسەم قىلدى، يامانلىقنى قىلغانلىقىغا ۋە ياخشىلىقنى كۆپ قىلمىغانلىقىغا پۇشايمان قىلىدىغان نەپس بىلەن قەسەم قىلدى، بۇ مۆمىنىڭ نەپسىدۇر، ئاللاتائالا

ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلدۈرىدىغان قۇدرىتىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن ئۆلار بىلەن قەسەم قىلدى. ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى ئىنكار قىلىپ، "ئالـلاتائالا سۆڭەكلەر چىرىپ توپىغا ئايلىنىپ كەتكەندىن كېيىن ئۇنى چېچىلىپ كەتكەن يەرلەردىن يىغىپ قايتا تىرىلدۈرۈشكە قادىرمۇ" دېگەن ئادەمگە رەددىيە بەردى، بەلكى ئالـلاتائالا بۇنىڭ-دىن چوڭراق ئىشقىمۇ قادىردۇر، ئالـلاتائالا ئىنسانىنىڭ بارماقلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرەلەيدۇ، شۇنـچە ئىنچىكە، شۇنـچە نازۇك تۇرغان بارماقنى ئەسلىگە كەلتۈرەلمىگەن زات چـوڭ سۆڭەكـلەرنى قانداقـمۇ ئەسلىگە كەلـتۈرەلمـسۇن؟ ئادەم بالـسى پەرۋەردىگارىـنىڭ قايـتا تىرىلدۈرۈشتەك قۇدرىتىنى بىلمەي قالمايدۇ، لېكـىن ئۇ گۈناھـلارنى قىلىپ تەۋبىنى كېچىكتۈرىـدۇر، تا ئۇنىڭ ئەجـىلى كەلگەنـگەدەك مانا تەۋبە قىلمەن دەپ ۋاقتىنى ئۆتكۈزىدۇ.

كاپىر قىيامەتنى يىراق ساناپ، قاچان بولىدۇ؟ دەيـدۇ، قـيامەت چوقۇم بولىدۇ، قىيامەتنىڭ دەھشىتىدىن قورقۇپ كۆزلەر چەكچىيىپ قالىدۇ، ئاينىڭ نۇرى ئۆچىدۇ، ئاي بىلەن كـۈننىڭ نۇرى ئۆچـۈپ ئىككىسى بىرلىشـىپ قاپـقارا بولۇپ قالـىدۇ، بۇ كۈندە ئىنـسان شۇ كۈننىڭ دەھشىتىدىن قاچىدىغان جاي قەيەردە دەپ سورايدۇ، ئاللا-تائالا جاۋاب بېرىـپ: "ئاللاتائالانىڭ دەرگاھىدىن باشقا ھېچقانداق ئىلتىجاگاھ بولمايـدۇ. پۈتۈن خالايـىق ئالـلاتائالانىڭ دەرگاھىـغا يىغىلىدۇ" دەيدۇ.

مۇشۇ قورقۇنچلۇق كۈندە ئىنسانىنىڭ ئىلگىرى قىلـغان ئىشـلىرى ئۇقتۇرۇلىدۇ، ئىنسان قىلمىشـلىرىغا قانچە ئۆزرە ئېيـتسـىمۇ، ئۇنىڭ ئۆزرىسى قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئاللاتائالا ھېچ ئادەمنىڭ گۇۋاھـلىقىغا موھـتاج بولمايـدۇ، ئۇلۇغ ياراتقۇچـى ئالـلاتائالانىڭ دەرگاھىـدا

ئىنسانىنىڭ قۇلاقلىرى، كۆزلىرى، ئىككى قولى، ئىككى پۇتى ۋە بارلىق ئەزالىرى ئىنسانىنىڭ زىيىنىغا گۇۋاھلىق بېرىدۇ.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئۆلگەندىن كېيىنكى تىرىلىش ئىسپاتلاپ كۆرسىتىلىدۇ.

2. ئاللانىڭ قىيامەت كۈنى سۆڭەكلەرنى جەملەپ قايتا تىرىلدۈرىدىغان قۇدرىتىنى كۇففارلار ئىنكار قىلغاچقا، ئاللاتائالا ئۇلارغا سۆڭەكلەرنى جەمئىي قىلىشتىنمۇ چوڭراق ئىشلارنى قىلىدىغانلىقى بىلەن رەددىيە بېرىدۇ.

3. كۆزنىڭ تورلىشىپ قالىدىغانلىقى، ئاينىڭ نۇرىنىڭ ئۆچىدىغانلىقى، كۈن بىلەن ئاينىڭ بىرلەشتۈرۈلىدىغانلىقى قاتارلىق ئىشلارنىڭ قىيامەتنىڭ دەھشەتلىك ئەھۋاللىرىدىن سانىلىدىغانلىقى، بۇ چاغدا كاپىر ئادەمنىڭ قاچىدىغان، يا پاناھلىنىدىغان جاي ئىزدەيدىغانلىقى، بۇ چاغدا ئاللانىڭ دەرگاھىدىن باشقا بارىدىغان مېچقانداق جاينىڭ بولمايدىغانلىقى زىكرى قىلىنىدۇ.

4. ئىنسانغا ئۇنىڭ ئىلگىرى ـ كېيىن قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ھەممىسى ئېيتىپ بېرىلىدىغانلىقى، ئۇنىڭ ئەزالىرىنىڭ بۇنىڭغا گۇۋاھ بولىدىغانلىقى، ھەقىقەت ئاشكارىلىنىپ ئۇنىڭ ئۆزرىسىنىڭ قوبۇل بولمايدىغانلىقى، ياخشىلىققا ياخشىلىقچە مۇكاپات بېرىلىدىغانلىقى، يامانلىققا يامانلىقچە جازا بېرىلىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

لَا تُحَرِّكْ بِهٖ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهٖ ﴿١٦﴾ اِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهٗ
وَقُرْاٰنَهٗ ﴿١٧﴾ فَاِذَا قَرَاْنٰهُ فَاتَّبِعْ قُرْاٰنَهٗ ﴿١٨﴾ ثُمَّ اِنَّ
عَلَيْنَا بَيَانَهٗ ﴿١٩﴾ كَلَّا بَلْ تُحِبُّوْنَ الْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُوْنَ
الْاٰخِرَةَ ﴿٢١﴾ وُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ اِلٰى رَبِّهَا
نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ اَنْ
يُّفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾

تەرجىمىسى:

(ساڭا جىبرىئىل يارقىلىق ۋەھيى نازىل بولۇۋاتقانىدا، ئۇنى ئېسىڭگە ئېلىۋېلىش ئۈچۈن) ئالدىراپ تىلىڭنى مىدىرلاتما[16]. ئۇنى توپلاش ۋە ئوقۇپ بېرىش بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىزدۇر[17]. ساڭا ئۇنى ئوقۇپ بەرگىنىمىزدە (يەنى جىبرىئىل ساڭا ئوقۇپ بەرگەندە)، ئۇنىڭ ئوقۇشىغا ئەگىشكىن[18] ئاندىن ئۇنى چۈشەندۈرۈپ بېرىش بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىزدۇر[19]. (ئى مۇشرىكلار جامائەسى!) ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش، ھېساب بېرىش سىلەر گۇمان قىلغاندەك يوق ئىش ئەمەس)، بەلكى سىلەر بۇ دۇنيانى دوست تۇتىسىلەر[20]. ئاخىرەتكە كۆڭۈل بۆلمەيسىلەر[21]. بۇ كۈندە (سائادەتمەنلەرنىڭ) يۈزلىرى نۇرلۇق بولىدۇ[22]. (ئۇلار) پەرۋەردىگارىغا قاراپ تۇرىدۇ*[23]. بۇ كۈندە، نۇرغۇن يۈزلەر

* ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز ئاللانى كۆرۈش توغرۇلۇق، ئى رەسۇلىللا، قىيامەت كۈنى رەببىمىزنى كۆ-

تۇتۇق بولىدۇ[24]. ئۆزلىرىنىڭ چوڭ مۇشكۈللۈككە دۇچار بولىدىغانلىقىغا ئۇلار جەزمەن ئىشىنىدۇ[25].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

جىبرىئىل ۋەھيى ئېلىپ كەلگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋەھيىنى ئېسىگە ئېلىۋېلىشقا ھېرىس ئىدى، ۋەھيى چۈشۈۋاتقان

رەمدۇق؟ دەپ سوريغانىدۇق، روسۇلللا: ھاۋا ئوچۇق ۋاقتىدا كۈن بىلەن ئايىنى كۆرۈش ئۈستىدە دەتالاش قىلامسىلەر؟ دېدى. بىز ياق دېدۇق. روسۇلللا: بۇ چاغدا سىلەر رەببىڭلارنى كۆرۈشتە، خۇددى ئاي بىلەن كۈننى ئوچۇق كۆرۈشتە دەتالاش قىلمىغاندەك، دەتالاش قىلما يسىلەر، دېدى

«سەھىھۇلبۇخارى» بىلەن «سەھىھۇلمۇسلىم»دا جابىردىن رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تولۇن ئاي چىقىقان ۋاقىتتا كېچىدە ئايغا قاراپ: شۇبھىسزكى، سىلەر پەرۋەردىگارىڭلارنى مۇشۇ ئايىنى كۆرگەندەك كۆرۈسىلەر، دېدى، دېيىلگەن.

«سەھىھۇلمۇسلىم»دا سۇھەيب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: جەننەتتى بەندىلەر جەننەتكە كىرىپ بولغاندا، ئاللاتائالا ئۇلارغا "يەنمۇ زىيادە رەك نەرسە بېرىشىمنى خالامسىلەر؟" دەيدۇ. ئۇلار، چىرايىمىزنى نۇرانە قىلدىڭ ئەمەسمۇ؟ بىزنى دوزاختىن قۇتقۇزۇپ، جەننەتكە كىرگۈزدۈڭ ئەمەسمۇ؟ دەيدۇ. پەردە ـ ھىجاپ كۆتۈرۈلىدۇ، ئۇلارغا ئاتا قىلىنغان شەيئىلەر ئىچىدە ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ جامالىغا قاراشتىن ئارتۇق سۆيۈملۈك نەرسە بولمايدۇ. مانا بۇ ئۇلارغا زىيادە بېرىلگەن نېمەتتۇر. ئاندىن رەسۇلۇللا مۇنۇ ئايەتنى ئوقۇدى: "ياخشى ئىش قىلغانلار جەننەتكە ۋە ئاللانىڭ جامالىنى كۆرۈشكە نائىل بولىدۇ."

يۇقىرىقى ھەدىسلەردىن مۆمىنلەرنىڭ ئەرەساتتا ۋە جەننەتنىڭ باغچىلىرىدا ئاللانىڭ جامالىنى كۆرىدىغانلىقى چىقىدۇ.

چاغدا ئۇنى يادلىۋېلىش ئۈچۈن لەبلىرىنى ۋە تىلىنى مىدىرلىتاتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ۋەھيىنى قوبۇل قىلىش رەۋىشىنى تەلىم بېرىش ئۈچۈن ۋە ئۇنىڭ كۆڭلىنى خاتىرجەم قىلىش ئۈچۈن بۇ ئايەتلەر نازىل بولغان.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئودۇمى مەزمۇنى:

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام پەرىشتىتىن ۋەھيىنى قوبۇل قىلىشقا ئالدىراپ كېتەتتى ۋە ئۇنى ئوقۇشتا پەرىشتىنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ كېتەتتى، ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى بۇنىڭدىن مەنئى قىلدى. ئۇنى ۋەھيىگە قۇلاق سېلىشقا ئەمر قىلدى، ئاللاتائالا ئۇنىڭغا ۋەھيىنى دىلىغا ئورنىتىشقا، ئۇنى ۋەھيى قانداق نازىل بولغان بولسا شۇنداق رەۋىشتە ئادا قىلىشقا مۇيەسسەر قىلىشقا ۋە ئۇنىڭغا ۋەھيىنى چۈشەندۈرۈپ بېرىشكە كېپىل بولغانلىقىنى خەۋەر قىلدى ھەمدە پەيغەمبەرنىڭ مەسئۇلىيىتىنىڭ پەقەت ۋەھيىنى قوبۇل قىلىش ۋە ئۇنى يەتكۈزۈشتىلا ئىبارەت ئىكەنلىكىنى خەۋەر قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جىبرىئىل كەلگەن چاغدا ئۇنىڭغا جىم قۇلاق سالاتتى، جىبرىئىل كەتكەندىن كېيىن، ۋەھيىنى ئاللا ئۇنىڭغا ۋەدە قىلغاندەك ئوقۇيتتى.

ئاندىن ئاللاتائالا بەختسىزلىكنىڭ سەۋەبلىرىنى چۈشەنمەيدىغان ۋە كۆرمەيدىغان ئىنسانغا تەنبىھ بېرىدۇ. بەختسىزلىكنىڭ سەۋەبىنى دۇنياغا بېرىلىپ كېتىش، دۇنيا بىلەن بولۇپ كېتىپ ئاخىرەتتىن غەپلەتتە قېلىش دەپ بايان قىلىدۇ، ھاۋايى ـ ھەۋەسكە ۋە دۇنيانىڭ لەززەتلىرىگە مۇشۇنداق چۆمۈپ كېتىش كۇففارلارنى قىيامەتكە ئىشەنمەسلىككە ئېلىپ كەلگەن. قىيامەت كۈنى مۆمىنلەرنىڭ چىرايـ

لىرى نۇرلۇق بولۇپ، خۇشاللىق جىلۋە قىلىپ تۇرىدۇ. چۈنكى چىرايلار ئاللانىڭ جامالىغا قاراش بىلەن ھۇزۇرلىنىدۇ. بۇنىڭدىكى بەختنى تەسۋىرلەپ تۈگەتكىلى بولمايدۇ، بۇ بەختنىڭ ئىزلىرى مۆمىنلەرنىڭ چىرايلىرىدا نۇر ۋە گۈزەللىك بولۇپ قالىدۇ.

كۇففارلارنىڭ چىرايلىرى بولسا تۈتۈق بولۇپ، ئۇنىڭدىن خارلىقنىڭ ئەسە رلىرى چىقىپ تۇرىدۇ، بۇ چىرايلار بەشىغا كېلىدىغان قاتتىق بىر دەھشەتنى كۆتۈپ تۇرىدۇ، دۇنيا لەززەتلىرىگە چۆمۈپ كەتكەن، ئاخىرەتنى ئۇنتۇغان ئادەملەر بىلەن پۇل-مال، بالا-چاقا ئەسقاتمايدىغان قىيامەت كۈنى ئۇچۇن ئىشلىگەن ئادەملەر ئارىسىدىكى پەرق ناھايىتى زوردۇر.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ۋەھيىنى قوبۇل قىلىشتا نەمۇنىلىك ئۇسۇلنى تەلىم بەردى، ئاللاتائالا ۋەھيىنى روسۇللىلانىڭ كۆڭلىگە سېلىشقا، ئوقۇشنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىشكە ۋە ئۇنى چۈشەندۈرۈپ بېرىشكە كېپىللىك قىلدى.

2. نۇرغۇن كىشىلەر دۇنياغا بېرىلىپ ئۇنىڭ شەھۋەتلىرىگە چۆمۈپ كېتىدۇ، بۇ ھال ئۇنى ئاخىرەتكە ئىشەنمەسلىككە ئېلىپ بارىدۇ.

3. ئاخىرەتتە مۆمىنلەرنىڭ ئاللاتائالانى كۆرىدىغانلىقى ئىسپاتلاپ بېرىلىدۇ ۋە بۇنىڭ ئەسەرى ئۇلارنىڭ يۈزىدە جىلۋىلىنىپ تۇرىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

4. ئاخىرەت ئۇچۇن ئىشلىمىگەنلەر ۋە ئاخىرەتكە چىنپۈتمىگەنلەر ئۆزلىرىنىڭ بەشىغا چوڭ قورقۇنچنىڭ كېلىدىغانلىقىغا جەزمى

قىلىپ تۇرىدىغانلىقى، ئۇلارنىڭ چىرايى تۇتۇق بولۇپ، خار-زارچىلىققا يۈزلىنىپ تۇرىدىغانلىقى، ئىنسان ئۆزىنى ھەلاردىن يىراق بولۇپ، پەرۋەردىگارىغا ئىتائەت قىلسا ياخشى بولىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

كَلَّآ إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾
وَقِيلَ مَنْ ۜ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾
وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ
الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾
ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِ يَتَمَطَّىٰ ﴿٣٣﴾ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ أَوْلَىٰ
لَكَ فَأَوْلَىٰ ﴿٣٥﴾ أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾
أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِيٍّ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً
فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ
وَالْأُنثَىٰ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾

تەرجىمىسى:

راستتىنلا جان ھەلقۇمغا يەتكەندە، "(بۇ كېسەلدىن) كىم ئىلاج قىلالايدۇ" دېيىلىدۇ(26-27). (سەكراتتا ياتقان ئادەم) بۇنىڭ

(دۇنيادىن) ئايرىلىش ئىكەنلىكىنى جەزمەن بىلىدۇ[28]. (سەكراتنىڭ قاتتىقلىقىدىن) پاچاق-پاچاقلا كىرىشىپ كېتىدۇ[29]. بۇ كۈندە ھەيدەپ بېرىلىدىغان جاي پەرۋەردىگارىڭنىڭ دەرگاھىدۇر[30]. (كاپىر قۇرئانغا) ئىشەنمىدى، نامازنى ئوقۇمىدى[31]. ئەكسىنچە ئۇ (قۇرئاننى) ئىنكار قىلدى ۋە ئىمانىدىن يۈز ئۆرۈدى[32]. ئاندىن كېرىلگەن ھالدا ئۆيىگە قايتتى[33]. ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا! ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا![34] يەنە ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا! ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا![35] ئىنسان ئۆزىنى بىكار قويۇپ بېرىلىدۇ (يەنى شەرىئەت ئىشلىرىغا تەكلىپ قىلىنمايمۇ، مەيلىگە قويۇۋېتىلگەن ھايۋانغا ئوخشاش) دەپ ئويلامدۇ؟[36] ئۇ (بەچچىدانلارغا) تۆكۈلىدىغان (ئاجىز مەنى) ئەمەسمىدى؟[37] ئاندىن ئۇ لەختە قان بولدى، ئاندىن ئاللا ئۇنى چىرايلىق شەكىلدە ياراتتى[38]. ئۇ مەندىن ئەر-ئايال (ئىككى تېپىنى) ياراتتى[39]. ئۇ (يەنى يۇقىرىقىدەك ئىشلارنى قىلالىغان ئاللا) ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئەمەسمۇ؟[40]*

بۇ ئايەتلەرنىڭ يۇقىرىدىكى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى:

ئاللاتائالا قىيامەتنى، مۆمىنلەرنىڭ ۋە كاپىرلارنىڭ قىيامەتتىكى

---

* قەتادەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام «لائۇقسىمۇ» سۈرىسىنى باشلاپ، بۇ سۈرىنىڭ "ئاللا ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئەمەسمۇ؟" دېگەن ئەڭ ئاخىرقى ئايىتىنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن: "سۇبھانەكە ۋە بەلا" (ئى ئاللا، سېنى پاك دەپ تونۇيمەنكى، شۇنداق سەن ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرەلەيسەن) دەيتتى.

ئەھۋالنى تىلغا ئالغاندىن كېيىن، بۇ يەردە قىيامەتنىڭ ئالدىدا ئۆلۈمنىڭ بارلىقىدىن ئىبارەت ئەھۋال زىكرى قىلىنىدۇ.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئالاتائالا ئىنسانىنىڭ ئۆلۈش ئالدىدىكى كۆرۈنۈشىنى بايان قىلىدۇ، جان ھەلقۇمغا يەتكەن ۋاقىت جان ئۇزۇشنىڭ ئاخىرقى مۇئەللىرى بولىدۇ، بۇ چاغدا مېيىتنىڭ كۆزى چەكچىيىپ قالىدىغان قىيىن ئەھۋال يۈز بېرىدۇ، مېيىت ئىگىلىرى پاراكەندە ھالەتتە بولىدۇ، بۇ چاغدا مېيىتنىڭ بېشىغا كەلگەن ئېغىرچىلىقنى كۆتۈرۈۋېتىش ئۈچۈن، ئەتراپتىكى ئادەملەر ھەرقانچە چارە ئىزدىسىمۇ، ھېچقانداق دورا ۋە ئىلاج تېپىلمايدۇ. قىلىنغان چارە - تەدبىرلەرنىڭ ھەممىسى پايدىسىز بولىدۇ، سەكراتتىكى ئادەم دۇنيادىن ئايرىلىدىغانلىقىغا جەزمى قىلىدۇ، ئۇ ھايات-ئۆلۈمنىڭ ئارىسىدا بولىدۇ، ئۇ ئۆزىنىڭ دۇنيانىڭ ئاخىرقى بىر كۈنىدە ۋە ئاخىرەتنىڭ دەسلەپكى كۈنىدە تۇرغانلىقىنى بىلىدۇ، ئاخىر بارىدىغان جايى بولغان ئاللانىڭ دەرگاھىغا كېتىپ بارغانلىقىنى ئۇقىدۇ. ئالاتائالا كاپىر توغرۇلۇق ئېيتىدۇ: "كاپىر* ئادەم دۇنيادىكى چاغدا ئاللاغا ئىشەنمەيتتى، پەرزنى ئادا قىلمايتتى، ئاندىن ئۇ گۇمراھلىقىدا تېخىمۇ ئەزۋەيلەپ، مەنمەنلىك قىلىپ تەكەببۇرانە ھالدا ئائىلە-

---

* رىۋايەت قىلىنىشىچە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇ جەھىلنىڭ قولىنى تۆتۈپ تۇرۇپ ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا دەيدۇ. ئەبۇ جەھىل: ئى مۇھەممەد: "سەن مېنى قورقۇتامسەن؟ ماڭا تەھدىت سالامسەن؟ خۇدا ھەققى،

سىگە قايتاتتى، ئالـلاتائالا ئۇنى قورقۇتۇپ: "ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا دەيدۇ. بۇ ئۇنى مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن تەكىتلەنگەن قورقۇتۇشتۇر. بۇ شۇبھىسزكى، بۇ كاپىر ۋە ئۇنىڭغا ئوخشاشلار ئالـلاتائالا تەرىپىدىن بەزى ئىشلارغا بۇيرۇلماستىن، بەزى ئىشلاردىن توسۇلماستىن، ئۇلارغا قايتا تىرىلىش ۋە ئۇلاردىن ھېساب ئېلىش بولماستىن، بىكارغا قويۇپ بېرىلگىنى يوق، قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچى بۇ كاپىر بەچچىدانغا تۆكۈلگەن مەنى ئەمەسمىدى، بۇ مەنى بىر كىچىك ئورگانىزمدىن تەرەققي قىلىپ، بەچچىداندا بىر پارچە ئۇيۇل قانغا ئايلانمىدىمۇ؟ ئۇنى بەچچىداندا ئەتراپقا ئېسىلىپ، ياشاش ئۇچۇن ئوزۇق ئىزدەيدىغان قىلمىدۇقمۇ؟ ئۇنىڭغا مۇنداق مەربىكەتنى بىلدۇرگەن كىم؟ شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنى تەرەققي قىلدۇرۇپ كىچىك بوۋاق قىلىپ ياراتقان كىم؟ ئۇنىڭ جىسمى مايونلىغان تىرىك ئورگانىزملاردىن قۇراشتۇرۇلغان بولۇپ، ئەسلىدە ئۇ بىر ئورگانىزم ئەمەسمىدى؟ ئۇنىڭغا جان كىرگۈزۈپ، چىرايلىق ئەر ياكى ئايال مەخلۇق قىلىپ ياراتقان كىم؟ دەسلىپىدە ئىنسانىنى مۇشۇنداق ياراتقان زات ئۇنى قەبرىدىن چىقىرىپ قايتا تىرىلدۇرۇشكە قادىر ئەمەسمۇ؟ دۇرۇس، ئالـلاتائالا ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۇرۇشكە ئەلۋەتتە قادىردۇر.

سەن بىلەن رەببىڭ ئىككىلا مېنى ھېچقانداق قىلالمايسىلەر، خۇدا ھەققى، مەن پۈتۈن مەككىنىڭ ئەڭ ئەزىز ئادىمىمەن" دېدى. ئۇزۇنغا قالماي، ئۇ بەدرى جېڭىدە دەھشەتلىك رەۋىشتە ئۆلتۈرۈلدى.

ھۇھسم نۇقتىلىرى:

1. ئىۋلۇم قۇرقۇنچلۇق دەھشەتلىك نەرسە بولۇپ، ھەربىر جاندار ئۇنىڭغا دۇچ كېلىدۇ، ھېچقانداق جاندار ئۆلۈمنى ئۆزىدىن قايتۇرالمايدۇ، ئۆلۈم ئالدىدا كۈچلۈك ـ ئاجىز، چوڭ ـ كىچىك ھەممە باراۋەر، ئۆلار ئۆلۈمدىن ساقلىنىشقا ھېچقانداق چارە ـ تەدبىر تاپالمايدۇ، ئۆلۈم ئاللا تەرىپىدىن كەلگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇنىڭغا تەسلىم بولۇشتىن، ئىمان ئېيتىشتىن، ھاكاۋۇرلۇقنى، ئالـلاغا بويۇنـ ئاۋلىق قىلىشنى تەرك ئېتىشتىن باشقا چارە يوق.

2. ئىنسانىنىڭ دۇنـياغا كېلىـشى تەقـدىر بىلەن بولـىدىغانـلىقى، ھاياتلىق ئاللا تەرىپىدىن بولغان سىناق ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

3. دەسلەپتە يارىتىشتىن ئىبارەت ھەقىقەتنىڭ قايتا تىرىلدۈرۈش توغرىسىدىكى خەۋەرنىڭ راستلىقىغا دەلـىل بولـىدىغانلىقى، بىزنى دەسلەپتە يارىتىشقا قادىر بولغان زاتنىڭ قايتا تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئىكەنلىكى بايان قىلىنىدۇ.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حِيْنٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ
شَيْـًٔا مَّذْكُوْرًا ۝١ اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ
اَمْشَاجٍ ۖ نَّبْتَلِيْهِ فَجَعَلْنٰهُ سَمِيْعًا بَصِيْرًا ۝٢ اِنَّا هَدَيْنٰهُ
السَّبِيْلَ اِمَّا شَاكِرًا وَّاِمَّا كَفُوْرًا ۝٣ اِنَّا اَعْتَدْنَا
لِلْكٰفِرِيْنَ سَلٰسِلَا۠ وَاَغْلٰلًا وَّسَعِيْرًا ۝٤ اِنَّ الْاَبْرَارَ
يَشْرَبُوْنَ مِنْ كَاْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُوْرًا ۝٥ عَيْنًا يَّشْرَبُ
بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ يُفَجِّرُوْنَهَا تَفْجِيْرًا ۝٦ يُوْفُوْنَ
بِالنَّذْرِ وَيَخَافُوْنَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهٗ مُسْتَطِيْرًا ۝٧ وَ
يُطْعِمُوْنَ الطَّعَامَ عَلٰى حُبِّهٖ مِسْكِيْنًا وَّيَتِيْمًا
وَّاَسِيْرًا ۝٨ اِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لَا نُرِيْدُ مِنْكُمْ
جَزَآءً وَّلَا شُكُوْرًا ۝٩ اِنَّا نَخَافُ مِنْ رَّبِّنَا يَوْمًا
عَبُوْسًا قَمْطَرِيْرًا ۝١٠

تەرجىمىسى:

76. سۈرە ئىنسان*

مەدىنىدە نازىل بولغان، 31 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئىنسان (ئانىسىنىڭ قورسىقىدا) بىر مۇددەتنى ئۆتكۈزدى، ئۇ، (ئەرزىمەيدىغان نەرسە) تىلغا ئېلىنىدىغان نەرسە بولمىدى[1]. شۈبھىسىزكى، بىز ئىنسانىنى ئارىلاشما مەنى (يەنى ئەر بىلەن ئايالنىڭ مەنىسى)دىن ياراتتۇق، ئۇنى بىز (شەرىئەت تەكلىپلىرى بىلەن) سىنايمىز، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى بىز (نازىل قىلغان ئايەتلىرىمىزنى ئاڭلىسۇن، كائىناتنى ياراتقۇچىنىڭ بىرلىكىگە دەلالەت قىلىدىغان دەلىللەرنى كۆرسۇن دەپ) ئاڭلايدىغان، كۆرىدىغان قىلىپ ياراتتۇق[2]. شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭغا بىز (پەيغەمبەر ئەۋەتىش بىلەن ياخشى ـ ياماننى) يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇ مۆمىن بولۇپ ياخشى يولدا مېڭىپ، (ئاللاھنىڭ نېمىتىگە) شۈكۈر قىلغۇچىدۇر. ياكى فاجىر بولۇپ ياماننى يولدا مېڭىپ كۇفرىلىق قىلغۇچىدۇر**[3]. شۈبھىسىزكى،

---

* ئىبنى ئابباستىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جۈمە كۈنى بامدات نامىزىدا «سەجدە» سۈرىسى بىلەن «ئىنسان» سۈرىسىنى ئوقۇيتتى.

** ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "سىرتقا چىققانلىكى ئادەمنىڭ

سزكى، بىز كاپىرلارغا (پۈتىلىرىغا سېلىنىدىغان) زەنجىرلەرنى، (بويۇنلىرىغا سېلىنىدىغان) تاقاتىلارنى ۋە يېنىپ تۇرغان دوزاخنى تەييارلىدۇق[4]. ھەقىقەتەن، ياخشىلار كافۇر** ئارىلاشتۇرۇلغان (مەي بىلەن تولدۇرۇلغان) جامىلاردىن ئىچىدۇ[5]. (ئۇ كافۇر جەننەتتىكى بىر) بۇلاقتىن (ئېتىلىپ چىققان بولۇپ)، ئۇنىڭدىن ئاللانىڭ (ياخشى) بەندىلىرى ئىچىدۇ، ئۇ بۇلاقنى ئۇلار (خالىغان جايلىرىغا) ئېقىتىپ بارالايدۇ[6]. ئۇلار ئۆز ئۈستىگە قەسەم ئىچىپ ئالغان ئىشنى*** ئورۇنلايدۇ ۋە دەھشىتى كەڭ دائىرىلىق بولغان (كۈندىن يەنى قىيامەت كۈنىدىن) قورقىدۇ[7]. ئۆزى موھتاج تۇرۇقاۋۇق، مىسكىنگە، يېتىمگە ۋە ئەسىرگە تائام بېرىدۇ****[8]. ئۇلار ئېيتىدۇ : "سىلەرگە بىز ئاللانىڭ رازىلىقى ئۈچۈن تائام

دەرۋازىسى ئالدىدا ئىككى بايراق بولىدۇ، يەنى پەرىشتىنىڭ قولىدا بىر بايراق، شەيتاننىڭ قولىدا بىر بايراق بولىدۇ. ئاللا مەنزىل بولىدىغان ئىش ئۈچۈن چىققان ئادەمگە بايراقلىق پەرىشتە ئەگىشىدۇ، ئۇ ئادەم تاكى ئۆيىگە قايتقۇچە پەرىشتىنىڭ بايرىقى ئاستىدا بولىدۇ. ئەگەر ئۇ ئادەم ئاللانى نارازى قىلىدىغان ئىش ئۈچۈن چىققان بولسا، ئۇنىڭغا بايراقلىق شەيتان ئەگىشىدۇ، ئۇ ئۆيىگە قايتقۇچە شەيتاننىڭ بايرىقى ئاستىدا بولىدۇ."

** كافۇر ــ ھىدى خۇش بۇي، ئەرەبىلەر ياخشى كۆرىدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈك.

*** روسۇلىللانىڭ ھەدىسىدە مۇندى دېيىلگەن: "كىمكى ئاللاغا ئىتائەت قىلىشقا قەسەم ئىچكەن بولسا، ئاللاغا ئىتائەت قىلسۇن؛ كىمكى ئاللاغا ئاسىيلىق قىلىشقا قەسەم ئىچكەن بولسا، ئاللاغا ئاسىيلىق قىلمىسۇن."

**** ھەزرىتى ئەلىنىڭ ئوغلى ھەزرىتى ھەسەن بىلەن ھەزرىتى ھۈسەين كېسەل بولۇپ قالغاندا، روسۇلىللا ساھابىلىرىدىن بىر توپ

بېرىمىز، سىلەردىن (بۇنىڭ بەدىلىگە) ھېچقانداق مۇكاپات ۋە تەشەككۇر تەلەپ قىلمايمىز[9]. شۇبھىسىزكى، بىز پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن مەيدانغا كەلتۈرۈلگان ئېغىر، قاتتىق كۈندىن قورقىمىز"[10].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئالىلاتائالا بىزگە ئىنسان ئانىسىنىڭ قورسىقىدا بىر مۇددەتنى ئۆتكۈزگەنلىكىنى، ئەرزىمىگەنلىكتىن تىلغا ئېلىشقا بولمىغانلىقىنى، ئۆزىنىڭ ئىنسانىنى يوقتىن بار قىلغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ ھەمدە ئىنسانىنى ئەر ـ ئاياللىنىڭ ئابىمەنىسى قىلىپ، ئاندىن بىر پارچە ئۇيۇل قان قىلىپ، ئاندىن بىر پارچە گۆش قىلىپ ياراتقانلىقىنى، ئاندىن ئۇنى سۆڭەك قىلىپ، ئۇنىڭغا گۆش قوندۇرغانلىقىنى، ئۇنى بىكار ياراتمىغانلىقىنى، بۇ دۇنيادا ئۇنى سىناش ئۈچۈن ياراتقانلىقىنى بايان قىلىدۇ، شۇنىڭدەك ئىنسانىنى قۇلاق، كۆزگە ئوخشاش سېزىش ۋاستىلىرى بىلەن تەمىنلىگەنلىكىنى، ئۇنى ئاڭلايدىغان، كۆرىدىغان

ئادەمنى ئەگەشتۈرۈپ بېرىپ ئۇلارنى يوقلىدى. ئۇلار ھەزرىتى ئەلىگە: ئى ئەبۇلھەسەن (يەنى ھەسەننىڭ ئاتىسى) قەسەم قىلىپ بەرەر ياخشى ئىش قىلىشنى ئۈستۈڭگە ئالىمىز، دېدى. ھەزرىتى ئەلى بىلەن ھەزرىتى فاتىمە ۋە ئۇلارنىڭ دېدىكى فىززە ھەسەن بىلەن ھۈسەين ساقايسا، ئۇچ كۈن روزا تۇتۇشقا قەسەم قىلىپ ۋەدە بەردى. ھەسەن بىلەن ھۈسەين ساقايدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار روزا تۇتتى ۋە بىرىنچى كۈنى ئېتارلىقىنى بىر مىسكىنگە سەدىقە قىلدى، ئىككىنچى كۈنى بىر يېتىمگە سەدىقە قىلدى، ئۈچىنچى كۈنى بىر ئەسىرگە سەدىقە قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ ئايەتلەر نازىل بولدى.

قىلغانلىقىنى، ئۇنىڭغا ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنىڭ يوللىرىنى ئېنىق كۆرسەتكەنلىكىنى، ئىنسانىنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇپ ھىدايەت يولىنى تاللىشىغا ئىختىيار بېرىلگەنلىكىنى، ياكى پەرۋەردىگارغا ئاسىيلىق قىلىپ، بەختسىز بولۇپ، ھالاك بولغۇچىلارنىڭ يولىنى تاللاشقا ئىختىيار بېرىلگەنلىكىنى بايان قىلىدۇ، كاپىرلارنىڭ پۇتلىرىغا زەنجىر، بويۇنلىرىغا تاقاق سېلىپ جازالىنىدىغانلىقىنى، دوزاخنىڭ قاتتىق يېنىپ تۇرىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

ياخشىلارغا بېرىلىدىغان مۇكاپات مول بولۇپ، ئۇلار ئىنسانىنىڭ كۆزى كۆرمىگەن، قۇلىقى ئاڭلىمىغان، خىيالىغا كەلمىگەن تۇرلۇك نېمەتلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ. لەززەتلىك شارابلار، كافۇر ئارىلاشتۇرۇلغان مەيلەر شۇ نېمەتلەر جۈملىسىدىندۇر. بۇ شاراب جەننەتتىكى بىر بۇلاقتىن ئېتىلىپ چىقىقان بولۇپ، بۇنى ياخشى بەندىلەر خالىغانچە تەسەررۇپ قىلىدۇ، ئەرەبلەرنىڭ ئادىتىدە مەي جاملىرىغا گاھ كافۇر ئارىلاشتۇرۇلسا، گاھ زەنجۇبىل ئارىلاشتۇرۇلاتتى. ئاللاتائالا ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن دۇنيانىڭ شارابىدىن ئارتۇق بولغان شاراب تەييارلىغانلىقىنى ئېيتىدۇ، بۇ شارابتا دۇنيانىڭ ھارىقىنى ئىچكەندە كېلىپ چىقىدىغان مەست بولۇش، خۇدىنى بىلمەي قالايمىغان سۆزلەش، بۇنىڭدىن كېلىپ چىقىدىغان تۇرلۇك كېسەللىكلەر، ماددىي ۋە ئىجتىمائىي زىيانلار بولمايدۇ.

ياخشى بەندىلەر بۇ نېمەتلەرگە دۇنيادا قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنىڭ مۇكاپاتى سۈپىتىدە ئېرىشىدۇ. بۇنداق ياخشى بەندىلەر ئاللا ئۆزلىرىگە يۈكلىگەن ۋەزىپىلەرنى ۋە ئۆزلىرى ئۈستىگە ئالغان ۋەزىپىلەرنى ئادا قىلىدۇ، ئاللا ھارام قىلغان نەرسىلەرنى تەرك ئېتىدۇ، چۈنكى ئۇلار ئازابى قاتتىق، خەتەرى چوڭ، ئوتلىرى

يېنىپ تۇرغان قىيامەت كۈنى ئېلىنىدىغان قاتتىق ھېسابتىن قورقىدۇ.

ئۇلار ئۆزى موھتاج تۇرۇقلۇق، مىسكىن - پېقىرلەرگە ئاش - نان بېرىدۇ، يېتىملەرگە، ئەسىرلەرگە سەدىقە بېرىدۇ. ئۇلار ياخشىلىق قىلغان كىشىلەرگە مۇئامىلىسى ياكى سۆزى ئارقىلىق: "بىز سىلەردىن بۇ بەرگەن نەرسىمىز بەدىلىگە ھېچقانداق مۇكاپات ياكى تەشەككۈر كۈتمەيمىز، سىلەرگە پەقەت ئاللانىڭ رازىلىقى ئۈچۈنلا ئاش - نان بېرىمىز، چىرايلار قاتتىق تۇتۇلۇپ كېتىدىغان قىيامەت كۈنىدىن پەرۋەردىگارىمىز ئالدىدا قورقىمىز" دەيدۇ.

ھۇسىم نۇقتىلىرى:

1. ئىنسانىنى يوقتىن بار قىلغانلىقى ئاللاتائالانىڭ تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ.

2. ھاياتىي دۇنيانىڭ سىناق دۇنياسى ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

3. ئاللاتائالانىڭ پەيغەمبەرلەرنىڭ تىللىرى ئارقىلىق كىشىلەرگە ياخشىلىق يولى بىلەن يامانلىق يولىنى ئېنىق كۆرسەتكەنلىكى، ھەققە ئەگەشكەن كىشىلەرنىڭ بەختىيار بولىدىغانلىقى، باتىل يولدا ماڭغانلارنىڭ زىيان تارتىدىغانلىقى ۋە بەختسىز بولىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

4. ئاللاتائالانىڭ كۇففارلار ئۈچۈن زەنجىرلەرنى، تاقاقلارنى ۋە دوزاخلارنى تەييارلىغانلىقى، ياخشى بەندىلەرگە جەننەتنى ۋە تەسۋىرلەش مۇمكىن بولمايدىغان نېمەتلەرنى تەييارلىغانلىقى زىكرى قىلىنىدۇ.

5. ئۆز ئۈستىگە ئالغان ۋەدىسىنى ئورۇنلاش، قىيامەت كۈنىنىڭ قاتتىقچىلىقلىرىدىن قورقۇش، ئاللاتائالانىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ،

ئۆزى موھتاج تۇرۇقلۇق مسكىنگە، يېتىمگە، ئەسىرگە ئاش ـ نان
بەرمەك ياخشى بەندىلەرنىڭ سۈپەتلىرى ئىكەنلىكى بايان قىلىنىدۇ.

فَوَقٰىهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ
وَلَقّٰىهُمْ نَضْرَةً وَّسُرُوْرًا ﴿١١﴾ وَجَزٰىهُمْ بِمَا صَبَرُوْا
جَنَّةً وَّحَرِيْرًا ﴿١٢﴾ مُّتَّكِـِٕيْنَ فِيْهَا عَلَى الْاَرَآئِكِ ۚ لَا
يَرَوْنَ فِيْهَا شَمْسًا وَّلَا زَمْهَرِيْرًا ﴿١٣﴾ وَدَانِيَةً
عَلَيْهِمْ ظِلٰلُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوْفُهَا تَذْلِيْلًا ﴿١٤﴾ وَ
يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِاٰنِيَةٍ مِّنْ فِضَّةٍ وَّاَكْوَابٍ
كَانَتْ قَوَارِيْرَا ﴿١٥﴾ قَوَارِيْرَا مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوْهَا
تَقْدِيْرًا ﴿١٦﴾ وَيُسْقَوْنَ فِيْهَا كَاْسًا كَانَ مِزَاجُهَا
زَنْجَبِيْلًا ﴿١٧﴾ عَيْنًا فِيْهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيْلًا ﴿١٨﴾ وَ
يَطُوْفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُوْنَ ۚ اِذَا رَاَيْتَهُمْ
حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنْثُوْرًا ﴿١٩﴾ وَاِذَا رَاَيْتَ ثَمَّ رَاَيْتَ
نَعِيْمًا وَّمُلْكًا كَبِيْرًا ﴿٢٠﴾ عٰلِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ
خُضْرٌ وَّاِسْتَبْرَقٌ ۫ وَّحُلُّوْٓا اَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ ۚ وَسَقٰىهُمْ
رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُوْرًا ﴿٢١﴾ اِنَّ هٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَآءً وَّ
كَانَ سَعْيُكُمْ مَّشْكُوْرًا ﴿٢٢﴾

تەرجىمىسى:

ئالـلا ئۇلارنى شۇ كۈنـنىڭ شەررىـدىن ساقـلايـدۇ، ئۇلارنىڭ يۈزلىرىگە نۇر، دىللىرىغا خۇشاللىق ئاتا قىلىدۇ[11]. ئۇلارنىڭ سەۋر ـ تاقەتـلىـرى ئـۈچـۈن ئالـلا ئۇلارنى جەنـنەت بىلەن ۋە (ئۇ يەردىكى) يـىپەك (لىباسـلار) بىلەن مۇكاپاتـلايـدۇ[12]. ئۇلار جەننەتتە تەختىلەرگە يۆلـنىپ ئولتۇرىـدۇ، ئۇلار جەننەتـتە قاتـتىق ئـسسىقنىمۇ، قاتتىق سوغۇقنىمۇ كۆرمەيدۇ[13]. جەننەتتىكى (دەرەخـ لەرنىڭ) سايىلىرى ئۇلارغا يېقىندۇر، جەنـنەتنىڭ مېۋىلىرىنى ئۈزۈش ئۇلارغا ئاسان قىلىنـىدۇ[14]. ئۇلارغا (تاماق قاچىلانـغان) كۈمۈش تەخسىلەر، (مەي تولـدۇرۇلغان) كۈمۈشـتىن ياسالـغان (شەيـشىدەك سۈزۈك) جاملار ئايلاندۇرۇپ سۇنۇلۇپ تۇرىدۇ، (ساقىيلار ئۇلارنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ) لايىق ئۆلچەيـدۇ (يەنى ئىچكۈچىـلەرنىڭ ئېھتىيا ـ جىدىن ئېشىپمۇ قالمايدۇ، كەمىپمۇ قالمايدۇ) [15—16]. ئۇلار يەنە جەننەتتە زەنجىبىل ئارىلاشتۇرۇلغان جام بىلەن (يەنى جامدىكى مەي بىلەن) سۇغىرىلىدۇ[17]. جەننەتـتە "سەلسەبىل" دەپ ئاتـلىدىغان بىر بۇلاقمۇ بار[18]. قېرىـماي ھەمـىشە ياش تۇرىـدىغان غىلـمانلار نۆۋەت بىلەن ئۇلارنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ تۇرىدۇ، ئۇلارنى كۆرگەن چېغىڭدا (ئۇلارنىڭ گۈزەللىكى، سۈزۈكلۈكى ۋە نۇرلۇقلۇقىغا قاراپ) ئۇلارنى چېچـىلىپ كەتـكەن مەرۋايىتـمـكـىن دەپ قالـسـەن[19]. قاچانكى سەن قارايدىغان بولساڭ، بۇ يەردە (تەسۋىرلەپ تۈگەتكىلى بولمايدىغان) نېمەتـلەرنى ۋە كاتـتا پادىشاھلىقـنى كۆرىسەن*[20].

---

* ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنـھۇ پەيغەمـبەر ئەلەيھـىـسالامـنىڭ ھۇزۇرىغا

ئۇلارنىڭ ئۇچىسىدا يۇپقا يېپەك ۋە قېلىن يېپەكتىن (تەييارلانغان) يېشىل كىيىملەر بولىدۇ، (ئۇلار) كۈمۈش بىلەيزۈكلەرنى تاقايدۇ، پەرۋەردىگارى ئۇلارنى پاك شاراب بىلەن سۇغىرىدۇ[21]. شۇبھىسىزكى، بۇ سىلەرگە بېرىلگەن مۇكاپاتتۇر، سىلەرنىڭ ھېھنەتلىرىڭلار مەقبۇل بولدى[22].

بۇ ئايەتنىڭ يۇقىرىدىكى ئايەتلەر بىلەن ھۇناسىۋىتى:

ئالاتائالا ئۆزى ھوھتاج تۇرۇقلۇق مىسكىنگە، يېتىمگە ۋە ئەسىرگە ئاش-نان بېرىدىغان مۆمىنلەرنىڭ قىيامەتتىن قورقىدىغانلىقىنى بايان قىلغانىدىن كېيىن، ئۇلارنىڭ قىيامەتتىكى مۇشكۈل ئەھۋاللاردىن قۇتۇلدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىدۇ، ئۇلارغا جەننەتنى ۋەدە قىلىدۇ.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئالاتائالا ياخشى بەندىلەرگە مەرھەمەت قىلىپ، ئۇلارنى

كىرگەن ئىدى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خورمىنىڭ شېخىدىن توقۇلغان بورا ئۈستىدە ئۇخلاۋاتاتتى. بورا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەدىنىغا پېتىپ كەتكەن ئىدى. ھەزرىتى ئۆمەر بۇ ھالنى كۆرۈپ يىغلاپ كەتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى ئۆمەرگە نېمىشقا يىغلايسەن دېدى. ھەزرىتى ئۆمەر: مەن كىسرانى ۋە ئۇنىڭ پادىشاھلىقىنى، ھورمۇزنى ۋە ئۇنىڭ پادىشاھلىقىنى، ھەبەشىستان پادىشاھىنى ۋە ئۇنىڭ پادىشاھلىقىنى ئەسلىدىم. سەن ئاللانىڭ پەيغەمبىرى تۇرۇپ، خورمىنىڭ شېخىدىن توقۇلغان بورىنىڭ ئۈستىدە ئۇخلامسەن؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ئۇلارغا دۇنيا، بىزگە ئاخىرەت بېرىلگەنلىكىدىن مەمنۇن بولمامسەن؟ دېدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ ئايەت نازىل بولدى.

قىيامەت كۈنىدىكى بەختسىزلىكتىن قۇتۇلدۇردى، ئۇلارنىڭ چىرايىنى، نۇرانە دىللىرىنى خۇشال قىلدى، ئۇلار ئالىلاتائالانىڭ تائەت ـ ئىبادىتى ئالدىدا گۇناھلاردىن ساقلىنىشتا چىداملىق بولغانلىقى ئۈچۈن، ئاللا ئۇلارنى جەننەت بىلەن، چىرايلىق يىپەك كىيىملەر بىلەن مۇكاپاتلايدۇ. ئۇلار جەننەتتە نورمال ھاۋا ئاستىدا پەردىلىك تەختلەرگە يۆلىنىپ ئولتۇرىدۇ، ئۇلار بۇ يەردە ھاۋانىڭ ئىسسىقلىقىنىمۇ، سوغۇقلىقىنىمۇ سەزمەيدۇ، جەننەتتىكى دەرەخلەرنىڭ سايىلىرى ياخشى بەندىلەرگە يېقىن بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە سايە تاشلاپ تۇرىدۇ، جەننەتنىڭ مېۋىلىرى ئۇلار قولىنى ئۇزاتسىلا ئالالايدىغان دەرىجىدە يېقىن بولىدۇ، جەننەتتىكى خىزمەتچىلەر شېشىدەك سۈزۈك كۈمۈش قاچىلاردا ۋە كۈمۈش جاملاردا شارابلارنى ئۇلارغا ئايلاندۇرۇپ تۇتۇپ تۇرىدۇ، بۇ كۈمۈش جاملار ئىچكۈچىنىڭ ھاجىتىگە يارىشا تولدۇرۇلغان بولىدۇ، ياخشى بەندىلەرنىڭ ئىچىدىغان شارابنى زەنجىبىل ئارىلاشتۇرۇلغان بولىدۇ، ناھايىتى شېرىنلىكىدىن ئىچكۈچىلەرنىڭ گېلىدىن راۋان ئۆتىدىغانلىقى ئۈچۈن، بۇ جاملار سەلسەبىل دەپ ئاتىلىدىغان بىر بۇلاقتىن تولدۇرۇلىدۇ، بۇ قاچىلارنى ۋە شاراب جاملىرىنى ياخشى بەندىلەرگە ئايلاندۇرۇپ تۇتۇپ تۇرىدىغان چىرايلىق غىلمانلار بولۇپ، زامانىنىڭ ئۆتۈشى ئۇلارغا تەسىر قىلمايدۇ، ئۇلار ئۆزگىرىدۇ، ئۇلار گۈزەللىكتە، ياخشى بەندىلەرنىڭ خىزمىتىنى قىلىشتا، تارىلىپ تۇرۇشلىرىدا چېچىلىپ تۇرغان چىرايلىق مەرۋايىتلارغا ئوخشايدۇ. ئاندىن ئاللا، تائالا ئۆزىنىڭ مۇلكىنىڭ بۈيۈكلۈكىنى، سەلتەنىتىنىڭ كەڭلىكىنى چۈشەندۈرۈش يۈزىسىدىن روسۇللىلاغا مۇنداق دەيدۇ: "ئى مۇھەممەد، بۇ يەردە جەننەتكە، جەننەتنىڭ كەڭلىكىگە، جەننەتتىكى

تۇرلۇك نازۇنىمەتلەرگە قارايدىغان بولساڭ، ئاللاتائالا ياخشى بەندىلىرىگە بەرپا قىلغان ئاللانىڭ چوڭ بىر مەملىكىتىنى، تەسۋىرلەپ بولغىلى بولمايدىغان ھەددى ـ ھىسابسىز نېمەتلەرنى كۆرىسەن." بۇ نېمەتلەرنىڭ تاشقى كۆرۈنۈشلىرى شۇنداقكى، ئەھلى جەننەتنىڭ ئۇچىسىدا يۇپقا يېپەكتىن تىكىلگەن، بەدەنگە تېگىپ تۇرىدىغان كۆڭلەكتەك كىيىملەر، ئۇستىدىن كىيىۋالىدىغان قېلىن يېپەكتىن تىكىلگەن تاشقى كىيىملەر بولىدۇ، ئۇلار كۆمۈش بىلەيزۈكلەرنى تاقايدۇ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىغان شارابى پاك شاراب بولۇپ، دۇنيانىڭ ھاراقلىرىغا ئوخشاش كىشىلەرنىڭ قوللىرى تەگكەن ئەمەستۇر. ئۇلار پەرىشتىلەرنىڭ ھۇرمەت سۆزلىرىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ، ئۇلار ئاللاتائالانىڭ: "شۇبھىسىزكى، بۇ سىلەرگە بېرىلگەن مۇكاپاتتۇر، سىلەرنىڭ ئىھتىتكلار قوبۇل بولدى" دېگەن سۆزىنى ئاڭلايدۇ، ئۇلار ئاللاتائالانىڭ ئۆزلىرى ئۈچۈن تەييارلىغان تۇرلۇك نازۇنىمەتلىرىنى كۆرۈۋاتقان چاغلىرىدا، مەزكۇر سۆز ئۇلارغا ئېيتىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ دىللىرى خۇشاللىق بىلەن تولىدۇ، خۇشاللىق ئۇلارنىڭ چىرايلىرىدىن جىلۋىلىنىپ تۇرىدۇ، ئۇلار ئۇلۇغ پەرۋەردىگارنىڭ ئاتاسىدىن بەھرىمەن بولىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. جەننەتتە كۆز كۆرمىگەن، قۇلاق ئاڭلىمىغان، ئىنسانىنىڭ خىيالىغا كەلمىگەن تۇرلۇك نازۇنىمەتلەرنىڭ بولىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. جەننەتتىكى تۇرلۇك نازۇنىمەتلەرنى بايان قىلىشتىكى مەقسەت ئاللا ھىدايەت قىلماقچى بولغان ئادەمنى ئىمانغا تەرغىپ

قىلىشتۇر.

3. باقاسى يوق دۇنيانىڭ نەرسىلىرى بىلەن جەننەتنىڭ مەڭگۈلۈك نېمەتلىرى ئارىسىدىكى پەرقنىڭ زورلۇقى كۆرسىتىلىدۇ.

4. ئاخىرەت مۇكاپاتلايدىغان ياكى جازالايدىغان يۇرتتۇر، ئاللاتائالا كۇففارلار ئۈچۈن دوزاخنى، زەنجىرلەرنى ۋە تاقاقلارنى تەييارلىغانغا ئوخشاش، ئۆزىنىڭ مۆمىن بەندىلىرى ئۈچۈن جەننەتنى ۋە نېمەتلەرنى تەييارلىغان.

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ
الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا ﴿٢٣﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ
مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً
وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ
لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَ
يَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾ نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ
وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ ۖ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَالَهُمْ
تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَنْ شَاءَ
اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٢٩﴾ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا
أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾
يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ ۚ وَالظَّالِمِينَ
أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣١﴾

تەرجىمىسى:

(ئى مۇھەممەد!) ھەقىقەتەن بىز ساڭا قۇرئاننى بۆلۈپ ـ بۆلۈپ نازىل قىلدۇق[23]. سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ ھۆكمىگە سەۋر قىلغىن، سەن ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ھېچبىر گۇناھكارغا ياكى كۇففارغا بويسۇنمىغىن[24]. ئەتىگەن ـ ئاخشامدا پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامىنى ياد قىلغىن (يەنى ناماز ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭغا كۆپ تائەت ـ ئىبادەت قىلغىن)[25]. كېچىنىڭ ئاز قىسمىدا ئۇنىڭغا سەجدە قىل، كۆپ قىسمىدا ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيت[26]. شۇبھىسىزكى، بۇلار (يەنى مۇشرىكلار) دۇنيانى (ئاخىرەتتىن) ئارتۇق بىلىدۇ، كەلگۈسىدىكى قىيىن بىر كۈنگە (يەنى قىيامەتكە) سەل قارايدۇ[27]. بىز ئۇلارنى ياراتتۇق، ئۇلارنىڭ بەدىنىنى مەزمۇت قىلدۇق، ئەگەر بىز خالىساق، (ئۇلارنى ھالاك قىلىپ) ئورنىغا ئۇلارغا ئوخشاش باشقا ئادەملەرنى دەسستەتتۇق[28]. شۇبھىسىزكى، بۇ (ئايەتلەر) ۋەز ـ نەسىھەتتۇر (بۇ ۋەز ـ نەسىھەتتىن پايدىلىنىشنى) خالىغان ئادەم پەرۋەردىگارىغا يەتكۈزىدىغان يولنى تۇتسۇن[29]. پەقەت ئاللا خالىغاندىلا، ئاندىن سىلەر خالايسىلەر (يەنى ھەممە ئىش ئاللانىڭ خاھىشىغا باغلىقتۇر). ئاللا ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر[30]. ئاللا خالىغان ئادەمنى رەھمىتىنىڭ دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ، ئاللا زالىملارغا قاتتىق ئازابنى تەييارلىدى[31].

بۇ ئايەتنىڭ يۇقىرىدىكى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى:

ئاللاتائالا ئەدلى جەننەتكە بەرگەن نېمەتلەرنى زىكرى قىلغاندىن

كېيىن، بۇ يەردە پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامغا قۇرئان كەرىمنى نازىل قىلىشتىن ئىبارەت مەرھىمىتىنى بايان قىلىدۇ.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا قۇرئان كەرىمنى ئىنسانلارنىڭ ئېھتىياجى بويىچە ئايرىم-ئايرىم ۋە تەدرىجىي ھالدا نازىل قىلىش بىلەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامغا مەرھەمەت قىلدى، قۇرئان كەرىمنىڭ ھەممىسىنى بىراقلا نازىل قىلمىدى، ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنى پەيغەمبەرلىكنى يەتكۈزۈشتە، بۇ جەھەتتە يەتكەن جاپا-مۇشەققەتلەرنى ۋە ئەزىيەتلەرنى كۆتۈرۈشتە ئاللانىڭ قازاسىغا سەۋر قىلىشقا بۇيرۇدى، ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامغا خىتاب قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "پەيغەمبەرلىكنى يەتكۈزۈشتىن سېنى توسىدىغان بولسا، كۇففارلارغا ۋە مۇناپىقلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، ئۇلار مەيدانىڭدا مۇستەھكەم تۇرغىن، ساڭا مال تەڭلەش ياكى ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئېسىل بىر ئادەمنىڭ قىزىنى ئېلىپ بېرىش قاتارلىق نەرسىلەرگە قىزىقتۇرسا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، ھەمىشە پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامىنى ياد ئەتكىن، نامازنى كېچە-كۈندۈز ئوقۇغىن."

كۇففارلار بۇ پانى دۇنيانى ۋە ئۇنىڭ باقاسى يوق نېمەتلىرىنى سۆيىدۇ، ئاللاتائالا ئۇلارنىڭ مۇنداق قىلغانلىقىنى ئەيىبلەيدۇ، چۈنكى كۇففارلار ئۆزىنىڭ ئالدىدىكى قىيامەتنى، قىيامەتتە بولىدىغان ھېسابنى، قىيامەتنىڭ دەھشىتىنى ئويلاشنى تەرك ئەتكەن، ئۇلار قىيامەتكە ئىمان ئېيتمىغان، قىيامەت ئۈچۈن ئىشلىمىگەن.

ئاللاتائالا ئۇلارنى يوقىتىن بار قىلغان، ئۇلارغا كۆچ بەرگەن،

ئۇلارنى نەمەتلەر بىلەن تەمىنلىگەن، ئاللاتائالا ئۇلارنى ھالاك قىلىشنى ئىرادە قىلسا، ئۇلارنى ھالاك قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئورنىغا باشقىلارنى كەلتۈرىدۇ. ئاللاتائالا ھەر نەرسىگە قادىردۇر، ئۇلارغا مۆھلەت بەرسە، ئۇلارنىڭ ئورنىغا باشقىلارنى ئالماشتۇرمىسا، بۇ ئاللانىڭ مەرھەمىتىدۇر، قازاسىدۇر ۋە ھېكمىتىدۇر.

بۇ سۈرىدىكى تەرغىپ ۋە قورقۇتۇش، پەند-نەسىھەت ۋە ئىبرەتلەر ھەربىر تەپەككۇر ئىگىسىگە قارىتىلغان. كىمكى ئۆزىگە دۇنيادا ۋە ئاخىرەتتە ياخشىلىقنى ۋە نىجاتلىقنى تىلەيدىكەن، ئۇ ئاللاتائالاغا تائەت-ئىبادەت بىلەن يېقىنلاشسۇن، قۇرئانغا ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئىشەنسۇن، مانا بۇ ئاللاتائالاغا ئېلىپ بارىدىغان يولدۇر. ئىنسان ئىرادە قىلماقچى بولغان ھەرقانداق ئىش ئاللاتائالانىڭ خاھىشىغا باغلىقتۇر. ئاللا خالىسا، ھەرقانداق كىشى ئۆزىنى ھىدايەت قىلىشقا، ئىمانغا كىرگۈزۈشكە، ئۆزى ئۈچۈن پايدا قازىنىشقا قادىر بولالمايدۇ.

ئاللاتائالا ھىدايەت تېپىشقا تېگىشلىك بولغان ئادەمنى ئوبدان بىلىدۇ، ھىدايەتنى ئۇنىڭغا مۇيەسسەر قىلىدۇ، گۈمراھ بولۇشقا تېگىشلىك بولغان ئادەمنى ئاللاتائالا ئۆزىنىڭ ئىنچىكە ھېكمىتى بويىچە ھىدايەتتىن بۇرۇنۇپتىدۇ، پەرۋەردىگارىنىڭ ھېچ ئادەمگە زۇلۇم قىلمايدۇ. ئاللاتائالا خالىغان ئادەمنى ھىدايەت قىلىدۇ، خالىغان ئادەمنى گۈمراھ قىلىدۇ، ئاللا ھىدايەت قىلغان ئادەمنى ئازدۇرغۇچى بولمايدۇ، ئاللا ئازدۇرغان ئادەمنى ھىدايەت قىلغۇچى بولمايدۇ، ئاللاتائالا كۇففارلارغا مۆھلەت بېرىدۇ، ئۇلارغا قاتتىق ئازابنى تەييارلايدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ قۇرئان كەرىمنى ئايرىم-ئايرىم تەدرىجىي نازىل قىلغانلىقى شۇكۇر قىلىشقا تېگىشلىك نېمەتتۇر.

2. سەۋرە گۈزەل سۈپەت بولۇپ، ئاللا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى پەرۋەردىگارى تاپشۇرغان پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىش يولىدا مۇشرىكلاردىن ۋە مۇناپىقلاردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن سەۋر قىلىشقا ئەمر قىلغان، ھەمدە ۋاقىت ئاللاغا ئىبادەت قىلىش پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىشتىكى ياخشى ياردەمچىسى ئىدى.

3. كۇففارلارنىڭ دۇنيانىڭ باقاسى يوق نېمەتلىرىنى سۆيۈپ، قىيامەت كۈنى ۋە قىيامەت كۈندە بولىدىغان ھېسابىنى، دەھشەتلىك ئەھۋاللارنى تەرك ئېتىدىغانلىقى، ئاللاتائالانىڭ ئۇلارنى ھالاك قىلىشقا ۋە باشقا بىر قەۋمنى ئۇلارنىڭ ئورنىغا ئېلىپ كېلىشكە قادىر ئىكەنلىكى، بۇنىڭ بىلەن ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنىڭ ئىسپاتلىنىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

4. ئاللاتائالانىڭ خاھىشىنىڭ بەندىنىڭ خاھىشىدىن ئۈستۈن تۇرىدىغانلىقى، ئاللا ھىدايەت قىلغان ئادەمنى ھېچ ئادەم گۈمراھ قىلالمايدىغانلىقى، ئاللا گۈمراھ قىلغان ئادەمنى ھېچ ئادەمنىڭ ھىدايەت قىلالمايدىغانلىقى ئېيتىلىدۇ.

وَالْمُرْسَلٰتِ عُرْفًا ۝١ فَالْعٰصِفٰتِ عَصْفًا ۝٢
وَّالنّٰشِرٰتِ نَشْرًا ۝٣ فَالْفٰرِقٰتِ فَرْقًا ۝٤
فَالْمُلْقِيٰتِ ذِكْرًا ۝٥ عُذْرًا اَوْ نُذْرًا ۝٦
اِنَّمَا تُوْعَدُوْنَ لَوَاقِعٌ ۝٧ فَاِذَا النُّجُوْمُ طُمِسَتْ ۝٨
وَاِذَا السَّمَآءُ فُرِجَتْ ۝٩ وَاِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ ۝١٠
وَاِذَا الرُّسُلُ اُقِّتَتْ ۝١١ لِاَيِّ يَوْمٍ اُجِّلَتْ ۝١٢
لِيَوْمِ الْفَصْلِ ۝١٣ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ۝١٤
وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ۝١٥ اَلَمْ نُهْلِكِ الْاَوَّلِيْنَ ۝١٦
ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْاٰخِرِيْنَ ۝١٧ كَذٰلِكَ نَفْعَلُ
بِالْمُجْرِمِيْنَ ۝١٨ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ۝١٩

تەرجىمسى:

77. سۈرە مۇرسەلات

مەككىدە نازىل بولغان، 50 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئارقىمۇئارقا چىققۇچى (لەرزان) شامالـلار بىلەن قەسەمكى [1]، قاتتىق چىققۇچى بورانلار بىلەن قەسەمـكى [2]، (بۇلۇتـلارنى ئالـلا خالىغان تەرەپـلەرگە) تارقاتقـۇچـى شامالـلار بىلەن قەسەمـكى [3]، (ھەق بىلەن باتىلنىڭ، ھارام بىلەن ھالالنىڭ) ئارىسىنى ئايرىغۇچى پەرىشـتىـلەر بىلەن قەسەمـكى [4]، (بەنـدىـلەرگە) ئۆزرە (قالدۇر-ماسلىق) ياكى (ئاللانىڭ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن ۋەھيىنى (پەيغەمبەرلەرگە) ئېلىپ چۈشكۈچـى پەرىشـتىـلەر* بىلەن قەسەمكى [5—6]، (ئى مەككە كۇففارلىرى!) سىلەر ئاگاھلانـدۇرۇلـغان ئـىش (يەنى قىيامەت، ھېساب ۋە جازا) چوقۇم مەيدانغا كەلگۈچىدۇر [7]، يۇلتۇزلار (نىڭ نۇرى) ئۆچۈرۈلگەن چاغدا [8]، ئاسـمان يېرىلـغان چاغدا [9]، تاغلار تىتىلىپ شامالدا (ئۆچۈپ يۇرگەن زەررىلەردەك) ئۈچۈپ يۇرگەن چاغدا [10]، پەيغەمبەرلەرگە (ئۇلار بىلەن ئۈممەتـ-لىرى ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىلىشقا) ۋاقىت بەلگىلەنگەن چاغدا (ۋەدە قىلىنغان) قىيامەت مەيدانغا كېلىـدۇ [11]. (پەيغەمبەرلەرنىڭ قەۋمـ-لىرىگە ئائىت ئىشلار) قايسى بۇيۇك كۈنـگە كېـچىكتۈرۈلـدى؟ [12] خالايىقنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىلـدىـغان كۈن ئۈچـۈن (تەخىر قىلىنـدى) [13]. ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈننىڭ نېمىـلـىكىنى (يەنى ئۇنىڭ دەھشىتىنى) قانداق بىلەلەيسەن؟ [14] بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! [15] (پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى

---

* تۆۋەندىكى بەش ئايەتنىڭ مەنـىـسى ئۈسـتـىدە مۇفەسـسـىرلەر نۇرغۇن ئىختىلاب قىلىشتى، بەزىلەر ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى شامال دەپ چۈشەنـ-دۈرسە، بەزىلەر ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى پەرىشتە دەپ ئىزاھلىدى. بىر قىـسىم مۇفەسـسـىرلەرنىڭ قارىشـىغا ئاساسەن، ئالدىنـقى ئـۈچ ئايەت شامال، كېيىنكى ئىككى ئايەت پەرىشتە مەنسىدە ئېلىنىدى.

ئۇچۇن) ئىلگىرىكىلەرنى ھالاك قىلمىدۇقمۇ؟[16] ئاندىن ئۇلارغا ئەگەشكۈچىلەرنى ھالاك قىلدۇق[17]. گۇناھكارلارنى مۇشۇنداق قىلىمىز (يەنى جازالايمىز)[18]. بۇ كۇندە (ئۇ كۇننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي![19].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئوموميي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ياخشىلىق ۋە رىزق بىلەن ئۆز دەرگاھىدىن ئەۋەتىلىدىغان ۋە ئۇزلۇكسىز چىقىپ تۇرغان شامالىلار بىلەن قەسەم قىلدى، چۇنكى بۇ شامالىلار يامغۇرنى، كېمىلەرنى ھەيدەيدۇ، ئاللاتائالا قاتتىق چىقىدىغان بورانلار بىلەن قەسەم قىلدى، بۇلۇتلارنى تارقاتقۇچى، ئۆسۈملۈكلەرنى چاڭلاشتۇرغۇچى شامالىلار بىلەن قەسەم قىلدى، يەنە ئاللاتائالا ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىيدىغان، بەندىلەرگە ئۆزرە قالدۇرمايدىغان، بەندىلەرنى ئاگاھلاندۇرىدىغان، ئاللاتائالانىڭ دەرگاھىدىن ۋەھيى ئېلىپ چۈشكۈچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەم قىلدى، قىيامەتنىڭ قايىم بولۇشى، قايتا تىرىلىش، ھەربىر ئىنساننىڭ ئۆز قىلمىشىغا يارىشا مۇكاپاتلىنىشى ياكى جازالىنىشى توغرىسىدىكى ئاللاتائالانىڭ ۋەدىلىرى شەكسىز رەۋىشتە چوقۇم ئىشقا ئاشىدىغانلىقى ئۈچۈن، ئاللاتائالا مەزكۇر شەيئىلەر بىلەن قەسەم قىلدى، يۇلتۇزلارنىڭ نۇرى ئۆچكەن، ئاسمان يېرىلغان، تاغلار ئورۇنلىرىدىن قوزغىتىلىپ ھېچقانداق ئىز قالمىغان ۋاقىتتا قىيامەت بولىدۇ. پەيغەمبەرلەرگە بەلگىلەنگەن ۋاقىت يېتىپ كەلگەن چاغدا، پەيغەمبەرلەر قەۋملىرىگە پەيغەمبەرلىكنى يەتكۈزگەنلىكىگە گۇۋاھ بولۇش ئۈچۈن يىغىلىدۇ، پەيغەمبەرلەر يىغىلىدىغان شۇ كۈن نەھىدىگەن بۇيۇك كۈن، ئۇ ھەممە ھازىر بولىدىغان كۈندۇر.

ئۇ ئالىلاتائالا خالايىقلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىدىغان قورقۇنچ-لۇق مەيداندۇر. ئاندىن ئالىلاتائالا قىيامەتنى يالغانغا چىقارغۇچى كاپىرلارنى: "بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي" دېگەن سۆزنى بىلەن قورقىتىدۇ.

ئاندىن كېيىن كۇففارلارنى ئاد قەۋمى، سەمۇد قەۋمى ۋە باش-قىلارغا ئوخشاش، پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغان ئۆتكەنكى ئۈممەت-لەرگە كەلتۈرۈلگەن ئازابنىڭ چۈشۈشى بىلەن قورقىتىدۇ، كېيىنكى ئىنكار قىلغۇچىلارنىڭ ئىلگىرىكى ئىنكار قىلغۇچىلارغا ھالاك بولۇشتا ئەگىشىدىغانلىقىنى ئېنىق بايان قىلىدۇ. قۇرەيشتىن يا ئۇلارنىڭ غەيرىيدىن باشقا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتىنى ئىنكار قىلغان-لارنىڭ ھەممىسىگە بۇ ئۇيغۇن كېلىدۇ، مۇشۇنداق ھالاك قىلغۇچى ئازابقا ئوخشاش ئازابقا ھەربىر كاپىر مۇپىتالا بولىدۇ. بۇ ئاللاتا-ئالانىڭ مەخلۇقاتىغا قارىتا ئوتقان يولىدۇر. ئاللانىڭ ئوتقان يولىغا ھېچقانداق ئۆزگىرىش تاپالمايسەن. شۇنىڭدەك ئاللاتائالا بۇ قور-قۇتۇشنى: "بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي" دېگەن سۆزى بىلەن ئاياغلاشتۇرىدۇ، بۇ ئىنكار قىلغۇچى گۇمراھلارنى ئۇلار-نىڭ ھالاك بولۇشى ۋە قاتتىق ئازابقا قېلىشى بىلەن قورقۇتۇشتۇر.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. قايتا تىرىلىشكە ۋە ھېساب بېرىشكە ئىمان ئېيتىشنىڭ لازىم-لىقى تەكىتلىنىدۇ.

2. يۇلتۇزلارنىڭ نۇرىنىڭ ئۆچۈشى، ئاسمانىنىڭ يېرىلىشى، تاغلارنىڭ ئورۇنلىرىدىن قومۇرۇلۇشى قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىدىن ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

3. قىيامەت كۈنى ھەربىر كىشىنىڭ ئۆز قىلمىشىغا ياريشا مۇكاپاتلىنىشى ياكى جازالىنىشى ئۈچۈن، پەيغەمبەرلەرنىڭ ئۈممەتلىرىگە تەبلىغ قىلغانلىقلىرىغا گۇۋاھ بولۇش ئۈچۈن يىغىلىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

4. ئالىلاتائالا دۇنيادا نۇھ قەۋمىگە ئوخشاش پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغانلارنى ئازابلىغان، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتىنى ئىنكار قىلغان قۇرەيشتىن بولغانلارنىمۇ ھالاك قىلغان، قايسى ئەسىرده بولسۇن، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتىنى ئىنكار قىلغان كۇففارلارمۇ شۇنداق ھالاك قىلىنىدۇ، ئالىلاتائالا ھۇرمەتلىك پەيغەمبەرگە تەسەللى بېرىش ۋە كۇففارلارنى قورقۇتۇش يۇزىسىدىن يۇقىرىقىلارنى تىلغا ئالغان.

اَلَمْ
نَخْلُقْكُّمْ مِّنْ مَّآءٍ مَّهِيْنٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنٰهُ فِيْ قَرَارٍ
مَّكِيْنٍ ﴿٢١﴾ اِلٰى قَدَرٍ مَّعْلُوْمٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا ۖ فَنِعْمَ
الْقٰدِرُوْنَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٢٤﴾ اَلَمْ
نَجْعَلِ الْاَرْضَ كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ اَحْيَآءً وَّاَمْوَاتًا ﴿٢٦﴾
وَّجَعَلْنَا فِيْهَا رَوَاسِيَ شٰمِخٰتٍ وَّاَسْقَيْنٰكُمْ مَّآءً
فُرَاتًا ۭ ﴿٢٧﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٢٨﴾ اِنْطَلِقُوْٓا
اِلٰى مَا كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُوْنَ ﴿٢٩﴾ اِنْطَلِقُوْٓا اِلٰى
ظِلٍّ ذِيْ ثَلٰثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَّا ظَلِيْلٍ وَّلَا يُغْنِيْ
مِنَ اللَّهَبِ ۭ ﴿٣١﴾ اِنَّهَا تَرْمِيْ بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ ﴿٣٢﴾
كَاَنَّهٗ جِمٰلَتٌ صُفْرٌ ۭ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٣٤﴾
هٰذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُوْنَ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُوْنَ ﴿٣٦﴾
وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٣٧﴾

تەرجىمىسى:

سىلەرنى بىز ئاجىز مەنىدىن ياراتمىدۇقمۇ؟[20] ئۇنى بىز مەلۇم ۋاقىتقىچە (يەنى تۇغۇلغۇچە) پۇختا ئارامگاھ (يەنى بەچچىدان) دا قىلدۇق (21—22). بىز ئۇنى (ئابىمەنىدىن يارىتىشقا) قادىر بولـدۇق، بىز (ئۇنى ئەڭ چىرايلىق شەكىلدە يارىتىشقا) نېمىدېگەن

ياخشى قادىر بولغۇچىمىز![23] بۇ كۈندە ئۇ كۈننى ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي[24] زېمىننى بىز ئۆز ئىچىگە ئالمىدىغان قىلمىدۇقمۇ؟[25] (يەنى) تىرىكلەرنى ۋە ئۆلۈكلەرنى (ئۆز ئىچىگە ئالمىدىغان قىلمىدۇقمۇ؟)[26]. بىز زېمىغا ئېگىز تاغلارنى ئورناتتۇق، سىلەرنى تاتلىق سۇ بىلەن سۇغاردۇق[27]. بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي![28] (ئۇلارغا دوزاخ مۇئەككەللىرى): "سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) ئىنكار قىلغان (دوزاخ) ئازابىغا بېرىڭلار، ئۈچ شاخلىق سايىغا بېرىڭلار" (دەيدۇ).[29-30] ئۇ سايە (جەھەننەمنىڭ تۈتۈنى بولۇپ، كىشىنى) سەگدەتمەيدۇ، (جەھەننەمنىڭ) يالقۇنىنمۇ توسمايدۇ[31]. ئۇ يالقۇن قەسىرىدەك (چوڭ) ئۇچقۇنلارنى چىقىرىدۇ[32]. ئۇ ئۇچقۇنلار قارا-سېرىق تۆگىلەرگە ئوخشايدۇ[33]. بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي[34] بۇ كۈندە ئۇلار سۆز قىلالمايدۇ[35]. ئۇلارنىڭ ئۆزرە ئېيتىشىغا ئىزن بېرىلمەيدۇ[36]. بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكارقىلغۇچىلارغا ۋاي![37]

بۇ ئايەتلەرنىڭ يۇقىرىقى ئايەتلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى:

ئاللاتائالا كۇففارلارنىڭ قىيامەت كۈنىنى ئىنكار قىلغانلىقىنى زىكرى قىلغاندىن كېيىن، بۇ يەردە ئاللانىڭ ئىنسانىنى ۋە ئىنسانىنىڭ غەيرىينى يارىتىشقا قادىر ئىكەنلىكىنى، بۇنىڭغا قادىر بولغان زاتنىڭ ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلدۈرۈشكىمۇ قادىر ئىكەنلىكىنى بايان قىلىدۇ.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

بىزنى دەسلەپىدە ياراتقان زاتنىڭ بىزنى قايتا يارىتىشقا قادىر ئىكەنلىكى مۇقەررەرلەشتۈرۈلىدۇ.

بىرىنچى قېتىم يارىتىشنىڭ باسقۇچلىرى ئۇمۇمىي رەۋىشتە بايان قىلىنىپ مۇنداق دېيىلىدۇ: "بىز سىلەرنى ئاجىز، خار مەنسىدىن ياراتتۇق، بۇ مەنىنى بەچچىداندىن ئىبارەت پۇختا ئارامگاھتا مۇئەييەن مۇددەتكىچە يەنى تۇغۇلغان ۋاقىتقىچە قارارلاشتۇردۇق. بۇ تۇغۇلۇش ۋاقتىدۇر، ئۇنى بىز پۇختا رەۋىشتە پىچىم قىلىدۇق." ئىنسانىنى ئەڭ چىرايلىق شەكىلدە يارىتىشتا ئالىلانىڭ قۇدرىتى ئىنتايىن قاراتقۇچى ئاللاتائالا ئۆزىنىڭ گۈزەل ھۈنىرىدە نېمىدېگەن بەلەن! ئىنكار قىلغۇچىلار ھالاكەتكە ۋە ئازابقا قالىدۇ. ئاللاتائالانىڭ تىرىك ۋاقتىمىزدا بىزنى زېمىنىنىڭ ئۈستىدە قىلىشى، ئۆلگەن ۋاقتىمىزدا بىزنى زېمىنىنىڭ ئاستىدا قىلىشى، تەۋرەپ كەتمەسلىكىمىز دەپ زېمىنغا ئېگىز تاغلارنى ئورنىتىشى، بىزنى بۇلاقلارنىڭ، قۇدۇقلارنىڭ، دەريا-ئۆستەڭلەرنىڭ، يامغۇرلارنىڭ تاتلىق سۈيى بىلەن سۇغىرىشى ئالىلاتائالانىڭ قۇدرىتىنىڭ ئالامەتلىرىدىندۇر. كۆچلۈك، ھەممىگە قادىر ئالىلاتائالانىڭ بەرىكىتى بۇيۇكتۇر. قىيامەت كۈنى ئىنكار قىلغۇچى كۇففارلار ھالاك بولىدۇ، ئالىلاتائالا ئىنكار قىلغۇچىلارغا شۇنداق نەرسىلەرنى تەييارلىدىكى، ئاللا قىيامەت كۈنى ئۆلارنى دۇنيادىكى چاغلىرىدا ئىنكار قىلغان ئازابقا بېرىشقا بۇيرۇيدۇ، ئۆلارنى ئوچ شاخلىق سايىغا بېرىشقا بۇيرۇيدۇ، بۇ جەھەننەمنىڭ تۈتۈنىدىن ئىبارەت بولۇپ، جەھەننەمنىڭ تۈتۈنى كۆتۈرۈلگەندە ئۈچ شاخچىغا بۆلۈنۈپ كېتىدۇ، بۇ سايە ئىسسىقتا سەگدەتمەيدۇ، جەھەننەمنىڭ يالقۇنىنىمۇ توسمايدۇ، ئۇ يالقۇن چوڭلۇقتا قەسىرەك چوڭ ئۇچقۇنلارنى چىقىرىدۇ، ئۇ ئۇچقۇنلار سېرىق تۆگىلەرگە ئوخشايدۇ. ئاندىن بۇ ئايەتلەرمۇ يۇقىرىدىكى ئايەتلەرگە ئوخشاشلا، ئىنكار قىلغۇچىلارنى ھېساب كۈنى بولىدىغان ئازاب ۋە ھالاكەتتىن

قورقۇتۇش بىلەن ئاياغلىشىدۇ، بۇ ئىنكار قىلغۇچىلار قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىنى قۇتقۇزىدىغان پايدىلىق سۆزلەرنى قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ، چۈنكى ئۇ كۈننىڭ دەھشىتى ئۇلارنى سۆزلىيەلمەس قىلىپ قويغان، ئۇلارنىڭ ئۆزىرە ئېيتىشىغمۇ رۇخسەت قىلىنمايدۇ، پەرۋەردىگارىدىن يۈز ئۆرۈگەن ۋە ئۇنىڭ نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلارنىڭ ئۆزىرىسىمۇ بولمايدۇ. بۇ بىر مەيدانىدۇر. قىيامەتتە نۇرغۇن مەيدانلار بولىدۇ، ئۇ مەيدانلارنىڭ بەزىسىدە ئۇلارچىدەللىشىدۇ ۋە سۆزلىشىدۇ، بەزىسىدە ئالىلا ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىنى پېچەتلىۋېتىدۇ، ئۇلار سۆزلىيەلمەيدۇ، بۇ كۈنى بۇ ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي!

ئوھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ قايتا تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئىكەنلىكىگە ئىمان ئېيتىشنىڭ لازىملىقى تەكىتلىنىدۇ.

2. ئاللاتائالانىڭ بىزنى يارىتىشى، تىرىك ۋاقتىمىزدا ئۇستىدە ياشىشىمىز، ئۆلگەندىن كېيىن ئاستىدا ياشىشىمىز ئۈچۈن زېمىنىنى يارىتىشى، زېمىنىنىڭ تەۋرەپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن تاغلارنى يارىتىشى، بىزگە بولمىسا ياشاش مۇمكىن بولمايدىغان تاتلىق سۇلارنى پەيدا قىلىپ بېرىشى ئاللاتائالانىڭ قۇدرىتىنىڭ كۆرۈنۈشلىرىدىندۇر.

3. ئاللاتائالاغا شۈكۈر قىلىشىمىز ۋە ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىشىمىز ئۈچۈن، ئاللانىڭ نېمەتلىرىنىڭ ئۇنىڭغا قىلىنىدىغان تائەت ئىبادەتكە يول ھازىرلاپ بېرىشى ئۈچۈن، ئاللاتائالا بىزگە نۇرغۇن نېمەتلەرنى ئاتا قىلىپ مەرھەمەت كۆرسەتكەن.

4. كۇففارلارنىڭ كۇفرىدىن قايتىپ پەرۋەردىگارىغا ئىمان

ئېيتىشى ئۇچۇن، ئۇلارنى كۆتۈپ تۇرغان قىيامەت كۈنىدىكى ئازاب بىلەن ئۇلار قورقۇتۇلىدۇ.

هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ ۚ
جَمَعْنٰكُمْ وَالْاَوَّلِيْنَ ﴿٣٨﴾ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ
فَكِيْدُوْنِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٤٠﴾ اِنَّ
الْمُتَّقِيْنَ فِيْ ظِلٰلٍ وَّعُيُوْنٍ ﴿٤١﴾ وَّفَوَاكِهَ مِمَّا
يَشْتَهُوْنَ ﴿٤٢﴾ كُلُوْا وَاشْرَبُوْا هَنِيْٓـًٔا بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُوْنَ ﴿٤٣﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٤٤﴾
وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٤٥﴾ كُلُوْا وَتَمَتَّعُوْا
قَلِيْلًا اِنَّكُمْ مُّجْرِمُوْنَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ
لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٤٧﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمُ ارْكَعُوْا لَا
يَرْكَعُوْنَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٤٩﴾ فَبِاَيِّ
حَدِيْثٍ بَعْدَهٗ يُؤْمِنُوْنَ ﴿٥٠﴾

تەرجىمىسى:

بۇ (خالايىقىنىڭ ئارىسىدا) ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈندۇر، (ئۇ كۈنده) سىلەرنى ۋە ئاۋۋالقىلارنى (يەنى ئۆتكەنكى ئۈممەتلەرنى)

(ئاراڭلاردا ھۆكۈم چىقىرىش ئۇچۇن) يىغىمىز[38]. ئەگەر ئازابتىن قۇتۇلۇشقا) بىرەر چارەڭلار بولسا، چارە قىلىپ بېقىڭلار[39]. بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكارقىلغۇچىلارغا ۋاي![40] شۇبھىسىزكى، تەقۋادارلار سايىلاردىن، بۇلاقلاردىن ۋە كۆڭلى تارتقان مېۋىلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ[41-42]. (ئۇلارغا): "دۇنيادا قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرىڭلار ئۈچۈن خۇشال-خۇرام يەڭلار ۋە ئىچىڭلار" (دېيىلىدۇ)[43]. شۇبھىسىزكى، بىز ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز[44]. بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي![45] (كۇففارلارغا): "(دۇنيانىڭ لەززەتلىرىدىن) ۋاقتىلىق يەڭلار ۋە بەھرىمەن بولۇڭلار، شۇبھىسىزكى، سىلەر گۇناھكار سىلەر" (دېيىلىدۇ)[46]. بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي![47] ئۇلارغا: "رۇكۇ قىلىڭلار" دېيىلسە، ئۇلار رۇكۇ قىلمايدۇ[48]*. بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي![49] ئۇلار (شانلىق دەللىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، پاساھەت-بالاغەتتە ئەڭ يۇقىرى بولغان بۇ قۇرئانغا ئىشەنمىسە) باشقا قايسى سۆزگە ئىشىنىدۇ[50].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى بۇ ئۈممەتنىڭ ئىنكار قىلغۇچىلىرى

---

* بۇ ئايەت سەجدىلىكلەر ھەققىدە نازىل بولغان. ئۇلار نامازدىن باش تارتىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا: "نامازنى بىزدىن ئىلىپ تاشلىغىن، بىز ئېگىلمەيمىز، ئېگىلىش بىز ئۈچۈن ئەيىب" دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا رەددىيە بېرىپ: "نامازسىز دىندا خەيرىيەت بولمايدۇ" دېدى.

بىلەن ئۆتكەنكى ئۇممەتلەرنىڭ پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغۇچىلىرىنى يىغىدىغانلىقى توغرىسىدا بەندىلىرىگە خىتاب قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "بۇ قىيامەت كۈنى ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈندۇر، ئى ئىنكار قىلغۇچىلار، مېنىڭ چاڭگىلىمدىن قۇتۇلۇش ۋە قازايىمدىن خالاس تېپىش ئۈچۈن چارە-تەدبىرىڭلار بولسا قىلىپ بېقىڭلار، بىرەر نەرسىگە كۈچۈڭلار يەتسە ئۇنى قىلىپ بېقىڭلار، سىلەر بۇنىڭغا قادىر بولالمايسىلەر." بۇ كۈنى ئىنكار قىلغۇچىلار ھالاكەتكە ۋە ئازابقا قالىدۇ، بۇ ئۇلارغا نىسبەتەن قاتتىق قورقۇتۇشتۇر. ئاندىن ئالاتائالا تەقۋادار بەندىلىرىنىڭ ئەھۋاللىرىنى بايان قىلىپ ئۇلارنىڭ جەننەتتە، دەرەخلەر ئاستىدا ساىيدايدىغانلىقىنى، جەننەتنىڭ بۇلاقلىرىدىن ئىچىپ ھۇزۇرلىنىدىغانلىقىنى، كۆڭلى تارتقان تۈرلۈك مېۋىلەردىن يەيدىغانلىقىنى زىكرى قىلىدۇ، ئۇلارغا ھۇرمەت ۋە مەرھەمەت يۇزىسىدىن: "بۇ مېۋىلەردىن يەڭلار، بۇ بۇلاقلاردىن ئىچىڭلار، بۇ سىلەرنىڭ دۇنيادا قىلغان ياخشى ئەملىڭلارنىڭ مۇكاپاتىدۇر" دەيىلىدۇ.

بۇنداق ئېسىل مۇكاپات ئالاتائالا تاپشۇرغان ۋەزىپىلەرنى ئوبدان ئادا قىلغان كىشىلەرگە بېرىلىدۇ.

ئالاتائالا تەرىپىدىن بولغان بۇ مۇكاپات ۋە بۇ ھۇرمەتنى ئىنكار قىلغۇچىلار قىيامەت كۈنى ھالاكەتكە ۋە ئازابقا قالىدۇ. ئاندىن ئاللاتائالا كۇففارلارنى قورقۇتقان ھالدا ئۇلارغا خىتاب قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "بۇ پانى دۇنيادا يەڭلار ۋە ۋاقىتلىق بەھرىمەن بولۇڭلار، سىلەر كۇفرىلىق قىلغانلىقىڭلار ۋە ئاللانى ئىنكار قىلغانلىقىڭلارنىڭ جازاسى ئۈچۈن ئاخىرەتتە ئازابقا ھەيدەلىسىلەر، بۇكۈندە سىلەرگە ۋە ئىنكار قىلغۇچى بارلىق كاپىرلارغا

ۋاي! سىلەرنى ھىدايەتكە دەۋەت قىلىدۇق، ھىدايەتنى قوبۇل قىلمىدىڭلار، نامازدىن ۋە ئاسمانلارنى، زېمىننى ياراتقۇچى ئاللاغا بويسۇنۇشتىن باش تارتتىڭلار، ئاللاتائالانىڭ قىل دېگىنىنى ۋە قىلما دېگىنىنى ئىنكار قىلدىڭلار، ھالاكەت ۋە ئازاب قىيامەت كۈنى ئىنكار قىلغۇچىلارغا بولىدۇ."

ئاندىن ئاللاتائالا قۇرئان كەرىمنى ئىنكار قىلغان مۇشرىكلارنىڭ ھالىدىن تەئەججۇپ قىلىدۇ. مۇشرىكلار ھەرقانداق تەرەپتىن باتىل تەسىر قىلمايدىغان، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى، مەدھىيىگە لايىق ئاللا تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان، ۋەز-نەسىھەتلەر، ئىبرەتلەر، ئەھكاملار، ئەدەب-ئەخلاقلار ۋە روشەن دەلىللەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ساماۋى دەستۇر قۇرئان كەرىمدىن پايدىلانمىدى. ئىنكار قىلغۇچى زالىم مۇشرىكلار قۇرئان كەرىمگە ئىمان ئېيتمىسا، ئۇلار ئۇلۇغ قۇرئاندىن باشقا قايسى كىتابقا ئىمان ئېيتىدۇ؟

ئۇلار قۇرئان كەرىمگە ئىمان ئېيتمىغانلىكەن، ئىمان ئۇلارنىڭ دىلىغا ھەرگىزمۇ يولىمايدۇ، چۈنكى قۇرئان كەرىمدىنمۇ ياخشى كىتاب تېپىلمايدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالا ئىنكار قىلغۇچىلارنىڭ ئاجىزلىقلىرىنى ئۇلارنى ياراتقۇچى زاتنىڭ ئالدىدا ئاشكارىلاش ئۈچۈن، قىيامەت كۈنى بۇ ئۈممەتتىكى ۋە ئۆتكەنكى ئۈممەتلەردىكى ئىنكار قىلغۇچىلارنى يىغىدۇ.

2. ئاللاتائالا تەقۋادارلارغا ئاخىرەتتە تەييارلىغان نېمەت ۋە ھۇرمەتلەرنى بايان قىلىش بىلەن ئۇلارنى ياخشى ئەمەللەرنى

قىلىشقا تەرغىپ قىلىدۇ.

3. دۇنيادا بەھرىمەن بولۇشنىڭ ئازغىنا ۋاقىت ئىكەنلىكى، دۇنياغا بېرىلىپ ئاللاغا ئىمان ئېيتمىغان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلمىغانلارنىڭ ئاخىرەتتە ئۆزلىرىنى ھالاكەتكە ۋە قاتتىق ئازابقا دۇچار قىلىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

4. قۇرئانغا ئىمان ئېيتمىغان مۇشرىكلارنىڭ ھالىدىن ئەجەبلىنىش، ئاللانىڭ ھەمىدىن ئارتۇق بولغان ئۇلۇغ كىتابىغا ھەرگىز ئىمان ئېيتمايدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

تەرجىمىسى:

78. سۈرە نەبە

مەككىدە نازىل بولغان، 40 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتسىلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(مۇشرىكلار) ئۆزئارا نېمە توغرۇلۇق سورىشىدۇ؟[1] ئۇلار چوڭ

بىر خەۋەر (يەنى قيامەت توغرۇلۇق) سورىشىدۇ[2]. ئۇلار شۇ (يەنى قيامەت) توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلىشقۇچىلاردۇر[3]. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى قيامەت ئۇلارنىڭ ئويلىغىنىدەك يالغان ئەمەس)، ئۇلار (ھەقىقىي ئەھۋالنى) كەلگۈسىدە بىلىدۇ[4]. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار (بۇنىڭغا كەلگەن ئازابنى) كەلگۈسىدە بىلىدۇ[5]. (زېمىنىڭ ئۈستىدە مۇقىملىشىشىڭلار ۋە كەڭ تۈزلەڭلىكلەرگە زىرائەت تېرىپ پايدىلىنىشىڭلار ئۈچۈن) زېمىننى بىسات قىلمىدۇقمۇ؟[6] (زېمىنىڭ تەۋرەپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) تاغلارنى قوزۇق قىلمىدۇقمۇ؟*[7] سەلەرنى ئەر ـ ئايال قىلىپ يارىتىدۇق[8]. ئۇيقۇنى سىلەرنىڭ (بەدىنىڭلار ئۈچۈن) راھەت قىلدۇق[9]. كېچىنى لىباس قىلدۇق[10]. كۈندۈزنى (سىلەر) تىرىكچىلىك قىلىدىغان (ۋاقىت) قىلدۇق[11]. ئۈستۈڭلاردا مۇستەھكەم يەتتە ئاسمانىنى بىنا قىلدۇق[12]. (سەـ

---

* تاغلار زېمىندا خۇددى زېمىنغا قېقۇەتكەن قوزۇقلاردەك چوقۇچىيىپ تۇرىدۇ، تاغلار زېمىننى سىلكىنىش ۋە تەۋرىنىشتىن مۇقىم ساقلاشتا چىدىرنىڭ ئەتراپىغا قېقىلغان، چىدىرنى ئۆرە تۇرغۇزۇپ تۇرغان قوزۇقلارغا ئوخشايدۇ. ئەگەر تاغلار بولمىغان بولسا، زېمىن يەر قاتلاملىرىنىڭ ۋە ئۇنىڭدىكى ماددىلارنىڭ ئۆزگىرىپ تۇرۇشى ۋە ھەرىكىتى تۈپەيلىدىن داۋاملىق سىلكىنىپ ۋە تەۋرىنىپ تۇرغان بولاتتى.

بەزى مۇپەسسىرلەر: يەتتە ئاسمان مەشھۇر يەتتە پىلانېتىدىن ئىبارەت، ئەينى زامان كىشىلىرىگە ئۇ مەلۇم بولغانلىقتىن، ئالىلاتائالا قۇدرىتى ئىلاھىنى بايان قىلىش يۈزىسىدىن ئۇلارنى تىلغا ئالىدۇ، دەيدۇ.

لەر ئۇچۇن) جېنىپ تۇرغان چىراغنى (يەنى كۈننى) ياراتقۇق[13]. ئاشلىقلارنى، ئوت-چۆپلەرنى، دەرەخلىرى قويۇق باغچىلارنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن بۇلۇتلاردىن مول يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردۇق[14—16].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئالاتائالا مۇشرىكلارنىڭ قىيامەت كۈنى ھەممىنىڭ قايتا تىرىلدىغانلىقى توغرىسىدا ئۆزئارا سوراشقانلىقلىرىنى ئەيىبلەيدۇ. قىيامەتنىڭ بولىدىغانلىقىدىن ئىبارەت زور خەۋەر ئۈستىدە مۇشرىكلار ئۆزئارا ئىختىلاپ قىلىشتى، بەزىلىرى ئۇنى ئىنكار قىلسا، بەزىلىرى ئۇنىڭغا شەك كەلتۈردى. ئالاتائالا قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ بېشىغا كېلىدىغان ئازاب-ئوقۇبەت بىلەن ئۇلارنى قورقۇتىدۇ. بۇ يەردە ئايەتنىڭ تەكرارلىنىشى ئۇلار ئىنكار قىلغان قىيامەتنىڭ چوقۇم بولىدىغانلىقىنى تەكتلەش ئۈچۈندۇر. بۇ ئايەتلەردە، ئاخىرەتتە پۈتۈن ئىشلار ئايان بولغاندا، ئۇلارنىڭ قىيامەتنى ئىنكار قىلغانلىقىنىڭ ئاقىۋىتى قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلدىغانلىقى ئېيتىلىدۇ. ئاندىن ئاللاتائالا ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ قۇدرىتىنى بايان قىلىدۇ. بۇنىڭدىن مۇشۇنداق چوڭ ئىشلارنى ئىجاد قىلىشقا قادىر بولغان ئالاتائالانىڭ ئىنسانلارنى قايتا تىرىلدۈرۈشكە تېخىمۇ قادىر ئىكەنلىكى چىقىدۇ. ئاندىن ئالاتائالا يەر يۈزىنى ئىنسانلارغا تۇرالغۇ بولۇشقا لايىق قىلىپ ياراتقانلىقىنى، زېمىننى تەۋرەپ كەتمەسۇن دەپ مۇستەھكەم قىلغانلىقىنى، مەخلۇقاتلىرىنى ئەركەك-چىشى قىلىپ ياراتقانلىقىنى، ئۇيقۇنى تىرىكچىلىك يولىدا ھارغان-چارچىغان بەدەن ئۈچۈن راھەت قىلغانلىقىنى بايان قىلىدۇ ھەمدە كېچىنى كىشىلەرنى يوشۇرۇپ

تۇرسۇن دەپ قاراڭغۇ قىلغانلىقىنى*، ئەكسىچە كۈندۈزنى كىشىلەر تىرىكچىلىك قىلىۋالغۇن دەپ يورۇق قىلغانلىقىنى، يەتتە ئاسمانىنى ھېچقانداق يوچۇقسىز، نۇقسانسىز پۈختا ياراتقانلىقىنى، قۇياشنى نۇر چاچقۇچى قىلىپ ياراتقانلىقىنى، تۇرلۇك ئاشلىق، ئوت-چۆپلەرنى ئۆستۈرۈپ بېرىش ۋە ياپيېشىل باغۇبوستانلارنى، تۇرلۇك ھۈنەرلىك باغلارنى بەرپا قىلىپ بېرىش ئۈچۈن بۇلۇتتىن مول يامغۇرنى ياغدۇرۇپ بەرگەنلىكىنى بايان قىلىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. قىيامەت كۈنى قايتا تىرىلىشكە ئىمان ئېيتىشنىڭ لازىملىقى بايان قىلىندۇ.

2. قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلغان ياكى ئۇنىڭغا شەك كەلتۈرگەنلەر ئاگاھلاندۇرۇلدۇ.

3. پاك ئاللانىڭ ئۇلۇغلۇقى، قۇدرىتى دەلىللەپ كۆرسىتىلدۇ.

4. ئاللا بەندىلىرىنى يالغۇز پەرۋەردىگارىغا ئىبادەت قىلىشۇن، ئۇنىڭ بەرگەن نېمەتلىرىگە قاراپ شۈكۈر قىلىشۇن ۋە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىشۇن دەپ، ئۆزىنىڭ بەندىلىرىگە بەرگەن بىر قىسىم نېمەتلىرىنى ساناپ كۆرسىتىدۇ.

---

* كىيىم-كېچەك ئىنسانىنى ئىسسىق-سوغۇقتىن ۋە ئەۋرەتلەرنىڭ ئېچىلىپ قېلىشىدىن ساقلىغاندەك، كېچىمۇ كىشىنى دۇشمەندىن ۋە يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ زىياندىشىدىن ئۆزىنىڭ قاراڭغۇلۇقى بىلەن يوشۇرۇپ تۇرۇپ ساقلايدۇ.

﴿إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ
كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾

تەرجىمىسى:

قىيامەت كۈنى ھەقسىزلەرنىڭ (مۇكاپاتلاش ۋە جازالاش) ۋاقتىدۇر[17]. ئۇ كۈنى سۇر چېلىنىدۇ، سىلەر توپ-توپ بولۇپ كېلىسىلەر[18]. ئاسمان ئېچىلىپ نۇرغۇن ئىشىكلەر پەيدا بولىدۇ*[19]. تاغلار ھەرىكەتلەندۈرۈلۈپ سەراپتەك بولۇپ قالىدۇ (يەنى تاغلار توزۇپ، يېراقتىن قارىغۇچىغا سۈدەك تۇيۇلىدۇ)[20].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۈمۈمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا بەندىلەرنىڭ دىققىتىنى قايتا تېرىلىشنىڭ ھەقىقىتىنى تەسپاتلايدىغان شانلىق قۇدرىتىنىڭ دەلىللىرىگە قاراتقاندىن كېيىن،

---

* قىيامەت كۈنى كائىناتنىڭ تۈزۈلۈشىدىكى قانۇنىيەت ئۆزگىرىدۇ، يۇقىرىدا ئاسمان، تۆۋەندە زېمىن دېگەن ئەرسە بولمايدۇ، روھلارغا نىسبەتەن ئۇلار قايسى تەرەپكە يۈزلەنسە توسالغۇ بولمايدۇ. ئاخىرەت باشقىچە بىر ئالەم بولۇپ، بىز ياشاۋاتقان دۇنياغا ئوخشىمايدۇ، ئاخىرەت توغرۇلۇق قورئان كەرىمدە ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرىدە قانداق دېيىلگەن بولسا شۇنداق ئېتىقاد قىلىشىمىز كېرەك.

ئىنكار قىلغانلار سوراشقان قىيامەت كۈنىنىڭ بۇيۇك كۈن ئىكەنلىكىدىن، ئۇنىڭ مۇئەييەن ۋاقتى بارلىقىدىن، شۇ كۈندە قايتا تىرىلىش ۋە كىشىلەرنىڭ ئۆز قەبرىلىرىدىن چىقىشى ئۈچۈن سۇر چېلىنىدىغانلىقىدىن *، بۇ چاغدا ھەر ئىنسانمۇ تەۋە كىشىلەر ئۆزىنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن توپ-توپ بولۇپ مەھشەرگاھقا كېلىدىغانلىقىدىن، ئاسمان يېرىلىپ پەرىشتىلەرنىڭ چۈشۈشى ئۈچۈن يوللاردا دەرۋازىلار پەيدا بولىدىغانلىقىدىن، تاغلار ئورنىدىن قوزغىلىپ، يېراقتىن قارىغۇچىلارغا سەراپقا ئوخشاش كۆرۈنىدىغان ئەمما يەنىن كەلسە ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيدىغان بىر ھالەتكە كېلىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. قىيامەت كۈنى سۇر چېلىنىدىغانلىقىغا، ھېساب بېرىش ئۈچۈن كىشىلەرنىڭ قەبرىلىرىدىن تۇرغۇزۇلىدىغانلىقىغا ئىمان ئېيتىش بايان قىلىنىدۇ.

2. قىيامەت كۈنىنىڭ بۇيۇكلۇكى ۋە ئۇنىڭ بەكمۇ قورقۇنچلۇق ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

---

* ئىمام مۇھەممەد ئەبدۇھ مۇنداق دەيدۇ: سۇر چېلىنىش قىيامەت كۈنى كىشىلەرنىڭ قايتا تىرىلىدىغانلىقىنىڭ تېزلىكىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن تەمسىلدۇر. سۇرنىڭ ماھىيىتىنى بىز بىلەلمەيمىز، مۇسۇلمان كىشىنىڭ بۇ ھەقتە ئىزدىنىشى پايدىسىز ئىشتۇر.

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِّلطَّاغِينَ مَآبًا ﴿٢٢﴾
لَّٰبِثِينَ فِيهَآ أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾
إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَآءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ
حِسَابًا ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا بِـَٔايَٰتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَٰهُ
كِتَٰبًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ
مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَآئِقَ وَأَعْنَٰبًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا
دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّٰبًا ﴿٣٥﴾ جَزَآءً مِّن رَّبِّكَ عَطَآءً
حِسَابًا ﴿٣٦﴾

تەرجىمىسى:

جەھەننەم ھەقىقەتەن (كۈففارلارنى) كۈتۈپ تۇرىدۇ[21]. جەھەننەم، شۇبھىسىزكى، گۇناھكارلارنىڭ جايىدۇر[22]. ئۇلار جەھەننەمدە ئۇزاق مۇددەت قالىدۇ[23]. ئۇلار جەھەننەمدە (ھارارىتىنى يېنىكلىتىدىغان) بىرەر سۆرۈنلۈككە ۋە (تەشنالىقىنى قاندۇرىدىغان) بىرەر ئىچىملىككە ئېرىشەلمەيدۇ[24]. ئۇلارنىڭ ئېرىشىدىغىنى پەقەت يۇقىرى ھارارەتلىك قايناقسۇ ۋە يىرىڭدىنلا ئىبارەت بولىدۇ[25]. بۇ (ئۇلارغا بېرىلىدىغان) مۇۋاپىق جازادۇر[26]. چۈنكى ئۇلار (قىلمىشلىرىدىن) ھېساب ئېلىنىشتىن قورقمايتتى[27]. ھەمدە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى قاتتىق ئىنكار قىلاتتى[28]. ھەر نەرسىنى تولۇق خاتىرىلەپ قويىمىز[29]. (ئۇلارغا ئېيتىلىدۇ): "تېتىڭلار! سىلەرگە پەقەت ئازابنىلا زىيادە

قىلمىز*"[30]. شۇبھىسىزكى، تەقۋادارلار نىمەتكە ئېرىشىدۇ[31]. (ئۇ نىمەت) باغلار، ئۆزۈملەردۇر[32]. تەگتۈش قىزلاردۇر[33]. (شاراب بىلەن) تولدۇرۇلغان جاملاردۇر[34]. ئۇلار جەننەتتە يالغان سۆز، بىھۇدە سۆز ئاڭلىمايدۇ[35]. (ئەنە شۇلار) پەرۋەردىگارنىڭ بەرگەن مۇكاپاتى، يېتەرلىك ئاتاسىدۇر[36].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئوخشىمىغان مەزمۇنى:

ئاللاتائالا قىيامەت كۈنىنى ۋە ئۇ كۈندە بولىدىغان قورقۇنچلۇق ئەھۋاللارنى بايان قىلغاندىن كېيىن، كىشىلەرنىڭ دوزاخ ئۈستىدىن ئۆتىدىغانلىقىنى، كاپىرلارغا تەييارلانغان ئازابلارنى، مۇتتەقىيلەرگە تەييارلانغان نىمەتلەرنى زىكرى قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: دوزاخ ئاللانىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغان كاپىرلارغا تەييارلانغاندۇر. ئۇلار دوزاختا ئۇزۇن زامانلار قالىدۇ. بىر زامان تۇگىسە، يەنە بىر زامان يېڭىلىنىپ تۇرىدۇ. ئۇلار ھامان ئازابتا قېلىۋېرىدۇ. مۇشۇ مۇددەت داۋامىدا ئۇلار جەھەننەمدە ئۆزىنى سەگىتىدىغان، تەشنالىقىنى قاندۇرىدىغان بىرەر نەرسە تاپالمايدۇ، ئۇلار ئۇچۇن پەقەت يۇزلەرنى كۆيدۈرۈپ تاشلايدىغان قايناقسۇ ۋە ناھايىتى بەد بۇي، سېسىق يىرىڭلا بولىدۇ، ئۇلارغا بولىدىغان بۇ ئازاب كىشىلەرنىڭ دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرىگە قاراپ بولىدۇ، چۇنكى ئۇلار ئالالانى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلاتتى، ئۇلار دۇنياپەرەسكى چېغىدا قىلمىشلىرىدىن ھېساب ئېلىنىشىنى قورقمايتتى، قىلغان يامانلىقلىرى

---

* قەتادە مۇنداق دەيدۇ: دوزىخىلەرگە قارىتا بۇنىڭدىنمۇ قاتتىق ئايەت نازىل بولغىنى يوق.

ئۇچۇن جازاغا تارتىلىدىغان ئاخىرەتنىڭ بارلىقىغا ئىشەنمەيتتى. ئۇلار ئاللانىڭ بىرلىكىنى، پەيغەمبەرلىكىنىڭ راستلىقىنى، ئۇلاغلىنىڭ كېيىن تىرىلىشنىڭ ھەقىقىيلىقىنى كۆرسەتسەڭ بېرىدىغان دەللىلەرنى ۋە قۇرئاندا بايان قىلىنغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىنكار قىلاتتى. ئالىلاتائالا بەندىلەرنىڭ ھەممە ئەمەللىرىنى تولۇق ھېسابلاپ ۋە خاتىرىلەپ تۇرىدۇ، شۇنىڭغا قاراپ، ياخشى بولسا، ياخشىلىقچە مۇكاپات، يامان بولسا، يامانلىقچە جازا بېرىدۇ. دوزاخ ئەھلىنىڭ ئازابىنىڭ تۇغىشىدىن ئۇمىد كۈتۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن، ئۇلارغا تۇرلۈك ئازابلارنىڭ كۆپەيتىلىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىش ئۈچۈن: "سىلەر كۆرۈۋاتقان، بېرىلىۋاتقان ئازابنى تېتىڭلار!" دېيىلىدۇ. ئۇلارغا بولىدىغان ئازاب ھەمىشە زىيادە قىلىنىپ تۇرىدۇ. بۇ قورقۇتۇش ۋە قاتتىق ۋەز ئالىلانى ۋە ئالىلانىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلارغا، شەرىئەتنىڭ ئەمرىلىرىگە خىلاپلىق قىلغانلارغا قارىتىلغان. ئىتائەتمەن مۆمىنلەرگە تەيىارلانغان نېمەتلەرگە ئېرىشىش ئۈچۈن، ئۆز دىنىدا چىڭ تۇرۇش، شەرىئەتنىڭ بۇيرۇقلىرىغا بويسۇنۇش مۇسۇلمان ئادەمنىڭ ئۆتەشكە تېگىشلىك ۋەزىپىسىدۇر. شۇنىڭدەك ئاللاتائالا بۇ ئايەتلەردە مۇتتەقىيلەرنىڭ ئاقىۋىتىنى بايان قىلىپ، ئۇلارنىڭ دوزاختىن نىجات تاپىدىغانلىقىنى، تۇرلۈك مېۋىلەرگە تولغان باغلاردىن بەھرىمەن بولىدىغانلىقىنى، ياش-قۇرامى ئوخشاش، ساھىبجامال قىزلاردىن جورىلىرى بولىدىغانلىقىنى شۇنىڭدەك ئۇلارنىڭ شاراب بىلەن تولدۇرۇلغان جاملاردىن بەھرىمەن بولىدىغانلىقىنى زىكرى قىلىدۇ. لېكىن بۇ شاراب ئۇلارنىڭ ئەس-ھوشىنى يوقاتمايدۇ. بۇ دۇنيادا شاراب ئىچكۈچىلەردىن سادىر بولىدىغان بىھۇدە سۆز - ھەرىكەتلەر ئۇلاردىن

سادىر بولمايدۇ. ئالدى ئۇلارغا تەۋپىق بېرىش بىلەن، قىلغان ئەمەللىرىگە مۇكاپات بېرىش يۈزىسىدىن ئۆز پەزلى مەرھەمىتى بىلەن بۇ مول ساۋابنى ئاتا قىلدى.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ھەددىدىن ئاشقان، قىيامەتتىكى ھېسابنى ئىنكار قىلغان كىشىگە بولىدىغان ئازابنىڭ قاتتىقلىقى، ئۇنىڭ ئاقىۋىت بارار جايىنىڭ جەھەننەم بولىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. ئىنسانىنىڭ قىلمىشىغا قاراپ جازا بېرىلىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

3. ئاللانىڭ ئىلمى كەڭ بولۇپ، ئۇنىڭ بەندىلەرنىڭ قىلغان ھەممە ئەمەللىرىنى تولۇق بىلىپ تۇرىدىغانلىقى زىكرى قىلىنىدۇ.

4. مۇتتەقىيلەرگە ئۇلارنىڭ دوزاختىن نىجات تاپىدىغانلىقى، مەقسىتىگە يېتىدىغانلىقى ۋە نېمەتلەرگە ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن ۋەدە قىلىنىدۇ.

5. بۇ دۇنيادا مەي ئىچكۈچىلەردە بولىدىغان ئەس-ھوشىنى يوقتىتىش، بىھۇدە سۆز-ھەرىكەتلەرنى قىلىش ئەھۋاللىرى ئاخىرەتتە مەي ئىچكۈچىلەردىن سادىر بولمايدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمٰنِ لَا يَمْلِكُوْنَ
مِنْهُ خِطَابًا ۝ يَوْمَ يَقُوْمُ الرُّوْحُ وَالْمَلٰٓئِكَةُ صَفًّا ۙ لَّا يَتَكَلَّمُوْنَ
اِلَّا مَنْ اَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ۝ ذٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ ۚ فَمَنْ
شَآءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ مَاٰبًا ۝ اِنَّآ اَنْذَرْنٰكُمْ عَذَابًا قَرِيْبًا ۚ يَّوْمَ يَنْظُرُ
الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدٰهُ وَيَقُوْلُ الْكٰفِرُ يٰلَيْتَنِيْ كُنْتُ تُرٰبًا ۝

تەرجىمىسى:

ئۇ ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدكى شەيئىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر. ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر (ئۇ كۆندە ھېچ كىشى) ئۇنىڭغا سۆز قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ[37]. جىبرىئىل ۋە پەرىشتىلەر سەپ بولۇپ تۇرۇپ كېتىدىغان كۈندە (يەنى قىيامەتتە). ئۇلار (نىڭ ئارىسىدا) مېھرىبان ئاللانىڭ ئىزنىسىگە ئېرىشكەن ۋە توغرا سۆزنى قىلغانلاردىن باشقا ھېچ ئەھەدىنىڭ سۆز قىلىشىغا بولمايدۇ[38]. ئەنە شۇ چوقۇم بولىدىغان كۈندۇر. كىمكى (ئىمان بىلەن، ياخشى ئەمەل بىلەن) پەرۋەردىگارىغا قايتىدىغان يولنى تۇتۇشنى خالىسا (تۇتسۇن)[39]. بىز سىلەرنى ھەقىقەتەن (يۇز بېرىشى) يېقىن ئازابتىن (يەنى ئاخىرەت ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇردۇق، ئۇ كۈندە كىشى ئىلگىرى قىلغان ئەمەللىرىنى كۆرىدۇ، كاپىر: "كاشكى مەن تۇپراق بولۇپ كەتكەن بولسامچۇ!" دەيدۇ[40].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا مۇتتەقىيلەر ئۈچۈن ئاتا قىلغان ۋە ئۇلارغا تەييارلىغان

بۇيۇك نېمەتلىرىنى زىكرى قىلغاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى ، ئاسمان ـ زېمىننىڭ ۋە ئۇلاردىكى شەيئىلەرنىڭ ياراتقۇچىسى ئىكەنلە- كىنى، ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچى ئىكەنلىكىنى بايان قىلىدۇ، شۇنىڭدەك ئۆزىنىڭ رەھمىتىنىڭ ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغا- لىقىنى، ئخالايىقتىن ھېچ ئادەمنىڭ ئاللاغا خىتاب قىلىشقا قادىر بولال- مايدىغانلىقىنى زىكرى قىلىدۇ. بۇ قىيامەت كۈنىدىكى ئىشلار بولۇپ، بۇ كۈندە جىبرىئىل ۋە پەرىشتىلەر سەپ ـ سەپ بولۇپ تۇرىدۇ، ئاللا- تائالانىڭ رۇخسىتىگە ئېرىشكەن ۋە تۇغرا سۆزلىگەن ئادەمدىن باشقا ھېچ كىشى سۆزلەشكە قادىر بولالمايدۇ. ئاندىن ئاللاتائالا قىيامەت كۈنىنىڭ بۇيۇكلۇكىنى مۇنداق ئەسلىتىپ ئۆتىدۇ: قىيامەت كۈنىنىڭ بولۇشىدا ھېچ شەك يوق، قىيامەت كۈنى ئامان بولۇشىنى خالىغان ئادەم ئۆزىنى پەۋەردىگارىغا يېقىنلاشتۇرىدىغان، ئاللانىڭ ئازابىدىن ئەمىن قىلىدىغان تائەت ـ ئىبادەتنى ۋە ياخشى ئەمەللەرنى ئامانلىقنىڭ ۋاسىتىسى قىلسۇن. ئاللاتائالا كۇففارلارنى قورقۇتۇپ ۋە ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ: بىز سىلەرنى دۇنيادىكى چېغىڭ- لاردا قىيامەت كۈنىدىكى ئازابتىن ئاگاھلاندۇردۇق، قىيامەت چوقۇم بولىدۇ، شۇڭا ئۇنىڭ ۋاقتى يېقىن ھېسابلىنىدۇ. قىيامەت كۈنى ئىنسان بۇ دۇنيادىكى چېغىدا قىلغان ياخشى ـ يامان ئەمەللىرىنى كۆرىدۇ، مۆمىن ئادەم ئاللانىڭ ياخشى مۇكاپاتلارنى ۋەدە قىلغانلىقتىن خۇرسەن بولىدۇ، كاپىر بولسا ئازابنى، يامان قىلمىشلىرىنىڭ خاتىرىلەنگەنلىكىنى كۆرگەن چاغدا: "مەن كاشكى دۇنيادىكى چېغىمدا توپا بولۇپ كەتكەن بولسامچۇ! يارىتىلمىغان بولسامچۇ!" دەپ ئارمان قىلىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. يېگانە ئاللانىڭ ھەممىنى پەرۋىش قىلغۇچى ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

2. ئاللاتائالا ئىجازەت بەرگەن كىشىنىڭ شاپائەت قىلالايدىغانلىقى ئېسىپاتلىنىدۇ.

3. قىيامەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىشنىڭ زۆرۈرلۈكى بايان قىلىنىدۇ.

4. كاپىرلار قىيامەت كۈنىدىكى ئازابتىن قاتتىق قورقۇتۇلىدۇ، ئىخلاسمەن مۆمىنلەرگە قىيامەت كۈنىنىڭ ئامانلىقى ۋەدە قىلىنىدۇ.

سُوْرَةُ النّٰزِعٰتِ مَكِّيَّةٌ (٧٩) (٨١) ركوعاتها ٢ آياتها ٤٦

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَالنّٰزِعٰتِ غَرْقًا ۝١ وَّالنّٰشِطٰتِ نَشْطًا ۝٢ وَّالسّٰبِحٰتِ
سَبْحًا ۝٣ فَالسّٰبِقٰتِ سَبْقًا ۝٤ فَالْمُدَبِّرٰتِ اَمْرًا ۝٥ يَوْمَ
تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ۝٦ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ۝٧ قُلُوْبٌ
يَّوْمَئِذٍ وَّاجِفَةٌ ۝٨ اَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ۝٩ يَقُوْلُوْنَ
ءَاِنَّا لَمَرْدُوْدُوْنَ فِى الْحَافِرَةِ ۝١٠ ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا نَّخِرَةً ۝١١
قَالُوْا تِلْكَ اِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ۝١٢ فَاِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَّاحِدَةٌ ۝١٣
فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ۝١٤

تەرجىمىسى:

79. سۈرە نازىئات

مەككىدە نازىل بولغان، 46 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(كۇففارلارنىڭ جانلىرىنى) قاتتىق تارتىپ ئالغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى[1]، (مۇمىنلەرنىڭ جانلىرىنى) سىلىق ئالغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى[2]. (ئاللانىڭ ئەمرىنى ئاسماندىن) تېز ئېلىپ چۈشكۈچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى[3]، (مۇمىنلەرنىڭ جانلىرىنى ئېلىپ جەننەتكە) ئىلگىرىلىگۈچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى[4]. (ئاللانىڭ ئەمرى بىلەن) كائىناتنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى، (سىلەر چوقۇم تىرىلدۈرۈلىسىلەر، سىلەردىن چوقۇم ھېساب ئېلىنىدۇ)[5]. بۇ كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) دە زېمىن (ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئىلەر قوشۇلۇپ) تەۋرەيدۇ[6]. ئۇنىڭ ئارقىسىدىنلا ئاسمان (ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئىلەر قوشۇلۇپ) تەۋرەيدۇ[7]. بۇ كۈندە دىللارنى (يەنى كۇففارلارنىڭ دىللىرىنى) قورقۇنچ باسىدۇ[8]. شۇ (دىللارنىڭ ئىگىلىرىنىڭ) كۆزلىرى (قورقۇنچتىن) تىكىلىپ قارىيالمايدۇ[9]. ئۇلار ئېيتىدۇ: "راستىلا بىز ئاۋۋالقى ھالىمىزغا قايتۇرۇلامدۇق؟ (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلەمدۇق؟)[10]. ئۇ بىزنىڭ چىرىگەن سۆڭەك بولۇپ قالغان ۋاقتىمىز ئەمەسمۇ؟"[11]. ئۇلار ئېيتتى: "ئۇنداق بولىدىغان بولسا، بۇ (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش) زىيانلىق قايتىشتۇر (يەنى بىز ئۆلگەندىن

كېيىن تىرىلىدىغان بولساق، دوزاخ ئەھلى بولغانلىقىمىز ئۈچۈن زىيان تارتقۇچىلارمىز)" [12]. بىر سەيھە (يەنى ئىسرافىلنىڭ سۇر چېلىشى) بىلەنلا ئۆلار (يەنى جىسمى خالايىق (يەر ئاستىدىن) زېمىننىڭ ئۈستىگە چىقىپ قالىدۇ [13—14].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا قىيامەتنىڭ شەكسىز ھەق ئىكەنلىكىگە بۇ نەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلدى. ئاللاتائالا مەخلۇقات ئىچىدىكى خالىغان نەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلدى، ئەمما مەخلۇقلارنىڭ ئاللاھنى باشقىسى بىلەن قەسەم قىلىشى دۇرۇس ئەمەس. ئاللاتائالا ئۆزى يارىتقان ھۆرمەتلىك پەرىشتىلەر بىلەن ۋە ئۇلارنىڭ ئالىلانىڭ ئەمرىگە تولۇق بويسۇنىدىغانلىقىنى، ئاللانىڭ ئەمرىنى ئىجرا قىلىشقا ئالدىرايدىغانلىقىنى كۆرسىتىدىغان ھەرىكەتلىرى بىلەن قەسەم قىلىدۇ. ئاللاتائالا پەرىشتىلەرنىڭ ئادەم بالىلىرىنىڭ جانلىرىنى ئالىدىغانلىقىنى، يەنى كۇففارلارنىڭ جانلىرىنى ئۇلارنى قىيناش يۇزىسىدىن قاتتىق ئازاب بىلەن تارتىپ چىقىرىدىغانلىقىنى. مۆمىنلەرنىڭ جانلىرىنى بولسا مۇلايىملىق بىلەن ئاسان ئالىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ؛ پەرىشتىلەر مۆمىنلەرنىڭ جانلىرىنى ئېلىشتا ئۇلارنىڭ جىسمىدىن جانىنى ئاستا سۈغۇرۇپ چىقىرىدىغانلىقىنى، ئاندىن ئۇنى راھەتلىنىشكە قويۇپ بېرىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ؛ مۆمىنلەرنىڭ جانلىرىنى جەننەتكە ئېلىپ بارىدىغانلىقىنى، ئاللانىڭ ئەمرى بويىچە پەرىشتىلەرنىڭ ئاسماندىن زېمىنغىچە بولغان ھەممە ئىشنى باشقۇرىدىغانلىقىنى، ئاللاتائالانىڭ بۇيرۇقىي ۋە تەدبىرى بويىچە ھەربىر پەرىشتىنىڭ ئۆز ئەمەلىگە مۇئەككەل ئىكەنلىكىنى بايان قىلىدۇ. ئاندىن ئاللاتائالا قايتا تىرىلىش

بىلەن ھېساب بېرىش ئەھۋالىنىڭ مۇنداق بولىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ:

قىيامەت كۈنىدە يەر ۋە تاغلار تەۋرەيدۇ. دەسلەپكى سۇرنى ئاڭلاش بىلەن خالايىقلارنىڭ ھەممىسى ئۆلىدۇ. ئاندىن كېيىن ئىككىنچى قېتىملىق سۇر چېلىنىدۇ. ھەدىستە بايان قىلىنغاندەك، ئىككى سۇرنىڭ ئارىسىدا 40 يىل ۋاقىت ئۆتىدۇ، بىرىنچى قېتىملىق سۇر بىلەن ھەممە نەرسە ئۆلىدۇ، ئىككىنچى قېتىملىق سۇر چېلىنغاندا ئاللانىڭ ئەمرى بىلەن ھەممە نەرسە تىرىلىدۇ. بەندىلەر ھېساب بېرىش ئۈچۈن مەھشەرگاھدا تۇرغان ۋاقتىدا، دۇنيادىكى چاغدا قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلغان ۋە ئۇنى يىراق سانىغان كۇففارلارنىڭ يۈزەكلىرىنى قورقۇنچ باسىدۇ. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى قىيامەتنىڭ دەھشىتىدىن تىكىلىپ قارىيالمايدۇ. ئۇلار قىيامەتكە ئىشەنمىگەنلىكلىرى ئۈچۈن قىيامەت كۈنىنى ئىنكار قىلىپ ۋە ئەجەبلىنىپ، "بىز ئۆلۈپ سۆڭەكلىرىمىز چىرىگەندىن كېيىن دەسلەپكى ھالىتىمىزگە قايتىپ تىرىلەمدۇق؟" دېيىشكەنىدى. ئۇلار يەنە: "ئۆلگەندىن كېيىن قايتا تىرىلىش راست بولىدىغان بولسا، ئۇ چاغدا بىز زىيان تارتقۇچىلارمىز، چۈنكى بىز ئۇنى ئىنكار قىلدۇق" دېيىشتى، بۇ ئۇلارنىڭ مەسخىرە قىلغانلىقى، كۇففىردا چېكىدىن ئاشقانلىقى، قايتا تىرىلىشكە ئىشەنمىگەنلىكى ئىدى. ئاللاتائالا ئۇلارغا رەددىيە بېرىپ: ئاللاتائالا ئاخىرقى سۇر چېلىنىشقا بۇيرۇق قىلسا ئاللانىڭ بۇيرۇقىنى ھېچكىم قايتۇرالمايدۇ، جىمى خالايىق قەبرىلىرىدىن چىقىپ مەھشەرگاھقا ھازىر بولغان چاغدا زېمىننىڭ ئۈستىدە بولۇشىدۇ، دەيدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئۆلۈش ۋاقتىدا كۇففارلارنىڭ جانلىرى قىينىلىپ چىقىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. مۆمىنلەرنىڭ جانلىرى مۇلايىملىق بىلەن ئېلىنىدۇ ۋە ئوڭاي چىقىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

3. مۆمىن ئادەم ئۆلگەندىن كېيىن ئاخىرەتتىكى جايىنى كۆرىدىغانلىقى زىكرى قىلىنىدۇ.

4. ئىككىلا قېتىم چېلىنىدىغان سۇرغا ئىمان ئېيتىش لازىملىقى تەكىتلىنىدۇ.

5. قىيامەت كۈنى قايتا تىرىلىش دەلىللەپ كۆرسىتىلىدۇ.

هَلْ اَتٰىكَ حَدِيْثُ مُوْسٰى ۘ ﴿١٥﴾
اِذْ نَادٰىهُ رَبُّهٗ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ۖ ﴿١٦﴾ اِذْهَبْ اِلٰى
فِرْعَوْنَ اِنَّهٗ طَغٰى ﴿١٧﴾ فَقُلْ هَلْ لَّكَ اِلٰٓى اَنْ تَزَكّٰى ﴿١٨﴾ وَ
اَهْدِيَكَ اِلٰى رَبِّكَ فَتَخْشٰى ۚ ﴿١٩﴾ فَاَرٰىهُ الْاٰيَةَ الْكُبْرٰى ﴿٢٠﴾
فَكَذَّبَ وَعَصٰى ﴿٢١﴾ ثُمَّ اَدْبَرَ يَسْعٰى ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ فَنَادٰى ﴿٢٣﴾
فَقَالَ اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰى ﴿٢٤﴾ فَاَخَذَهُ اللّٰهُ نَكَالَ الْاٰخِرَةِ
وَالْاُوْلٰى ﴿٢٥﴾ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَنْ يَّخْشٰى ﴿٢٦﴾

تەرجىمىسى:

ساڭا مۇسانىڭ خەۋىرى كەلدىمۇ؟[15] ئۆز ۋاقتىدا ئۇنى پەرۋەردىگارى تۆۋا ناملىق مۇقەددەس ۋادىدا*(مۇنداق دەپ)چاقىردى:[16] "سەن پىرئەۋنىڭ قېشىغا بارغىن، ئۇ ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشتى[17]. ئۇنىڭغا: '(كۇفرىدىن ۋە گۇناھلاردىن) پاك بولۇشىنى خالامسەن؟[18] سېنى پەرۋەردىگارىمنى تونۇشقا يېتەكلىشىمنى خالامسەن؟ (ئۇنى تونۇساڭ پەرۋەردىگارىڭدىن) قورقسەن - دە، (ياخشى ئەمەللەرنى قىلسەن)' دېگىن"[19]. مۇسا پىرئەۋنگە چوڭ مۆجىزىنى كۆرسەتتى*[20]. پىرئەۋەن (ئاللانىڭ پەيغەمبىرى مۇسانى) ئىنكار قىلدى ۋە (ئاللانىڭ ئەمرىگە) ئاسىيلىق قىلدى[21]. ئاندىن پىرئەۋن (مۇسادىن) يۈز ئۆرۈپ، (ھىيلە-مىكىر ئىشلىتىشكە) كىرىشتى[22]. (ئۇ سېھىرگەرلەرنى، ئەسكەرلىرىنى، تەۋەلىرىنى) توپلىدى ھەم ئىدا قىلىپ[23] دېدى: "مەن سىلەرنىڭ بۇيۇك پەرۋەردىگارىڭلار بولىمەن"[24]. ئاللا ئۇنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ ئازابى بىلەن جازالىدى[25]. شەك-شۈبھىسىزكى، ئاللادىن قورقىدىغانلار بۇنىڭدىن ئىبرەت ئالىدۇ[26].

---

*شام چۆلىدىكى تۇرسىنا تېغىنىڭ تۆۋەن تەرىپىگە جايلاشقان ۋادى.

* بۇ يەردە ئاللاتائالا تەرىپىدىن مۇسا ئەلەيھىسسالامغا ئاتا قىلىنغان تۆتقۇز خىل مۆجىزە ئىچىدىكى ئىككى مۆجىزە يەنى مۇسا ئەلەيھىسسالام ھاسىسىنى يەرگە تاشلىسا، ھاسىنىڭ ئەجدىھاغا ئايلىنىدىغانلىقى ۋە قولىنى قوينىغا سېلىپ چىقارسا ھېچقانداق ئىللەتسىز ئاپئاق بولۇپ كۆرۈنىدىغانلىقى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا قەۋمىنىڭ ئۇنى ئىنكار قىلغانلىقىغا تەسەللى بېرىش يۈزىسىدىن ئۆزىنىڭ پەيغەمبىرى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ مىسىرنىڭ پادىشاسى پىرئەۋن بىلەن بولغان قىسسىنى بايان قىلىدۇ. ئاللاتائالا پىرئەۋننى پەرۋەردىگارىغا ئىبادەت قىلىشقا ۋە ئاللانى بىر دەپ تونۇشقا دەۋەت قىلىش ئۈچۈن مۇسا ئەلەيھىسسالامنى ئۇنىڭغا ئەۋەتكەنىدى.

ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خىتاب قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "(تۇۋا دەپ ئاتالغان) پاك مۇبارەك ۋادىدا ئاللانىڭ مۇساغا مۇنداق دېگەنلىكىدىن خەۋىرىڭ بارمۇ؟ (ئاللا مۇنداق دېگەن): ئى مۇسا، پىرئەۋنگە بارغىن، ئۇ كۇپىرىدا، زۇلۇمدا، تەكەببۇرلۇقتا ھەددىدىن ئاشتى، ئۇنىڭغا ئېيتقىنكى، سەن كۇپرىلىقتىن پاك بولۇشتا ئۆزەڭنى پاكلىغۇچى پەرۋەردىگارىڭغا ئىتائەت قىلىدىغان يولغا مېڭىشقا قىزىقامسەن؟ مەن سېنى پەرۋەردىگارىڭغا ئىبادەت قىلىشقا يېتەكلەيمەن، شۇنىڭ بىلەن قاساۋەتلىك دىلىڭ ئاللادىن قورقىدىغان، ئاللاغا ئىتائەت قىلىدىغان دىلغا ئايلىنىدۇ." مۇسا ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ ئاللا تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىگە روشەن دەلىللەرنى كۆرسەتتى، شۇنداق تۇرۇقلۇق پىرئەۋن مۇسانى ئىنكار قىلدى، مۇسا ئېلىپ كەلگەن روشەن دەلىللەردىن ئىبارەت ھەقىقەتنى ئىنكار قىلدى. پىرئەۋن ئىمان ئېيتمىدى، ئاللاغا ئاسىيلىق قىلدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە تەكەببۇرلىشىپ: "مۇسا سېھىرگەر، ئۇنىڭ ئېلىپ كەلگىنى شاذلىق مۆجىزە ئەمەس، پەقەت سېھىردىنلا ئىبارەت" دەپ بىلىجىرلىدى، زېمىندا

بۇزۇقچىلىق قىلىشقا باشلىدى. ئۇ مۇسا ئېلىپ كەلگەن مۆجىزىگە سېھىر ئارقىلىق تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن سېھىرگەرلەرنى، لەشكەر-لەرنى ۋە ياردەمچىلىرىنى يىغدى، ئاندىن ئۇلارغا: مەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار بولسەن، مېنىڭ ئۇستۇمدە ھېچقانداق پەرۋەر-دىگار يوق، دېدى. ئاللاتائالا ئۇنى شۇنداق جازالىدىكى، ئۇنى دۇنيادا دېگىزغا غەرق قىلىش، ئاخىرەتتە دوزاختا قاتتىق ئازابلاش بىلەن ئۇنىڭغا ئوخشاش كۇففارلارغا ئىبرەت قىلدى. ئاللاتائالانىڭ پىرئەۋنگە بەرگەن بۇ جازاسى ۋەز-نەسىھەت ئالغۇچىلار ئۈچۈن چوڭ ئىبرەتتۇر.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قەۋمىنىڭ ئۇنى ئىنكار قىلغانلىقىغا تەسەللى بېرىلىدۇ.

2. ئاللاتائالاغا ئۆز ئۇلۇغلۇقىغا لايىق رەۋىشتە سۆزلەش سۈپىتى مۇقىملاشتۇرۇلىدۇ.

3. بەزى جايلار بەزى جايلاردىن ئۇلۇغ بولىدۇ.

4. مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پەزىلى بايان قىلىنىدۇ.

5. ئاللاغا دەۋەت قىلىش ھېكمەت بىلەن ۋە مۇلايىملىق بىلەن بولىدۇ.

6. تەكەببۇرلۇق قىلغان ۋە خالايىققا چوڭچىلىق قىلغانلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ.

ءَاَنْتُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمِ السَّمَآءُ ۚ بَنٰىهَا ﴿۲۷﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا
فَسَوّٰىهَا ﴿۲۸﴾ وَاَغْطَشَ لَيْلَهَا وَاَخْرَجَ ضُحٰىهَا ﴿۲۹﴾ وَالْاَرْضَ بَعْدَ
ذٰلِكَ دَحٰىهَا ﴿۳۰﴾ اَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعٰىهَا ﴿۳۱﴾ وَالْجِبَالَ
اَرْسٰىهَا ﴿۳۲﴾ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْ ﴿۳۳﴾ فَاِذَا جَآءَتِ الطَّآمَّةُ
الْكُبْرٰى ﴿۳۴﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ مَا سَعٰى ﴿۳۵﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيْمُ
لِمَنْ يَّرٰى ﴿۳۶﴾ فَاَمَّا مَنْ طَغٰى ﴿۳۷﴾ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿۳۸﴾ فَاِنَّ
الْجَحِيْمَ هِيَ الْمَاْوٰى ﴿۳۹﴾ وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى
النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى ﴿۴۰﴾ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَاْوٰى ﴿۴۱﴾

تەرجىمىسى:

سىلەرنى يارىتىش مۇشكۈلمۇ؟ ياكى ئاسمانىنى يارىتىش مۇشكۈلمۇ؟ ئاللا ئاسمانىنى ياراتتى[27]. ئۇنىڭ ئېگىزلىكىنى يۇكسەك قىلدى ۋە كەم-كۈتۈك قىلدى[28]. ئۇنىڭ كېچىسىنى قاپقاراڭغۇ، كۈندۈزىنى يورۇق قىلدى[29]. شۇنىڭدىن كېيىن زېمىننى (ئەھلى زېمىننىڭ تۇرۇشىغا لايىق قىلىپ) يايدى*[30]. زېمىندىن بۇلاقلارنى ئاقتۇردى، ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردى[31].

* ئالاتائالا بەزى پلانېتىلارنىڭ ھەربىرىنى ئارقىلىق كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ ۋە تۆت پەسىلنىڭ ئالمىشىپ تۇرۇشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىپ، زېمىننى ئەھلى زېمىننىڭ ياشىشى ئۈچۈن لايىق قىلغان.

تاغلارنى (زېمىندا) مۇقىم قىلدى[32]. ئالىلاتائالا ئۇلارنىڭ ھەممە-سىنى سىلەرنىڭ ۋە ھايۋانلىرىڭلارنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن (ياراتتى)[33]. قىيامەت كەلگەندە[34]، (شۇ) كۈندە ئىنسان (ياخشى - يامان) قىلمىشلىرىنى ئەسلەيدۇ[35]. قارىغۇچىلارغا جەھەن-نەم ئوچۇق كۆرسىتىلىدۇ[36]. كىمكى (كۇفرىدا، گۇناھتا) چېكىدىن ئاشسىكەن[37]، دۇنيا تىرىكچىلىكىنى (ئاخىرەتتىن) ئارتۇق كۆرسىكەن[38]، ئۇنىڭ جايى ھەقىقەتەن جەھەننەم بولىدۇ[39]. پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا (سوراقتا تارتىلىشتىن) قورقىدىغان، ئۆزىنى نەپسى خاھىشىغا بېرىلىشتىن (يەنە ھارام قىلىنغان نەرسە-لەردىن) چەكلىگەن ئادەمگە كەلسەك[40]، ھەقىقەتەن ئۇنىڭ جايى جەننەت بولىدۇ[41].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئالىلاتائالا ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىنى ئىنكار قىلغۇچىلارنى ئەيىبلەيدۇ. ئۇلارغا قارىتا مۇنداق دەلىل كۆرسىتىلىپ: "سىلەرنىڭ قارىشىڭلارچە، ئۆلگەندىن كېيىن سىلەرنى تىرىلدۈرۈش قىيىنمۇ؟ ياكى شۇنچە چوڭ ئاسماننى يارىتىش قىيىنمۇ؟ شۇنچە چوڭ ئاسماننى يارىتالىغان زات ئاجىز ئىنسانىنى يارىتىشقا قادىر-ئەمەس دېگەن گەپ. ئۇ ئالىلاتائالانىڭ قۇدرىتىنىڭ ئۇلۇغلۇقى يەكۈنلىنىدۇ، قايتا تىرىلىشىنى ئىنكار قىلغۇچىلار مەت قىلىنىدۇ. ئاللاتائالا ئاسمانىنىڭ قانداق رەۋىشتە يارىتىلغانلىقىنى بايان قىلىپ: "ئاللا ئاسمانىنى ئېگىز، تەپتەكشى، ھېچقانداق يوچۇقسىز ۋە قۇسۇرسىز ياراتتى. ئۇنىڭ كېچە-سىنى قاراڭغۇ، كۈندۈزىنى يورۇق قىلدى" دەيدۇ. ئاندىن ئاللا-تائالا زېمىنىنىڭ قانداق رەۋىشتە يارىتىلغانلىقىنى بايان قىلىپ،

ئاسماندىن كېيىن زېمىنى ياراتقانلىقىنى، زېمىندا مەيلى ئاشلىق، مېۋە ـ چېۋىگە ئوخشاش ئىنسان بالىلىرىنىڭ ئوزۇقى بولسۇن، مەيلى ئوت ـ چۆپلەرگە ئوخشاش ھايۋانلارنىڭ ئوزۇقى بولسۇن، تۇرلۇك گىياھلارنى ئۆستۈرگەنلىكىنى ئېيتىدۇ ھەمدە زېمىنىڭ تەۋرەپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن تاغلارنى ئۆز جايىدا مۇقىملاشتۇرۇپ، زېمىن ئۈچۈن ئۇنى خۇددى قوزۇق قىلغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ، شۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئەلى زېمىنىڭ زېمىن ئۈستىدە ياشاش مەزگىلىدە پايدىلىنىشى ئۈچۈن ياراتقانلىقىنى ئېيتىدۇ.

ئاندىن ئاللاتائالا قىيامەت كۈنىدە ئۆلۈكلەرنىڭ تىرىلىدىغانلىقىنى شەكسىز ئىكەنلىكىدىن ئىبارەت پەيغەمبەرلەرگە ۋەھىي قىلغان ئىشنىڭ راستلىقىنى بايان قىلىدۇ. ئىككىنچى قېتىملىق سۇر چېلىنغاندا، ئۆلۈكلەر تىرىلىپ قىيامەت قايىم بولىدۇ. بۇ چاغدا ئىنسان بالىسى دۇنيادا قىلغان ياخشى ـ يامان ئەمەللىرىنى ئەسلەيدۇ، دوزاخ ئاشكارا كۆرسىتىلىدۇ، كىشىلەر ئۇنى ئوچۇق كۆرىدۇ. كىمكى ئاسىيلىق قىلىشتا ھەددىدىن ئاشسا، دۇنيانى ئاخىرەتتىن ئارتۇق بىلسە، دۇنيانىڭ لەززىتىنى ئاخىرەتنىڭ ساۋابىدىن ئارتۇق كۆرسە، ئۇنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ. ئاللاتائالانىڭ دەرگاھىدا ھېساب بېرىشتىن قورققان، ئاللا ھارام قىلغان نەرسىلەردىن ئاللانىڭ ئەمرى بويىچە ئۆزىنى چەكلىگەن ئادەمنىڭ بارار جايى جەننەت بولىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ قۇدرىتىنىڭ ئۇلۇغلۇقىغا، ئاسمانىنى يارىتىشقا قادىر بولغان زاتنىڭ ئىنسانىنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلدۈرۈشكە

تېخمۇ قادىر ئىكەنلىكىگە دەلىل كەلتۈرۈلىدۇ.

2. ئاللانىڭ ئۆز مەخلۇقاتىغا ياشاش يوللىرىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىش بىلەن ئۇلارغا قىلغان مەرھىمىتى ۋە ئالىلانىڭ ئۇنىڭدىكى ھېكمىتى بايان قىلىنىدۇ.

3. قىيامەت كۈنىنىڭ ۋە شۇ كۈندە يۈز بېرىدىغان ئەھۋاللارنىڭ دەھشەتلىك ئىكەنلىكى تەسۋىرلىنىدۇ.

4. ھەددىدىن ئاشقان، دۇنياغا بېرىلىپ كېتىپ ئاخىرەتنى ئۇنۇتقان ئادەملەرنىڭ بارار جايىنىڭ دوزاخ بولىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

5. ئاللاتائالانىڭ دەرگاھىدا تۇرۇپ ھېساب بېرىشتىن قورققان، ئاللاتائالانىڭ ئەمرىنى بەجا كەلتۈرۈپ، گۇناھلاردىن ئۆزىنى ساقلىغان ئادەمنىڭ بارار جايى جەننەت بولىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

يَسْـَٔلُونَكَ
عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسٰهَا ﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرٰهَا ﴿٤٣﴾
إِلٰى رَبِّكَ مُنْتَهٰهَا ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرُ مَنْ يَخْشٰهَا ﴿٤٥﴾
كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوٓا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحٰهَا ﴿٤٦﴾

تەرجىمىسى:

ئۇلار سەندىن قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ[42]. سەن ئۇنى قانداقمۇ بايان قىلىپ بېرەلەيسەن؟[43] ئۇنى بىلىش

پەرۋەردىگارىڭغا خاستۇر*[44]. سېنىڭ ۋەزىپەڭ پەقەت قىيامەتتىن قورقىدىغان ئادەمنى ئاگاھلاندۇرۇشتۇر[45]. ئۇلار قىيامەتنى كۆرگەن كۆندە، گويا ئۇزلىرىنى (دۇنيادا) پەقەت بىر كەچقۇرۇن ياكى بىر ئەتىگەن تۇرغاندەك (گۇمان قىلىدۇ)[46].

قىيامەت توغرىسىدىكى ئايەتنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

مۇشرىكلار مەسخىرە قىلىش يۇزىسىدىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى ۋە ئۇنىڭ مۇئەييەن ۋاقتىنى سورايتتى، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىيامەتنى تىلغا ئېلىۋېرىشى، قىيامەت توغرۇلۇق سوراۋېرىشى نەتىجىسىدە، ئاخىرى مۇشۇ ئايەت نازىل بولغان".

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئوەۋمي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا مۇنداق دەيدۇ: ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى ئىنكار قىلغان جاھىللار سەندىن قىيامەتنىڭ قاچان

---

* يەنە بىر ئايەتتە ئاللا مۇنداق دەيدۇ: "ئۇلار سەندىن قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ، ئېيتقىنكى، ئۇنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى پەقەت پەرۋەردىگارىم ئاللا بىلىدۇ، ئۇنى پەقەت ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقتىتا مەيدانغا چىقىرىدۇ".

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامدىن قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى سورىغانىدا، ئۇ: سوراللىغۇچى سورىغۇچىدىن ئارتۇق بىلمەيدۇ، دەپ جاۋاب بەرگەن.

بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ، سەن ئۇنى قانداق بايان قىلىپ بېرەلەيسەن؟ يەنى سەن ئۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلۈپ كەتكۈدەك ۋە ئۇنىڭ ۋاقتىنى ئېلىپ بېرەلىگۈدەك دەرىجىدە بېرىلەرسە بىلەلەيسەن. بەندىلەرنىڭ قىيامەتنىڭ ۋاقتىنى بىلىشى، دىنىي جەھەتتىن بولسۇن، دۇنياۋى جەھەتتىن بولسۇن، ئۇلارغا پايدىلىق ئەمەس. قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشىنىڭ جىسمى خالايىقتىن مەخپىي تۇتۇلۇشى ئۇلارغا پايدىلىق. بۇنىڭ ۋاقتىنى ئاللا يالغۇز ئۆزىنىڭلا بىلىشىگە خاس قىلغان. سېنىڭ ۋەزىپەڭ قىيامەتنىڭ دەھشەتلىك ئەھۋالىنى بايان قىلىپ، بەندىلەرنى ئاللانىڭ ئازابىدىن قورقۇتۇش ۋە ئاگاھلاندۇرۇشتۇر. سېنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ شۇ ئازابتىن قورقىدىغانلارغا پايدىلىق بولىدۇ. كاپىرلارغا كەلسەك، ئۇلار قىيامەت كۈنى قەبرىدىن چىققان چاغدا بۇ دۇنيادا تۇرغان ۋاقتىنى قىسقا ھېس قىلىدۇ. گويا ئۇنى بىر كەچقۇرۇنچىلىك ياكى بىر چۈش ۋاقتىچىلىك گۇمان قىلىدۇ.

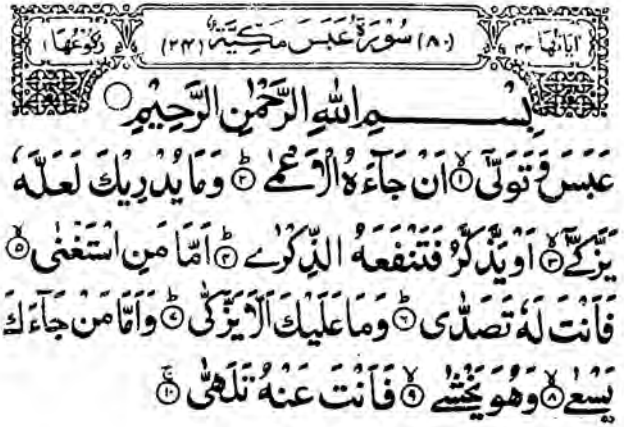
ھۇھم نۇقتىلىرى:

1. قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى بىلىش ئالالاغا خاسدۇر، ئاللا مەخلۇقاتتىن ھېچ ئەھەدنى بۇنىڭدىن خەۋەردار قىلمىغان.

2. پايدىسى يوق نەرسە ئۈستىدە سوئال سوراش ئورۇنسىز.

3. مۆمىن ئادەمنىڭ ئۆز پەرۋەردىگارىنى رازى قىلىدىغان ئىشلار ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىشىنىڭ ۋە ئالالاغا مۇلاقات بولىدىغان كۈن ئۈچۈن ھازىرلىق قىلىشنىڭ لازىملىقى كۆرسىتىلىدۇ.

4. كۇففارلارنىڭ قىيامەت دەھشىتى تۇپەيلىدىن بۇ دۇنيادا ياشىغان ۋاقتىنى قىسقا ھېس قىلىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

تەرجىمىسى:

80. سۈرە ئەبەسە

مەككىدە نازىل بولغان، 42 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

يېنىغا ئەما ئادەم كەلگەنلىكى ئۈچۈن (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام) تەرىنى تۈردى ۋە يۈزىنى ئۆرۈۋالدى[1-2]. (ئى مۇھەممەد!) نېمە بىلىسەن؟ (بەلكى) ئۇ (سەندىن ئالغان مەرىپەت بىلەن گۇناھلىرىدىن) پاكلىنىشى مۇمكىن[3]، ياكى ۋەز-نەسىھەت ئاڭلاپ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشى مۇمكىن[4]. ئۆزىنى (ئىمانىدىن) بىھاجەت ھېسابلايدىغان ئادەمگە كەلسەك، سەن ئۇنىڭغا يۈزلىنىسەن (يا نى

ئۇنىڭغا قۇلاق سېلىپ تەبلىغ قىلىشقا كۆڭۈل بۆلۈشەن [5–6]، ئۇ (كۇفرىدىن، گۇناھلاردىن) پاكلانمىسا، ساڭا نېمە زىيىنى ئىدى[7] سەندىن مەرىپەت تىلەپ، ئاللادىن قورققان ھالدا يۈگۈرۈپ كەلگەن كىشىگە كەلسەك[8–9]، سەن ئۇنىڭغا قارىماي قويىسەن[10].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

بۇ ئايەتلەر ئابدۇللا ئىبنى ئۇممۇ مەكتۇم توغرىسىدا نازىل بولغان، ئۇ ئەما بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۇزۇرىغا كەلگەندى. بۇ چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قۇرەيشنىڭ چوڭلىرىنى ئىسلام دىنىغا دەۋەت قىلىپ، ئاللا ئۇنىڭغا نازىل قىلغان دىننى بايان قىلىۋاتاتتى. ئابدۇللا ئىبنى ئۇممۇ مەكتۇم رەسۇلۇللاغا: "ئاللا ساڭا بىلدۇرگەن نەرسىلەرنى ماڭا تەلىم بەرگىن" دېدى. ھالبۇكى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قۇرەيش چوڭلىرىنى دىنغا دەۋەت قىلىش بىلەن مەشغۇل ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى. ئىبنى ئۇممۇ مەكتۇم ھېلىقى سۆزىنى تەكرارلاۋەردى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا چىرايىنى تۇرۇپ، قارىماي قويدى. شۇنىڭ بىلەن يۇقىرىقى ئايەتلەر نازىل بولدى.*

---

* پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ئايەت نازىل بولغاندىن كېيىن، ئابدۇللا ئىبنى ئۇممۇ مەكتۇمنى ھۇرمەت قىلاتتى، ئۇنى كۆرگەن چاغدا: پەرۋەردىگارىمنىڭ ماڭا كايىشقا سەۋەب بولغان كىشىنى قارشى ئالىمەن دەيتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككى قېتىم غازاتقا چىقىپ كەتكەندە، ئۇنى مەدىنىدە ئۆز ئورنىدا خەلىپە قىلىپ قويغان.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئوموۇمىي مەزمۇنى:

پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ يېنىغا كەلگەن ئەمالغا چىرايىنى تۇرۇپ، ئۇنىڭغا قارىمىغانلىقىغا ۋە سورىغان سوئالىغا ئالدىراپ قىلمىغانلىقىغا ئاللاتائالا مۇشۇنداق نازۇك رەۋىشته كايىدۇ. بۇ يەردە ئۇچىنچى شەخس ئۇسلۇبىدا كېتىپ بارغان سۆزنىڭ ئىككىنچى شەخسكە قارىتىلىشى كايىشنىڭ مۇبالىغىلاشتۇرۇلۇشى ئۇچۇندۇر.

ئاندىن ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: "بۇ ئەمانىڭ ھالىنى نېمە بىلسەن؟ ئۇ سەندىن ئاڭلىغان قۇرئان بىلەن نادانلىقتىن ياكى گۇناھتىن پاكلىنىشى مۇمكىن، ئىمانىنى ۋە ساڭا نازىل بولغان قۇرئاندىكى ئىلىملارنى ئۆزىگە ھاجەتسىز ھېسابلايدىغان ئادەمگە كەلسەك، سەن ئۇنىڭغا باقسەن، ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالسەن، ئۇنىڭ ھىدايەت تېپىشىغا كۆڭۈل بۆلسەن. بۇ ئۇنىڭ مۇسۇلمان بولۇشىنى ۋە ئۇنىڭ مۇسۇلمان بولۇشى بىلەن باشقىلارنىڭمۇ مۇسۇلمان بولۇشىنى ئۇمىد قىلغانلىقىڭ ئۇچۇندۇر. ئۇنىڭ ھىدايەت تېپىشى سېنىڭ مەجبۇرىيىتىڭ ئەمەس، سېنىڭ ۋەزىپەڭ پەقەت تەبلىغ قىلىشتۇر. پەرۋەردىگارىدىن قورققان ھالدا ئالدىراپ ئىلىم ئۆگىنىش ئۇچۇن يېنىڭغا كەلگەن ئادەمگە كۆڭۈل بولساق، سەن ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈپ باشقىلار بىلەن بولۇپ كېتىسەن."

ھۇكۇم نۇقتىلىرى:

1. مەۋھۇم پايدىنى دەپ، ئېنىق پايدىنى تەرك ئەتمەسلىك كېرەك.

2. ئىلىم تەلەپ قىلغۇچىغا، ھىدايەت تەلەپ قىلغۇچىغا ۋە ئىلىم بىلەن ھىدايەتكە موھتاج ھەم ھېرىس ئادەملەرگە باشقىلارغا قارىغاندا كۆپرەك كۆڭۈل بولۇش لازىم.

3. ئاللانىڭ دىنىغا دەۋەت قىلغۇچىلار دەۋەتتە مەرتىۋىلىك بىلەن مەرتىۋىسىزنى، بېقىر بىلەن بايىنى، چوڭ بىلەن كىچىكىنى ئايرىپ قارىماسلىقى لازىم.

كَلَّآ إِنَّهَا
تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُ ﴿١٢﴾ فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾ مَّرْفُوعَةٍ
مُّطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾ قُتِلَ الْإِنسَانُ
مَآ أَكْفَرَهُ ﴿١٧﴾ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ
فَقَدَّرَهُ ﴿١٩﴾ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ﴿٢١﴾
ثُمَّ إِذَا شَآءَ أَنشَرَهُ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَآ أَمَرَهُ ﴿٢٣﴾

تەرجىمىسى:

(بۇنىڭدىن كېيىن) ئۇنداق قىلمىغىن، بۇ ئايەتلەر ۋەزدۇر[11]. خالىغان ئادەم ئۇنىڭدىن ۋەز-نەسىھەت ئالىدۇ[12]. ئۇ (يەنى قۇرئان ئايەتلىرى) قىممەتلىك، (قەدرى) يۇقىرى پاك سەھىپىلەرگە يېزىلىغاندۇر[13—14]. (ئۇ) ھۆرمەتلىك ياخشى (پەرىشتىلەردىن بولغان) پۇتۇكچىلەرنىڭ قولىدىدۇر[15—16]. ئىنسانغا لەنەت بولسۇنكى، ئۇ ئەجەب كاپىر بوىدى!*[17] ئاللا ئۇنى نېمىدىن

* ئىبنى مۇنزىر ئىكرىمەدىن مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: "ئىنسانغا

ياراتـتى؟؟[18] ئالـلا ئۇنى ئابـسمەنـدىن ياراتـتى، (ئۇ تولۇق ياراتسلىپ بولغۇچە) ئاللا ئۇنى بىرقانچە باسقۇچقا بۆلۈپ، پەيدىنپەي ياراتـتى[19]، ئانـدىن ئۇنىڭـغا (ماڭـار) يولـنى ئاسانـلاشـتۇرۇپ بەردى[20]. ئاندىن ئۇنى ۋاپات قىلدۇردى، ئۇنىڭغا (كۆمۈلدىغان) قەبـرىنى پەرپا قىلـدى[21]. ئانـدىن ئاللا ئۇنى خالـغان ۋاقىتـتا تىرىلدۈرىدۇ[22]. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى بۇ كاپىـر ئىنـسان تەكەببۇرلۇقـدىن يانـسۇن)، ئۇ ئالـلانىڭ بۇيـرۇغانـلىرىنى بەجا كەلتۈرمىدى[23].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئوموميي مەزمۇنى:

ئالـلاتائالا مۇنـداق دەيـدۇ: "قۇرئان كەرىـمىنىڭ ئايەتـلىرى خالايىق ئۈچۈن راستىنلا ۋەز-نەسىھەتتۇر، خالىغان ئادەم ئۇنىڭدىن ۋەز-نەسىھەت ئالـسۇن، قۇرئان كەرىـمىنىڭ ئايەتـلىرى قەدرى-قىممىتى يۇقىرى بولۇپ، بۇلـغىنىشـتىن، ئوشۇق بولۇپ كېتىشـتىن، كەمتۈك بولۇپ قېلىشتىن خالىي سەھىپىلەرگە ئورنىتىلغان. بۇ سەھىپىلەر پەرىشـتىلەرنىڭ قولـدادۇر، ئۇلار ئالـلاتائالا بىلەن پەيغەمبەرلەر ئارىسىدا ۋەھـيى يەتـكۈزگۈچى ئەلچـىلەردۇر. پەرىشـتىلەر خۇددى ئاللاتائالا تەرىپلىـگەنىدەك، ئاللانىڭ ئالدىدا ھۆرمەتلىكتۇر، ئەخلاقى ئېسىلدۇر، ئىشلىرى توغرا بولۇپ، ئۆزى ھېچـقانداق گۇناھ بىلەن بۇلغانمىغاندۇر."

لەنەت بولـسۇنـكى، ئۇ ئەجەب كاپىر بولـدى" دېگەن ئايەت ئۇقىمىنى ئەيـنى لەھەب: يۇلتۇزنىڭ پەرۋەردىـگارىـنى ئىنـكار قىلـدىم، دېگەندە ئۇنىڭ ھەققىدە نازىل بولغان.

ئاندىن ئاللاتائالا قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچى كاپىرنى ئەيىبلەپ مۇنداق دەيدۇ: "بۇ ئىنسانغا لەنەت بولسۇنكى، ئۇنىڭ كۇفرى نېمىدېگەن قاتتىق-ھە!" بۇ ئۇنىڭغا قىلىنغان دۇئايى بەدۇر. بۇ سۆز بىلەن دۇئايى بەد قىلىش ئەرەبلەرنىڭ ئادىتى بولۇپ، ئۇلار "ئاللا ئۇنىڭغا لەنەت قىلسۇن" دەيتتى، بۇ ئاللانىڭ شۇنچە كۆپ نېمەتلەرگە ۋە ئېھسانلارغا ئېرىشكەن ئىنساننىڭ كۇفرىنى قەبىھ كۆرسەتىشىدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاللاتائالا "ئۇنى ئاللا نېمىدىن يارىتتى" دېگەن سۆزى بىلەن ئەيىبلىدى. بۇ سوئال شەكىلدە كەلگەن ئىسپاتلاشتۇر. بۇ سۆزنىڭ ئاخىرىدا ئۇنىڭ نېمىدىن يارىتىلغانلىقى، شەرھلىنىپ، ئاللانىڭ ئۇنى ئابىمەنىدىن يارىتقانلىقى، يارىتىشتا ئۇنى ئابىمەنگە، ئاندىن بىر پارچە ئۇيۇل قانغا، ئاندىن بىر پارچە گۆشكە ئايلاندۇرۇپ، تاكى تۇغۇلۇپ چوڭ بولغانغاقەدەر بىرقانچە باسقۇچتىن ئۆتكۈزىدىغانلىقى، ئۇنىڭ ياخشى يولغا ياكى يامان يولغا مېڭىشىغا ئاللاتائالانىڭ مۇمكىنچىلىك تۇغدۇرۇپ بېرىدىغانلىقى بايان قىلىندۇ. ئاندىن ئۇنىڭ ئەجىلى يەتكەندە جېنىنىڭ ئېلىنىدىغانلىقى، ئاندىن قەبرىگە دەپنە قىلىنىدىغانلىقى*، قىيامەت بولۇپ كىشىلەر قەبرىلىرىدىن تۇرغۇزۇلغاندا ئۇمۇ تۇرغۇزۇلۇپ، ئۇنىڭدىن ھېساب ئېلىنىدىغانلىقى زىكرى قىلىنىدۇ، كاپىر ئادەمنىڭ تەكەببۇرلۇق قىلىپ تەۋھىدتىن باش تارتقانلىقى ۋە قىيامەتنى ئىنكار قىلغانلىقى ئەيىبلىنىدۇ.

---

* ئاللاتائالانىڭ ئۆلگەنلەرنىڭ جەسەتلىرىنى دەپنە قىلىشقا ئەمرى قىلىشى جەسەتنىڭ خار بولۇپ تاشلىنىپ قېلىشتىن ۋە قاغا-قۇزغۇن، يىرتقۇچ ھايۋانلارغا يەم بولۇشتىن ساقلىنىشى ئۈچۈندۇر. بۇ ئاللانىڭ كاتتا نېمىتىدۇر. دەپنە قىلىشنى ئىپادىلەيدىغان سۆزنىڭ "سۈممە

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. قۇرئان كەرىمنىڭ پەزىلەتلىرى ۋە ئۇنىڭ ئورنىنىڭ يۇكسەكلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

2. پەرىشتىلەرنىڭ پەزىلىتى كۆرسىتىلىدۇ.

3. روشەن ھەقىقەتكە قارشى تۇرغان ئىمانسىز ئادەمگە مالامەت قىلىنىدۇ.

4. ئىنسانىنىڭ يارىتىلىشتىكى باسقۇچلىرى ۋە ئۇنىڭ بىر ھالىدىن

ئەقبەرەھۇ (ثم اقبره)" سۆزى بىلەن ئەمەس، "فەئەقبەرەھۇ (فاقبره)" سۆزى بىلەن كەلتۈرۈلۈشى مېيىتنى كىچىكتۈرمەي چاپسان دەپنە قىلىشنىڭ لازىملىقىنى كۆرسىتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدا مېيىت تېز دەپنە قىلىناتتى، ھەتتا كىچىك جان ئۇزگەنلەرنى تاڭ يورۇغۇچە تەخىر قىلماستىن شۇ كىچىسىلا دەپنە قىلىۋېتەتتى، ھازىرقى ۋاقىتتىكىگە ئوخشاش، يىراق-يېقىندىكىلەرنى جىنازە نامىزىغا دەۋەت قىلىپ، ئالدى-كەينى يىغىلىپ بولغۇچە مېيىتنى چىقارماي، بىر كۈن-يېرىم كۈن تەخىر قىلىدىغان ئىش يوق ئىدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەدرى غازىتىغا چىقىپ كەتكەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەزرىتى ئوسمانىدىكى قىزى رۇقىيە كېسەل ئىدى، رۇقىيە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام غازاتتىن قايتىپ كېلىشتىن بۇرۇن ۋاپات بولۇپ كەتتى، ھەزرىتى ئوسمان پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى كۈتمەستىن دەپنە قىلىۋەتتى. ھەزرىتى ئوسمانىنىڭ رۇقىيىنى دەپنە قىلىپ قايتقان ۋاقتى روسۇلۇللانىڭ بەدرى غازىتىدىن قايتقان ۋاقتىغا توغرا كەلدى. ھەزرىتى ئوسمانىنىڭ روسۇلۇللانى چاقىرتىپ ئادەم ئەۋەتكەنلىكى، مېيىتنى چىقارماي، بىرئاز بولسىمۇ روسۇلۇللانى كۈتۈپ تۇرغانلىقى ياكى روسۇلۇللانىڭ بىزنى كۈتۈپ تۇرماپسىلەر دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغىنى يوق. مانا بۇ روسۇلۇللانىڭ مېيىت ئۇزۇتۇشتىكى سۈننىتىدۇر.

ئىككىنچى ھالغا يۆتكىلىپ تۇرىدىغانلىقى زىكرى قىلىنىدۇ.

5. ئىنسان ئۆلگەندىن كېيىن، ئۇنى دەپنە قىلىشنىڭ شەرىئەت قائىدىسى ئىكەنلىكىنى بايان قىلىنىدۇ.

6. ئالىلائاتالانىڭ ئەمرىلىرىنى ئادا قىلمىغان ۋە ئۇنىڭ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلمىغانلارغا مالامەت قىلىنىدۇ.

فَلْيَنْظُرِ
الْإِنْسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ ﴿٢٤﴾ أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا ﴿٢٥﴾ ثُمَّ شَقَقْنَا
الْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾
وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَحَدَائِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَاكِهَةً وَأَبًّا ﴿٣١﴾
مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ ﴿٣٢﴾ فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ ﴿٣٣﴾
يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ
وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾
وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾
وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾
أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

تەرجىمىسى:

(بۇ كاپىر) ئىنسان ئۆزىنىڭ يېمەكلىكلىرىگە (ئىبرەت نەزىرى بىلەن) قارىسۇن[24]. (بىز بۇلۇتتىن) زور مىقداردا يامغۇر ياغدۇرىدۇق[25]. ئاندىن زېمىننى (ئۇنىڭدىن ئۆسۈملۈكلەرنى چىقى-

رىش بىلەن) ياردۇق[26]. سىلەرنىڭ ۋە ھايۋانلىرىڭلارنىڭ مەنپەئەتلىنىشى ئۈچۈن، زېمىندا ئاشلىقلارنى، ئۈزۈمنى، ئوتياشلارنى، زەيتۇننى، خورمىنى، دەرەخلىرى قويۇق باغچىلارنى، تۇراۋۇك مېۋىلەرنى، ئوت-چۆپلەرنى ئۆستۈردۇق[27-32]. (قىيامەتنىڭ قوپۇلۇقىنى گاس قىلغۇدەك قاتتىق ئاۋازى كەلگەن چاغدا (ھەممە ئادەم ئۆز ھالىنى بىلەن بولۇپ قالىدۇ)[33]. ئۇ كۈندە كىشى ئۆزىنىڭ قېرىنداشلىرىدىن، ئانىسىدىن، ئاتىسىدىن، خوتۇنىدىن ۋە بالىلىرىدىن قاچىدۇ[34-36]. ئۇ كۈندە ھەر ئادەمنىڭ بىر ھالى بولىدۇكى، ئۇنىڭ باشقىلارغا قارىشىغا (شۇ ھالى) يار بەرمەيدۇ[37]. ئۇ كۈندە نۇرغۇن يۈزلەردىن نۇر، كۈلكە ۋە خۇشال-خۇراملىق يېغىپ تۇرىدۇ[38-39]. يەنە بۇ كۈندە نۇرغۇن يۈزلەرنى چاڭ-توزان بېسىپ كەتكەن، قارىداپ كەتكەن بولىدۇ[40-41]. بۇلار بولسا كاپىرلاردۇر، فاجىرلاردۇر[42].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئىنسانىنىڭ يارىتىلىشى ئۈستىدە توختالغاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ ئىنسانغا مۇيەسسەر قىلىپ بەرگەن رىزقىنى ۋە بۇ رىزقنى ئۇنىڭ ھاياتىنىڭ ئاساسىي قىلغانلىقىنى تەپسىلىي بايان قىلدى. ئاللاتائالانىڭ قۇدرىتىنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى ھەقىقىي بىلىش ئۈچۈن، بۇ ھەقتە پىكىر يۈرگۈزۈشكە بۇيرۇدى.

بۇ ئايەتلەردە جانسىز پەردىن ئۆسۈملۈكلەرنى ئۇندۇرۇپ چىقىرىشقا قادىر بولغان زاتنىڭ چىرىپ پارچە-پارچە بولۇپ كەتكەن ئايلىنىپ كەتكەن جەسەتلەرنى تىرىلدۈرۈپ، قەبرىلەردىن چىقىرىشقىمۇ ئەلۋەتتە قادىر ئىكەنلىكى تەكىتلىنىدۇ. ئاللاتائالا بۇ ھەقتە

چوڭقۇر پىكىر قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، قاغجىراق يەرگە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەرگەنلىكىنى، زېمىنىي يارىتىپ، ئۇنىڭدىن ئىنسانلار ئوزۇقلىنىدىغان تۇرلۈك ئاشلىق-ئوزۇقلۇقلارنى ئۆستۈرۈپ بەرگەنلىكىنى، ئۇنىڭدىن ئۇزۇمنى ۋە باشقا مېۋىلەرنى يېتىشتۇرۇپ بەرگەنلىكىنى، ئۇنىڭدىن هايۋاناتلار ئوچۇن ئوت-چۆپلەرنى ئۆستۈرۈپ بەرگەنلىكىنى، شۇنىڭدەك زېيتۇن دەرىخىنى، خورمىنى، خىلمۇخىل مېۋىلىك دەرەخلەرگە تولغان گۈزەل باغلارنى يېتىشتۈرۈپ بەرگەنلىكىنى زىكرى قىلىدۇ. شۇنىڭدەك ئاخىرەتلىك ئوچۇن ياخشى ئەمەللەر بىلەن تەييارلىنىش لازىملىقى ئوستىدە توختىلىدۇ.

ئاندىن ئالىلاتائالا قىيامەتنىڭ ئەھۋالىدىن بولغان ئىككىنچى قېتىملىق سۇرنىڭ قوزغىلىشى ھالدا چۈشەندۈرگەنلىكىنى، ئىنسانلار بۇنى ئاڭلىغان چاغدا ئۆزىنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈك كىشىلىرى بولغان قېرىندىشىدىن، ئانىسىدىن، ئاتىسىدىن، خوتۇنىدىن قاچىدىغانلىقىنى، چۈنكى ئۇلارنىڭ قىيامەتنىڭ دەھشىتى ۋە ئېغىرلىقىدىن ھېساب بېرىدىغان بولۇپ كېتىپ ئۇلارغا قارىيالمايدىغانلىقىنى، بۇ چاغدا كىشىلەرنىڭ ساڭگىلىغۇدەك ئەھۋالدا قالىدىغانلىقىنى، ئەھلى جەننەت ۋە ئەھلى دوزاختىن ئىبارەت ئىككىگە بۆلۈنىدىغانلىقىنى، ئەھلى جەننەتنىڭ بەلگىسى ئۇلارنىڭ ئېرىشكەن مۇكاپاتلىرى، كۆرگەن ئىززەت-ھۆرمەتلىرى يۈزىدىن ئۆزلىرى خۇشال-خۇرام، يۈزلىرى نۇرلۇق جىلۋىلىنىپ تۇرۇشتىن ئىبارەت بولىدىغانلىقىنى، ئەھلى دوزاخنىڭ بەلگىسى ئۇلار ئۆز ئاقىۋىتىنىڭ يامانلىقىنى كۆرىدىغانلىقى تۇپەيلىدىن يۈزلىرى قارىداپ كېتىش، چىرايىنى غەم-قايغۇ بېسىشتىن ئىبارەت بولىدىغانلىقىنى، بۇلار دۇنيادا كاپىر ۋە ئاللاغا بوھتان قىلغۇچى فاجىر بولغانلىقىرى ئۇچۇن ئاللا

ئۇلارغا مۇشۇنداق ياماڭ ئاقىۋەتنى ۋەدە قىلغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

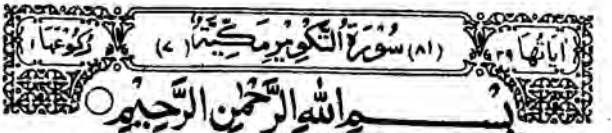
1. ئاللاتائالا مەخلۇقاتىغا بەرگەن نېمەتلىرىنى ئەسلىتىدۇ.

2. ئاللاتائالانىڭ قۇدرىتىنىڭ بۈيۈكلۈكى، جانسىز زېمىندىن گىياھلارنى ئۆستۈرۈشكە قادىر بولغان ئاللانىڭ ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

3. قىيامەت كۈنىنىڭ دەھشەتلىك ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

4. قىيامەت ئۈچۈن ياخشى ئەمەللەر بىلەن تەييارلىنىشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ.

5. قىيامەت كۈنى مۆمىنلەرنىڭ ۋە كاپىرلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

تەرجىمىسى:

81. سۈرە تەكۋىر

مەككىدە نازىل بولغان، 29 ئايەت.*

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن

* پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: قىيامەتنى خۇددى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەندەك ئەينەن كۆرۈشتىن خۇشال بولىدىغان ئادەم «تەكۋىر» سۈرىسىنى، «ئىنفىتار» سۈرىسىنى ۋە «ئىنشىقاق» سۈرىسىنى ئوقۇسۇن.

باشلايمەن.

كۇنىنىڭ نۇرى ئۆچكەن چاغدا[1]، يۇلتۇزلار تۆكۈلگەن چاغدا[2]، تاغلار گۈمران بولغان چاغدا[3]، بوغاز تۆگىلەر تاشلىۋېتىلگەن چاغدا[4]، ياۋايى ھايۋانلار توپلانغان چاغدا[5]، دېڭىزلار ئوت بولۇپ لاۋۇلدىغان چاغدا[6]، جانلار (ئۆز قاياشلىرىغا) قوشۇلغان چاغدا[7]، تىرىك كۆمۈۋېتىلگەن قىز-دىن* سەن قايسى گۇناھ بىلەن ئۆلتۈرۈلدۈڭ؟ دەپ سورالغان چاغدا[8-9]، نامە-ئەمالار ئېچىلغان چاغدا[10]، ئاسمان ئېچىپ تاشلانغان چاغدا[11]، دوزاخ قىزىتىلغان چاغدا[12]، جەننەت (تەقۋادارلارغا) يېقىنلاشتۇرۇلغان چاغدا[13]، ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ قىلغان (ياخشى-يامان) ئىشلىرىنى بىلىدۇ[14].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا بۇ يەردە قىيامەت كۈنى يۈز بېرىدىغان بىر قىسىم ئەھۋاللاردىن خەۋەر بېرىدۇ. ئۇ چاغدا قۇياش خۇددى سەللىدەك يۆگۈلۈپ غۇرۇمەك بولۇپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ نۇرى ئۆچمىدۇ، يۇلتۇزلار تۆكۈلۈپ زېمىنغا چۈشىدۇ. تاغلار ئورنىدىن قوزغىلىپ تۇرۇپ كېتىدۇ. زېمىن تەپتەكشى تۈزلەڭلىكە ئايلىنىدۇ. ئەرەبلەرنىڭ نەزىرىدە ئەڭ قىممەتلىك مال ھېسابلانغان قورساقىدا ئون ئايلىق بالىسى بار بوغاز تۆگىنىمۇ قىيامەتنىڭ دەھشىتى

---

* ئەرەبلەر ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلىشتىن ئىلگىرى كەمبەغەللىشىپ قېلىشىدىن ياكى قىزلىرىنىڭ ئەسىرگە چۈشۈپ قېلىپ سەتچىلىكە قېلىشىدىن قورقۇپ، قىز بالىلىرىنى ئۆلتۈرۈپ تاشلايتتى.

بىلەن بولۇپ تېلىپ باققىلى كىشى چىقمايدۇ. قۇرۇقلاۋقتىكى ياۋايى ھايۋانلار بىر-بىرىدىن قىساس ئېلىش ئۈچۈن توپلىنىدۇ. دېڭىزلار لاۋۇلداپ يېنىپ تۇرغان ئوتقا ئايلىنىدۇ. مۆمىنلەر مۆمىنلەر بىلەن، كاپىرلار كاپىرلار بىلەن جۇپ بولىدۇ. ياخشى ئادەم ياخشى ئادەم بىلەن جەننەتتە، يامان ئادەم يامان ئادەم بىلەن دوزاختا بىللە بولىدۇ.

ناھەق تىرىك كۆمۈۋېتىلگەن قىز بالا ئۇنى كۆمگۈچىدىن قايسى گۇناھسىز سەۋەبىدىن تىرىك كۆمۈلۈشكە تېگىشلىك بولغانلىقىنى سورايدۇ. ئۇنىڭ سوئالى ئۆز قاتىلىنى ئەيىبلەش مەقسىتىدە قويۇلمىدۇ. يەنە قىيامەت كۈنى قاتىلىنى ئەيىبلەش يۈزىسىدىن قىزنىڭ قايسى گۇناھى ئۈچۈن ئۆلتۈرۈلگەنلىكى سورالغاندا، ئۇ قىز: "مەن گۇناھسىز، ناھەق ئۆلتۈرۈلدۇم" دەپ جاۋاب بېرىدۇ. ھېساب ئېلىش ئۈچۈن كىشىلەرنىڭ نامە-ئەمالى ئېچىلىدۇ. ھەربىر ئادەم ئۆزىنىڭ نامە-ئەمالىنى ئوقۇيدۇ، ئۇنىڭدا خاتىرىلەنگەن ئەمەللىرىگە قاراپ مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ، ياكى جازاغا ئۇچرايدۇ. خۇددى پەردە ئېلىپ تاشلانغاندەك، ئاسمان ئۆز جايىدىن ئېلىپ تاشلىنىدۇ. ئاللانىڭ دۈشمەنلىرىنى ئازابلاش ئۈچۈن دوزاخ يانىدۇرۇلىدۇ. ئاللانىڭ دوستلىرىغا راھەت-پاراغەت ئۈچۈن جەننەت يېقىنلاشتۇرۇلىدۇ. يۇقىرىقى ئەھۋاللار يۈز بەرگەن چاغدا، ھەر ئادەم ياخشى-يامان قىلمىشىدىن خەۋەردار بولىدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ ئەمەللىرى كۆز ئالدىدا ھازىر بولىدۇ. يەنە بەزى ئالىملار مۇنداق دەيدۇ: "يۇقىرىقى ئەھۋاللارنىڭ ئالتىسى قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى سۈپىتىدە دۇنيادا يۈز بېرىدۇ، ئۇلار: قۇياش نۇرىنىڭ ئۆچۈشى، يۇلتۇزلارنىڭ تۆكۈلۈشى، تاغلارنىڭ ئۆز جايىدىن قوزغىلىشى، قورسىقىدا ئون

ئايلىق بالىسى بار بوغاز تۆگىلەرنىڭ تاشلىنىپ قېلىشى، ياۋايى ھايۋانلارنىڭ قاتتىق قورقۇنچتىن توپلىنىشى، دېڭىزلارنىڭ قىزىتىلىشىدىن ئىبارەت. ئالتىنچى بولسا ئاخىرەتتە يۈز بېرىدۇ، ئۇلار: كىشىلەرنىڭ جۇپ بولۇشى، تىرىك كۆمۈلگەن قىزلارنىڭ سوئال قويۇشى، نامە ـ ئەمالالارنىڭ ئېچىلىشى، ئاسمانىنىڭ ئېچىپ تاشلىنىشى، دوزاخنىڭ قىزىتىلىشى، جەننەتنىڭ يېقىنلاشتۇرۇلۇشىدىن ئىبارەت.

دۇھىم نۇقتىلىرى:

1. قىيامەت كۈنى ۋە ئۇنىڭ باشلىنىشى تەسۋىرلىنىدۇ. قىيامەتنىڭ يېقىنلاشقانلىقىنى كۆرسەتكۈچى ئالامەتلەر بايان قىلىنىدۇ.

2. خالايىق ئارىسىدا ئالىلاتائالانىڭ ئادالىتىنىڭ كامىل بولىدىغانلىقى زىكرى قىلىنىدۇ.

3. قىيامەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىشنىڭ زۆرۈرلۈكى كۆرسىتىلىدۇ، قىيامەتكە ياخشى ئەمەللەر بىلەن تەييارلىنىشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ.

فَلَآ
أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ﴿١٥﴾ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَالَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾
وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِي قُوَّةٍ
عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُّطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾
وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ ﴿٢٣﴾
وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ
رَّجِيمٍ ﴿٢٥﴾ فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾
لِمَن شَاءَ مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّآ
أَن يَشَآءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

تەرجىمىسى:

كۆندۈزى يوشۇرۇنغۇچى يۇلتۇزلار بىلەن، پاتقاقلىقتا ۋاقتىدا يوشۇرۇنىدىغان يۇلتۇزلار بىلەن قەسەم قىلىمەن (15-16)، قاراڭغۇلۇقتا چۆمگەن كېچە بىلەن قەسەم قىلىمەن (17)، يورۇشقا باشلىغان سۈبھى بىلەن قەسەم قىلىمەن (18)، قۇرئان ھەقىقەتەن ئىززەتلىك بىر ئەلچى (ئارقىلىق نازىل قىلىنغان ئاللا) نىڭ سۆزىدۇر (19)، ئۇ (ئەلچى) كۈچلۈكتۇر، ئاللانىڭ دەرگاھىدا مەرتىۋىلىكتۇر (20). پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغۇچىدۇر. بۇ يەردە (يەنى ئاسماندا) ئۇ ئىشەنچلىكتۇر (21). سىلەرنىڭ ھەمراھىڭلار (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) مەجنۇن ئەمەستۇر (22). ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) جىبرىئىلنى ھەقىقەتەن روشەن ئۇپۇقنىڭ (شەرقىدە)

كۆردى[23]، ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام غەيبىنى) تەبلىغ قىلىشتا بېخىل ئەمەستۇر[24]. ئۇ (يەنى قۇرئان) قوغلاندى شەيتانـ نىڭ سۆزى ئەمەستۇر[25]. قەيەرگە بارىسسىلەر؟[26] ئۇ (يەنى قۇرئان) پۈتۈن ئەھلى جاھانغا نەسىھەتتۇر[27]. سىلەرنىڭ ئاراڭـ لاردىن (دىن بارىسىدا) راۋرۇس بولۇشنى خالايدىغانلارغا (قۇرئان) نەسىھەتتۇر[28]. پەقەت ئالەمىلەرنىڭ پەرۋەردىسگارى. ئاللا خالىغانـ دىلا، ئاندىن سىلەر خالايسىلەر (يەنى ئاللا خالىمىغىچە سىلەرنىڭ خالىغىنىڭلارنىڭ ھېچ پايدىسى يوق)[29].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇيغۇرچە مەزمۇنى:

ئاللاتائالا قىيامەتنىڭ بىر قىسىم ئەھۋالىنى زىكىرى قىلغاندىن كېيىن، كۆندۈزدە ۋە پېتىش ۋاقتىدا يوشۇرۇنغۇچى يۇلتۇزلار بىلەن قەسەم قىلدى، قاراڭغۇلۇققا چۆمگەن ياكى كۆتۈرۈلۈپ كەتكەن كېچە بىلەن ۋە يېرۇغان سۇبھى بىلەن قەسەم قىلدى. ئاللاتائالا مەخلۇقات ئىچىدىكى خالىغان نەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلدۇ. مەخـ لۇقاتنىڭ ئاللانىڭ غەيرىي بىلەن قەسەم قىلىشى دۇرۇس بولمايدۇ. ئاللاتائالا ھۆرمەتلىك ئەلچى جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ئارقىلىق قۇرئاننىڭ يەتكۈزۈلگەنلىكىنى بايان قىلىش يۈزىسىدىن يۇقىرىقى شەيئىلەر بىلەن قەسەم قىلدى. ئاللانىڭ كالامى بولغان قۇرئاننىڭ جىبرىئىلنىڭ سۆزى دېيىلىشى ئۈنى جىبرىئىلنىڭ يەتكۈزگەنلىكى ئۈچۈندۇر. جىبرىئىل پەرۋەردىگارىنىڭ ھۇزۇرىدا ھۆرمەتلىك، بۈيـ رۇلغان ئىشقا كۆچى يېتىدىغان، كۆچلۈك، ئاللانىڭ دەرگاھىدا يۇقىرى مەرتىۋىلىك، ئاسماندا گېپى ئۆتىدىغان، پەرىشتىلەر ئۈنىگىغا ئىتائەت قىلىدىغان، ئاللادىن پەيغەمبەرلىرىگە ۋەھيى ئېلىپ كېلىشته

ئىشەنچىلىك دەپ تەسۋىرلىنىدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى جىبرىئىلنىڭ ئورنىنى، شەرىپىنى، ئۇ ئېلىپ كەلگەن ۋەھيىنىڭ شەرىپىنى كۆرسىتىدۇ. ئاندىن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇشرىكلار تۆھمەت قىلغانىدەك مەجنۇن ئەمەسلىكى بايان قىلىنىدۇ. بۇنىڭغا ئىشارەت قىلىپ، سىلەرنىڭ مۇئامىلە قىلىپ كېلىۋاتقان ۋە ئەقلىنىڭ كامىلىلىقىنى سىلەر تونۇغان ھەمراھىڭلار شۇ دەپ كۆرسىتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كۈنچىقىش ياقىتا روشەن ئۇپۇقتا جىبرىئىلنى ئۆنى ئاللانىڭ خەلق ئەتكەن شەكلدە كۆردى. جىبرىئىلنى كۆرگەن جاي بەتھا ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاللا تەرىپىدىن كەلگەن ۋەھيىنى كىشىلەرگە ئۆگىتىشكە بېخىلىق قىلمايدۇ، بەلكى ئۆنى ھەممە ئادەمگە ئۆگىتىدۇ. قۇرئان قوغلاندى شەيتانىنىڭ سۆزى ئەمەس، بەلكى ئۆنى جىبرىئىل ئېلىپ كېلىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاغزىغا سالغان، سىلەرنىڭ يولۇڭلار توسۇلغان. دەلىل-پاكىتلار يوق تۇرسا، نەگە بارىسىلەر؟ ھالبۇكى، ئۇنىڭ ئاللا تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەت ئىكەنلىكى سىلەرگە ئايدىڭ ئىدىغۇ؟ قۇرئان توغرا بولۇشنى، ھەقىقەتكە ئەگىشىشنى ئىرادە قىلغان كىشى ئۇچۇن ۋەز-نەسىھەتتۇر. ھىدايەت تېپىش ياكى گۇمراھ بولۇش ئىشى سىلەرگە باغلىق ئەمەس، بەلكى سىلەرنىڭ خاھىشىڭلار پۇتۇن خالايىقنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاتائالانىڭ خاھىشىغا باغلىقتۇر. ئاللا ھىدايەت تاپقۇزماقچى بولغان ئادەمنى ھىدايەت يولىغا مۇۋەپپەق قىلىدۇ. ئايەتتىكى خىتاب قۇرەيش كافىرلىرىغا ۋە ئىسلام دىنىنى ئىنكار قىلىشتا، گۇمراھلىقتا ئۇلارنىڭ يولىدا ماڭغانلارغا قارىتىلغان.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ قۇدرىتىنىڭ بۇيۇكلۇكى تەسۋىرلىنىدۇ.

2. قۇرئانى كەرىمنىڭ شەرەپلىك ئىكەنلىكى ۋە ئۇنىڭ ئورنىنىڭ يۇقىرىلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

3. جەبرائىل ئەلەيھىسسالامنىڭ پەزىلەتلىرى بايان قىلىنىدۇ.

4. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەزىلەتلىرى بايان قىلىنىدۇ.

5. خالاش دېگەن سۆپەت ئالاتائالاغا ۋە ئالاتائالانىڭ ئۇلۇغلۇقىغا مۇناسىپ رەۋىشتە نىسبەت بېرىلىدۇ.

ئايەتلەر ١٩ (٨٢) سُورَةُ الْاِنْفِطَارِ مَكِّيَّةٌ (٨٢) رُكُوعلەر ١

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

إِذَا السَّمَآءُ انْفَطَرَتْ ۝١ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ۝٢ وَإِذَا الْبِحَارُ
فُجِّرَتْ ۝٣ وَإِذَا الْقُبُوْرُ بُعْثِرَتْ ۝٤ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ
وَأَخَّرَتْ ۝٥ يٰٓأَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيْمِ ۝٦
الَّذِيْ خَلَقَكَ فَسَوّٰكَ فَعَدَلَكَ ۝٧ فِيْٓ أَيِّ صُوْرَةٍ مَّا شَآءَ
رَكَّبَكَ ۝٨ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُوْنَ بِالدِّيْنِ ۝٩ وَإِنَّ عَلَيْكُمْ
لَحٰفِظِيْنَ ۝١٠ كِرَامًا كَاتِبِيْنَ ۝١١ يَعْلَمُوْنَ مَا تَفْعَلُوْنَ ۝١٢

تەرجىمىسى:

82. سۈرە ئىنفىتار

مەككىدە نازىل بولغان، 19 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللاھنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمان يېرىلغان چاغدا[1]، يۇلتۇزلار تۆكۈلگەن چاغدا[2]، دېڭىزلار بىر-بىرىگە قوشۇلغان چاغدا[3]، قەبرىلەر ئاستىن-ئۈستۈن قىلىنغان (يەنى ئۆلۈكلەر چىقىرىلغان) چاغدا[4]، ھەر ئادەم ئىلگىرى-كېيىن قىلغان ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنى بىلىدۇ[5]. ئى ئىنسان! سېنى مەرھەمەتلىك پەرۋەردىگارىڭغا ئاسىيلىق قىلىشقا نېمە ئالدىدى؟*[6]. ئۇ سېنى ياراتتى، (ئەزالىرىڭنى) بېجىرىم، قامىتىڭنى تۈز قىلدى[7]. سېنى ئۇ خالىغان شەكىلدە قۇراشتۇردى[8]. ھەرگىز ئۇنداق قىلماڭلار (يەنى ئاللانىڭ كەرەمگە مەغرۇر بولماڭلار). (ئى مەككە كۇففارلىرى!) بەلكى سىلەر دىننى ئىنكار قىلىسىلەر[9]. ھالبۇكى، سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلاردا سىلەرنى كۆزىتىپ تۇرغۇچى پەرىشتىلەر بار[10]. ئۇلار (ئاللانىڭ دەرگاھىدا) ھۆرمەتلىك پەرىشتىلەر بولۇپ، (سىلەرنىڭ سۆزلىرىڭلارنى ۋە ئەمەللىرىڭلارنى) يېزىپ تۇرىدۇ*[11]. ئۇلار قىلمىشلىرىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ[12].

---

* ئەبۇ ھاتەمنىڭ ئەكرىمەدىن رىۋايەت قىلىشچە، بۇ ئايەت ئۈمەييە ئىبنى خەلەفنى توغرىسىدا نازىل بولغان.

** بىز پەقەت بىزنىڭ ياخشى-يامان ئەمەللىرىمىزنى خاتىرىلەپ تۇرىدۇ-

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا قىيامەتنىڭ ئالدىدا تۆۋەندىكى ئىشلارنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ: ئاللانىڭ ئەمرى بىلەن ئاسمان يېرىلىدۇ، يۇلتۇزلار تۆكۈلىدۇ، دېڭىزلار بىر-بىرىگە قوشۇلۇپ ھەممىسى بىر دېڭىزغا ئايلىنىدۇ، شور دېڭىزنىڭ سۈيى تاتلىق دېڭىز سۈيىگە قوشۇلىدۇ، قەبرىلەردىكى ئۆلۈكلەر تىرىلىدۇ. بۇ چاغدا يەنى يۇقىرىقى ئىشلار يۈز بەرگەندىن كېيىن، ھەربىر ئادەم بۇرۇن قىلغان ياخشى-يامان ئەمەللىرىنى بىلىدۇ. ئاندىن ئاللاتائالا كاپىرلارغا، گۇناھكار مۆمىن-لەرگە مۇراجىئەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "ئى ئىنسان، باتىلنى ساقا قايسى نەرسە چىرايلىق كۆرسەتتى؟ ئاللا ساقا يۈكلىگەن ۋەزىپىلەرنى ئادا قىلمىدىڭ، پەرۋەردىگارىڭنىڭ كەرەمگە مەغرۇر بولۇپ، ئونىڭ

غان گۇزەتچى پەرىشتىلەر بار دەپ ئېتىقاد قىلىشىمىز، ئۇ پەرىشتىلەر-نىڭ ماھىيىتى ئۇستىدە توختالمىلىقىمىز لازىم، يەنى ئۇلارنىڭ نېمىدىن خەلق ئېتىلگەنلىكى، بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرىنى قانداق خاتىرە-لەيدىغانلىقى، ئۇلار بىزگە تونۇشلۇق بولغان قەلەم، قەغەز، سىياھ قاتارلىق نەرسىلەرنى ئىشلىتەمدۇ؟ ياكى ئەمەلىلەر چۈشۈرۈلىدىغان لەۋھىلەر بارمۇ؟ بىزگە تونۇشلۇق بولغان ھەرپ ۋە شەكىللەر بىلەن خاتىرىلەمدۇ؟ ياكى ئۇلار ئەمەللەر تەجەللى قىلىدىغان روھلار بولۇپ، ئۇلاردا ئەمەللەر تاكى قىيامەتكىچە سىياھ قەغەز يۈزىدە قالغاندەك قېپقالامدۇ؟ بۇلارنىڭ ھەممىسى بىز مۇنازىرە قىلىپ بىلىشكە تېگىشلىك بولغان ئىشلار ئەمەس، بىز پەقەت ئەمەللەرنى پەرىشتىلەرنىڭ خاتىرىلەپ تۇرىدىغانلىقىغا ئېتىقاد قىلىش، بۇنىڭ تەپسىلاتىنى ئاللانىڭ ئۆزى بىلىدۇ دەپ قاراش بىلەنلا كۇپايىلىنىشىمىز كېرەك.

ئازابىدىن خاتىرجەم بولدۇڭ، ئاللا سېنى يوقتىن بار قىلدى. سېنى چىرايلىق ياراتتى. قامىتىڭنى تىۆز، ئەزالىرىڭنى بىجىرىم ياراتتى. ئىككى قولۇڭنىڭ بىرىنى يەنە بىرىدىن ئۇزۇن، بەزى ئەزالىرىڭنى ئاق، بەزىسىنى قارا قىلغىنى يوق. سېنى ئاللا ئۆز خاھىشىنىڭ تەقەززاسى بويىچە چىرايلىق ياكى سەت، ئۇزۇن ياكى قىسقا شەكىلدە قۇراشتۇردى، سېنى ئاتاڭغا ياكى ئاناڭغا ۋە ياكى تاغاڭغا ئوخشايدىغانراق قىلىپ ياراتتى.

ئاندىن ئاللاتائالا گەپنى قىيامەتنى ئىنكار قىلغۇچى كۇففار-لارغا قارىتىپ، ئۇلارنى غەپلەتتىن، پەرۋەردىگارىنىڭ كەرە-مگە مەغرۇر بولۇپ كېتىشتىن مەنئى قىلدى. ئۇلارنىڭ كەرەملىك ئاللاغا گۇناھلار بىلەن يۈزلىنىشىنىڭ ئۆزى قىيامەتكە، قىيامەتتىكى جازاغا، ھېسابقا ئىشەنمىگەنلىكتىن ئىبارەت ئىكەنلىكىنى كۆرسەتتى. ئاللا ئۇلارغا ئەمەللىرىنى خاتىرىلەپ تۇرىدىغان پەرىشتىلەرنى مۇئەككەل قىلدى. ئۇلار ئاللانىڭ ھۇرمەتلىك پەرىشتىلىرى بولۇپ، بەندىلەرنىڭ قىلغان ياخشى-يامان ئەمەللىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ.

مۇھىم نۇقتىلىرى.

1. قىيامەت كۈنىنىڭ بۈيۈكلۈكى ۋە دەھشەتلىكلىكى بايان قىلىنىدۇ.

2. پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىنى تولۇق ئادا قىلمىغان ۋە گۇناھ قىلىشقا جۈرئەت قىلغانلار قورقۇتۇلىدۇ.

3. ئاللاتائالانىڭ ئىنسانىنى چىرايلىق شەكىلدە يارىتىش بىلەن ئۇنىڭغا بەرگەن نېمىتى زىكرى قىلىنىدۇ.

4. قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلغانلارغا بېرىلىدىغان جازانى، قىيا-

مەتتىكى مۇكاپاتنى، ھېساب بېرىشنى ئىنكار قىلغانلار ئەيىبلىنىدۇ.

5. ئەمەلىەرنى خاتىرىلەپ تۇرغۇچى پەرىشتىلەرگە ئىمان ئېيتىشنىڭ لازىملىقى كۆرسىتىلىدۇ.

6. ئادەم بالىلىرىنىڭ ئەمەللىرىنىڭ خاتىرىلىنىپ تۇرىدىغانلىقى، قىيامەت كۈنى شۇنىڭغا ئاساسەن مۇكاپات، جازا بېرىلىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٤﴾
يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ ﴿١٦﴾ وَمَا
أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٨﴾
يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا ۖ وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ ﴿١٩﴾

تەرجىمىسى:

مۆمىنلەر شەك-شۇبھىسىز جەننەتتە بولىدۇ[13]. كاپىرلار شەك-شۇبھىسىز دوزاختا بولىدۇ[14]. ئۇلار قىيامەت كۈنى دوزاخقا كىرىدۇ[15]. ئۇلار ھەرگىز دوزاختىن ئايرىلمايدۇ[16]. قىيامەت كۈنىنىڭ (دەھشەتلىكلىكىنىڭ) قانداقلىقىنى بىلەلەيسەن؟[17] قىيامەت كۈنىنىڭ (دەھشەتلىكلىكىنىڭ) قانداقلىقىنى قانداق بىلەلەيسەن؟[18] ئۇ كۈندە بىر ئادەمنىڭ يەنە بىر ئادەمگە ياردەم بېرىش قولىدىن كەلمەيدۇ. بۇ كۈندە ھۆكۈم ئاللاغا خاستۇر[19].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا خالايقىنىڭ تەقدىرىنىڭ ئاخىرەتتە قانداق بولىدىغانلىقىنى،

ئۇلارنىڭ ئاللانىڭ ئەمر ـ پەرمانلىرىغا بويسۇنغان ـ بويسۇنمىغانلىقى ئېتىبارى بىلەن، ئاللاغا ئىتائەت قىلغان ياكى ئاللانىڭ ۋەدىسىگە ئىشەنمىگەنلىكى ئېتىبارى بىلەن ئىككى تۈركۈمگە بۆلۈنىدىغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "ئاللاغا ئىتائەت قىلغۇچى، ئاللا ھارام قىلغان نەرسىلەردىن ساقلانغۇچى ياخشى بەندىلەر جەننەتنىڭ نېمەتلىرىدىن بەھرىمەن بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ئەكسىچە، ئاللانىڭ شەرئىتىنى تەرك ئەتكۈچى فاجىرلار قىيامەت كۈنى دوزاخقا داخىل بولىدۇ. دوزاخنىڭ ئازابى تۈگىمەيدۇ".

"قىيامەت كۈنىنىڭ قانداقلىقىنى قانداق بىلەلەيسەن؟" دەپ تەكرار ئېيتىلىشى قىيامەتنىڭ دەھشەتلىكلىكىنى تەكىتلەش ئۈچۈندۇر.

ئاندىن ئاللاتائالا: قىيامەت كۈنى ئادەمنىڭ ئادەمگە پايدا يەتكۈزەلمەيدىغانلىقىنى، ئادەمنىڭ ئادەمنى ئازابتىن قۇتقۇزالمايدىغانلىقىنى، ھېچ كىشىنىڭ قولىدا ھوقۇقى بولمايدىغانلىقىنى، ھەممە ئىش ئاللانىڭ قولىدا بولىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

ھۇشىم نۇقتىلىرى:

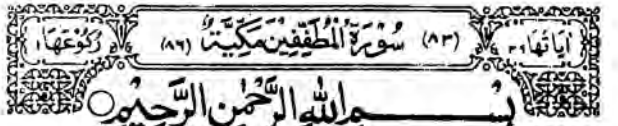
1. قىيامەت كۈنى ياخشىلارنىڭ بارار جايىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. ئىنسانلار جازاغا تارتىلىدىغان ۋە ئۇلاردىن ھېساب ئېلىنىدىغان كۈننىڭ قورقۇنچلۇق ئىكەنلىكى تەسۋىرلىنىدۇ.

3. قىيامەت كۈنى ھەممە ئىش ئاللاغا خاس بولىدىغانلىقى، ھەر بىر ئىنسان ئۆز ھالى بىلەن بولۇپ قالىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

4. ئىنسانىنىڭ ئىبرەت، ۋەز ـ نەسىھەت ئېلىشى لازىملىقى، قىيامەت كۈنىنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ياخشى ئەمەللەرنى

داۋاملاشتۇرۇشىنىڭ لازىملىقى بايان قىلىنىدۇ.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِيْنَ ۝١ الَّذِيْنَ اِذَا اكْتَالُوْا عَلَى النَّاسِ
يَسْتَوْفُوْنَ ۝٢ وَاِذَا كَالُوْهُمْ اَوْ وَّزَنُوْهُمْ يُخْسِرُوْنَ ۝٣
اَلَا يَظُنُّ اُولٰٓئِكَ اَنَّهُمْ مَّبْعُوْثُوْنَ ۝٤ لِيَوْمٍ عَظِيْمٍ ۝٥
يَّوْمَ يَقُوْمُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝٦

تەرجىمىسى:

83. سۈرە مۇتەففىفىن*

مەككىدە نازىل بولغان، 36 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتسىلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئۆلچەمدە ۋە تارازىدا) كەم بەرگۈچىلەرگە ۋاي![1]. ئۇلار كىشىلەردىن ئۆلچەپ ئالغان چاغدا تولۇق ئالىدۇ[2]. كىشىلەرگە

---

* بۇ سۈرىنى مەدىنىدە نازىل بولغان دېگۈچىلەرمۇ بار، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەدىنىگە قادەم تەشرىپ قىلغان چاغلاردا، مەدىنىلىكلەر تارازا-ئۆلچەمدە ساختىلىق قىلىشتا ئۇچىغا چىققان ئىدى. بۇ ئايەت نازىل بولغاندىن كېيىن، ئۇلار ئۇنداق قىلمايدىغان بولغان.

ئۆلچەپ ياكى تارتىپ بەرگەن چاغدا كەم بېرىدۇ[3]. ئۇلار بۇيۇك بىر كۈندە تېرىلىدىغانلىقىغا ئىشەنمەمدۇ؟[4-5]. ئۇ كۈندە ئىنسانلار ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ھۇزۇرىدا تىك تۇرىدۇ[6].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا يۇقىرىقى ئايەتلەردە تارازا - ئۆلچەمدە ساختىلىق قىلغۇچىلارنى ئىنىق تەرىپلەپ مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار كىشىلەردىن ئالغان چاغدا تولۇق ئۆلچەپ ياكى تولۇق تارتۇالىدۇ، كىشىلەرگە بەرگەندە كەم ئۆلچەپ، كەم تارتىپ بېرىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداقلار ئاخىرەتتە قاتتىق ئازابلىنىدۇ دەپ ۋەدە قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ قىلمىشىنى ئەيىبلەيدۇ، ئۇلارنىڭ مۇنداق قىلمىشقا جۈرئەت قىلىشىدىن ئەجەبلىنىدۇ. ئۇلار ئاللاتائالانىڭ ئۆزلىرىنى تېرىلدۇرىدىغانلىقىغا گويا ئىشەنمەيدىغاندەك ئىش قىلىدۇ. ئۇلار ئاللاتائالانىڭ ئالدىدا تۇرۇپ، تارازىدا، ئۆلچەمدە قىلغان ساختىپەزلىكىدىن ۋە چوڭ - كىچىك قىلمىشلىرىدىن ھېساب بېرىشتىن قورقمايدۇ. قىيامەت كۈنى ئاللا ئۇلارنى تېرىلدۇرىدۇ. بۇ كۈنى ئىنسانلار پەرۋەردىگارىنىڭ مۇكاپاتىغا ئېرىشىش ياكى جازاسىغا ئۇچراش ۋە ھېساب بېرىش ئۈچۈن قەبرىلىرىدىن تۇرغۇزۇلىدۇ.

ئوھىم نۇقتىلىرى:

1. ئېلىشتا تولۇق ئېلىپ، بېرىشتە مەيلى ئاز، مەيلى كۆپ بولسۇن، كەم بەرگەنلەرگە قاتتىق ئازاب ۋەدە قىلىنىدۇ.
2. ئۆلچەم، تارازا ۋە گەز قاتارلىقلاردا كەم بېرىشنىڭ

هارامليقى كۆرسىتىلىدۇ.

3. ئۆلچەم ۋە تارازا ئىشىنىڭ چوڭ ئىش ئىكەنلىكى، چۈنكى ئۇلار بىلەن بولغان مۇئامىلە ئىشەنچ ۋە ئادالەتكە ئاساسلىنىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

4. ئۆلچەم ۋە تارازىدا كەم بېرىش باشقىلارنىڭ ھەقىقىغە قىلىنغان خيانەت ۋە تاجاۋۇزچىلىق ھېسابلىنىدۇ.

كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ
ٱلْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ ۝٧ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سِجِّينٌ ۝٨ كِتَٰبٌ
مَّرْقُومٌ ۝٩ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝١٠ ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ
ٱلدِّينِ ۝١١ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ۝١٢ إِذَا تُتْلَىٰ
عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ۝١٣ كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ
عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ۝١٤ كَلَّآ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ
يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ۝١٥ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا۟ ٱلْجَحِيمِ ۝١٦ ثُمَّ
يُقَالُ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ۝١٧

تەرجىمىسى:

ئۇلار (تارازىدا، ئۆلچەمدە) كەم بېرىشتىن يانسۇن، يامان ئادەملەرنىڭ نامە ـ ئەمالى چوقۇم سىججىندا بولىدۇ[7]. سىججىن

دېگەن نېمە؟ ئۇنى قانداق بىلەلەيسەن؟[8] ئۇ (يامان ئادەملەرنىڭ قىلمىشلىرى) خاتىرىلەنگەن بىر دەپتەردۇر[9]. بۇ كۈندە ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي![10] ئۇلار قىيامەت كۈنىنى ئىنكار قىلىدۇ[11]. ئۇنى پەقەت (كۇفرىدا) ھەددىدىن ئاشقان، ئىنتايىن گۇناھكار ئادەملا ئىنكار قىلىدۇ[12]. ئۇنىڭغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز تىلاۋەت قىلىنسا، ئۇ: "(بۇ) قەدىمكىلەرنىڭ ھېكايىلىرىدۇر" دەيدۇ[13]. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ گۇناھلىرى تۇپەيلىدىن دىللىرى قارىيىپ كەتكەن[14]. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ھەقىقەتەن ئۇلار بۇ كۈندە پەرۋەردىگارىنى كۆرۈشتىن مەنئى قىلىنغان[15]. ئاندىن ئۇلار ھەقىقەتەن دوزاخقا داخىل بولغۇچىلاردۇر[16]. ئاندىن (ئۇلارغا): "مانا بۇ سىلەر ئىنكار قىلغان نەرسە (يەنى ئازاب)دۇر" دېيىلىدۇر[17].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئالىلاتائالا تارازا ـ ئۆلچەمدە كەم بەرگۈچىلەرنى بۇ قىلمىشىنى تاشلاشقا بۇيرۇيدۇ. ئاندىن گۇناھكارلارنىڭ، جۈملىدىن تارازا ـ ئۆلچەمدە كەم بەرگۈچىلەرنىڭ نامى ـ ئەمالىنىڭ سىججىندا بولىدىغانلىقىنى، سىججىننىڭ خەتلىرى ئېنىق يېزىلغان بىر دەپتەر ئىكەنلىكىنى بايان قىلىدۇ، ئۇلارغا قاتتىق ئازاب قىلىدىغانلىقىنى ۋەدە قىلىدۇ، شۇنىڭدەك قىيامەتنى ئىنكار قىلغۇچىلارنىڭ سۆزلىرىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: قىيامەتنى پەقەت ھەددىدىن ئاشقان، ھارام قىلىنغان ئىشلارنى قىلغان، سۆزلىرىدە ۋە ھەرىكەتلىرىدە گۇھكاكار بولغان ئادەملا ئىنكار قىلىدۇ، ئۇ ئادەمگە قۇرئان تىلاۋەت قىلىنسا، يەنى ئۇنىڭغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام

قۇرئان ئوقۇپ بەرسە، ئۇ ئىنكار قىلىپ: "بۇ پەقەت قەدىمكىلەرنىڭ ھېكايىلىرىدۇر. مۇھەممەد ئۇنى باشقىلاردىن ئۆگەنگەن، ئاللانىڭ پەيغەمبىرگە نازىل قىلغان كالامى ئەمەس" دەيدۇ. ئاندىن ئاللا بۇ سۆزنى "كەللا" دېگەن سۆز بىلەن رەت قىلىپ، قۇرئان ئۇلار ئېيتقاندەك قەدىمكىلەردىن قالغان ھېكايە ئەمەس، مۇنداق سۆزنى پەقەت قەلبى گۇناھلار بىلەن قارىيىپ كەتكەن، ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىيالمايدىغان ئادەملا ئېيتىدۇ، دەيدۇ.

ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "مۆمىن ئادەم بىرەر گۇناھنى قىلسا، ئۇنىڭ قەلبىدە قارا چېكىت پەيدا بولىدۇ، ئەگەر تەۋبە قىلىپ گۇناھىتىن قول ئۈزۈپ، ئىستىغفار ئېيتسا، ئۇنىڭ قەلبى تازىلىنىدۇ. ئەگەر ئۇ كۆپ گۇناھ قىلسا، قارا چېكىت ئۇنىڭ قەلبىگە تارقىلىدۇ." قۇرئاندا تىلغا ئېلىنغان "ران" دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئەنە شۇدۇر. ئاندىن كېيىن ئاللاتائالا ئۇلارغا تەييارلىغان تۇرلۇك ئازابلارنى، ئۇلارنىڭ ئۇلۇغ ئاللانىڭ جامالىنى كۆرۈشتىن مەھرۇم قىلىنىدىغانلىقىنى ئېنىق بايان قىلىدۇ. ئاللانىڭ جامالىنى كۆرەلمەسلىك چوڭ ئىشتىن مەھرۇم قىلىنغانلىق ھېسابلىنىدۇ، چۈنكى ئاخىرەتتە ئاللانىڭ مۆمىن بەندىلىرى ئۇنىڭ جامالىنى كۆرۈشتىن بەھرىمەن بولىدۇ. ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: "سىلەر پەرۋەردىگارىڭلارنى خۇددى 14 كۈنلۈك ئايىنى كۆرگەندەك كۆرىسىلەر، ئۇنى كۆرگەنلىكىڭلار ئۈستىدە دەتالاش قىلمايسىلەر." ئاندىن كۇففارلار دوزاخقا كىرىپ ئۇنىڭ ئازابىنى تېتىيدۇ. ئۇلارغا ئەيىبلاش يۈزىسىدىن: مانا بۇ دۇنيادا ئاللانىڭ پەيغەمبەرلىرى خەۋەر قىلسا سىلەر ئىنكار قىلغان جازادۇر، مانا بۇ سىلەر يىراق سانىغان

ئازابتۇر، دېيىلىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاخىرەتتە گۇناھكارلارنىڭ تەقدىرىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. قىيامەت كۈنىنى ئىنكار قىلغان ۋە ئۇنىڭ بولۇشىنى يىراق سانىغان كىشىلەر قورقۇتۇلىدۇ.

3. قىيامەتنى پەقەت تەكەببۇرلۇق ۋە تەرسالىق قىلغان، ھەقىقەتنى چېكىنگەن، گۇناھلارغا چۆمۈلگەن، ساماۋى كىتابلارغا ئىشەنمىگەن ئادەملەرنىڭلا ئىنكار قىلىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

4. مۆمىنلەرنىڭ ئالىلاتائالانى ئاخىرەتتە كۆرىدىغانلىقىغا ۋە ئۇنى كۆرگەنلىكلىرى ئۈستىدە دەۋتالاش قىلمايدىغانلىقىغا ئىمان ئېيتىش تەرغىپ قىلىنىدۇ. بۇنىڭ ئەھمىيىتى ۋەجاماىئەتنىڭ ئەقىدىسى ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

5. ئاخىرەتتە كۇففارلارنىڭ ئالىلانىڭ جامالىنى كۆرۈشتىن مەھرۇم قىلىنىدىغانلىقى زىكرى قىلىنىدۇ.

6. گۇناھتىن ئاگاھلاندۇرۇلىدۇ، گۇناھلارنىڭ دىلىنى پەيدىنپەي يېپىۋالىدىغانلىقى، شۇنىڭ بىلەن دىل قارىيىپ، ھەقنى ناھەق، ناھەقنى ھەق دەپ تونۇيدىغان ئەھۋالىنىڭ كېلىپ چىقىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ
ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَٰبٌ
مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾
عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ
ٱلنَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَٰمُهُۥ مِسْكٌ ۚ وَفِى
ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾
عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾

تەرجىمىسى:

راستتىنلا ياخشى بەندىلەرنىڭ نامە-ئەمالى شەك-شۇبھىسىز ئىلليىيۇندا بولىدۇ[18]. ئىلليىيۇننىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سەن قانداق بىلەلەيسەن؟[19] (ئۇ) ياخشىلارنىڭ ئەمەللىرى خاتىرىلەنگەن دەپتەردۇر[20]. ئۇنىڭغا ئاللانىڭ يېقىن پەرىشتىلىرى گۇۋاھ بولىدۇ[21]. ياخشىلار نېمەت ئىچىدە (يەنى جەننەتتە) بولىدۇ[22]. ئۇلار تەختلەر ئۈستىدە تۇرۇپ (ئاللانىڭ جەننەتتە ئۇلارغا بەرگەن تۇرلۇك نېمەتلىرىگە) قارايدۇ[23]. ئۇلارغا قارايدىغان بولساڭ، نېمەتنىڭ (ئۇلارنىڭ چىرايلىرىدىن چىقىپ تۇرغان) ئەسىرىنى

تونۇيسەن[24]. ئۇلار ئاغزى يېچەتلەنگەن ساپ شاراب* بىلەن سۇغىرىلىدۇ. ئىچىشنىڭ ئاخىرىدا ئۇنىڭدىن ئىپارىنىڭ ھىدى كېلىپ تۇرىدۇ. قىزىققۇچىلار شۇنىڭغا قىزىقسۇن[25—26]. ئۇنىڭغا (يەنى ساپ شارابقا) تەسىمىنىڭ (سۇيى) ئارىلاشتۇرۇلغان[27]. تەسىنىم جەننەتتىكى بىر بۇلاق بولۇپ، ئۇنىڭدىن ئالىلانىڭ يېقىن بەندىلىرى ئىچىدۇ[28].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئاخىرەتتە كۇففارلارنىڭ ھالىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بايان قىلغاندىن كېيىن، ياخشى بەندىلەرنىڭ ئەھۋالى ھەققىدە توختىلىپ، ئالدى بىلەن ياخشىلارنىڭ نامە ـ ئەمالىنىڭ ئۇلارنىڭ دەرىجىسىگە قاراپ جەننەتكە كىرگۈزۈلىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ، ئۇلارغا بېرىلىدىغان نازۇنېمەتلەرنى زىكرى قىلىدۇ. ياخشى بەندىلەر جەننەتتە كىشىنىڭ كۆزى كۆرمىگەن مۇقىم نېمەتلەرگە سازاۋەر بولىدۇ. ئۇلار چىرايلىق ئۆيلەردە، زىننەتلەنگەن، پەردىلەنگەن، ئېسىل تەختلەر ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىنىڭ جامالىغا قارايدۇ. مانا بۇ ئەڭ چوڭ مۇكاپاتتۇر،

---

* رەسۇلۇللانىڭ بىر ھەدىسىدە مۇنداق دېيىلىدۇ: بىر مۆمىن چاقماق يەنە بىر مۆمىنگە سۇ بېرىپ ئۇنىڭ تەشنالىقىنى قاندۇرسا، قىيامەت كۈنى ئاللاتائالا ئۇنى ئاغزى پېچەتلەنگەن ساپ شاراب بىلەن سۇغىرىدۇ، بىر مۆمىن ئاچ قالغان بىر مۆمىننى غىزالاندۇرسا، ئاللا ئۇنى جەننەتنىڭ مېۋىلىرى بىلەن ئوزۇقلاندۇرىدۇ. بىر مۆمىن يالىڭاچ قالغان بىر مۆمىنگە كىيىم ـ كېچەك بەرسە، ئاللا ئۇنى جەننەتنىڭ يېشىل لىباسلىرى بىلەن پۈركەيدۇ.

ھۆمىنىڭ قەلبى ئۇچۇن ئەڭ سۆيۈملۈكتۇر. ئۇلار ئۆزلىرى بەھرە-مەن بولۇۋاتقان ئىزچىل ئىمپەتلەرگە قارايدۇ. دوزاختا قاتتىق ئازاب چېكىۋاتقان دۇشمەنلىرىگە قارايدۇ. بۇ ياخشى بەندىلەرگە قارايدىغان بولساق، ئۇلارنىڭ چرايىدىن ئىمپەتسىزلىك ئالامەت-لىرى چقىپ تۇرىدۇ. ئۇلار ھېچ كىشىنىڭ قولى تەگمىگەن، پېچەت-لەنگەن، سۈپسۈزۈك شارابلار بىلەن سۇغىرىلىدۇ. ئۇ شارابلارنى ئىچكۈچىلەردىن ئىچىپ بولغاندا ئىپارنىڭ ھىدى كىلىپ تۇرىدۇ. ئۇلاردا بۇ دۇنيادا ھاراق ئىچكۈچىلەردە بولىدىغان بەتبۇيلۇق بولمايدۇ. ئالدىرىغۇچىلار ۋە ياخشىلىققا قىزىققۇچىلارمۇ شۇنداق ساۋاب ۋە مۇكاپاتقا ئېرىشىشكە ئالدىرىشۇن. ئۇلار ياخشى ئىشلارنى قىلىپ جەننەتكە كىرىپ، مۇشۇنداق ئىمپەتكە ئېرىشىدۇ. ئاندىن ئالىلاتائالا "رەھىم" دەپ ئاتىلىدىغان مەي ئۇستىدە توختىلىپ، بۇنىڭ تەسىمىدىن ئېتىلىپ چقىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ ۋە "تەسنىم"نى ئالىلانىڭ يېقىن بەندىلىرى ئىچىدىغان بۇلاق دەپ چۈشەندۈرىدۇ. "رەھىق" جەننەتتىكى ئەڭ ئېسىل شاراب بولۇپ، ئۇ ئاللاغا يېقىن بەندىلەرگە قۇيۇپ بېرىلىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ياخشىلارنىڭ بارىدىغان جايى ۋە ئالىلانىڭ ئۇلارغا ئاخىرەتتە تەييارلىغان ئىمپەتلىرى بايان قىلىنىدۇ.

2. ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىراشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ.

3. قىيامەت كۈنى ھۆمىنلەرنىڭ ئالىلاتائالانى كۆرىدىغانلىقىغا ئىمان ئېيتىش تەرغىپ قىلىنىدۇ.

إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ
الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾
وَإِذَا انقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمُ انقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا
إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَالْيَوْمَ
الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ
يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

تەرجىمىسى:

كاپىرلار ھەققەتەن مۆمىنلەرنى (مەسخىرە قىلىپ) كۈلەتتى* (29) (مۆمىنلەر) ئۇلارنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەندە، ئۇلار ئۆزئارا كۆز قىسىشاتتى (30)، ئۆيلىرىگە قايتقاندا (مۆمىنلەرنىڭ غەيۋىتىنى قىلىپ) مەزىە قىلغان ھالدا قايتىشاتتى (31)، مۆمىنلەرنى كۆرگەندە، "بۇلار شەكسىز ئاداشقانلار" دەپىشەتتى (32). ئۇلار مۆمىنلەرنى كۆزىتىشكە ئېۋەتىلگىنى يوق (33). بۇگۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) مۆمىنلەر كاپىرلاردىن كۈلىدۇ (34). (كاپىرلار) نىڭ ھالىغا (ئىسسل)

---

* «مۇئمىنۇن» سۈرىسىدە بۇ مەزمۇن مۇنداق شەرھىلىنىدۇ: "ئۇلارنى مەسخىرە قىلىدىغانلار، ھەتتا ئۇلار سىلەرگە مېنىڭ زىكرىمنى ئۇنتۇلدۇردى، سىلەر ئۇلاردىن كۈلەتتىڭلار، سەۋر قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن مەن ئۇلارنى بۇگۈن مۇكاپاتلىدىم، ئۇلار ھەققەتەن مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر."

تەختلەر ئۇستىدە ئولتۇرۇپ نەزەر تاشلايدۇ[35]. (كاپىرلار مۆمىنلەرنى) مەسخىرە قىلغان قىلمىشلىرىنىڭ جازاسىنى تارتتىمۇ؟[36].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئالىلاتائالا مۆمىنلەرگە تەييارلىغان نازۇنېمەتلەرنى، كۇففارلارغا قىلىدىغان ئازابلارنى بايان قىلغاندىن كېيىن، دۇنياداۋۇشرىكلارنىڭ مۆمىنلەرگە قىلغان مۇئامىلىسى، ئۇلارغا قارىغاندا مۆمىنلەرنىڭ ئاخىرەتتە قانداق مۇئامىلىدە بولىدىغانلىقى ھەققىدە توختىلىدۇ. كۇففارلار مۆمىنلەرنى مەسخىرە قىلىپ كۈلەتتى، مۆمىنلەر ئۇلارنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەن چاغدا كۆز ئىشارىسى قىلىشىپ، ئۇلارنى زادىلىق قىلاتتى. كۇففارلار ئۆيلىرىگە قايتقان چاغلىرىدا، مۆمىنلەرنى زادىلىق قىلىشىپ مەززە قىلىشاتتى. مۇشرىكلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىنى ئۇلارنىڭ دىنىدا بولمىغانلىقى ئۈچۈن گۇمراھلار ۋە يولدىن چەتنىگەنلەر دېيىشەتتى. مۇشرىكلارغا مۆمىنلەرنىڭ ئىش-ھەرىكىتىنى كۆزىتىش ۋەزىپىسى تاپشۇرۇلغان ئەمەس. قىيامەت كۈنى ئالىلاتائالا كۇففارلاردىن مۆمىنلەرگە ئىنتىقام ئېلىپ بېرىدۇ. كۇففارلار دوزاختا ئازابلىنىدۇ. مۆمىنلەر جەننەتلەردە نازۇنېمەتلەردىن ھۇزۇرلىنىدۇ. ئۇلار ئېسىل تەختلەر ئۇستىدە ئولتۇرۇپ، ئازاب چېكىۋاتقان كۇففارلارغا قارايدۇ. ئۇلار دۇنيادا كۇففارلار مۆمىنلەردىن كۈلگەندەك ئۇلاردىن كۈلىدۇ. كۇففارلارنىڭ دۇنيادا مۆمىنلەرنى مەسخىرە قىلىپ كۈلگەنلىكىگە بۇنىڭ بىلەن لايىق جازا بېرىلدىمۇ؟ ھەئە، ئۇلارغا تولۇق جازا بېرىلدى.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. مۆمىنلەرنى كەمىستىشنىڭ يا ئۇنى مەسخىرە قىلىشنىڭ ھارام-لىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. مۆمىنلەرنى مەسخىرە قىلغۇچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

3. ئاللاتائالانىڭ ئادىللىقى، كىم قايسى ئىشنى قىلسا، ئۇنىڭغا شۇ ئىش بىلەن جازا بېرىدىغانلىقى زىكرى قىلىنىدۇ.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اِذَا السَّمَآءُ انْشَقَّتْ ۝١ وَاَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ۝٢ وَاِذَا
الْاَرْضُ مُدَّتْ ۝٣ وَاَلْقَتْ مَا فِيْهَا وَتَخَلَّتْ ۝٤ وَاَذِنَتْ
لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ۝٥ يٰٓاَيُّهَا الْاِنْسَانُ اِنَّكَ كَادِحٌ اِلٰى رَبِّكَ
كَدْحًا فَمُلٰقِيْهِ ۝٦ فَاَمَّا مَنْ اُوْتِيَ كِتٰبَهٗ بِيَمِيْنِهٖ ۝٧
فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَّسِيْرًا ۝٨ وَّيَنْقَلِبُ اِلٰٓى اَهْلِهٖ
مَسْرُوْرًا ۝٩ وَاَمَّا مَنْ اُوْتِيَ كِتٰبَهٗ وَرَآءَ ظَهْرِهٖ ۝١٠ فَسَوْفَ
يَدْعُوْا ثُبُوْرًا ۝١١ وَّيَصْلٰى سَعِيْرًا ۝١٢ اِنَّهٗ كَانَ فِيْٓ اَهْلِهٖ
مَسْرُوْرًا ۝١٣ اِنَّهٗ ظَنَّ اَنْ لَّنْ يَّحُوْرَ ۝١٤ بَلٰى ۚ اِنَّ رَبَّهٗ كَانَ
بِهٖ بَصِيْرًا ۝١٥

تەرجىمىسى:

84. سۈرە ئىنشىقاق

مەككىدە نازىل بولغان، 25 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمان يېرىلغان[1]، پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىنى ئاڭلاپ ئىتائەت قىلغان، پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىنى ئاڭلاشقا، ئىتائەت قىلىشقا لايىق بولغان چاغدا[2]، زېمىن سوزۇلغان[3]، قويىنىدىكى نەرسىلەرنى (يەنى ئۆلۈكلەرنى، مەدەنىلەرنى) سىرتقا چىقىرىپ قۇرۇقدىنىپ قالغان[4]، پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىنى ئاڭلاپ ئىتائەت قىلغان، پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىنى ئاڭلاشقا، ئىتائەت قىلىشقا لايىق بولغان چاغدا، (ئىنسان خىيالىغا كەلمىگەن دەھشەتلىك ئەھۋالغا يولۇقىدۇ)[5]. ئى ئىنسان! سەن ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىڭغا مۇلاقات بولغۇچىغاقەدەر (ئۆز ئىشىڭدا) سەئىي-ئىجتىھات قىلىسەن (يەنى ئەمەلىڭنىڭ نەتىجىسىنى كۆرىسەن)[6]. نامە-ئەمالى ئوڭ تەرىپىدىن بېرىلگەن ئادەمدىن ئاسان ھېساب ئېلىنىدۇ[7-8]. ئۇ (جەننەتتىكى) ئائىلىسىگە خۇشال-خۇرام قايتىدۇ[9]. نامە-ئەمالى ئارقا تەرەپتىن بېرىلگەن ئادەم[10]، "ۋاي!" دەپ توۋلايدۇ(يەنى ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىدۇ)[11]، دوزاخقا كىرىدۇ[12]. چۈنكى ئۇ (دۇنيادىكى چېغىدا) ئائىلىسىدە شاد-خۇرام ئىدى[13]. ئۇ پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىغا قايتمايمەن دەپ گۇمان قىلدى[14]. ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇ پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىغا قايتىدۇ).

پەرۋەردىگارى ھەققەتەن ئۇنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر [15].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى يۈز بېرىدىغان ئىشلارنى ــ ئاسمانىڭ يېرىلىپ، بىر ـ بىرىدىن ئاجرىلىدىغانلىقىنى، يېرىلىش بىلەن ۋە بويسۇنۇش بىلەن پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىنى ئاڭلايدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ. شۇنداقلا زېمىننىڭ سوزۇلىدىغانلىقىنى، كېڭىيىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ ئۈستىدىكى تاغلارنىڭ ۋە ئىمارەتلەرنىڭ يوقىلىشى بىلەن زېمىننىڭ تۈزلەڭلىككە ئايلىنىدىغانلىقىنى، قوينىدىكى ئۆلۈكلەرنى مەھشەرگاھقا بېرىش ئۈچۈن چىقىرىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ، زېمىننىڭ ئۆز پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىنى ئاڭلايدىغانلىقىنى، ئاللاتائالانىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلىشقا تېگىشلىك ئىكەنلىكىنى، ئاللا ئۇلۇغ بولۇپ، ھەممە نەرسە ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقىغا بويسۇنىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ. ئاندىن ئاللاتائالا پۈتۈن ئىنسانلارغا خىتاب قىلىپ: ئى ئىنسان، سەن تاكى ئەجىلىڭ يەتكۈچە ھەققەتەن تىرىشىپ ۋە سەئىيى قىلىپ تۇرىسەن. ئاندىن سەن ھاياتىڭدا قىلغان ياخشى ـ يامان ئەمەللىرىڭگە مۇلاقات بولىسەن، شۇلارغا قاراپ مۇكاپاتلىنىسەن، يا جازالىنىسەن؛ نامە ـ ئەمالى ئوڭ قولىدىن بېرىلگەن ئادەمدىن ئاسان ھېساب ئېلىنىدۇ، دەيدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسىدە مۇنداق دېيىلگەن: ئاللاتائالا قىيامەت كۈنى بەندىنى ئۆزىگە ئەڭ يېقىن تۇرغۇزۇپ، سەن پالانى ـ پالانى ئىشلارنى قىلدىڭ دەپ، ئۇنىڭ گۇناھلىرىنى ساناپ كۆرسىتىدۇ. ئاندىن ئۇلارنى دۇنيادا ئاشكارىلىمىدىم، بۈگۈن ئۇنى مەغپىرەت قىلىمەن، دەيدۇ. ئۇ ئادەم جەننەتتىكى ئائىلىسىگە ئاللا ـ

نىڭ بەرگەن ئاتالىرىدىن خۇشال ھالدا قايتىدۇ. ئۇنىڭ ئائىلىسى دېگەن سۆزدە ئۇنىڭ دۇنيا ئايالىرىدىن، ھۇرلەردىن بولغان جەننەتتىكى ئايالىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ. نامە-ئەمالى ئارقا تەرىپىدىن، سول تەرىپىدىن بېرىلسە (كاپىرنىڭ شۇنداق بولىدۇ)، ئۇ پەريات چىكىپ، ماڭا ۋاي دەيدۇ. ئۇ دوزاخقا تاشلىنىپ، ئۇنىڭ ھارارىتىدە كۆيىدۇ. چۈنكى ئۇ ئائىلىسىدە شاد-خۇرام بولۇپ، ئۆزىنىڭ ئاقۇۋىتى ئۇستىدە ئويلانمايتتى. بۇ قىسقا خۇشالىق ئۈچۈنگا ئۇزۇن قايغۇ ئېلىپ كەلدى. ئۇ ئۆلگەندىن كېيىن تېرىلىپ ئاللانىڭ دەرگاھىغا قايتىدىغانلىقىغا ئېتىقاد قىلمايتتى. ئۇ ئۆلگەندىن كېيىن تېرىلىشنى ئىنكار قىلىدىغانلاردىن ئىدى. ئاللاتائالا ئۇنىڭ بۇ ئېتىقادىغا رەددىيە بېرىپ، ئۇنى دەسلەپتە قانداق ياراتقان بولسا شۇنداق ئەسلىگە كەلتۈرۈپ بېرىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ ئەمەللىرىگە قاراپ جازا بېرىدىغانلىقىنى، چۈنكى ئاللانىڭ ئۇنى كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقىنى ۋە ئۇنىڭ ئەمەللىرىدىن خەۋەردار ئىكەنلىكىنى بايان قىلىدۇ.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ ئۇلۇغلۇقى، ئۇنىڭ ئەمرىگە ۋە ھەيۋىتىگە ھەممە نەرسىنىڭ بويسۇنىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. قىيامەت كۈنىدىكى سائادەتمەنلەرنىڭ ئەھۋالى بايان قىلىنىدۇ.

3. قىيامەت كۈنىدىكى بەدبەختلەرنىڭ ئەھۋالى بايان قىلىنىدۇ.

4. قايتا تېرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچىنىڭ كاپىر بولىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

5. ئەمەلـلەرنىڭ خاتىرىلىنىـپ تۇرىدىـغانلىقىـغا ئىمان ئېيتىش تەرغىپ قىلىنىدۇ.

6. قـىيامەت كـۈنى ھەربىر ئادەمـنىڭ نامە ـ ئەمالـى ئـۆزىـگە بېرىلىدىغانلىقى، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانـلارنىڭ نامە ـ ئەمالى ئوڭ تەرىپـىدىن، يامان ئەمەلـلەرنى قـىلغانـلارنىڭ نامە ـ ئەمالـى سول تەرىپىدىن بېرىلىدىغانلىقى زىكرى قىلىنىدۇ.

فَلَآ أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَالَّيْلِ وَمَا
وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ ﴿١٨﴾ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ﴿١٩﴾
فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ
لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ وَاللَّهُ
أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ إِلَّا
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

تەرجىمىسى:

شەپەق (يەنى كـۈن پاتقاندىن كېيىنـكى ئۇپۇقتىـكى قىزىلـلىق) بىلەن: كېچە ۋە ئۇنىڭ قاراڭغۇلۇقى باسقان نەرسىلەر بىلەن، نۇرى كامالەتكە يەتكەن ئاي (يەنى تولۇن ئاي) بىلەن قەسەمكى (16–18)، سىلەر جەزمەن بىر ھالدىن يەنە بىر ھالغا يۆتكىلىپ تۇرىسىلەر (19)، ئۇلا (يەنى مۇشرىكلار) نېمىـشقا ئىمان ئېيتمايـدۇ؟ (20) ئۇلارنىڭ يېنىدا قۇرئان ئوقۇلغان چاغدا نېمىشقا سەجدە قىلمايدۇ؟ (21) بەلكى

كاپىرلار (ھەقىقەتىنى) ئىنكار قىلىدۇ[22]. ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى يوشۇرۇن نەرسىلەرنى ئالىلا ئوبدان بىلىدۇ[23]. ئۇلارغا قاتتىق ئازاب بىلەن بېشارەت بەرگىن[24]. پەقەت ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىلەر ئۇزۇلمەس ساۋابقا ئېرىشىدۇ[25].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئالىلاتائالا شەپىق بىلەن، كېچە بىلەن ۋە كېچىنىڭ جاھانىنى قاپلىغان قاراڭغۇلۇقنى بىلەن قەسەم قىلدى، شۇنىڭدەك نۇرى تاكامۇللاشقان ئاي بىلەن قەسەم قىلدى. ئالىلا مەخلۇقاتى ئىچىدىكى خالىغان نەرسە بىلەن قەسەم قىلىدۇكى، مەخلۇقاتلارغا ئالىلادىن غەيرىي بىلەن قەسەم قىلىش دۇرۇس ئەمەس. ئاللانىڭ "سىلەر بىر ھالدىن يەنە بىر ھالغا يۆتكىلىپ تۇرىسىلەر" دېگەن سۆزى سەكراتنى، قايتا تىرىلىشنى، ھېساب بېرىشنى، ئاندىن جازاغا تارتىلىشنى ياكى مۇكاپاتقا ئېرىشىشنى كۆرسىتىدۇ. ئالىلاتائالا كۇففارلارغا ۋەز-نەسىھەت قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئىمان ئېيتمىغانلىقىدىن ئەجەبلىنىشنى ئىزھار قىلىدۇ، ئۇلارنى ئەبىلەيدىغانلىقىنى سوئال تەرىقىسىدە بايان قىلىدۇ. بۇ قۇرئانىنى ئۇلۇغ ھېسابلىغانلىقتۇر. ئاندىن ئالىلاتائالا قانچە دەلىل كۆرسەتسىمۇ ھەقىقەتكە بويسۇنماسلىق كۇففارلارنىڭ ئادىتى ئىكەنلىكىنى بايان قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ دىلىدىكى كۇفرىنى ئالىلاتائالانىڭ ئوبدان بىلىدىغانلىقى زىكرى قىلىنىدۇ. ئاندىن كېيىن ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنى ئۇلارنىڭ كۇفرى تۇپەيلىدىن ئۇلارغا تەيىيارلانغان قاتتىق ئازاب بىلەن ئۇلارنى خەۋەرلەندۇرۇشكە بۇيرۇيدۇ. بۇنداق خەۋەرلەرنى ئۇلارنى مەسخىرە قىلىش يۇزىسىدىن بېشارەت تەرىقىسىدە

بايان قىلىدۇ. چىن دىلىدىن بىلەن ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلغانلارنى كۇففارلار قاتاردىن مۇستەسنا قىلىپ، ئۇلارغا ئۇزۇلمەس ساۋاب بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ.

ەۋھىم نۇقتىلىرى:

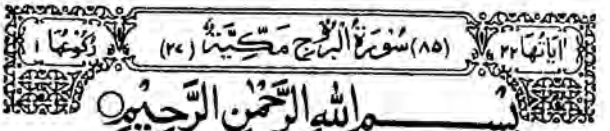
1. يالغۇز ئاللاتائالانىڭ ئۆز بەندىلىرىنى دانالىقى بىلەن باشقۇرۇپ تۇرىدىغان مەئبۇد بەرھەق ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

2. تەكەببۇرلۇق قىلىپ قۇرئان كەرىمگە قارشى تۇرغۇچىلار ئەيىبلىنىدۇ.

3. ئاللاتائالانىڭ ئىھاتىسىنىڭ كەڭلىكى بايان قىلىنىدۇ.

4. ئاللانى ئىنكار قىلغان، ئاللاغا ھەقىقىي ئىشەنمىگەن كىشىلەر قىيامەت كۈنىدىكى قاتتىق ئازاب بىلەن قورقۇتۇلىدۇ

5. ئاللاغا ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىلەرگە دائىمىي ساۋاب بىلەن مۇكاپات بېرىلىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

تەرجىمىسى:

85. سۈرە بۇرۇج

مەككىدە نازىل بولغان، 22 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ نامى بىلەن باشلايمەن.

بۇرۇجلارنىڭ* ئىگىسى بولغان ئاسمان بىلەن، قىيامەت كۈنى بىلەن، جۈمە كۈنى بىلەن، ھارپا كۈنى بىلەن قەسەمكى (1—3)، ئۇرەكلەرنىڭ ئىگىلىرىگە لەنەت بولسۇن (4). ئۇ ئۇرەكلەر لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتلار بىلەن تولدۇرۇلغان ئىدى (5). ئەينى ۋاقىتتا ئۇلار ئۆرەكلەر ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، ئۆزلىرىنىڭ مۆمىنلەرگە قىلمۇاتقان ئىشلىرىنى كۆرۈپ تۇراتتى (6—7). ئۇلار مۆمىنلەرنى پەقەت غالىب، مەدھىيىگە لايىق ئاللاغا ئىمان ئېيتقانلىقلىرى ئۈچۈنلا يامان كۆردى. ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادشاھلىقى ئاللاغا خاستۇر. ئاللا ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (8—9). مۆمىن ئەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا زىيانكەشلىك قىلغاندىن كېيىن كۆفرىدىن قايتمىغانلار، شۈبھىسىزكى، جەھەننەمنىڭ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ، ئۇلارغا ئوت بىلەن ئازاب قىلىنىدۇ (10). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار، شۈبھىسىزكى، ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە سازاۋەر بولىدۇ. بۇ چوڭ بەختتۇر (11).

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇمۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا يۇلتۇزلار يۆتكىلىپ تۇرىدىغان بۇرۇجلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئاسمان بىلەن قەسەم قىلىدۇ. چۈنكى ئۇ بۇرۇجلاردا ئاللاتائالانىڭ ھۈنىرىنىڭ نەپسىلىكى ۋە ئاجايىپ تەدبىرى نامايان قىلىنغان. ئاللاتائالا يەنە ئاسمان، زېمىن ئەھلىنىڭ توپلىنىشى

* "بۇرۇج" سۆزىنى چوڭ يۇلتۇزلار، "شاھىد" سۆزىنى قىيامەت كۈنى گۇۋاھلىق بەرگۈچى، "مەشھۇد" سۆزىنى گۇۋاھلىق بېرىلگۈچى دەپ تەپسىر قىلغۇچىلارمۇ بار.

ۋەده قىلىنغان قىيامەت كۈنى بىلەن قەسەم قىلىدى، يەنە ئۇ جۈمە، هارپا كۈنلىرىنىڭ ئۇلۇغ ۋە شەرەپلىك بولغانلىقى، مۇسۇلمانلارنىڭ ئۇ كۈنلەردە جەم بولىدىغانلىقى ئۈچۈن شۇ كۈنلەر بىلەن قەسەم قىلدى. مەخلۇقاتقا ئاللانىڭ غەيرىي بىلەن قەسەم قىلىش دۇرۇس بولمايدۇ. ئەسهابى ئۇخدۇد (خەندەك ئىگىلىرى) قىسسىنى مەرھۇم ئىبنى كەسىر قىسقىچە مۇنداق بايان قىلىغان: "بۇ بىر كۇففار قەۋمىنىڭ قىسسىسى بولۇپ، ئۇلار يېنىدىكى مۇسۇلمانلارنى دىندىن يېنىشقا قىستىغان. مۇسۇلمانلار بۇنىڭدىن باش تارتقان. شۇنىڭ بىلەن كۇففارلار خەندەكلەرنى كولاپ، يېقىلغۇ تەييارلاپ، خەندەكلەرگە ئوت ياقتى. ئاندىن ئۇلارنى كۇفرىغا زورلىغان. ئۇلار كۇفرىدىن باش تارتقاندىن كېيىن ئۇلارنى ئوتقا تاشلىغان." كۇففارلارنىڭ مۇشۇ ئىشى ئۈچۈن ئاللا ئۇلارغا لەنەت قىلغان. ئۇلار خەندەكلەرنىڭ چۆرىسىدە ئولتۇرۇپ، ئىماندىن قايتمىغانلارنى خەندەكتىكى يېنىپ تۇرغان ئوتقا تاشلىغان. ئۇلار ئوتقا تاشلانغانلارنىڭ كۆيۈپ ئازابلىنىۋاتقانلىقىغا قاراپ تۇرۇشقان. ئۇلار مۇسۇلمانلاردىن پەقەت غالىب ئاللاغا ئىمان ئېيتقانلىقلىرى ئۈچۈنلا ئىنتىقام ئېلىشقان. ئاللاتائالا سۆزىدە ۋە هەرىكىتىدە مەدھىيىلىنىشكە لايىقتۇر، ئاسمان-زېمىندىكى هەممە نەرسە ئاللانىڭ مۇلكىدۇر. ئۇلارغا ئىگىدارچىلىق قىلىشتا ئاللاتائالاغا هېچ كىشى شېرىك بولالمايدۇ. ئاللاتائالا مەخلۇقاتنىڭ ئىشلىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭغا هېچ نەرسە مەخپىي ئەمەس.

ئاندىن ئاللاتائالا مۇسۇلمانلارنى ئازابلىغان ۋە كۆيدۈرگەن كۇففارلار تەۋبە قىلماي كاپىر پېتى دۇنيادىن كەتسە، ئۇلارنىڭ ئاخىرەتتە دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ.

شۇنىڭدەك ئاللاتائالا ئاخىرەتتە مۆمىنلەر ئۈچۈن تەييارلىغان نازۇ-نېمەتلەرنى بايان قىلىدۇ؛ ئاخىرەتتە ئۇلارغا ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان بۇيۇك باغلارنى تەييارلىغانلىقىنى، بۇ ئۆستەڭلەردە سۇ، تەمى ئۆزگەرمىگەن سۈت، مەي ۋە ھەسەللەر ئېقىپ تۇرىدىغانلىقىنى، بۇ نازۇنېمەت ۋە ئىززەت-ھۇرمەتنىڭ ھېچقانداق بەختكە ئوخشىمايدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ كىشىلەر تەسەۋۋۇر قىلغاندىنمۇ زور بەخت ئىكەنلىكىنى زىكرى قىلىدۇ.

ئۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ قۇدرىتىنىڭ كاملىلىقى ۋە ھۇنىرىنىڭ ئاجايىپ-لىقى زىكرى قىلىنىدۇ.

2. قىيامەت كۈنىنىڭ بۈيۈكلۈكى تەسۋىرلىنىدۇ.

3. جۇمە كۈنى بىلەن ھارپا كۈنىنىڭ پەزىلىتى سۆزلىنىدۇ.

4. مۆمىنلەر ئۆز ئىمانىدا مۇستەھكەم تۇرۇشقا تەرغىپ قىلىنىدۇ، ھەددىدىن ئېشىپ مۆمىنلەرگە چېقىلغان كۈففارلارغا ئاگاھلاندۇرۇش بېرىلىدۇ.

5. ئۆتكەنكى مۆمىنلەرگە يەتكەن ئەزىيەتلەر ۋە ئۇلارنىڭ ئاللا يولىدا چەككەن ئازاب-ئوقۇبەتلەرگە سەۋر قىلغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

6. ئاللاتائالانىڭ پادىشاھلىقىنىڭ كەڭلىكى ۋە ئۇنىڭ ھەممە نەرسىدىن تولۇق خەۋەردار ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

7. كۈففارلارغا ئالدىراپ ئازاب قىلماي، ئۇلارنى تەۋبىگە چاقىرغانلىق ئاللانىڭ پەزلى مەرھىمىتىنىڭ كەڭلىكىدىندۇر.

8. قىيامەت كۈنىدىكى كۈففارلارنىڭ ۋە مۆمىنلەرنىڭ ئاقىۋىتى

بايان قىلىندۇ.

إِنَّ
بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ
الْغَفُورُ الْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِّمَا
يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾
بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ مِن وَرَائِهِم
مُّحِيطٌ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

تەرجىمىسى:

پەرۋەردىگارىڭنىڭ جازاسى شەك-شۇبھىسىز قاتتىقتۇر (12). ئاللا (خالايىقنى) ھەقىقەتەن يوقتىن بار قىلىدۇ (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن ئۇلارنى) تىرىلدۈرىدۇ (13). ئاللا (ھۆمىن بەندىلەرنىڭ گۇناھىنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (ئۇلارنى) دوست تۇتقۇچىدۇر (14)، ئەرشنىڭ ئىگىسىدۇر، ناھايىتى ئۇلۇغدۇر (15)، خالىغىنىنى قىلغۇچىدۇر (16). (ئى مۇھەممەد!) سەن لەشكەرلەرنىڭ — پىرئەۋن ۋە سەمۇدنىڭ قىسسىسىدىن خەۋەر تاپتىڭمۇ؟ (17—18) (قۇرەيش مۇشرىكلىرى ئاشۇ كاپىرلارغا نازىل بولغان ئازابتىن ئىبرەت ئالماي) داۋاملىق ئىنكار قىلىشۋاتىدۇ (19). ئاللا كاپىرلارنىڭ ئەتراپىنى قورشاپ تۇرغۇچىدۇر (21). بەلكى (ئۇلار ئىنكار قىلغان نەرسە) لەۋھۇلمەھفۇزدا ساقلانغان ئۇلۇغ قۇرئاندۇر (21—22).

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالانىڭ كۈچ ـ قۇدرىتى زوردۇر. ئۇ زالىملارنى قاتتىق جازالايدۇ، ئىنسانلارنى دۇنيادا يوقتىن بار قىلىدۇ؛ ئۇلاردىن ھېساب ئېلىش، ئۇلارنى مۇكاپاتلاش ۋە جازالاش ئۇچۇن، ئۆلگەندىن كېيىن قايتا تىرىلدۇرىدۇ. ئاللاتائالا مۆمىن بەندىلەرنىڭ گۇناھلىرىنى ئاشكارىلمايدۇ، ئۆزىنىڭ دوستلىرىنى دوست تۇتۇپ، ئۇلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ. ئاللا ئۇلۇغ ئەرشنىڭ ئىگىسىدۇر، خالايىقتىن ئۈستۈندۇر. ئاللانىڭ پەزلى كەڑەمى چوڭ-دۇر، ئاللا خالىغىنىنى قىلغۇچىدۇر، ھېچ نەرسىدىن ئاجىز ئەمەستۇر. ئاللاتائالا زالىملارنى جازالايدىغانلىقىنى مۇقىملاشتۇرىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆز قەۋمىنىڭ ئىنكار قىلىشىغا ئۇچرىغانلىق-تىن، ئاللا ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىش ئۇچۇن، پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغان قەۋملەرنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر تاپتىڭمۇ؟ ئۇلار پىرئەۋن ۋە سەمۇد قەۋملىرىدۇر، ئۇلارغا ئاللانىڭ ئازابىنىڭ نازىل بولغانلىقىدىن خەۋىرىنىڭ بارمۇ؟ دەپ سورايدۇ. بۇ يەردە ئاللانىڭ پىرئەۋن بىلەن سەمۇدنى ئالاھىدە زىكرى قىلىشى شۇنىڭ ئۇچۇندۇركى، سەمۇد ئەرەب زېمىنىدا ئۆتكەن بولۇپ، ئۇلارنىڭ قىسسىسى مەككە مۇشرىكلىرىنىڭ ئاڭىدا مەشھۇر ئىدى؛ پىرئەۋن بولسا ئەھلى كىتابنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ غەيرىنىڭ ئاڭىدا مەشھۇر ئىدى. ئاللا ئۇلارنىڭ ھالاك قىلىنغانلىقىنى بايان قىلىش ئارقىلىق شۇلارغا ئوخشاش پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغانلارنىڭ ھالاك بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئىنكار قىلغانلارمۇ شۇلارنىڭ قاتارىدا بولىدۇ. ئۇلار قۇرئانىنىڭ ئايەتلىرىگە ئىشەنمىدى. ئۇلار

قارشىلىق قىلىپ، بۇنىڭدىن گۇمانلانىدى. ئالىلا ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى تولۇق بىلىدۇ. پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغان بۇرۇنقى ئۇممەتلەرنى ھالاك قىلغانىدەك، ئۇلارنىمۇ ھالاك قىلىشقا ئالىلا قادىردۇر. ئۇلار ئىنكار قىلغان ئايەتلەر ئۇلار گۇمان قىلغىنىدەك سېھىرگەرلىك، كاھىنلىق ياكى توقۇلما سۆز ۋە ياكى بۇرۇنقىلارنىڭ ھېكايىسى ئەمەستۇر. ئۇ پەقەت ناھايىتى شەرەپلىك، ئۇلۇغ قۇرئان-دۇر. ئۇ ئاللانىڭ دەرگاھىدا شەيتانلار يېقىنلىشالمايدىغان لەۋھۇل-مەھفۇزدا يېزىقلىقتۇر.

دۇھام نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ زالىملارنى، كۇففارلارنى قاتتىق جازالايدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

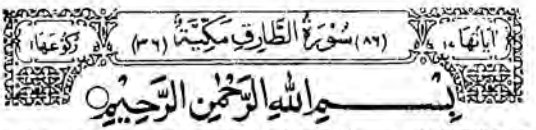
2. "دوست تۇتۇش" دېگەن سۆزىت ئالىلاتائالانىڭ ئۇلۇغلۇقىغا مۇناسىپ رەۋىشتە ئىپادىلىنىدۇ.

3. ئۇستۇنلۇك ئاللاتائالاغا نىسبەت بېرىلىدۇ. ئەرش مەخلۇقاتلىرىنىڭ ئەڭ ئۇستۇنىدۇر، ئاللاتائالا ئۆزىگە، ئۆزىنىڭ ئۇلۇغلۇقىغا لايىق رەۋىشتە ئەرشنىڭ ئۇستىدۇر.

4. كۇففارلار قاتتىق ئاگاھلاندۇرۇلىدۇ.

5. قۇرئان كەرىمنىڭ شەرەپلىك ۋە ئۇلۇغ ئىكەنلىكى، ئاللاتائالانىڭ دەرگاھىدا قۇرئاننىڭ قەدىر-قىممىتىنىڭ يۇقىرىلىقى بايان قىلىنىدۇ.

6. لەۋھۇلمەھفۇزغا ۋە ئۇنىڭدا ئاللاتائالانىڭ كىتابىنى قويغانلىقىغا ئىمان ئېيتىشنىڭ لازىملىقى، بۇ ھەقتە بۇنىڭدىن چوڭقۇرراق توختىلىشنىڭ بىزگە لايىق ئەمەسلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

تەرجىمىسى:

36. سۈرە تارىق

مەككىدە نازىل بولغان، 17 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمان بىلەن، تارىق (يەنى كېچىدە ئاشكارا بولغۇچى يۇلتۇز) بىلەن قەسەم قىلىمەن[1]. تارىقنىڭ نېمىلىكىنى بىلدىڭمۇ؟[2] ئۇ يورۇق يۇلتۇزدۇر[3]. ھەربىر ئادەم بىلەن (شۇ ئادەمنى) ساقلىغۇچى (پەرىشتە) بار[4]. ئىنسان نېمىدىن يارىتىلغانلىقىغا قارىسۇن[5]. ئۇ ئېتىلىپ چىققۇچى مەنىدىن يارىتىلدى[6]. ئۇ مەنى ئۇمۇرتقا بىلەن قوۋۇرغا سۆڭىكىنىڭ ئارىسىدىن چىقىدۇ[7]. شەك-شۇبھىسىزكى، ئاللا ئۇنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە (يەنى تىرىلە-

دۇرۇشكه) قادىردۇر[8]، سىرلار ئاشكارا قىلىنىدىغان كۇنىده (يەنى قىيامەتتە)[9]، ئۇنىڭدىن (يەنى ئىنساندىن ئازابىنى دەپئى قىلىدىغان) ھېچ كۇچ ۋە ياردەمچى يوقتۇر[10].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئاسمان بىلەن ۋە تارىق بىلەن قەسەم قىلدى، تارىقنى يورۇق يۇلتۇز دەپ ئىزاھلىدى. بۇ يەردە ئومۇمىي يۇلتۇزلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ. دېمەك، ئاللاتائالا بۇ يەردە ھەربىر ئاسمان، ھەربىر يۇلتۇز بىلەن قەسەم قىلغان بولىدۇ. ھەربىر ئادەم بىلەن بىلله ئۇنى ساقلىغۇچى پەرىشته بولىدۇ. پەرىشته ئۇنىڭ ئەمەللىنى كۆزىتىدۇ، ئۇنىڭ قىلغان ياخشى-يامان ئىشلىرىنى خاتىرىلەيدۇ. ئاندىن ئاللاتائالا ئىنسانىنى ئۆزىنىڭ ئەسلى يارىتىلىشى ئۈستىده پىكىر قىلىشقا يېتەكلەيدۇ، ئىنسانغا ئۇنى دەسلەپ ياراتقان زاتنىڭ قايتا تىرىلدۇرۇشكه قادىر ئىكەنلىكىنى بىلدۇرىدۇ. ئىنسانىنى ۋە ئۇنىڭ ئەمەللىرىنى كۆزىتىپ تۇرىدىغان كۆزەتكۇچى پەرىشتىلەر بولغانلىقى ئۈچۈن، ئىنسانغا پەرىشتىلەر ئاقىۋەت ئۇنى خۇشال قىلىدىغان نەرسىلەرنى خاتىرىلەشكه لايىق دەپ ئاگاھلاندۇرىدۇ. يەنه ئىنسانىنىڭ ئەرنىڭ ئۇمۇرتقىسىدىن ۋە ئايالنىڭ قوۋۇرغىسىدىن بالا ياتقۇغا ئېتىلىپ چۇشكۇچى ئاجىز مەنىدىن ئىبارەت سۇدىن يارىتىلغانلىقىنى بايان قىلىدۇ. شۇنىڭدەك ئاللاتائالا ئىنسانىنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلدۇرۇشكه قادىر ئىكەنلىكىنى زىكرى قىلىدۇ. شۇ نەرسه ناھايىتى ئوچۇق مەلۇمكى، مۇشۇنداق ئاجىز نەرسىدىن ئىنسانىنى ياراتقان زات قىيامەت كۇنى ئۇنىڭغا قايتا جان كىرگۈزۈشكه قادىردۇر. قىيامەت كۇنى كىشىلەرنىڭ يوشۇرغان سىرلىرى ئاشكارا

بولىدۇ. بۇ بۇيۇك كۈندە ئىنسانغا ياردەم بېرىدىغان ياردەمچى بولمايدۇ. ئۇنى ئاللانىڭ ئازابىدىن قۇتقۇزۇۋالىدىغان ھېچقانداق كۈچ بولمايدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. كىشىلەرنىڭ ياخشى-يامان ئەمەللىرىنى خاتىرىلەپ تۇرىدىغان پەرىشتىلەرگە ئىمان ئېيتىشنىڭ لازىملىقى سۆزلىنىدۇ.

2. ئالىلاتائالانىڭ ئىنسانىنى دەسلەپ ياراتقانلىقى ئۇستىدە پىكىر قىلىشنىڭ زۆرۈرلۈكى، ئۇنى ئاجىز نەرسىدىن ياراتقان ئاللاتائالانىڭ ئۆلگەندىن كېيىن جازالاش-مۇكاپاتلاش، ھېساب ئېلىش ئۈچۈن قىيامەت كۈنى ئۇنى قايتا تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئىكەنلىكى بايان قىلىنىدۇ.

3. قىيامەت كۈنى دىللاردا يوشۇرغان سىرلارنىڭ ئاشكارا بولىدىغانلىقى، بۇ چاغدا ئىنسان ھېچ كۈچ-قۇۋۋەتكە ئىگە بولمىغانلىقتىن ئۆزىنى قوغداشتىن ئاجىز قالىدىغانلىقى زىكرى قىلىنىدۇ.

وَالسَّمَآءِ
ذَاتِ الرَّجْعِ ﴿١١﴾ وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ لَقَوْلٌ
فَصْلٌ ﴿١٣﴾ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ﴿١٤﴾ إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ﴿١٥﴾
وَأَكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾ فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ﴿١٧﴾

تەرجىمىسى:

يامغۇرلۇق بۇلۇت بىلەن قەسەمكى[11]، يېرىلىپ (گىياھلارنى

ئۇندۇرۇپ بېرىدىغان) زېمىن بىلەن قەسەمكى[12]، قۇرئان شەك-شۇبھىسىز (ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىغۇچى) سۆزدۇر[13]. ئۇ چاقا-چاق ئەمەستۇر[14]. ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار قۇرئاننى يوققا چىقىرىش ئۈچۈن) ھەقىقەتەن ھىيلە-مىكىر ئىشلىتىدۇ[15]. مەن ئۇلارنىڭ ھىيلە-مىكرىكە تاقابىل تۇرىمەن[16]. (ئى مۇھەممەت!) كاپىرلار-نىڭ ھالاك بولۇشىغا ئالدىرىمىغىن، ئۇلارغا ئازراق مۆھلەت بەرگىن (ئۇزاققا قالماي، ئۇلارغا قانداق قىلىدىغانلىقىمنى كۆرىسەن)[17].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئالىلاتائالا يامغۇر ياغدۇرىدىغان بۇلۇت بىلەن، ئۆسۈملۈكلەر، دەل-دەرەخلەر ئۇنۇپ بېرىدىغان يەر بىلەن قەسەم قىلىدۇ. بۇنىڭدىن مەقسەت ئەرەبلەرگە ئۇلارنىڭ كۆزلىرى كۆرۈپ تۇرىدى-غان نەرسىلەر بىلەن مۇراجىئەت قىلىشتۇر. قۇرئان ھەق بىلەن ناھەقنى ئايرىپ بېرىدىغان ھەل قىلغۇچ سۆزدۇر، ئۇ ئويۇن-چاقچاق ۋە يالغان ئەمەستۇر. كاپىرلار بولسا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسا-لامغا ھىيلە-مىكر ئىشلىتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىشنى يوققا چىقىرىش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا قارشى تۇرلۇك چارە-تەدبىرلەرنى كۆرىدۇ. ئاللا ئۇلارنى بىلمىگەن يەرلىرىدىن قايمۇقتۇرۇپ، ئۇلار-نىڭ ئەمەلىنى يوققا چىقىرىدۇ، ئۇلارنى ھالاك قىلىدۇ. ئاندىن ئالىلاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كۇففارلارنىڭ ھالاك بولۇشى ئۈچۈن دۇئايى بەد قىلىشقا ئالدىراپ كەتمە دەپ بۇيرۇيدۇ. ئۇلارغا مۆھلەت بېرىپ، كەلگۈسىدە ئازاب نازىل قىلىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. قۇرئان كەرىمىنىڭ شەرەپلىك ۋە ئۇلۇغ ئىكەنلىكى بايان قىلىنىدۇ.

2. قۇرئان كەرىمىنى ئوقۇغان، ئائىلىغان ئادەمنىڭ قۇرئاننى ھۆرمەتلەش ۋە ئۇلۇغلاش يۈزىسىدىن ئۇنى ئۇلۇغ بىلىشى، ئۇنى ئويۇن - چاقچاقتىن يىراق تۇتۇشى لازىملىقى تەكىتلىنىدۇ.

تەرجىمىسى:

87. سۈرە ئەئلا*

مەككىدە نازىل بولغان، 19 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھەممىدىن ئۈستۈن پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامىنى پاك ئېتىقاد قىلغىن[1]. ئۇ (پۈتۈن مەخلۇقاتنى) ياراتتى، (ئۇلارنى) بېجىرىم (يەنى چىرايلىق ۋە مۇناسىپ شەكىلدە) قىلدى[2]. مەخلۇقاتقا پايدىلىق ئىشلارنى (تەقدىر قىلدى، ئۇلارغا پايدىلىنىش يوللىرىنى) كۆرسەتتى[3]. ئۆت ـ چۆپلەرنى ئۈستۈرۈپ بەردى[4]. ئاندىن ئۇلارنى قارامتۇل قۇرۇق ئوت ـ خەسكە ئايلاندۇردى[5]. (ئى مۇھەممەد!) ساڭا (قۇرئاننى) ئوقۇتىمىز، ئاللا (نەسخى) قىلماقچى بولغان نەرسىدىن باشقىنى ئۇنتۇمايسەن. ئاللا (بەندىلەرنىڭ) ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن (سۆز ـ ھەرىكەتلىرىنى) بىلىپ تۇرىدۇ[6-7]. سېنى بىز ئاسان يولغا (يەنى ئىسلام شەرىئىتىگە) مۇۋاپىق قىلىمىز[8]. ۋەز ـ نەسىھەت پايدىلىق بولىدىغان بولسا، (كىشىلەرگە قۇرئان بىلەن) ۋەز ـ نەسىھەت قىلغىن[9]. ئاللادىن (قورققان)

---

* نۇئمان ئىبنى بەشىردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككى ھېيت ۋە جۈمە نامازلىرىدا «ئەئلا» سۈرىسى بىلەن «غاشىيە» سۈرىسىنى ئوقۇيتتى. ھېيت بىلەن جۈمە بىر كۈندە كېلىپ قېلىپ ئىككىلىسىدە مەزكۇر ئىككى سۈرىنى ئوقۇغان ۋاقىتلىرىمۇ بولغان.

ئادەم ۋەز ـ نەسىھەتنى قوبۇل قىلىدۇ[10]. ئەڭ شەقى ئادەم ۋەز ـ نەسىھەتنىن قاچىدۇ[11]. ئۇ كاتتا ئوتقا (يەنى دوزاخقا) كىرىدۇ[12]. ئاندىن ئۇ ئوتتا ئۆلمەيدۇ ۋە (ئوبدان) ياشىمايدۇ[13].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئوموۇمىي مەزمۇنى:

ئالـلاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى "سۇبھانە رەببىيەل ئەئلا" دېيىشكە بۇيرۇدى، ئاندىن خالايىقنى خەلق ئەتكەنلىكىنى، ھەربىر مەخلۇقنى چىرايلىق شەكىلدە ياراتقانلىقنى بايان قىلدى. ئىنسان ئاللانىڭ مەخلۇقاتلىرىنىڭ جۇملىسىدىن بولۇپ، ئالـلا ئۇنى بوينى تۇز، راۋرۇس قىلىپ ياراتتى. ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنى تەقدىر قىلدى. ئالـلاتائالا ھايۋاناتلار يەيدىغان تۇرلۇك يېشىل، سېرىق، قىزىل، ئاق ئوت ـ چۆپلەرنى ئۆستۈرۈپ بەردى. ئوت ـ چۆپلەر ياپيېشىل كۆكەرگەندىن كېيىن ئالـلا ئۇنى قۇرۇتۇپ قارا تۇسكە كىرگۈزىدۇ. ئوت ـ چۆپلەر قۇرۇپ پارچىلىنىپ كەتسە قارىداپ كېتىدۇ.

ئاندىن كېيىن ئالـلاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قارىتىپ: ئۇ قۇرئاننى ئوقۇپ ئۇنتۇمايدۇ. دەيدۇ. بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۆجىزىسى ئىدى. ئۇ ئوممىي تۇرۇپ، جىبرىئىل ئۇنىڭغا ئوقۇپ بەرگەن ئايەتلىرىنى ئۇنتۇمايتتى. بۇ ئوقۇلۇشى مەنسۇخ قىلىنغان، ئالـلا ئۇنتۇشىنى خالىغان ئايەتلەردىن باشقىنى ئۇنتۇماسلىقا ئاللانىڭ ئۇنىڭغا بەرگەن ۋەدىسى بولغانلىقى ئۈچۈندۇر. ئالـلاتائالا ئۇنى ئوڭاي شەرىئەتكە مۇۋاپىق قىلىدۇ. ئالـلاتائالا ئۇنى ۋەز ـ نەسىھەت پايدىلىق ئورۇنلاردا قۇرئان بىلەن ۋەز ـ نەسىھەت قىلىشقا بۇيرۇدى. ئاللادىن قورقىدىغان ئادەم ۋەز ـ

نەسىھەتتىن پايدىلىنىدۇ. چوڭ ئوتقا كىرىپ ئۇنىڭ ئازابىنى تېتىپ-
دىغان شەقىي ئادەم ۋەز-نەسىھەتتىن قاچىدۇ. ئالاتائالا دۇنيانىڭ
ئوتىغا قارىغاندا دوزاخنىڭ ئوتىنى چوڭ ئوت دەپ ئاتىدى.
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "سىلەرنىڭ يېقىۋاتقان بۇ
ئوتۇڭلار جەھەننەم ئوتىنىڭ 70 پارچىسىنىڭ بىر پارچىسىدۇر. بۇ
شەقىي دوزاخقا كىرگەن چاغدا پاراكەندە، ئەنسىز بولىدۇ. بۇ
يەردە ئازابتىن ئارام تېپىش ئۈچۈن ئۇ ئۆلۈمدىن ھەمدە ئوبدان
ياشايدىغان ئىش يوق.

ەۋھىم نۇقتىلىرى:

1. ئالاتائالاغا ھەمدۇسانا ئېيتىشقا، ئالاتائالانى ئۇنىڭ
ئۇلۇغلۇقىغا لايىق بولمايدىغان نەرسىلەردىن پاك دەپ بىلىشكە
ئەمر قىلىنىدۇ.

2. ئاللاتائالانىڭ قۇدرىتىگە ئىمان كۈرسىتىلىدۇ.

3. ئاللا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۇ ئۈنتۇمايدىغان ئىلىمنى-
شەرىئەتنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىش بىلەن بېشارەت بېرىدۇ.

4. ئىلىم تارقىتىش ۋە ۋەز-نەسىھەت قىلىشنىڭ ئۇسۇلى ۋەز-
نەسىھەتنى پەقەت پايدىلىنىدىغان ئادەملەرگە قىلىشتىن ئىبارەت.

5. شەرىئەتكە ئەگىشىشتىن يۈز ئۆرۈگەنلەرنى ئاللانىڭ قاتتىق
ئازابلايدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰى ﴿١٤﴾ وَ
ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهٖ فَصَلّٰى ﴿١٥﴾ بَلْ تُؤْثِرُوْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿١٦﴾
وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى ﴿١٧﴾ اِنَّ هٰذَا لَفِي الصُّحُفِ الْاُوْلٰى ﴿١٨﴾
صُحُفِ اِبْرٰهِيْمَ وَمُوْسٰى ﴿١٩﴾

تەرجىمىسى:

(كۇفرىدىن ۋە گۇناھىتىن) پاك بولغان ئادەم مەقسىتىگە يەتتى[14]. ئۇ پەرۋەردىگارىنىڭ نامىنى ياد ئەتتى. ئاندىن نامازغا قۇدى[15]. سىلەر دۇنيا تىرىكچىلىكىنى ئارتۇق كۆرىسىلەر[16]. ئاخىرەت ياخشىدۇر ۋە باقيدۇر[17]. بۇ (يەنى بۇ سۈرىدىكى ۋەزلەر) شەك-شۈبھىسىز بۇرۇنقى كىتابلاردا — ئىبراھىم ۋە مۇسالارنىڭ كىتابلىرىدا باردۇر[18—19]

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئاللاغا شېرىك كەلتۈرۈشتىن ۋە گۇناھلاردىن پاك بولغان. پەرۋەردىگارىنى داۋاملىق ياد ئەتكەن، ئاللانىڭ رازىلىقىنى تىلەش، ئۇنىڭ ئەمرىنى ئورۇنلاش يۈزىسىدىن پەرز نامازلارنى ئادا قىلغان ۋە ئۇنىڭ ۋاقتىغا رىئايە قىلغان ئادەملەرنىڭ بەختكە ئېرىشىدىغانلىقىنى ئەسلىتىدۇ. شۇنىڭدەك ئاللاتائالا بەخت دېگەن ئاخىرەتلىك ئىشلاردا تۇرسۇن، دۇنيانى ئاخىرەتتىن ئەلا بىلىش ئىنسانلارنىڭ تەبىئىتى ئىكەنلىكىنى، دۇنيانى ئاخىرەتتىن ئەلا بىلىشنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى بايان قىلىدۇ. ئاندىن كېيىن، پاكلان-

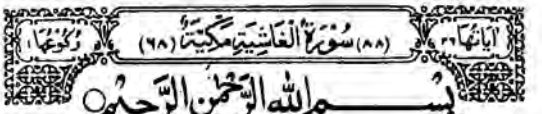
غۇچىنىڭ ۋە ناماز ئوقۇغۇچىنىڭ بەختكە ئېرىشىدىغانلىقىنى، ئاخىرەت ياخشى تۇرسىمۇ كىشىلەرنىڭ دۇنيانى ئاخىرەتتىن ئەۋزەل بىلىدىغانلىقىنى، بۇ مەزمۇنلارنىڭ ئۆتكەنكى پەيغەمبەرلەرنىڭ كىتابلىرىدا بايان قىلىنىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ ئۆتىدۇ.

دۇھەم نۇقتىلىرى:

1. پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرلىرىنى ئورۇنلىغان ۋە پەرز نامازلارنى ئادا قىلغانلارنىڭ بەختكە ئېرىشىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

2. دۇنيانى ئاخىرەتتىن ئەۋزەل بىلگەنلەرنىڭ كايىشقا ئۇچرايدىغانلىقى تىلغا ئېلىنىدۇ.

3. ئاللانىڭ دىنىنىڭ بىر ئىكەنلىكى، پۈتۈن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسى ئىنسانلارنى بىر ئاللاغا ئىبادەت قىلىشقا، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بەختلىك بولۇش يولىغا يېتەكلەيدىغانلىقى، گەرچە شەرىئەتلەر ۋە ئىبادەتلەرنىڭ شەكلى ئوخشاش بولمىسىمۇ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ شەرىئىتىنىڭ ئۆتكەنكى شەرىئەتلەرنىڭ ھەممىسىنى ئەمەلدىن قالدۇرغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

تەرجىمىسى:

88. سۈرە غاشىيە

مەككىدە نازىل بولغان، 26 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد!) سائا ھەقىقەتەن قىيامەتنىڭ خەۋىرى كەلدى[1]. بۇ كۈندە نۇرغۇن ئادەملەر خار بولغۇچىدۇر[2]. ئۇلار دۇنيادا گۇناھ قىلغۇچىلاردۇر، (ئاخىرەتتە) جاپا تارتقۇچىلاردۇر[3]. ئۇلار ھارارىتى قاتتىق دوزاخقا كىرىدۇ[4]. (سۇلىرى) قاينىاپ تۇرغان بۇلاقتىن سۇغىرىلىدۇ[5]. ئۇلار ئۇچۇن

زەردىدىن (يەنى بەتبۇي، ئاچچىق تىكەندىن) باشقا يېمەكلىك بولمايدۇ[6]. زەردىكە كىشىنى سەمرتمەيدۇ ۋە ئاچلىقىنى پەسەيتەمەيدۇ[7]. بۇ كۈندە نۇرغۇن كىشىلەر بارکى، ئۇلار نېمەت بىلەن خۇشالدۇر[8]. نە دۇنيادا قىلغان (سەئىيى ـ ئەمەللىرىدىن) مەمنۇندۇر[9]. ئۇلار ئالىي جەننەتتەدۇر[10]. ئۇ يەردە يامان سۆز ئاڭلىمايدۇ[11]. ئۇ يەردە بۇلاقلار ئېقىپ تۇرىدۇ[12]. ئۇ يەردە ئېگىز تەختلەر، قاتار تىزىلغان قەدەھلەر، رەت ـ رەت قويۇلغان ياستۇقلار، سىلىنغان ئېسىل بساتلار بار[13—16].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئوموميي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا «غاشىيە» (يەنى قىيامەتنىڭ خەۋىرى كەلگەنلىكى) بىلەن خىتاب قىلىدۇ. قىيامەت ئۆزىنىڭ دەھشىتى بىلەن ھەممە نەرسىنى قاپلىۋالىدىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ «غاشىيە» دەپ ئاتالىدى. شۇ كۈنى بەزى كىشىلەرگە خارلىق ۋە رەسۋالىق يەتكەنلىكى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ يۈزلىرىدىن خارلىق چىقىپ تۇرىدۇ. بۇ كۈفىارلارنىڭ يۈزلىرى بولۇپ، ئۇلار دۇنيادا گۈناھ قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئاخىرەتتە دوزاختا جاپا چېكىدۇ. ئۇلار ھارارىتى يۇقىرى ئوت بىلەن كۆيدۈرۈلىدۇ، غايەت قىزىق بۇلاقتىن سۇغىرىلىدۇ. ئۇلارنىڭ تامىقىغا كېلىدىغان بولساق، زەرىنە دەپ ئاتىلىدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈكتىن باشقا نەرسە بولمايدۇ. ئۇلار ئۇنى تاماقنىڭ ئورنىغا يەيدۇ. ئۇ بەدەنگىمۇ پايدا قىلمايدۇ، ئاچلىقنىمۇ باسمايدۇ. ئاللاتائالا كۈففارلارنىڭ ھالىنى ۋە ئۇلارنىڭ دوزاختىكى ھاياتىنى زىكرى قىلغاندىن كېيىن، مۆمىنلەرنىڭ نازـنېمەتتىكى ھالىنى زىكرى قىلىپ، مۆمىنلەر قىيامەت كۈنى نازـ

نېمەت ئىچىدە بولىدۇ، ئۇلارنىڭ چىرايىدىن ناز-نېمەتنىڭ ئەسىرى چىقىپ تۇرىدۇ، ئۇلار جەننەتكە كىرگەن چاغدا، ئۇ يەردە ئېرىشكەن نېمەتلەردىن مەمنۇن بولىدۇ دەيدۇ، ئاندىن نېمەتنىڭ تۈرلىرىنى بايان قىلىپ: ئۇلار يۇقىرى دەرىجىلىك جەننەتلەردە بولىدۇ، ئۇ يەردە ئۇلار بىھۇدە سۆزلەرنى ئاڭلىمايدۇ، ئۇ يەردە ئېتىلىپ چىقىپ تۇرغان بۇلاقلار، نۇرغۇن بىساتلار سېلىنغان يۇمشاق ئالىي تەختىلەر، ئىچكۈچىلەر ئۈچۈن تەييارلانغان شاراب قاچىلىرى بولىدۇ، ئۇ يەردە بىر-بىرىگە قاتار قىلىپ تىزىلغان ياستۇقلار، نۇرغۇن جايلارغا سېلىنغان كۆپلىگەن ئېسىل بىساتلار بولىدۇ، دەيدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. قىيامەتنىڭ دەھشىتىنىڭ قاتتىقلىقى تەسۋىرلىنىدۇ.
2. قىيامەت كۈنى ئىنسانلارنىڭ ئىككى قىسىمغا بۆلۈنىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.
3. شەقى ئادەملەرگە بېرىلگەن جازانىڭ قاتتىقلىقىدىن ئۇلارنىڭ ئازاب چېكىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.
4. ئالالا مۆمىن بەندىلىرىگە تەييارلىغان ناز-نېمەتلەر ۋە خۇشال-خۇراملىقلار بايان قىلىنىدۇ.

أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾
وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ
نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَا
أَنتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَن
تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ
إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾

تەرجىمىسى:

ئۇلار قاراملىدۇكى، تۆگىلەر قانداق يارىتىلدى[17]. ئاسمان قانداق ئېگىز قىلىندى[18]، تاغلار قانداق تۇرغۇزۇلدى[19]، زېمىن قانداق يېيىلدى[20]. سەن (ئۇلارغا) ۋەز-نەسىھەت قىلغىن، سەن پەقەت (ئۇلارغا) ۋەز-نەسىھەت قىلغۇچىسەن[21]. سەن ئۇلارغا مۇسەللەت (يەنى ئۇلارنى ئىمانغا مەجبۇرلىغۇچى) ئەمەس-سەن[22]. لېكىن كىمكى (ۋەز-نەسىھەتتىن) يۈز ئۆرۈپ، (ئاللانى) ئىنكار قىلىدىكەن[23]. ئاللا ئۇنى قاتتىق ئازابلايدۇ[24]. ئۇلار (ئۆلگەندىن كېيىن) ھەقىقەتەن بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىدۇ[25]. ئاندىن ئۇلاردىن ھېساب ئېلىشقا بىز مەسئۇلمىز[26].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئەھلى جەننەتنىڭ ھالىنى ۋە ئۇلارغا بېرىدىغان نېمەتلەرنى، ئەھلى دوزاخنىڭ ھالىنى ۋە ئۇلارغا بېرىدىغان ئازابنى

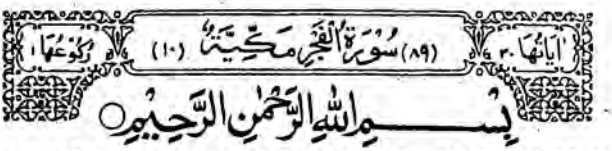
زىكرى قىلغاندا، كۇففارلار ئۇنىڭدىن ئەجەبلەنىدى ۋە ئىشەنمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئالىلاتائالا ئۇلارنىڭ ئەڭ قىممەتلىك مېلى بولغان تۆگىنى يارىتىشتىكى قۇدرىتىنى ئەسلىتىپ مۇنداق دېدى: سىلەر بەدەن قۇرۇلۇشى، كۆچ-قۇۋۋىتى، يۈك كۆتۈرۈش جەھەتلىرىدە ئاجىز بولغان يېتىلگۈچىگە بويسۇنىدىغان، مېڭىشى ئاجايىپ تۆگىگە قارىمامسىلەر؟ دۇنيادا مۇشۇنداق قىلالىغان ئالىلاتائالا ئەھلى جەننەتكە يۇقىرىقىدەك تۇرلۇك نېمەتلەرنى بېرىشكە قادىردۇر. ئاندىن ئاسمانىنى ئالىلاتائالانىڭ قانداق قىلىپ تۆۋرۈكسىز، شۇنچە ئېگىز قىلىپ ياراتقانلىقىغا قارىمامسىلەر؟ تاغلارنى زېمىن تەۋرەپ كەتمىسۇن دەپ زېمىن ئۈستىدە مەزمۇت قىلىپ تىكلىگەنلىكىگە قارىمامسىلەر؟ زېمىننى ئۈستىدە ھەممە نەرسە تۇرالايدىغان قىلىپ ياراتقانلىقىغا قارىمامسىلەر؟

ئالىلاتائالا ئەرەبلەرنىڭ دىققىتىنى ئۇلار داۋاملىق كۆرۈپ تۇرىدىغان كۆز ئالدىدىكى نەرسىلەرگە جەلپ قىلدى، بۇ نەرسىلەر بولسا ئۇلار مىنىدىغان تۆگىلەر، ئۇلارنىڭ ئۈستىدىكى ئاسمان، ئۇلارنىڭ ئالدىدا قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان تاغلار، ئۇلار ئايىغىلىرى بىلەن مېڭىپ تۇرغان زېمىندىن ئىبارەت ئىدى. ئاللا بۇ نەرسىلەرنى ياراتقان ئاللا دېگەن بىر ياراتقۇچىنىڭ بارلىقىنى، باشقىسى ئەمەس، پەقەت ئاللانىڭلا ئىبادەتكە لايىق ئىكەنلىكىنى زىكرى قىلدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خىتاب قىلىپ ئېيتتى: سەن كىشىلەرگە قۇرئان بىلەن ۋەز-نەسىھەت قىلغىن. سەن ئۇلارغا مۇسەللەت ئەمەسسەن، ئۇلارنىڭ دىلىغا ئىمانىنى سىلىش ياكى ئۇلارنى ئىمانغا زورلاش سېنىڭ قولۇڭدىكى ئىش ئەمەس، لېكىن قۇرئانغا ئەمەل قىلىشتىن باش تارتقانلار، ۋەز-نەسىھەت قىلىنغاندىن كېيىن ھەقنى

ئىنكار قىلىپ ئۇنىڭغا ئىشەنمىگەنلەر ئاللاتائالانىڭ ئىلكىدىدۇر. ئاللاتائالا ئۇلارنى جەھەننەمدە قاتتىق ئازاب بىلەن جازالايدۇ. ئۇلار ئۆلگەندىن كېيىن، ئاللانىڭ دەرگاھىغا قايتىدۇ. ئاللا ئۇلارغا جازا بېرىشكە مەسئۇلدۇر.

ھۇھم ئۇقتىلىرى:

1. ئاللانىڭ كۆز ئالدىمىزدا تۇرغان مەخلۇقاتلىرى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزۈشكە، شۇنىڭ بىلەن ئاللاتائالانىڭ قۇدرىتىنىڭ چوڭلۇقىنى، ھېچ نەرسىدىن ئاجىز ئەمەسلىكىنى دەللىلەپ كۆرسىتىشكە بۇيرۇيدۇ.
2. ۋەز ـ نەسىھەت قىلىشقا بۇيرۇيدۇ.
3. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دىللارنى باشقۇرۇشقا مەسئۇل ئەمەسلىكى، بۇ ئىشنىڭ پەقەت ئاللاغا تەئەللۇق ئىكەنلىكى بايان قىلىنىدۇ.
4. ھەقىقەتكە ئەگىشىشتىن باش تارتقان ۋە يۈز ئۆرۈگەنلەر قورقۇتۇلىدۇ.

تەرجىمىسى:

89. سۈرە فەجر

مەككىدە نازىل بولغان، 30 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

سۈبھى بىلەن (زۇلھەججىنىڭ دەسلەپكى) ئون كېچىسى بىلەن، قۇربانلىق كۈنى بىلەن، ھارپا كۈنى بىلەن، (كائىناتنىڭ ئاجايىپ ھەرىكىتى بىلەن،) ئۆتكەن كېچە بىلەن قەسەمكى، (كاپىرلارغا چوقۇم ئازاب قىلىمىز) (1-4). ئەقىل ئىگىسىگە بۇنىڭدا (يەنى

يۇقىرىقى نەرسىلەردە قانائەتلىنەرلىك) قەسەم بارمۇ؟[5] پەرۋەر-دىگارىڭنىڭ ئادەم كۆچلۈك ئىرەمنى قانداق جازالىغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟[6-7] مۇنداق ئادەملەر باشقا شەھەرلەردە يارىتىلمىغان ئىدى[8]. شۇنىڭدەك ۋادى قۇرادا تاشلارنى كېسىپ (ئۆيلەرنى بىنا قىلغان) سەمۇدنى ئاللا قانداق جازالىدى[9]. شۇنىڭدەك قوزۇقلار ئىگىسى پىرئەۋنىنى قانداق جازالىدى[10]. ئۇلار شەھەرلەردە (زۇلۇم قىلىشتا) ھەددىدىن ئاشتى[11]. ئۇ يەرلەردە بۇزغۇنچىلىقنى كۆپ قىلدى[12]. پەرۋەردىگارىڭ ئۇلارغا قاتتىق ئازابنى نازىل قىلدى[13]. پەرۋەردىگارىڭ (بەندىلەرنى) ئەلۋەتتە كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر[14].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا سۆيۈملۈك بەندە، زۇلۇمجە ئىنسانىڭ دەسلەپكى ئون كىچىسى بەندە، قۇربانلىق كۈنى بەندە، ھارپا كۈنى بەندە ۋە كېلىپ-كېتىپ تۇرغان كىچە بەندە قەسەم قىلدى. ئاللاتائالا يۇقىرىقى قەسەملەرگە ئۇلاپلا: بۇ قەسەملەر ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن قانائەتلەندۈرەرلىكمۇ؟ دەيدۇ. ئاندىن ئاد ئىبنى ئىرەم قەبىلىسىنى زىكرى قىلىپ، مەككە مۇشرىكلىرىنى قورقۇتىدۇ. بۇ يەردىكى ئاد* دەسلەپكى ئاد بولۇپ، ھۇد ئەلەيھىسسالامغا ئاسىيلىق قىلغانلىقتى ئۈچۈن ئاللا ئۇلارنى ھالاك قىلغان، مەككە كۇففارلىرىغا قارىغاندا ئۇلار ئۆزىرى ئۈزۈن ۋە كۈچلۈك ئىدى. ئاللاتائالا بۇ يەردە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خىتاب قىلىپ: ئى پەيغەمبەر، پەرۋەر-

* ئاد ئىبنى ئىرەم دەپ ئاتالغان ئاد قەدىمكى زامانداغى يەمەندىكى ئەھقاق دېگەن جايدا تۇراتتى.

دىگارىڭنىڭ دەسلەپكى ئاد قەۋمىنى قانداق ھالاك قىلغانلىقىنى بىلمەمسەن؟ دەيدۇ. ئۇلار ئاد ئىبنى ئىرەمنىڭ ئەۋلادى بولۇپ، پەيغەمبىرى ھۇدنى ئىنكار قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇلارنى ئاللا كۈچلۈك بوران بىلەن ھالاك قىلغان، ھۇد ئەلەيھىسسالام بىلەن ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتقان مۆمىنلەرنى ھالاك بولۇشتىن ئامان قالدۇرغانىدى. مۆمىنلەر ئۇلاردىن ئىبرەت ئالىۇن دەپ ئاللا ئۇلارنىڭ قىسسىنى قۇرئاندا بايان قىلدى. ئاللاتائالا سالىھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى سەمۇدنىمۇ* ئاد قەۋمىنى ھالاك قىلغاندەك ھالاك قىلغان. ئاللاتائالا سەمۇد قەۋمىنى ۋادى قۇرادا تاشلارنى كېسىپ، ئۇنىڭدىن ئۆي ياسىغان دەپ سۆپەتلىدى. ئاللاتائالا ئاد ۋە سەمۇد قەۋملىرىنى ھالاك قىلغاندەك، پىرئەۋنلەرنى دېڭىزدا غەرق قىلىپ ھالاك قىلغان. پىرئەۋن مۇسا ئەلەيھىسسالامغا ئاسىيلىق قىلغاندى. پىرئەۋنىنى قوزۇقلارنىڭ ئىگىسى دەپ سۆپەتلىشىدىكى سەۋەب شۇكى، پىرئەۋننىڭ نۇرغۇن قوزۇقلىرى بولۇپ، ئۇ ئۇنىڭ بىلەن كىشىلەرنى قىيناتتى. ئاندىن ئاللاتائالا ئاد، سەمۇد قەۋملىرىنىڭ ۋە پىرئەۋنلەرنىڭ يەر يۈزىدە پىتنە-پاسات قىلغانلىقلىرى، زۇلۇمدا ھەددىدىن ئاشقانلىقلىرى، كىشىلەرگە ئازار-كۈلپەت قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى جازالىغانلىقىنى خەۋەر قىلدى. بۇ يەردىكى پىتنە-پاسات دېگەن سۆز ئۇلارنىڭ قىلغان تۇرلۇك گۇناھلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئاللاتائالا كۇففارلارنى، ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلارنى كۆزىتىپ تۇرىدىغانلىقتى بىلەن قورقۇتىدۇ.

* سەمۇد قەۋمى مۇنقەرز بولۇپ كەتكەن قەدىمكى ئەرەب قەبىلىلىرىدىن بولۇپ، مەدىنە مۇنەۋۋەرە بىلەن سۇرىيە چۆللىرى ئارىسىدىكى ھىجر دېگەن جايدا ياشايتتى.

ئاللاتائالا مەخلۇقاتنىڭ ئىشلىرىنى كۆزىتىپ تۇرىدۇ. ئاللاتائالا خالايىقلار ئۈنىڭغا ھېساب بېرىدىغان چاغدا ھەربىر ئادەمنى قىلغان ئەمەلىگە ۋە ھەرىكىتىگە قاراپ مۇكاپاتلايدۇ يا جازالايدۇ، ئۇلار ئۈستىدە ئادىل ھۆكۈم چىقىرىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. بۇ يەردە ئاللاتائالا سۈيە ۋە قۇربانلىق كۈنى قاتارلىق نەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى بىلدۈرىدۇ. ئاللاتائالا بىرەر نەرسە بىلەن قەسەم قىلسا، بۇ ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى ۋە شەرەپلىك ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.

2. ئاللانىڭ مەخلۇقاتى قانچە كۆچلۈك بولمىسۇن، ھامان ئۇ ئاللانىڭ ئازابىدىن قۇتۇلالمايدۇ.

3. ئاللا ئۈنىڭغا ئاسىيلىق قىلغان ۋە بەندىلىرىگە يوغانلىق قىلغانلارنىڭ قىلمىشلىرىنى خاتىرىلەپ تۇرۇپ، ئۇلارنى شۇنىڭغا قاراپ جازا بېرىدىغانلىقى بىلەن قورقۇتىدۇ.

4. ئىنسانلارنىڭ بۇ ئايەتلەردىن ئىبرەت، ۋەز-نەسىھەت ئېلىشىنىڭ، بۇ پاسىق قەۋمىلەرگە نازىل بولغان ئازابقا قالماسلىق ئۈچۈن يامان سۈپەتلەردىن يىراق بولۇشىنىڭ لازىملىقىنى كۆرسىتىدۇ.

فَأَمَّا الْإِنسَانُ إِذَا
مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ ۙ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾
وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ ۙ فَيَقُولُ رَبِّي
أَهَانَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَاضُّونَ
عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا ﴿١٩﴾
وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾

تەرجىمىسى:

پەرۋەردىگارى ئىنساننى سىناپ ئەزىز قىلسا ۋە ئۇنىڭغا نېمەت بەرسە، ئۇ: "پەرۋەردىگارىم مېنى ئەزىز قىلدى" دەيدۇ[15]. پەرۋەردىگارى ئىنساننى سىناپ رىزقىنى تار قىلسا، ئۇ: "پەرۋەردىگارىم مېنى خار قىلدى" دەيدۇ[16]. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، سىلەر يېتىمنى* ھۆرمەت قىلمايسىلەر[17]. بىر-بىرىڭلارنى مىسكىنگە ئاش، نان بېرىشكە تەرغىپ قىلمايسىلەر[18]. مىراسنى (ھالال-ھارام دېمەستىن) ھە دەپ يەيسىلەر[10]. مالنى (ھېرىسلىق بىلەن) ناھايىتى دوست تۇتىسىلەر[20].

---

* يېتىمنى ئەلەيھىسسالامنىڭ بىر ھەدىسىدە مۇنداق دېيىلگەن: مۇسۇلمانلار ئائىلىلىرى ئىچىدىكى ئەڭ ياخشى ئائىلە ئۆزىدە بىرەر يېتىم بار بولۇپ، ئۇنىڭغا ياخشى مۇئامىلە قىلغان ئائىلىدۇر؛ ئائىلىلەر ئىچىدىكى ئەڭ يامان ئائىلە ئۆزىدە يېتىم بالا بار بولۇپ، ئۇنىڭغا يامان مۇئامىلە قىلغان ئائىلىدۇر.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئوموۇمىي مەزمۇنى:

پەرۋەردىگارى كۆزىتىپ تۇرغان ئادەم ئۆزىنىڭ ئاقۇبىتىنى بەختىيار قىلىدىغان ئىشلارنى قىلىشى، دۇنياسىنى مەنىستەسلىكى كېرەك. لېكىن ئىنسان دۇنياغا بېرىلىپ، دۇنياۋىي نېسۋىسىگە ئەھمىيەت بېرىپ كېتىدۇ. ئاللاتائالا بەرگەن نېمەتنىمگە شۈكۈر قىلىشۇن دەپ، ئىنسانىنى كەڭ رىزق ۋە پۇل، مال بېرىپ سىنىسا، ئۇ: رەببىم مېنى ئۇستۇن قىلدى، ھۇرمەتلىدى، دەيدۇ. ئاللا ئۇنى سەۋر قىلىپ، ساۋاب تاپشۇن دەپ، كەمبەغەل قىلىش بىلەن، رىزقىنى تار قىلىش بىلەن سىنىسا، ئۇ: رەببىم مېنى خار قىلدى، دەيدۇ. ئاللاتائالا ئىنسانىڭ بۇنداق قارىشىنى رەت قىلىپ، ئاللاتائالا تەرىپىدىن بولىدىغان ھۇرمەت ۋە خارلىق مالىنىڭ ئاز-كۆپ بولۇشىدا ۋە رىزقىنىڭ تار-كەڭ بولۇشىدا ئەمەس؛ ئاللاتائالانىڭ بەندىگە بولغان ھۇرمىتى ئاللاتائالانىڭ ئۇنى ئاللانىڭ تائەت-ئىبادىتىگە مۇۋاپىق قىلىشىدۇر، خارلىق دېگەن بەندىنىڭ ئاللا-تائالانىڭ تائەت-ئىبادىتىدىن خالىي بولۇشىدۇر، دەيدۇ. ئاللاتائالا ئىنسانىنىڭ سۆزلىرىنى يۇقىرىقىدەك ئەيىبلەيدۇ، ئاندىن ئۇنىڭ ھەرىكەتلىرىنى ئەيىبلەپ مۇنداق دەيدۇ: سىلەرنىڭ ھەرىكىتىڭلار سۆزلىرىڭلاردىنمۇ يامانىدۇر. سىلەر بايلىق بىلەن ھۇرمەت قىلىنىشىڭلار، يېتىمنى ھۇرمەتلەش، ئۇنىڭغا ياخشىلىق قىلىش قاتارلىق ئۇستۇڭلارغا يۈكلەنگەن مەجبۇرىيەتنى ئادا قىلمايسىلەر؛ ئۆزئارا مەسكىنلەرگە ئاش، نان بېرەيلى دەپ تەرغىپ قىلىشمايسىلەر؛ سىلەر پۇل، مالغا تېخىمۇ ھېرىسمەنلىك قىلىپ، ئۇنى ھالالدىنمۇ، ھارامدىنمۇ يىغىسىلەر؛ ئاياللارنىڭ ۋە كىچىك بالىلارنىڭ

مراستىكى نېسۋىسىنى ئۆز نېسۋەكىلارغا قوشۇۋالسىلەر، قايسى يول بىلەن بولمىسۇن، ھەتتا ھەق ئىگىلىرىنى ئۆز ھەققىدىن مەھرۇم قىلىش بىلەن بولسىمۇ، مال يىغىشنى ھەددىدىن ئارتۇق ياخشى كۆرىسىلەر.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. بەندە ئالىلاتائالانىڭ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلىشى، ئۇ نېمەتلەرنى ئۆزەنىڭ ئابرويى ۋە پەزىلىتىدىن كەلگەن دەپ بىلمەي، ئاللانىڭ پەزلىدىن كەلدى دەپ تونۇشى لازىم.

2. ئىنسان ئالىلاتائالانىڭ كەمبەغەللىك بىلەن ۋە رىزقىنى تار قىلىشى بىلەن سىنىغانلىقىغا سەۋر قىلىشى، بۇنى ئاللانىڭ خارلىغانلىقى دەپ چۈشەنمەسلىكى لازىم.

3. پۇل، مالنىڭ كۆپ بولۇشى ياكى ئاز بولۇشى بەختنىڭ ياكى ياكى بەختسىزلىكنىڭ ئالامىتى ئەمەس، بۇ يەردىكى ئۆلچەم پەقەت ئاللاتائالانىڭ تائەت ـ ئىبادىتىدىكى پەرقتۇر.

4. يېتىملارنى، مىسكىنلەرنى خارلىغان ياكى ئۇلارنىڭ ھەقىقىغە سەل قارىغانلارغا قاتتىق بولۇش لازىم.

5. پۇل، مالغا قاتتىق مۇھەببەت باغلىغان، قايسى يول بىلەن بولمىسۇن، ئۇنى توپلاشقا بېرىلگەنلەرنى قاتتىق ئەيىبلەش كېرەك.

كَلَّآ إِذَا دُكَّتِ ٱلْأَرْضُ دَكًّا
دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَآءَ رَبُّكَ وَٱلْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِاْيٓءَ يَوْمَئِذٍ
بِجَهَنَّمَ ۚ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ وَأَنَّىٰ لَهُ ٱلذِّكْرَىٰ ﴿٢٣﴾
يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى قَدَّمْتُ لِحَيَاتِى ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ
عَذَابَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيَّتُهَا
ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ٱرْجِعِىٓ إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾
فَٱدْخُلِى فِى عِبَٰدِى ﴿٢٩﴾ وَٱدْخُلِى جَنَّتِى ﴿٣٠﴾

تەرجىمىسى:

(ئى غاپىللار!) بۇنىڭدىن يېنىڭلار، زېمىن تارقىمۇتارقا تەۋرىتىلگەن چاغدا[21]، پەرۋەردىگارىڭ كەلگەن ۋە پەرىشتىلەر سەپ-سەپ بولۇپ كەلگەن چاغدا[22]، (گۇناھكارلارنىڭ كۆرۈشى ئۈچۈن) جەھەننەم كەلتۈرۈلگەن چاغدا، شۇ كۈندە ئىنسان (يەنى كاپىر) (دۇنيادىكى قىلمىشلىرىنى) ئەسلەيدۇ، (بۇ چاغدا) ئەسلىگەننىڭ ئۇنىڭغا نېمە پايدىسى بولسۇن[23]. ئۇ ئېيتىدۇ: "كاشكى مەن (دۇنيادىكى) ھايات ۋاقتىمدا ياخشى ئىشلارنى قىلغان بولسامچۇ!؟"[24]. شۇ كۈندە ھېچ ئەھدى (ئالالاغا ئاسىيلىق

* ئىمام ئەھمەد ھەنبەل جۇبەيىردىن، جۇبەيرە مۇھەممەد ئىبنى ئۆمەردىن رىۋايەت قىلىدۇ: مۇھەممەد ئىبنى ئۆمەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن ئىدى، ئۇ مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم تۇغۇلغان كۈندىن تارتىپ ۋاپات بولغۇچە تائەت-ئىبادەت

قىلغانلارنى) ئاللا جازالىغانىدەك جازالىمايدۇ[25] ھەمدە ھېچ ئەھەدى ئاللا باغلىغانىدەك باغلىمايدۇ[26]. ئى ئارام تاپقۇچى جان *![27] سەن پەرۋەردىگارىڭدىن مەمنۇن، پەرۋەردىگارىڭ سەندىن رازى بولغان ھالدا ئۇنىڭ دەرگاھىغا قايتقىن[28]. سەن مېنىڭ (ياخشى) بەندىلىرىم قاتارىغا قوشۇلغىن[29]. مېنىڭ جەننىتىمگە كىرگىن[30].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا يۇقىرىدا ئىنسانىنىڭ سۆزلىرىنى ۋە ھەرىكەتلىرىنى ئەيىبلىگەندىن كېيىن، قىيامەتنىڭ بىر قىسىم دەھشەتلىك ئەھۋالىنى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىنلا دۇنيادا ھەددىدىن ئاشقان ئىنسانىنىڭ قىيامەتنىڭ دەھشىتىنى كۆرگەن چاغدىكى چەكسىز پۇشايمانىنى بايان قىلىدۇ. ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: زېمىن ئارقىسىمۇئارقا تەۋرەيدۇ، زېمىن ئۈستىدىكى تاغ، ئىمارەت، دەل-دەرەخ قاتارلىق ھەممە نەرسە چەيلىنىدۇ. ئاللاتائالا بەندىلەرنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ ئۇلۇغلۇقىغا لايىق سۈپەتتە كېلىدۇ. پەرىشتىلەر ئاللاتائالانىڭ دەرگاھىغا سەپ-سەپ بولۇپ كېلىدۇ. ھەدىستە بايان قىلىنغاندەك، جەھەننەم كەلتۈرۈلىدۇ.

ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنـ

بىلەن مەشغۇل بولغان بولسىمۇ، قىيامەت كۈنى قىلغان ئىبادىتىنى ئاز چاغلىغانلىقتىن، دۇنياغا قايتىپ تائەت-ئىبادەت قىلىپ تېخىمۇ كۆپ ساۋابقا ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلىدۇ.

* بۇ ئايەتنى بەزى مۇپەسسىرلەر ھەزرىتى ئوسمان ھەققىدە ۋە بەزى مۇپەسسىرلەر ھەزرىتى ھەمزە ھەققىدە نازىل بولغان دەيدۇ.

دۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "جەھەننەم كەلتۈرۈلىدۇ. بۇ چاغدا ئۇنىڭ 70 مىڭ چۆلۈۋرى بولىدۇ. ھەربىر چۆلۈۋرنى 70 مىڭ پەرىشتە تۇتۇپ، جەھەننەمنى سۆرەيدۇ." قىيامەت كۈنى ئىنسان ئۆزىنىڭ خاتالىقلىرىنى، دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرىنى ئەسلەيدۇ. كاپىرمۇ ئىبرەت ئالىدۇ ۋە تەۋبە قىلىدۇ. ئەمما ئۇنىڭ تەۋبىسى قانداقمۇ قوبۇل بولسۇن؟ ئۇنىڭ ئالغان ئىبرىتى قانداقمۇ پايدا بەرسۇن؟ ئاسىي ئىنسان ئۆزىنىڭ قىلغان گۇناھلىرىغا پۇشايمان قىلىدۇ. "دۇنيادىكى چېغىمدا ئاخىرەتلىكىم ئۈچۈن ياخشى ئەمەللەرنى قىلىمچۇ!" دەپ ئارزۇ قىلىدۇ. ئاللاغا ئاسىيلىق قىلغانلارنى شۇ كۈنى ئاللادىنمۇ قاتتىق ئازابلايدىغان ئەھەدى بولمايدۇ. ئاللاغا كاپىر بولغانلارنى ئاللادىنمۇ قاتتىق باغلايدىغان ئەھەدى بولمايدۇ، كۈفارلار ۋە زۇلۇم قىلغۇچىلارلا مۇشۇنداق ئازابقا ۋە جازاغا دۇچار بولىدۇ. قورقۇنچىسى يوق، خاتىرجەم تىنچ مۆمىن ئادەمگە: ئى ئىنسان، ئۆزەڭمۇ رازى بولغان، ئاللامۇ سەندىن رازى بولغان ھالدا پەرۋەردىگارىڭنىڭ دەرگاھىغا، ساۋابىغا، جەننەتكە، بەندىلىرى ئۈچۈن تەييارلىغان نېمەتكە قايتقىن دېيىلىدۇ ھەمدە ئۇنىڭغا ئاللانىڭ ياخشى بەندىلىرى قاتارىغا كىرگىن، ئاللانىڭ بەندىلىرىنى ھۆرمەتلەيدىغان يۈرت ــ جەننەتكە كىرگىن دېيىلىدۇ. بۇ گەپلەر ئۇنىڭغا قەبرى روھ بولىدىغان ۋاقتىدا ۋە قىيامەت كۈنى ئېيتىلىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ كېلىش سۈپىتىنى ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقىغا لايىق رەۋىشتە، ھېچقانداق تەئۋىل قىلماستىن، بىرەر نەرسىگە ئوخشاتـ

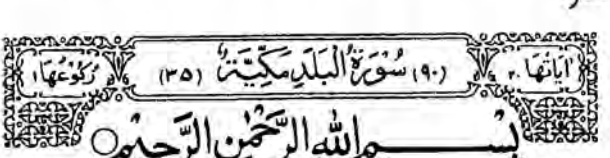
ماستىن، بىرەر شەكىلگە كىرگۈزمەستىن، ئەھلى سۈننە ۋەلجەمائەتنىڭ ئىسپات قىلغىنى بويىچە ئىسپاتلاش لازىم.

2. قىيامەتنىڭ دەھشىتى، ئۇنىڭ ئۇچۇن ياخشى ئەمەللەر بىلەن تەييارلىنىشنىڭ لازىملىقى زىكرى قىلىنىدۇ.

3. دۇنياغا ۋە ئۇنىڭ لەززەتلىرىگە مەغرۇر بولۇپ كېتىشتىن ھەزەر قىلىش لازىم.

4. ئالاتائالاغا ئاسىيلىق قىلغان ۋە زىممىسىگە يۈكلەنگەن ۋەزىپىلەرنى ئادا قىلمىغانلارنىڭ قاتتىق ئازابلىنىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

5. قىيامەت كۈنى مۆمىنلەرنىڭ ئاقۇۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى تەسۋىرلىنىدۇ.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

لَآ اُقْسِمُ بِهٰذَا الْبَلَدِ ۙ﴿١﴾ وَاَنْتَ حِلٌّۢ بِهٰذَا الْبَلَدِ ۙ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَّمَا وَلَدَ ۙ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيْ كَبَدٍ ؕ﴿٤﴾ اَيَحْسَبُ اَنْ لَّنْ يَّقْدِرَ عَلَيْهِ اَحَدٌ ۘ﴿٥﴾ يَقُوْلُ اَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ؕ﴿٦﴾ اَيَحْسَبُ اَنْ لَّمْ يَرَهٗٓ اَحَدٌ ۘ﴿٧﴾

تەرجىمىسى:

90. سۈرە بەلەد

مەككىدە نازىل بولغان، 20 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن

باشلايمەن.

بۇ شەھەر (يەنى مەككە) بىلەن قەسەم قىلىمەن[1]. (ئى مۇھەممەد!) بۇ شەھەردە (ئۇرۇش قىلىش) ساڭا ھالالدۇر[2]. ئادەم (ئەلەيھىسسالام) ۋە (ئۇنىڭ ياخشى) پەرزەنتلىرى بىلەن قەسەم قىلىمەن[3]. بىز ئىنسانىنى ھەقىقەتەن جاپا-مۇشەققەت ئىچىدە قىلىپ ياراتتۇق[4]. ئۇ (يەنى فاجىر، شەقىي ئادەم) ماڭا ھېچ كىشىنىڭ كۆچى يەتمەيدۇ دەپ ئويلامدۇ؟[5] ئۇ: "كۆپ مال سەرپ قىلدىم"* دەيدۇ[6]. ئۇ ئۆزىنىڭ (مال) سەرپ قىلغانلىقىنى ھېچ كىشى كۆرمىدى دەپ ئويلامدۇ؟[7].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا مەككىنىڭ ھۆرمىتى ۋە ئۇنىڭ قەدىرىنىڭ ئۇلۇغلۇقى يۇزىسىدىن، ئۆزى ئۇچۇن ئەڭ سۆيۈملۈك بولغان مەككە بىلەن قەسەم قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۇنىڭدا ئۇرۇش قىلىشنى ھالال قىلىپ بېرىدىغانلىقىنى ۋەدە قىلدى. شۇنىڭ بىلەن، ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا مەككىنىڭ پەتھى قىلىنىدىغان كۇنى ئۇنىڭدا ئۇرۇش قىلىشنى ھالال قىلىپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسـ

---

* ئىمام مۇھەممەد ئەبدۇھ بۇ ئايەتنىڭ تەفسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: بۇ شۇنداق پېخىستىق، رىياكار بايلاردۇركى، ئۇلار پۇل-مال توپلاپ پەقەت ئۆزلىرىنىڭ ھۆزۇرى ۋە شەھۋانىي يوللىرىغلا سەرپ قىلدۇ، ئۇلار خەيرىيەت ئىشلىرىغا پۇل سەرپ قىلىشقا چاقىرىلسا، بىز: سىلەر دېگەن يولدىن باشقا يوللارغا كۆپ پۇل خەجلەيسىز، دەيىشىدۇ. بۇ بايلار قىلمىشلىرىمىزنى ھېچ ئادەم كۆرمىدى، نىيىتىمىزنى ئاللا بىلمەيدۇ، دەپ ئويلايدۇ.

سالام مۇنداق دېگەن: "ئاللاتائالا ئاسمانىنى ۋە زېمىننى ياراتقان كىشى مەككىدە ئۇرۇش قىلىشنى ھارام قىلغانىدى، ئۇنىڭدا ئۇرۇش قىلىش مەندىن بۇرۇن ھېچ كىشىگە ھالال قىلىنمىغان، مەندىن كېيىنمۇ ھېچ كىشىگە ھالال قىلىنمايدۇ. ئۇنىڭدا ئۇرۇش قىلىش ماڭىمۇ پەقەت كۈندۈزنىڭ مەلۇم ۋاقتىدىلا ھالال قىلىنغان. ئۇنىڭدا ئۇرۇش قىلىش ئاللانىڭ بېكىتىشى بىلەن قىيامەتكىچە ھارام قىلىنغانىدۇر." ئاندىن ئاللاتائالا ئىنسانلارنىڭ بوۋىسى ئادەم ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرى بىلەن قەسەم قىلدى. چۈنكى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پەيغەمبەرلەر، ياخشى بەندىلەر ۋە ئاللاتائالاغا دەۋەت قىلغۇچىلار بار ئىدى. يۇقىرىقى قەسەمنىڭ جاۋابى "بىز ھەقىقەتەن ئىنسانىنى جاپا ـ مۇشەققەت ئىچىدە قىلىپ ياراتتۇق" دېگەن سۆزدۇر. بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى شۇكى، ئاللاتائالا ئادەم بالىسىنى قىينىچىلىق، جاپا ـ مۇشەققەت ئىچىدە ياراتتى. ئىنسان دۇنياىنىڭ جاپا ـ مۇشەققەتلىرىنى تارتىدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن ئاخىرەتنىڭ قاتتىقچىلىقلىرىنى بېشىدىن كەچۈرىدۇ. ئاندىن ئاللاتائالا ئۆزى بەرگەن نېمەتلەرگە ئىنسانىنىڭ مەغرۇر بولۇپ كەتكەنلىكىنى مۇنداق ئەسلىتىدۇ: ھەرقانداق بىر ئادەم ھەرقانچە كۆچلۈك بولۇپ كەتكەندىمۇ ماڭا كۈچى يەتمەيدۇ. ئۇ ئادەم ئاللا ھېنى تىرىلدۈرۈشكە ۋە جازالاشقا قادىر ئەمەس دەپ ئويلامدۇ؟ ئۇ مەن ناھايىتى كۆپ مال سەرپ قىلدىم، كىم ھېنىڭدىن ئۇنىڭ ھېسابىنى ئالىدۇ دەپ ئويلامدۇ؟ ئۇ ئاللا ھېنى كۆرمەيدۇ ۋە ھېنىڭ سەرپ قىلغان ھېلىنىڭ مىقدارىنى بىلمەيدۇ دەپ ئويلامدۇ؟

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. مەككىنىڭ شارابىتى ۋە ئۇنىڭ قەدىرىنىڭ ئۇلۇغلۇقى بايان

قىلىندۇ.

2. مەكىدە ئۇرۇش قىلىشنىڭ ھارامىلىقى، ئاللاتائالانىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۈچۈن ئۇنىڭدا پەقەت كۈندۈزنىڭ مەلۇم ۋاقتىدىلا ئۇرۇش قىلىشنى ھالال قىلغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

3. ئىنسانىنىڭ چەككەن جاپالىرى بايان قىلىنىدۇ.

4. ئاللاتائالانىڭ بەرگەن نېمەتلىرىگە مەغرۇر بولۇپ كېتىشتىن ھەزەر قىلىش كېرەك.

5. ئۆزىنىڭ شەھۋەتلىرى ئۈچۈن پۇل، مال سەرپ قىلىپ پەخىرلەنگەن ۋە مېنىڭ بۇ ئىشىمنى كۆزىتىپ تۇرغۇچى يوق دەپ قارىغان ئادەملەرگە تەنبىھ بېرىلىدۇ.

أَلَمْ نَجْعَل لَّهُ
عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾
فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾
فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتِيمًا
ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ
الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾
أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا
هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

تەرجىمىسى:

ئىنسان ئۇچۇن ئىككى كۆز، بىر تىل، ئىككى كالىپۇك ياراتمىدۇقمۇ؟ ئۇنىڭغا ياخشى يول بىلەن يامان يولنى كۆرسەتمىدۇقمۇ؟[8-10] ئۇ داۋان ئاشمىدى[11]، داۋان ئېشىشنىڭ نېمىلىكىنى قانداق بىلەتتىڭ؟[12] (داۋان ئېشىش دېگەن) قۇل ئازاد قىلماقتۇر*[13]، ياكى ئاچارچىلىق كۈنىدە تۇغقانچىلىقى بولغان يېتىمگە ياكى توپىدا ياتقان مىسكىن (يەنى ھالى ناچار كەمبەغەل)گە تاماق بەرمەكتۇر[14-16]. شۇنىڭ بىلەن بىللە (يەنى يۇقىرىقىلارنى قىلىش بىلەن بىللە) ئىمان ئېيتقانلاردىن، ئۆزئارا سەۋر قىلىشقا تەۋسىيە قىلىشقانلاردىن، ئۆزئارا مەرھەمەت قىلىشقانلاردىن** بولماقتۇر[17]. ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىدىكى ئىشلارنى قىلغان كىشىلەر) سائادەتمەن كىشىلەردۇر[18]. بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار بەتبەختلەردۇر[19]. ئۇلار دوزاخقا سولىنىدۇ[20].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئىنسانىنى شۇكۇر قىلسۇن دەپ، ئۇنىڭغا بەرگەن بىر

* ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: كىمكى بىر مۆمىن قۇلىنى ئازاد قىلىدىكەن، ئاللا ئۇنىڭ ھەربىر ئەزاسىنىڭ بەدىلىگە ئازاد قىلغۇچىنىڭ بىر ئەزاسىنى دوزاختىن ئازاد قىلىدۇ، ھەتتا ئۇنىڭ قولى بەدىلىگە قولىنى، پۇتى بەدىلىگە پۇتىنى، جان يېرى بەدىلىگە جان يېرىنى ئازاد قىلىدۇ.

** ھەدىستە مۇنداق دېيىلىدۇ: رەھمى قىلغۇچىلارغا مەرھەمەتلىك ئاللا رەھمى قىلىدۇ. سىلەر زېمىندىكىلەرگە رەھىم قىلىڭلار، سىلەرگە ئاسماندىكى زات رەھىم قىلىدۇ.

قىسىم نېمەتلەرنى زىكرى قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئىنسانغا ئەرسلەرنى كۆرسەتكەن ئىككى كۆز ئاتا قىلمىدۇقمۇ؟ سۆزلەپ مەقسىتىنى ئۇقتۇرىدىغان تىل ئاتا قىلمىدۇقمۇ؟ سۆزلەشكە ۋە تاماق يېيىشكە يارىدەم قىلىدىغان، يۇزىگە ۋە ئاغزىغا ھۆسىن بېغىشلايدىغان ئىككى لەۋ ئاتا قىلمىدۇقمۇ؟ ئۇنىڭغا ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنىڭ، ھەق بىلەن ناھەقنىڭ، ھىدايەت بىلەن گۇمراھلىقنىڭ يوللىرىنى بايان قىلمىدۇقمۇ؟ ئۇنىڭغا داۋان ئېشىش ئۈچۈن، ئالىلانىڭ رازىلىقىنى دەپ بۇ نېمەتلەر بەدىلىگە پۇل ـ مال سەرپ قىلىش لايىق ئەمەسمىدى؟ ئاندىن ئالىلاتائالا سوئال تەرتىپىدە داۋانىنىڭ شەئنىنى چوڭ كۆرسەتتى، تۆۋەندىكى بىرقانچە ئىشنى يەنى قۇللارنى ئازاد قىلىش، ئاچارچىلىق كۈنىلەردە يېتىملەرگە تاماق بېرىش، ھېچ نەرسىسى يوق، گويياكى يوقسۇلقىتىن توپىغا ملىنىپ كەتكەن كەمبەغەللەرگە ئاب ـ ئاش بېرىشكە ئوخشاش ئىشلارنى قىلسا داۋان ئاشقان ھېسابلىنىدىغانلىقىنى كۆرسەتتى. ئۇلارنىڭ يۇقىرىقىدەك ياخشى ئىشلارنى قىلىشى، شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە بۇرۇن قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنىڭ ساۋابىنى ئاللانىڭ دەرگاھىدىن تىلەيدىغان، بىر ـ بىرىنى ئاللاغا تاپشۇرۇت ـ ئىبادەت قىلىشقا چىداملىق بولۇشقا تەۋسىيە قىلىدىغان، گۇناھ ئالدىدا ئۆزىنى تۇتۇۋالالايدىغان، بېشىغا كەلگەن ھادىسە ـ بالاغا ۋە كىشىلەردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋر قىلىدىغان، ئۆزئارا رەھىمدىل بولۇش، كىشىلەرگە مۇلايىم بولۇش ئۇستىدە بىر ـ بىرىگە تەۋسىيە قىلىشىدىغان مۇئمىنلەردىن بولۇشنى لازىملىقىنى زىكرى قىلدى.

يۇقىرىقى سۆيەتلەر بىلەن سۆيەتلەنگەنلەر نامە ـ ئەمالى ئوڭ تەرىپىدىن بېرىلىدىغان كىشىلەردۇر. ئاللانىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار

قىلىپ كاپىر بولغانلار نامە ـ ئەمالى سول تەرىپىدىن بېرىلىدىغانلار ۋە دوزاخقا سولىنىدىغان كىشىلەر بولۇپ، ئۇلار دوزاختىن چىقىدىغان ۋە قوتۇلىدىغان ئىش بولمايدۇ.

ھۆكۈم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالا بەندىلىرىم شۈكۈر قىلسۇن دەپ ئۇلارغا بەرگەن نېمەتلىرىنى ئەسلىتىپ ئۆتىدۇ.

2. قوللارنى ئازاد قىلىش، ئاچارچىلىق ۋاقتىلىرىدا باشقىلارنى ئاب ـ ئاش بىلەن تەمىنلەش، سىلە ـ رەھىم قىلىش، يېتىملەرنىڭ ۋە كەمبەغەللەرنىڭ بېشىنى سىلاش قاتارلىق ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ.

3. ياخشى ئىش قىلغان سادىق مۆمىنلەرنىڭ ئاقىۋىتى بايان قىلىنىدۇ.

4. ئىنكار قىلغۇچى كۇففارلارنىڭ ئاقىۋىتى بايان قىلىنىدۇ.

سُورَةُ الشَّمْسِ مَكِّيَّةٌ (٢٦) (٩١)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَالشَّمْسِ وَضُحٰهَا ۝١ وَالْقَمَرِ اِذَا تَلٰهَا ۝٢ وَالنَّهَارِ
اِذَا جَلّٰهَا ۝٣ وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰهَا ۝٤ وَالسَّمَآءِ وَمَا
بَنٰهَا ۝٥ وَالْاَرْضِ وَمَا طَحٰهَا ۝٦ وَنَفْسٍ وَّمَا سَوّٰهَا ۝٧
فَاَلْهَمَهَا فُجُوْرَهَا وَتَقْوٰهَا ۝٨ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰهَا ۝٩
وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰهَا ۝١٠

تەرجىمىسى:

91. سۈرە شەمس

مەككىدە نازىل بولغان، 15 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ نامى بىلەن باشلايمەن.

قۇياش بىلەن ۋە ئۇنىڭ نۇرى بىلەن قەسەمكى[1]، قۇياشقا ئەگەشكەن چاغدىكى ئاي بىلەن قەسەمكى[2]، قۇياشنى ئاشكارا قىلغان كۈندۈز بىلەن قەسەمكى[3]، قۇياشنى يوشۇرغان چاغدىكى كېچە بىلەن قەسەمكى[4]، ئاسمان بىلەن ۋە ئۇنى بىنا قىلغان زات بىلەن قەسەمكى[5]، زېمىن بىلەن ۋە ئۇنى بىنا قىلغان زات بىلەن قەسەمكى[6]، روھ بىلەن ۋە ئۇنى چىرايلىق قىلىپ ياراتقان، ئۇنىڭغا ياخشى-يامانلىقنى بىلدۈرگەن زات بىلەن قەسەمكى[7-8]، روھنى پاك قىلغان ئادەم چوقۇم مۇرادىغا يېتىدۇ[9]. نەپسىنى (كۇپرى ۋە پىسقى-فۇجۇر بىلەن) كەمسىتكەن ئادەم چوقۇم نائۈمىد بولىدۇ[10].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇمۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا بۇ يەردە بىر تۈركۈم نەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلدى: قۇياش بىلەن، قۇياش نۇرىنىڭ كۆتۈرۈلۈشى بىلەن قەسەم قىلدى، قۇياشقا ئەگىشىپ ئۇنىڭ نۇرىنىڭ ئورنىنى باسقان ئاي بىلەن قەسەم قىلدى، بۇ ھال ئاينىڭ ئالدىنقى يېرىمدا كۆرۈلىدۇ. بۇ چاغدا قۇياش پېتىپ ئاي ئۇنىڭغا ئەگىشىدۇ، يەنى قۇياش پاتقاندىن كېيىنلا ئاي چىقىپ، ئۇنىڭ نۇرى قۇياش نۇرىنىڭ ئورنىنى باسىدۇ. ئاللا

زېمىنىدىكى قاراڭغۇلۇقنى كۆتۈرۈۋەتكەن كۈندۈز بىلەن قەسەم قىلدى، كۈننى يېپىپ جاھاننى قاراڭغۇلاشتۇرغان كېچە بىلەن قەسەم قىلدى، ئاسمان بىلەن ۋە ئۇنى ياراتقان زات ئاللا بىلەن قەسەم قىلدى، زېمىن بىلەن ۋە زېمىننى يايپاق قىلىپ، ئۇنى تۇرالغۇ بولۇشقا لايىق قىلغان زات بىلەن قەسەم قىلدى، روھ بىلەن قەسەم قىلدى. بۇ يەردىكى روھ پۈتۈن جىنلارنى ۋە ئىنسانلارنى كۆرسىتىدۇ. ئاللا ئۇنى چىرايلىق، ئەزالىرىنى بىجىرىم قىلىپ ياراتتى، ئۇنىڭغا ياخشى-يامان يوللارنى كۆرسەتتى. ئۇنداق قىلىش ئاللانىڭ تەقدىرى بويىچە ئۇنىڭ ئۆزى خالىغان يولدا مېڭىشى ئۈچۈندۇر. ئاللاتائالا: گۇناھلاردىن ئۆزىنى پاك تۇتقان ئادەم بەختكە ئېرىشىدۇ، ئۆزىنى گۇناھلار بىلەن ۋە كۇپرى بىلەن خار قىلغان ئادەم زىيان تارتىدۇ دەيدۇ.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ بۇ مەخلۇقاتلار بىلەن قەسەم قىلىشى ئۇلارنىڭ شەرەپلىك ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىش ئۈچۈندۇر.

2. ئاللاتائالانىڭ بۇ بۇيرۇق مەخلۇقاتلارنى پۈختا ياراتقانلىقتىن ئىبارەت قۇدرىتى ئىلاھىيسى، پەقەت ئاللانىلا بەندىلەرنىڭ ئىبادەت قىلىشىغا لايىق زات ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

3. كىشى نەپسىنى پاكلاشقا رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ.

4. گۇناھلارنى ۋە ناچار ئىشلارنى قىلماسلىققا ئاگاھلاندۇرۇلىدۇ.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوٰىهَآ ﴿١١﴾
إِذِ انۢبَعَثَ أَشْقٰىهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ
اللَّهِ وَسُقْيٰهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا ۖ فَدَمْدَمَ
عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنۢبِهِمْ فَسَوّٰىهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ
عُقْبٰهَا ﴿١٥﴾

تەرجىمىسى:

سەمۇد* ھەددىدىن ئاشقانلىقى ئۈچۈن (پەيغەمبەرنى) ئىنكار قىلدى(11). ئەينى زامانىدا سەمۇدنىڭ ئەڭ بەتبەخت ئادىمى

* سەمۇد قەۋمى مۇنقەرز بولۇپ كەتكەن قەدىمكى ئەرەب قەبىلىلىرىدىندۇر. ئاللا ئۇلارغا سالىھ ئەلەيھىسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەنده، ئۇنىڭ راستلىقى ئۈچۈن مۆجىزە تەلەپ قىلىشتى، ئاللاتائالا سالىھ ئەلەيھىسالامنىڭ مۆجىزىسى سۈپىتىده تاشىنىڭ ئارىسىدىن بىر بالىلىق تۆگە چىقىرىپ بەردى. سەمۇد قەۋمى ئىچىدىغان سۈنى ئاللا نۆۋەت بىلەن بىركۈنى سەمۇد قەۋمى، بىركۈنى تۆگە ئىچىشكە بۇيرۇدى، شۇنىڭدەك ئاللا ئۇ تۆگىگە ھېچ كىشىنىڭ چېقىلماسلىقىنى ئۇنى ئەركىن قويۇۋېتىشنى جېكىلىدى، ئەگەر سەمۇد قەۋمى تۆگىگە چېقىلىدىغان بولسا، ئۇلار ئاللانىڭ ئازابىغا قالىدىغانلىقلىرى بىلەن ئاگاھلاندۇرۇلدى، بۇنىڭغا قارىماي، قەدار ئىبنى سالىف نامىلىق بىر شەخسى ئالدى بىلەن تۆگىگە ھۇجۇم قىلىپ ئۇنى ئۆلتۈردى، تۆگە يەرگە يىقىلغاندىن كېيىن يەنە ئۇلاردىن توققۇز ئادەم تۆگىگە قېلىچ سېلىپ ئۇنى پارچىلاپ تاشلىدى. تۆگە ئۆلتۈرۈلۈپ ئۇچ كۈندىن كېيىن ئاللاتائالا سالىھ ئەلەيھىسالامنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلدى.

(مۆجىزە بولۇپ كەلگەن تۆگىنى) ئۆلتۈرۈشكە ئالدىرىدى[12]. ئۇلارغا ئاللانىڭ پەيغەمبىرى (يەنى سالىھ ئەلەيھىسسالام): "ئاللانىڭ تۆگىسىگە چېقىلماڭلار، ئۇنى سۇ ئىچىشتىن توسماڭلار" دېدى[13]. ئۇلار پەيغەمبەرنى (يەنى سالىھ ئەلەيھىسسالامنى) يالغانچى قىلدى، تۆگىنى ئۆلتۈردى. گۇناھى تۈپەيلىدىن ئالىلا ئۇلارنى تەلتۆكۈس ھالاك قىلدى. ئومۇمىيۈزلۈك ھالاك قىلدى[14]. ئالىلا ئۇنىڭ (يەنى ئۇلارنى ھالاك قىلغانلىقىنىڭ) ئاقىۋىتىدىن قورقمايدۇ[15].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

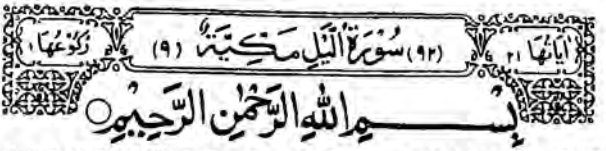
قۇرەيش مۇشرىكلىرىنىڭ ئۆز پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغان ئۆتكەنكى ئۈممەتلەر تارتقان ئازابنىڭ كېلىشىدىن قورقۇپ ئىبرەت ئېلىشى ۋە روسۇللىلانى ئىنكار قىلىشتىن يېنىشى ئۈچۈن، ئاللاتائالا سالىھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى سەمۇدنىڭ قىسسىسىنى بايان قىلىدۇ. ئاللاتائالا سەمۇد قەۋمىنىڭ ئاسىيلىق قىلىپ، ئاللانىڭ پەيغەمبىرى سالىھ ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىنى يالغانغا چىقارغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ. سەمۇد قەۋمىدىكى ئەڭ بەتبەخت ئادەم ئاللاتائالا مۆجىزە قىلىپ ئەۋەتكەن تۆگىنى بوغۇزلىماقچى بولغانداء، سالىھ ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ئاللانىڭ ئازابىغا دۇچار بولىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلغانىدى. سالىھ ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ تۆگىنى ئۆلتۈرۈشىنى مەنئى قىلىپ: ئاللانىڭ تۆگىسىنى ئۆلتۈرۈشتىن ھەزەر قىلىڭلار، بەلگىلىگەن كۈنى ئۇنى سۇ ئىچىشكە قويۇپ بېرىڭلار، ئۇنىڭغا چېقىلماڭلار، دېدى. ئۇلار سالىھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشىغا قارىماي، تۆگىنى ئۆلتۈرۈشكە جۈرئەت قىلدى، ئاللاتائالا ئۇلارنى ئۇزۇل ـ كېسىل ھالاك قىلدى، ئۇلاردىن بىر كىشىمۇ

قۇتۇلۇپ قالمىدى. چۈنكى ئۇلار تۆگىنى ئۆلتۈرۈشتە، پەيغەمبەرنى ئىنكار قىلىشتا بىرلىكە كەلگەنىدى، ئالىلاتائالا ئۇلارنى ئازابقا ئورتاق دۇچار قىلدى. ئاللاتائالا ئۇلارنى ھالاك قىلىشتا ئاقۇبىتىدىن ھېچكىمىدىن قورقۇپ قالمىدى. ئالىلاتائالا ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر. ئالىلاتائالانىڭ قىلغان ئىشى سۈرۈشتە قىلىنمايدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلماقلار دەپ ئاگاھلاندۇرۇش بېرىلدۇ، چۈنكى ئالىلاتائالانىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلىش دۇنيادا ئازابقا قېلىشنى ئىلگىرى سۈرىدۇ.

2. ئاللا غالىبتۇر، مەغلۇپ بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئازابىدىن ھېچ كىشى قۇتۇلۇپ قالالمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئىنسان ئالىلانىڭ ئازابىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن، ئالىلانىڭ پەيغەمبەرلىرى ئېلىپ كەلگەن ئەمر-پەرمانلارغا ئىتائەت قىلىشى، پەرۋەردىگارىنىڭ بۇيرۇقلىرىنى ئورۇنلىشى كېرەك.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰى ۝١ وَالنَّهَارِ اِذَا تَجَلّٰى ۝٢ وَمَا خَلَقَ
الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰى ۝٣ اِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتّٰى ۝٤ فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰى
وَاتَّقٰى ۝٥ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنٰى ۝٦ فَسَنُيَسِّرُهٗ لِلْيُسْرٰى ۝٧ وَ
اَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنٰى ۝٨ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنٰى ۝٩ فَسَنُيَسِّرُهٗ
لِلْعُسْرٰى ۝١٠ وَمَا يُغْنِيْ عَنْهُ مَالُهٗٓ اِذَا تَرَدّٰى ۝١١
اِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدٰى ۝١٢ وَاِنَّ لَنَا لَلْاٰخِرَةَ وَالْاُوْلٰى ۝١٣

تەرجىمىسى:

92. سۈرە لەيل

مەككىدە نازىل بولغان، 21 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قاراڭغۇلۇقى ئالەمنى قاپلىغان كېچە بىلەن قەسەم (1)، يورۇغان چاغدىكى كۈندۈز بىلەن قەسەم (2)، ئەر-ئاياللىنى ياراتقان زات ئاللا بىلەن قەسەم (3)، سىلەرنىڭ ئەمەلىگىلار شەك-شۈبھىسىز خىلمۇخىلدۇر (4)، (پۈل-مېلىنى ئاللانىڭ رازىلىقى ئۈچۈن)

سەرپ قىلغان*، تەقۋادارلىق قىلغان، (كەلىمە تەۋھىدنى) تەستىق قىلغان ئادەمگە كەلسەك [5-6]، ئۇنىڭغا بىز ياخشى يولنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز [7]. بېخىللىق قىلىپ (ئاللانىڭ ساۋابىدىن) ئۆزىنى بىھاجەت ھېسابلىغان، كەلىمە تەۋھىدنى ئىنكار قىلغان ئادەمگە كەلسەك [8-9]، بىز ئۇنىڭغا يامان يولنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز [10]. ئۇ (دوزاخقا) تاشلانغان چاغدا، ئۇنىڭ مېلى ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ [11]. توغرا يولنى كۆرسەتكەن شەك-شۇبھىسىز بىز مەسئۇلمىز [12]. دۇنيا ۋە ئاخىرەت شەك-شۇبھىسىز بىزنىڭ ئىلكىمىزدىدۇر [13].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا قاراڭغۇلۇقى بىلەن كۈندۈزنى يېپىپ، ئۇنىڭ يورۇقىنى يوق قىلىۋېتىدىغان كېچە بىلەن قەسەم قىلدى، نۇرى بىلەن يورۇتىدىغان كۈندۈز بىلەن قەسەم قىلدى، ئاللاتائالا ئۆزى بىلەن قەسەم قىلدى، ئاللاتائالا ئەر-ئايالنى بىر خىل سۈدىن ياراتتى، ئاللاتائالا مەخلۇقات ئىچىدىكى ئالىغان نەرسىلەر بىلەن قەسەم

* پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىر ھەدىسىدە مۇنداق دېيىلگەن: "ھەر كۈنى ئىككى پەرىشتە: ئى ئاللا، سېخىنىڭ باشقىلارغا بەرگەن مېلىنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇپ بەرگىن، مۇمسكىنىڭ مېلىنى تېرىپسەن قىلىۋەتكىن، دەپ ندا قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ بۇ ندا سىنى ئىنسى جىنىدىن باشقا بارچە مەخلۇقات ئاڭلايدۇ." يوقسۇللارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالغان، خەير-ساخاۋەت يوللىرىغا پۇل-مال سەرپ قىلغان ئادەم سېخى ھېسابلىنىدۇ، ئۆزىنىڭ يېمەك-ئىچمەك، كىيىم-كېچەك ۋە ھاۋايى-ھەۋەس يوللىرىغا كەڭ قوللۇق بىلەن پۇل خەجلىگەن ئادەم سېخى ھېسابلانمايدۇ.

قىلىدۇ، مەخلۇقاتلارغا ئاللانىڭ غەيرىي بىلەن قەسەم قىلىش دۇرۇس بولمايدۇ. ئاللاتائالا بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرىنىڭ خىلمۇ-خىل، بىر-بىرىگە زىت بولىدىغانلىقى بىلەن يەنى بەزىلەرنىڭ ياخشىلىق قىلىدىغانلىقى ۋە بەزىلەرنىڭ يامانلىق قىلىدىغانلىقى بىلەن قەسەم قىلدى. ئاندىن بۇ ھەقتە تەپسىلىي توختىلىپ مۇنداق دېدى: پۇل-مېلىنى ئاللانىڭ يولىدا سەرپ قىلغان، ئاللا بەلگىلىگەن زاكاتىنى بەرگەن، ئالىلادىن قورقۇپ، ئۇ چەكلىگەن ئىشلارنى قىلمىغان، كەلىمە تەۋھىدنى تەستىق قىلىپ شۇ بويىچە ئىشلىگەن كىشىنى دۇنيادا ئاللا ئۆزى رازى بولىدىغان ئەمەلگە مۇۋاپىق قىلىدۇ. ئۇنىڭ ئەكسىچە، ياخشىلىق يوللىرىغا پۇل-مال سەرپ قىلىشقا بېخىللىق قىلىدىغان، ئاللانىڭ ساۋابىدىن ئۆزىنى بىھاجەت ھېسابلاپ، ئۇنىڭغا قىزىقمايدىغان، جەننەتنى ئىنكار قىلىدىغان كىشىنى ئاللا رازى بولمايدىغان ئىشلارنى قىلىپ، دوزاخقا تېگىشلىك بولۇش ئۈچۈن يامان يولغا سالىدۇ. ھەدىستە مۇنداق كەلگەن: "ئىشلەڭلار، ھەر ئادەم نېمە ئىشقا يارىتىلغان بولسا، ئۇنىڭغا شۇ ئىش مۇيەسسەر قىلىنىدۇ." شەقىي بولسا شەقىيلەرنىڭ ئەمەلگە مۇۋاپىق قىلىنىدۇ، سائادەتمەن بولسا سائادەتمەنلەرنىڭ ئەمەلىي مۇيەسسەر قىلىنىدۇ. ئاندىن ئاللاتائالا بۇ بېخىل ئۆلۈپ جەھەننەمگە كىرگەن چاغدا ئۇنىڭغا ئەسقاتىدىغان نەرسە نېمە؟ دەيدۇ. ئاندىن كېيىن ئاللاتائالا توغرا يولغا سېلىشنىڭ، تەۋپىق ۋە ھىدايەت ئاتا قىلىشنىڭ ئۆزىنىڭ ئىلكىدە ئىكەنلىكىنى خەۋەر قىلىدۇ. ئاللاتائالا دوستلىرىنى ئۆزىگە ئىتائەت قىلىدىغان ئەمەلىلەرنى قىلىشقا باشلاشنى، دۈشمەنلىرىنى ئۆزىگە ئىتائەت قىلىدىغان ئەمەلىلەردىن توسۇشنى ئۆز ئۈستىگە ئالغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ.

شۇنىڭدەك دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ ئاللانىڭ ئىلكىدە ئىكەنلىكىدىن، ئۇلارنى ئاللانىڭ غەيرىيدىن تەلەپ قىلغان كىشىنىڭ خاتا يولدا ۋەھىمپ قالىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. كىشىلەرنىڭ ئەمەلىرىنىڭ خىلمۇخىل ۋە قارىمۇقارشى بولىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. ئاللاغا ئىتائەت قىلغان، ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرىغان كىشىنىڭ ياخشىلىقلارغا مۇۋەپپەق قىلىنىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

3. ئاللاغا ئىتائەت قىلىشتىن باش تارتقان، ئالا تاپشۇرغان ۋەزىپىلەرنى ئادا قىلمىغان ئادەمنىڭ زىيانكار ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

4. مال ئىگىسى بولغان ئادەم ئاللادىن قورقمىسا، ئۇنىڭ ۋەلىسىنىڭ ئۇنى دوزاختىن قۇتقۇزالمايدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

5. ھىدايەتنىڭ ئاللانىڭ قولىدا ئىكەنلىكى، دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ مۇلكى ئىكەنلىكى زىكرى قىلىنىدۇ.

فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ﴿١٤﴾ لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ﴿١٥﴾
الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى ﴿١٧﴾ الَّذِي
يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُ مِن
نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰ ﴿١٩﴾ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَىٰ ﴿٢٠﴾
وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ﴿٢١﴾

تەرجىمىسى:

سىلەرنى لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتتىن ئاگاھلاندۇردۇم[14]. ئۇنىڭغا پەقەت (ھەقنى) ئىنكار قىلغان، (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈگەن ئادەملەر كېرىدۇ[15—16]. پاكلىنىش ئۈچۈن مال-مۈلكىنى (ياخشىلىق يوللىرىغا) سەرپ قىلىدىغان ئادەم ئۇنىڭدىن (يەنى ئوتتىن) يىراق قىلىنىدۇ[17—18]، ئۇنىڭ قىلغان ياخشىلىقى بىراۋنىڭ ياخشىلىقىنى يانىدۇرۇش ئۈچۈن ئەمەس، پەقەت ئۇلۇغ پەرۋەردىگارىنىڭ رازىلىقى ئۈچۈندۇر[19—20]. ئۇ (يەنى ئېھسان قىلغۇچى ئادەم) (پەرۋەردىگارىنىڭ بەرگەن مۇكاپاتىدىن) چوقۇم رازى بولىدۇ[21].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۈمۈمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا پەيغەمبەر مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى ئىنكار قىلغانلارنى دوزاخ ئازابى بىلەن قورقىتىدۇ، دوزاخنىڭ لاۋۇلداپ يېنىپ تۇرىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭغا پەقەت پەيغەمبەرنى ئىنكار قىلغان، ئىماندىن يۈز ئۆرۈگەن بەتبەخت ئادەمنىڭ كىرىدىغانلىقىنى، دوزاخ-تىن ئۆزىنى ساقلاش ئۈچۈن پەرۋەردىگارىنىڭ تائەت-ئىبادىتىگە پۈل-مېلىنى سەرپ قىلىدىغان، رىيا قىلمايدىغان تەقۋادار ئادەمنىڭ دوزاختىن يىراق قىلىنىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ*. بۇ ئادەم ئەبۇ

* پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "باش تارتقانلاردىن باشقا مېنىڭ ئۈممىتىم-دىكىلەرنىڭ ھەممىسى جەننەتكە كىرىدۇ" دېگەن، ساھابىلەر ئۇ رەسۇلىللا، جەننەتكە كىرىشتىن كىمۇ باش تارتىدۇ؟ دەپ سورىغاندا، رەسۇلىللا: "كىمكى ماڭا ئىتائەت قىلسا، ئۇ جەننەتكە كىرىدۇ، كىمكى ماڭا ئىتائەت قىلمىسا، ئۇ كىشى جەننەتكە كىرىشتىن باش تارتقان بولىدۇ" دەپ جاۋاب بەرگەن.

بەكرى سىددىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدۇر. ئۇ مۇسۇلمان قۇللارنى سېتىۋېلىپ، قۇرەيشلەرنىڭ قىينىشىدىن قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئۇلارنى ئازاد قىلاتتى. بۇ ئايەتنىڭ مەزمۇنى ئومۇمىي بولۇپ، ياخشىلىق قىلىش باشقا بىر ئادەمدىن كۆرگەن ياخشىلىقنى قايتۇرۇش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئاللانىڭ ئاخىرەتتە بېرىدىغان ساۋابىنى ئۈمىد قىلىش يۈزىسىدىن ئاللانىڭ رازىلىقى ئۈچۈن ياخشىلىق قىلىدىغان ۋە ياخشى خىسلەتلەرگە ئىگە بولغان كىشىلەرنىڭ ھەممىسىگە ئۇيغۇن كېلىدۇ. جەننەتلەرنىڭ باغچىلىرىدا مەرھەمەتلىك پەرۋەردىگار ئاللانىڭ جامالىغا قاراش ئاللانىڭ بەرگەن ساۋابىنىڭ جۈملىسىدىندۇر. بۇ ياخشىلىق قىلغۇچى ئادەم دۇنيادىكى ۋاقتىدا قىلغان ياخشى ئىشلىرى ئۈچۈن ئاللانىڭ ئاخىرەتتە بەرگەن ساۋابىدىن مەمنۇن بولىدۇ.

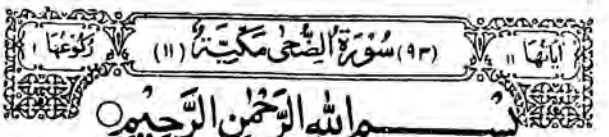
ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. دوزاختىن ۋە دوزاخقا تاشلىنىشقا سەۋەبچى بولىدىغان ئىشلاردىن ھەزەر ئەيلەش لازىم.

2. ھەقنى ئىنكار قىلغان، پەرۋەردىگارىنىڭ تائەت ـ ئىبادىتىدىن يۈز ـ ئۆرۈگەن ئادەمنىڭ بارار جايى دوزاخ بولىدۇ.

3. ئاللاغا ئىتائەت قىلغان، ئاللانىڭ ھەققىنى ئادا قىلغانلارغا ئۇلارنىڭ دوزاختىن يىراق قىلىنىدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىلىدۇ.

4. ئەمەللەرنى ئىخلاس بىلەن قىلىش ئەمەللەرنىڭ قوبۇل بولۇشنىڭ ۋە ئۇلارغا ساۋاب بېرىلىشنىڭ شەرتىدۇر.

تەرجىمىسى:

93 سۈرە زۇھا

مەككىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

چاشگاھ ۋاقتى بىلەن قەسەمكى[1]، قاراڭغۇلۇقى (ئەتراپنى قاپلىغان) چاغدىكى كېچە بىلەن قەسەمكى[2]، (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارىڭ سېنى تاشلىۋەتكىنىمۇ يوق، ياماڭ كۆرۈپ قالغىنىمۇ يوق* [3]. ساڭا ئاخىرەت ئەلۋەتتە دۇنيادىن ياخشىدۇر[4].

* شۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا نازىل بولۇۋاتقان ۋەھيى 15 كۈن توختاپ قالغان. كۇففارلار: مۇھەممەدنى پەرۋەردىگارى تاشلىۋەتتى، ياماڭ كۆردى دېگەن سۆزلەرنى قىلغان، شۇنىڭ بىلەن بۇ سۈرە نازىل بولغان.

پەرۋەردىگارىڭ ساڭا (ئاخىرەتتە ساۋاب، ھۇرمەت ۋە شاپائەت قاتارلىقلارنى) ئاتا قىلىدۇ، سەن مەمنۇن بولىسەن[5]. ئۇ سېنى يېتىم بىلىپ پاناھ بەرمىدىمۇ؟ [6] قايمۇقىقان بىلىپ ھىدايەت قىلمىدىمۇ؟ [7] سېنى يوقسۇز بىلىپ (كىشىلەردىن) بىھاجەت قىلمىدىمۇ؟ [8] يېتىمنى خارلىما[9]. سائىلغا قوپالىلىق قىلما[10]. پەرۋەردىگارىڭنىڭ (ساڭا بەرگەن) نېمەتنى (كىشىلەرگە) سۆزلەپ بەرگىن. (چۈنكى نېمەتنى سۆزلەپ بەرگەنلىك نېمەتكە شۈكۈر قىلغانلىق بولىدۇ)[11]*.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئالىلاتائالا چاشگاھ ۋاقتى بىلەن، قاراڭغۇلۇقى ھەممە نەرسىنى قاپلىغان چاغدىكى كېچە بىلەن قەسەم قىلىدى، ئالىلاتائالا ئۆز پەيغەمبىرىنى پەيغەمبەرلىككە تاللىغاندىن تارتىپ، ئۇنى تاشلاپ ئەتكىنى يوق، ئۇنى دوست تۇتقاندىن باشلاپ يامان كۆرۈپ قالغىنىمۇ يوق، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئالىلانىڭ تاللىغان دوستىدۇر. ئاخىرەت يۇرتىدا ئۇ بەلەن ئورۇنغا ھەۋزى كەۋسەرگە، يۇقىرى دەرىجىلەرگە ۋە ئۇنى دۇنياغا ۋە دۇنيادىكى نەرسىلەرگە قارىغۇتۇرمايدىغان نېمەتلەرگە ئېرىشىدۇ. ئۇنىڭغا ئاخىرەت دۇنيادىن

* ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: "كىشىلەرگە تەشەككۇر ئېيتمىغان ئادەم ئاللاغىمۇ شۈكۈر قىلمايدۇ." بۇ سۈرە نازىل بولغاندا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تەكبىر ئېيتقان، شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ سۈرە ئوقۇلغاندىن كېيىن تەكبىر ئېيتىش سۈننەت بولۇپ قالغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ سۈرىدىن كېيىنكى سۈرىلەرنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىنمۇ تەكبىر ئېيتىشقا يۈيرۈغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان.

ياخشىدۇر. ئاللا ئۇنىڭغا ئاخىرەتتە يۇقىرىقى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئاتا قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ مەنۇن بولىدۇ. ئاندىن ئاللاتائالا ئۆز پەيغەمبىرىگە ئۇنىڭ كىچىك ۋاقتىدىن تارتىپ ئاتا قىلىپ كەلگەن نېمەتلىرىنى سانap ئۆتتى. بۇ ئۇنىڭ يۇقىرىقى نېمەتلەرگە كېلەچەكتە ئېرىشىدىغان نېمەتلەرنى دېلىشتۇرۇپ خۇشال بولۇشى، ئاللاغا بولغان ئۇمىدىنىڭ كۈچىيىشى ئۇچۇندۇر. ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خىتاب قىلىپ مۇنداق دېدى: سەن ئاتا-ئاناڭدىن كىچىكىدە يېتىم قالغان ئىدىڭ، سېنى پەرۋەردىگارىڭ تاغاڭ ئەبۇ تالىپنىڭ پاناھىغا ئالدۇرۇپ تەربىيە قىلدۇرمىدىمۇ؟ سەن شەرىئەتنى بىلىشتە تېگىرقاپ قالغان ئىدىڭ، سېنى شەرىئەتكە ھىدايەت قىلدى، سەن يېقىر ئىدىڭ، سېنى خۇدادىن باشقىدىن بىھاجەت قىلدى.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بايلىقى شۇ ئىدىكى، ئاللا ئۇنىڭغا قانائەتچانلىقنى ئاتا قىلغان. ئۇ ئاللانىڭ بەرگىنىگە قانائەت قىلغان، ھەدىستە مۇنداق كەلگەن: "بايلىق دېگەن پۇل-مالنىڭ كۆپلۈكى ئەمەس، ھەقىقىي بايلىق دېگەن روھىي بايلىقتۇر." ئاندىن ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۇچ تۈرلۈك نەرسىنى تەۋسىيە قىلدى. بۇ يەردىكى خىتاب ھەممىگە قارىتىلغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يېتىمنى خارلىماسلىقنى، ئۇنىڭ ھەققىنى چېقىلماسلىقنى، ئۇنىڭغا مۇلايىم بولۇشنى ۋە ياخشىلىق قىلىشنى تەۋسىيە قىلدى؛ ئۇنىڭغا تىلەمچىنى سىلكىمەسلىكنى، ئۇنى مۇلايىملىق بىلەن قايتۇرۇشنى تەۋسىيە قىلدى؛ ئۇنىڭغا يەنە ئاللانىڭ ئۇنىڭغا بەرگەن نېمەتلىرىنى سۆزلەشنى تەۋسىيە قىلدى. بۇ يەردە ئاللانىڭ روسۇللىلاغا بەرگەن نېمەتلىرىنىڭ ھەممىسى جۇملىدىن پەيغەمبەرلىك نېمىتى، قۇرئاندىن

ۋە شەرئەتتىن تەلىم بېرىشلارمۇ كۆزدە تۇتۇلىدۇ؛ ئەنە شۇ تەلىم بېرىشلەر نېمەتنى سۆزلەشنىڭ مەنىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان تەبلىغدىندۇر.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. پەرۋەردىگارنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى تاشلىۋەتمىگەنلىكى ۋە يامان كۆرۈپ قالمىغانلىقى ئۈزھار قىلىنىش بىلەن، ئۇ خاتىرجەم ۋە خۇشال قىلىنىدۇ.

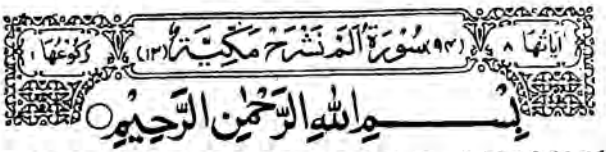
2. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئۇنىڭ ئۇچۇن ئاخىرەتتە تەييارلانغان نەرسىلەرنىڭ دۇنيادىكى نەرسىلەردىن ياخشى ئىكەنلىكى بىلەن بېشارەت بېرىلىدۇ.

3. ئاللاتائالا بەندىسى ۋە پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا بەرگەن بەزى نېمەتلىرىنى ساناپ ئۆتۈش بىلەن ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا قىلغان مەرھەمەتلىرىنى ئەسلىتىدۇ.

4. يېتىمنىڭ يېشىنى سىلاش ۋە ئۇنىڭغا سىلىق مۇئامىلىدە بولۇش تەۋسىيە قىلىنىدۇ.

5. سائىلنى قوپالىق بىلەن قايتۇرۇش مەنئى قىلىنىدۇ؛ بۇ يەردىكى سائىل نەرسە سورىغۇچىنىمۇ، ئىلىم تەلەپ قىلغۇچىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

6. ئاللاتائالاغا ھەمدى ئېيتىش ۋە شۈكۈر قىلىش يۇزىسىدىن ئاللاتائالانىڭ نېمەتلىرىنى سۆزلەشكە بۇيرۇلىدۇ.

تەرجىمىسى:

94. سۈرە ئىنشراھ

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد!) سېنىڭ كۆكسۈڭنى (ھىدايەت، مەكمەت ۋە قۇرئانىڭ نۇرى بىلەن) كەڭ قىلمىدۇقمۇ؟[1] سېنىڭ بېلىڭنى ئېگىۋەتكەن ئېغىر يۈكنى ئۈستۈڭدىن ئېلىپ تاشلىدۇق[2-3]. سېنىڭ شۆھرىتىڭنى ئۈستۈن قىلدۇق[4]. ئەلۋەتتە ھەربىر مۇشكۈلۈڭ بىلەن بىر ئاسانلىق بار[5]. ئەلۋەتتە ھەربىر مۇشكۈلۈڭ بىلەن بىر ئاسانلىق بار[6]. (ئى مۇھەممەد! دەۋەتتىن) بوشىغان

چېغىدا (ئاللاغا) ئىبادەت قىلىشقا تىرىشقىن[7]. پەرۋەردىگارىڭغا يۈزلەنگىن[8].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇمۇمىي مەزمۇنى:

كۆكسۈڭنى كەڭ قىلمىدۇقمۇ؟ دېگەن سوئال شەكلىدە كەلگەن سۆز كەڭ قىلدۇق دېگەن مەنىدىدۇر، يەنى ئاللاتائالا پەيغەمبىرىنىڭ كۆكسىنى كەڭ قىلدى. كۆكسىنى كەڭ قىلىش ئۇنىڭغا ئىلمىنى سىغدۇرۇش، ئۇنى ھېكمەت بىلەن، مەرىپەت بىلەن نۇرلاندۇرۇشتىن ئىبارەت. كېيىنكى ئايەتلەردە ئاللاتائالانىڭ ئۆز پەيغەمبىرىگە بەرگەن نېمەتلىرى ساناپ ئۆتۈلىدۇ. ئاللاتائالا ئۆز پەيغەمبىرىدىن يۈكنى ئېلىپ تاشلىدى، جاھىلىيەت زامانىدا ئۇنىڭدىن ئۆتكەن سەھۋى ـ خاتالىقلارنى يوققا چىقاردى. بۇ ئالىلاتائالانىڭ: "ئاللا ـ تائالا سېنىڭ ئۆتكەنكى ۋە كېلەچەكتىكى گۇناھلىرىڭنى مەغپىرەت قىلدى" دېگەن سۆزىگە ئوخشايدۇ. بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يەلكىسىنى بېسىپ تۇرغانلىقى ئۈچۈن ئېغىر يۈككە ئوخشاپ قالغان ئىدى. ئاللاتائالا ئۇنىڭدىن بۇ يۈكنى ئېلىپ تاشلىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ نامىنى ئۇستۇن قىلدى، ئاللانىڭ ئىسمى تىلغا ئېلىنسىلا، ئەزاندا، خۇتبىدە، تەشەھھۇدتا، دۇئادا ۋە باشقىلاردا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ نامى ئاللانىڭ نامى بىلەن بىللە تىلغا ئېلىنىدىغان بولدى. مانا بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شەنىنىڭ ئەڭ ئۇلۇغلۇقىنى كۆرسىتىدۇ. ئاللاتائالا ئۆزىنىڭ نېمەتلىرىنى ساناپ ئۆتكەندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا مۇشرىكلار بىلەن جىھاد قىلىشتىكى قەيسەرلىقلارغا چىداشقا ۋە مۇشرىكلاردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋر قىلىشقا تەسەللى بېرىدۇ. ئاللاتائالا

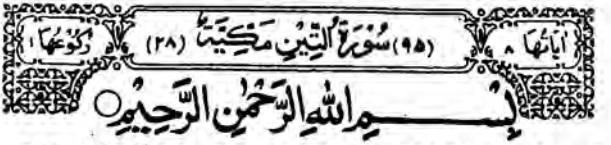
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يۇقىرىقى نېمەتلەرنى بەرگەنلىكىنى ۋە ئۇ تۇرۇۋاتقان قېيىن شارائىتىنى ۋە تارتىۋاتقان ئېغىرچىلىقلارنى ئۆزگەرتىپ بېرىدىغانلىقىنى بايان قىلدى. ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئومىدۋارلىقى زور بولسۇن دەپ ، ئۇنىڭغا بەرگەن ۋەدىسىنى تەكرارلايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ئايەت نازىل بولغان چاغدا مۇنداق دېدى: سىلەرگە بېشارەت... سىلەرگە ھەقىقەتەن ئاسانلىق كەلدى، بىر مۇشكۈلۈك ئىككى ئاسانلىقنى ھەرگىز يېڭەلمەيدۇ.

ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بەرگەن نېمەتلىرىنى ساناپ كۆرسەتكەندىن كېيىن ۋە ئۇنىڭغا ئاسانلىقنى، دۈشمەنلىرى ئۈستىدىن غەلبە قىلىشنى ۋەدە قىلغاندىن كېيىن، ئۇنى پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادىتى بىلەن بولۇشقا، بەرەر ئىبادەتتىن پاراغ بولغاندىن كېيىن ئاللاغا ئىتائەت قىلىش ۋە شۈكۈر قىلىش يۈزىسىدىن ئىككىنچى بىر ئىبادەتكە كىرىشىشكە ئەمر قىلدى ھەمدە ھەممە ھالەتتە ھېچ كىشىگە ئەمەس، قەلبى بىلەن پەقەت يالغۇز بىر ئاللاغا بېرىلىشكە بۇيرۇدى.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بەرگەن نېمەتلىرىنى ساناش بىلەن ئۇنىڭغا قىلغان مەرھەمەتلىرى كۆرسىتىلىدۇ.

2. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كۆڭلى خاتىرجەم ۋە ئومىدى چوڭ بولۇشى ئۈچۈن ئۇنىڭغا ھەرقانداق مۇشكۈللۈك ئارقىسىدا بىر ئاسانلىق بولىدىغانلىقى بىلەن بېشارەت بېرىدۇ.

تەرجىمىسى:

95. سۈرە تىن*

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەنجۈر بىلەن ۋە زەيتۇن بىلەن قەسەمكى[1]، سىنا تېغى بىلەن قەسەمكى[2]، بۇ تىنچ شەھەر (يەنى مەككە مۇكەررەمە) قەسەمكى[3]، بىز ئىنساننى شەك-شۈبھىسىز ئەڭ چىرايلىق شەكىلدە

* بەرا ئىبنى ئازىب رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سەپەر ئۈستىدە نامازشام ئوقۇپ، ئىككى رەكئەتنىڭ بىرىدە «تىن» سۈرىسىنى ئوقۇغانىدى. ئۇنىڭدىن ئاۋازى چىرايلىق ۋە بەلەن ئوقۇيدىغان ئادەمنى ئۇچراتمىدىم.

ياراتتۇق[4]. ئاندىن ئۇنى (چىرايلىق ياراتقانلىق نېمىتىدىن ئۆزگە شۇكۇر قىلماي ئاسىيلىق قىلغانلىقتىن) دوزاخقا قايتۇردۇق[5]. پەقەت ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا. بۇلارغا ئۇزۇلمەس ساۋاب بېرىلىدۇ[6]. (ئى ئىنسان!) بۇنىڭدىن كېيىن (يەنى روشەن دەللىلەر بايان قىلىنغاندىن كېيىن) يەنە نېمىشقا قىيامەتنى ئىنكار قىلىسەن؟[7] ئاللا ئەڭ ئادىل ھۆكۈم قىلغۇچى ئەمەسمۇ؟[8].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇمۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا زېمىن دەرىخى بىلەن ئەنجۇر دەرىخىنىڭ مېۋىسى كۆپ بولغانلىقى ۋە بۇ دەرەخلەرنىڭ ئېيسا ئەلەيھىسالامغا پەيغەمبەرلىك كەلگەن جاي يەنى شام زېمىنىدا ئۆسكەنلىكى ئۈچۈن ئۇ ئىككىسى بىلەن قەسەم قىلدى ھەمدە مۇسا ئەلەيھىسالامغا پەيغەمبەرلىك كەلگەن جاي يەنى سىنا تېغى بىلەن مۇھەممەد ئەلەيھىسالامغا پەيغەمبەرلىك كەلگەن تىنچ شەھەر يەنى مەككە بىلەن قەسەم قىلدى. ئاللاتائالا پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەڭ ئەۋزەللىرى ئەۋەتىلگەن بۇ مۇقەددەس جايلار بىلەن قەسەم قىلدى. ئاللاتائالا بۇ جايلارنى تاللىغان ۋە بۇ يەرلەردىن پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەۋزەللىرىنى چىقارغان ئىدى. كېيىنكى ئايەتتە ئاللاتائالا ئىنسانىنى ھايۋانلارنىڭ ئەكسىچە چىرايلىق شەكىلدە ئوتتۇرا بوي، تىك تۇرىدىغان قىلىپ خەلق قىلغانلىقىنى بايان قىلدى. لېكىن ئىنسان ئاللانىڭ ئۇنى باشقا مەخلۇقاتلاردىن ئالاھىدە قىلىپ ياراتقانلىقىدىن غاپىل بولۇپ، ئاللا ئالدىدا گۇناھ بولىدىغان ئىشلارنى قىلدى، ئاخىرەتتە ئۆزىگە پايدىلىق بولىدىغان ئىشلاردىن يۈز ئۆرۈدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئەگەر

ئۇ گۈمراھلىقىدا ئەزۇەيلىسە، پەرۋەردىگارىنىڭ ئىبادىتى بىلەن بولمىسا ۋە پەرۋەردىگارىنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئەگەشمىسە، ئاللا ئۇنىڭ باردىغان جايىنى ئاخىرەتتە دوزاخ قىلىدۇ. ياخشى ئەمەللەرنى قىلىدىغان مۆمىن ئادەم دوزاخقا تاشلانمايدۇ، بەلكى مۇكاپاتلاش يۇزىسىدىن، ئۇنىڭ ئەمەللىرىگە ئۇزۇلۇپ قالمايدىغان ساۋاب بېرىلىدۇ. ئاندىن ئاللا ئىنسانغا مۇنداق مۇراجىئەت قىلىدۇ: ئى ئىنسان، سېنىڭ يارىتىلىشىڭدا، بىر ھالەتتىن ئىككىنچى ھالەتكە يۆتكىلىشىڭدە روشەن دەلىللەر تۇرسا نېمە سەۋەبتىن قىيامەتنى ۋە كىشىنىڭ ئەسلىگە قاراپ مۇكاپات ياكى جازا بېرىلىشىنى ئىنكار قىلىسەن؟ ئىنسانىنى يارىتىشقا قادىر بولغان زات ئۇنى قايتا تىرىلدۈرۈشكە قادىردۇر. ئاللاتائالا ھۆكۈم چىقىرىشتا ئەڭ ئادىل ئەمەسمۇ؟ زۇلۇم قىلغۇچىدىن زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ ئىنتىقامىنى ئېلىپ بېرىش ئۇچۇن قىيامەتنى ياراتقانلىقى ئاللاتائالانىڭ ئادالىتىدۇر.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئەنجۇر ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن تىلغا ئېلىنغان ئەرسىلەر بىلەن قەسەم قىلىش ئۇلارنىڭ شەرەپلىك بولغانلىقى ۋە ئۇلارنىڭ چىقىدىغان جايلىرىنىڭ ئۇلۇغ بولغانلىقى ئۇچۇندۇر.

2. ئاللاتائالانىڭ ئىنسانىنى ئەڭ چىرايلىق شەكىلدە ياراتقانلىقى ئاللاتائالانىڭ ئىنسانغا بەرگەن نېمىتىدۇر.

3. ئاللادىن يۇز ئۆرۈگەن ۋە ئۇنىڭ نېمەتلىرىگە شۇكۇر قىلمىغان ئادەمنىڭ بارار جايى دوزاخ بولىدۇ.

4. ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىنىڭ دائىم

نېمەتكە ۋە تۆگىمەس ساۋابقا ئېرىشىدىغانلىقىغا ۋەدە بېرىلىدۇ.

5. قايتا تىرىلىشنى ۋە جازاغا تارتىلىدىغانلىقىنى ئىنكار قىلغانلار ئەيىبلىنىدۇ.

6. ئالالاتالانىڭ ھۆكۈمدە ئەڭ ئادىل ئىكەنلىكى مۇقەررەرلەشتۈرۈلىدۇ.

(96) سُورَةُ العَلَقِ مَكِّيَّةٌ (1) رُكُوعُهَا 1 آيَاتُهَا 19

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِيْ خَلَقَ ۝١ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ
عَلَقٍ ۝٢ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ ۝٣ الَّذِيْ عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝٤
عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝٥ كَلَّآ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰٓى ۝٦
اَنْ رَّاٰهُ اسْتَغْنٰى ۝٧ اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ الرُّجْعٰى ۝٨

تەرجىمىسى:

96. سۈرە ئەلەق

مەككىدە نازىل بولغان، 19 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ياراتقان پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئىسمى بىلەن ئوقۇغىن[1]. ئۇ ئىنساننى لەختە قاندىن ياراتتى[2]، ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭ ئەڭ كەرەم-

لىكتۇر[3]. ئۇ قەلەم بىلەن (خەت يېزىشنى) ئۆگەتتى[4]. ئىنسانغا بىلىمگەن نەرسىلەرنى بىلدۈردى*[5]. شەك-شۇبھىسىز ئىنسان ئۆزىنى باي ساناپ (ئاللاغا بويسۇنۇشتىن باش تارتىپ)، راستلا ھەددىدىن ئاشىدۇ[6-7]. (ئى ئىنسان!) باردىنغان يېرىڭ پەرۋەردىگارىڭنىڭ دەرگاھىدۇر (قىلمىشىڭغا قاراپ جازاغا ياكى مۇكاپاتقا ئېرىشىسەن)[8].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

بۇ ئايەتتىكى "ئوقۇغىن" دېگەن سۆز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قارىتىلغان. ئۇ روسۇللىلاغا نازىل بولغان دەسلەپكى ۋەھيى ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھىرا غارىدا ئىستىقامەت قىلىۋاتقان چاغدا، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا ئاللا تەرىپىدىن "پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئىسمى بىلەن ئوقۇغىن" دېگەن سۆز بىلەن باشلانغان ۋەھيىنى ئېلىپ كەلگەن، يەنى ساڭا نازىل قىلىنغان قۇرئاننى پۈتۈن مەخلۇقاتلارنى يارىتىقان پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئىسمى بىلەن باشلاپ ئوقۇغىن دېگەن. بۇ يەردە ئاللاتائالا مەخلۇقاتلار ئارىسىدا ئىنسانغا شەپقەتلىك بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنى ئالاھىدە تىلغا ئالغان. ئاللا ئىنسانىڭ يارىتىلغانلىقىنى تەپسىلىي بايان قىلىپ، ئۇنىڭ ئۈيۈل قانىدىن

---

* بۇخارىينىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، بۇ سۈرىنىڭ بېشىدىكى بەش ئايەت پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەڭ ئاۋۋال نازىل بولغان ئايەتلەردۇر. قۇرئان كەرىمدىكى ئەڭ ئاۋۋال نازىل بولغان سۈرىدە ئوقۇش بىلەن ئوقۇتۇشنىڭ تىلغا ئېلىنىشى ئىلىم ئۆگىنىش ۋە يېزىشنىڭ ئاھمىيىتىنىڭ چوڭلۇقىنى كۆرسىتىش ۋە ئىنسانلارنى ئىلىم-بىلىمگە تەرغىپ قىلىش ئۈچۈندۇر.

يارىتىلغانلىقىنى زىكرى قىلىدۇ. ئاندىن كېيىن، "ئوقۇغىن" دېگەن بۇيرۇقنى تەكتلەش ئۈچۈن تەكرارلاپ، "ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭ ئەڭ كەرەملىكتۇر" دەيدۇ، يەنى پەرۋەردىگارىڭ ئەڭ مۇلايىم، ئەڭ كەرەملىك بولۇپ، بەندىلىرىنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ، بەلكى ئۇلارنى كەچۈرىدۇ، ئۇلارنىڭ يامانلىقلىرىنى ئەپۇ قىلىدۇ. ئاللاتائالانىڭ ئىنسانغا قەلەم بىلەن خەتنى ئىزناشنى ئۆگىتىشى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنى نادانلىق، قاراڭغۇلۇقتىن ئىلىمنىڭ نۇرىغا ئېلىپ چىقىشى ئاللاتائالانىڭ ئىنسانغا قىلغان چوڭ نېمەتلىرى ۋە مەرھەمەتلىرى جۈملىسىدىندۇر. يېزىق بولمىغان بولسا، ئىلىملار مەيدانغا كەلمىگەن بولاتتى، دىنىنىڭ ۋە دۇنيانىڭ ئىشلىرى توغرىلانمىغان بولاتتى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئاللاتائالا "ئىنسانغا بىلمىگەن نەرسىلەرنى ئۆگەتتى" دەيدۇ. يەنى ئۇنىڭغا يېزىق ئارقىلىق، ئۇ بۇرۇن بىلمەيدىغان پايدىلىق ئىلىملەرنى، ساماۋى كىتابلارنى بىلدۈردى. ئاندىن ئاللاتائالا ئىنسانىنىڭ ھالىدىن ۋە ئۇنىڭ نادانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ. بايلىقىنىڭ ئىنسانىنى يولدىن چىقىرىشى شۇ نادانلىقىنىڭ دەللىلىدۇر. ئاللا بۇنى "كەللا" يەنى "راستلا" دېگەن سۆز بىلەن باشلايدۇ. يەنى ئىنسان ئۆزىنىڭ پۇل، مېلى كۆپ بولغانلىقىنى، چوڭ بايلىققا ئىگە ئىگەنلىكىنى كۆرگەندە، نېمەتكە چۆمۈپ، ھەددىدىن ئېشىپ يولدىن چىقىدۇ. بەزى رىۋايەتتە بۇ ئايەت ۋە بۇنىڭدىن كېيىنكى ئايەتلەر ئەبۇ جەھىلگە قارىتىلغان دېيىلىدۇ. بۇ ئايەتلەر مەيلى ئەبۇ جەھىلگە، مەيلى باشقىلارغا قارىتىلسۇن، ئۇنى ئاللا قورقۇتۇپ، قايتىپ بارمىغان جاي ئاللانىڭ دەرگاھىدۇر، ھەربىر ئىنسان ئۆزىنىڭ مېلىنى قەيەردىن جەملىگەنلىكى ۋە نېمىلەرگە سەرپ قىلغانلىقى ئۈستىدە ھېساب بېرىدۇ، دەيدۇ.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. پەيغەمبەر مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى پۈتۈن كائىناتنى ياراتقۇچى ئاللاتائالانىڭ ئۆزىنىڭ ئىسمى بىلەن ئوقۇشقا ئەمر قىلغانلىقى ئاللاتائالانىڭ ئۇنىڭغا بەرگەن چوڭ نېمەتلىرى جۈملىسىدىندۇر. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇممىتىگە تا قىيامەت قايىم بولغانغاقەدەر نېمەتلەر ۋە پەزىلىلەر بارلىقى مەلۇم بولىدۇ.

2. ئاللاتائالانىڭ ئىنساننى يوقتىن بار قىلىشى، ئانىسىنىڭ قارنىدىكى چېغىدا ئۇنى باسقۇچلارغا بۆلۈپ يارىتىشى ئۇنىڭغا ئاللانىڭ كۆرسەتكەن مەرھەمەتىدۇر.

3. ئاللاتائالا ئەڭ كەرەملىك سۈپەتلەندى، ئۇنىڭ ئىنسانغا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە پايدىلىق نەرسىلەرنى بىلدۈرۈشى ئۇنىڭ كەرەمىدىندۇر.

4. ئاللاتائالانىڭ بەرگەن نېمەتلىرىنى گۇناھ ئۆچۈن ئىشلەتكەن، ئاللاتائالانىڭ دەرگاھىغا قايتىشنى ئۇنتۇغان كىشىلەر قورقۇتۇلىدۇ.

أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى
يَنْهَىٰ ۝٩ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰٓ ۝١٠ أَرَءَيْتَ إِن كَانَ عَلَى
ٱلْهُدَىٰٓ ۝١١ أَوْ أَمَرَ بِٱلتَّقْوَىٰ ۝١٢ أَرَءَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰٓ ۝١٣
أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ ۝١٤ كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًۢا
بِٱلنَّاصِيَةِ ۝١٥ نَاصِيَةٍ كَٰذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ۝١٦ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۥ ۝١٧
سَنَدْعُ ٱلزَّبَانِيَةَ ۝١٨ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَٱسْجُدْ وَٱقْتَرِب ۩ ۝١٩

تەرجىمىسى:

ناماز ئوقۇۋاتقان بەندىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) توسقان ئادەمنىڭ (ھالىنى) ماڭا ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟[9-10] ماڭا (ئۇنىڭ ھالىنى) ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟ ئەگەر ئۇ (ھەددىدىن ئاشقۇچى، نامازنى توسۇشنىڭ ئورنىغا) توغرا يولدا بولغان بولسا[11]، ياكى تەقۋادارلىققا ئەمر قىلغان بولسا (بۇ ئۇنىڭ ئۆزى ئۇچۇن ياخشى بولماسمىدى؟)[12]، ماڭا ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟ ئەگەر ئۇ (قۇرئاننى) ئىنكار قىلسا، ئىماندىن (يۈز ئۆرۈسە)[13]، ئاللانىڭ (ئۇنى) كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلمىدىمۇ؟[14] ئۇ، گۇمراھلىقتىن يانسۇن، ئەگەر ئۇ بۇنىڭدىن يانمسا، چوقۇم ئۇنىڭ كوكولىسىدىن ــ يالغانچى گۇناھكارنىڭ كوكولىسىدىن تۇتۇپ (جەھەننەمگە) سۆرەيمىز[15-16]. ئۇ ئۆزىنىڭ سورۇنداشلىرىنى (يارىدەمگە) چاقىرسۇن![17]. بىز زابانىيىلەر (يەنى جەھەننەمنىڭ كۈچلۈك ـ قاتتىق قول پەرىشتىلىرى)نى چاقىرىمىز[18]. (بۇ فاجىر گۇمراھلىقتىن) يانسۇن! ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلمىغىن، (ئاللاغا) سەجدە قىلغىن، (شۇنىڭ بىلەن ئاللاغا) يېقىنلىق ھاسىل قىلغىن[19]*.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

رىۋايەت قىلىنىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بەيتۇللانىڭ

* بۇ سۈرىدىكى ئەڭ ئاخىرقى ئايەت سەجدە ئايىتى بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇنى ئوقۇغان چاغدا سەجدە قىلاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسىدە: "ئىنسان سەجدە قىلىۋاتقان چاغدا پەرۋەردىگارىغا ئەڭ يېقىن ھالەتتە بولىدۇ" دېيىلگەن.

يېنىدا ناماز ئوقۇۋاتقاندا، ئەبۇ جەھەل ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتكەن ۋە ئۇ: سېنى ناماز ئوقۇشتىن توسمىدىممۇ؟ دېگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا قوپال سۆز قىلغان، ئەبۇ جەھەل سەن مېنى قايسى نەرسە بىلەن قورقۇتسەن؟ ئاللا بىلەن قەسەمكى، مەككە بويىچە مېنىڭ سورۇنداشلىرىم ئەڭ كۆپتۇر، دېگەن. شۇنىڭ بىلەن ئاللا-تائالا يۇقىرىقى ئايەتلەرنى نازىل قىلغان. گەرچە يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى ئەبۇ جەھەلنىڭ روسۇللالانى نامازدىن توسۇشى ۋە روسۇللالاغا ئازار-كۆلپەت قىلىشى بولسىمۇ، ئۇنىڭ مەزمۇنى يولدىن ئازغان ئادەملەر ئۈچۈن ئومۇمىيدۇر.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا بۇ ئايەتلەردە روسۇللىلانىڭ يېقىن تۇغقانلىرىدىن بولغان ئەبۇ جەھەلنىڭ دۇشمەنلىكىنىڭ بىر قىسمىنى بايان قىلىدۇ. بۇنى "ئېيتىپ بەرسەڭچۇ" دېگەن سۆز بىلەن باشلايدۇ. يەنى ئېيتىپ باققىنا، سېنى بەيتۇللانىڭ يېنىدا ناماز ئوقۇشتىن توسقان ئادەم پەرۋەردىگارىڭنىڭ ھىدايىتىدە بولسا بولماسمىدى، ياكى ئۇ ئىخلاسقا ۋە تەۋھىدكە بۇيرۇسا بولماسمىدى؟ نامازدىن توسقۇچى ئادەم ھالاك بولمامدۇ؟ دەيدۇ. ئاندىن ئاللاتائالا نامازدىن توسقۇچىنى قورقۇتۇپ مۇنداق دەيدۇ: ئۇ ئاللاتائالانىڭ ئۇنى كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقىنى، قىلمىشلىرىنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى، سۆزلىرىنى ۋە ئۇنىڭ سالغان تەھدىتىنى ئاڭلاپ تۇرىدىغانلىقىنى، شۇنىڭغا ئاساسەن ئۇنى جازالايدىغانلىقىنى بىلمەمدۇ؟

ئاندىن ئاللاتائالا ئۇنى تېخىمۇ قورقۇتۇپ، ئەگەر ئۇ پەيغەمبەرگە ئەزىيەت يەتكۈزۈشتىن ۋە ئۇنى ئىنكار قىلىشتىن يانمىسا،

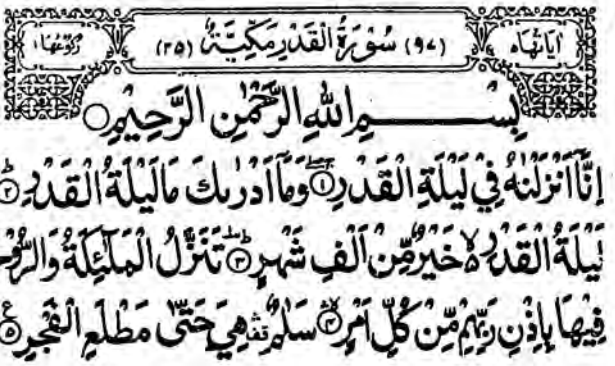
قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ كوكولىسىدىن تۇتۇپ دوزاخقا تاشلايمىز، ئۇ قەۋم ـ قېرىنداشلىرىنى چاقىرسۇن، ئەگەر ئۇلار ياردەم بېرەلىسە، ئۇلاردىن ياردەم تىلىسۇن، بىز كۆچلۈك، قوپال ئازاب پەرىشتىلىرىنى چاقىرىمىز، دەيدۇ. ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: "ئەگەر ئەبۇ جەھىل ئۆزىنىڭ سورۇنداشلىرىنى چاقىرغان بولسا، ئازاب پەرىشتىلىرى ئۇنى چوقۇم ھالاك قىلغان بولاتتى." ئاندىن ئاللاتائالا ئۆز پەيغەمبىرىنى نامازدىن توسقۇچى بۇ گۇناھكارنىڭ سۆزىنى ئاڭلىماسلىققا بۇيرۇدى ھەمدە ئۇنى ئاللاغا ئىلتىجا قىلىشقا، ناماز ئوقۇشقا بۇيرۇدى، بۇ يەردە نامازنىڭ بىر قىسمى بولغان سەجدىدىن ناماز كۆزدە تۇتۇلدۇ.

دۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ياخشىلىقنى توسقان، يامانلىققا بۇيرۇغان ئادەم ئەيىبلىنىدۇ. ئۇ ئاللاتائالانىڭ ئۇنىڭ ئىشلىرىنى كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقى ۋە ئۇنى قىيامەت كۈنى جازالايدىغانلىقى بىلەن قورقۇتۇلدۇ.

2. ئۆزىنىڭ يامان ئىشلىرىنى داۋاملاشتۇرىدىغان، ۋەز ـ نەسىھەت قىلمايدىغان ئادەملەر ئاللانىڭ ئازابىغا قالىدىغانلىقى بىلەن قورقۇتۇلدۇ.

3. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام پەرۋەردىگارىنىڭ ئىبادىتىنى ۋە ۋە ئۇنىڭغا يېقىنلىشىشنى داۋاملاشتۇرۇشقا، ئاللانىڭ بۇيرۇقىغا خىلاپلىق قىلغۇچىلار بىلەن كارى بولماسلىققا ئەمر قىلىندۇ.

ئايەتلەرنىڭ ئۈمۈمىي مەزمۇنى:
ئالاتائالا قۇرئان كەرىمنى شەبى قەدرىدە نازىل قىلغانلىقىنى

خەۋەر قىلىدۇ. ئىبنى ئابباس ۋە باشقىلار مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: ئاللاتائالا قۇرئانىنى لەۋھىل مەھفۇزدىن دۇنيانىڭ ئاسمىنىدىكى بەيتۇلئىززەتكە بىرىوللا نازىل قىلغان. ئاندىن ئۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا 23 يىل ئىچىدە يۇز بەرگەن ۋەقەلەرگە قاراپ، تەدرىجىي نازىل قىلغان، بۇ كېچىنىڭ شەبى قەدرى دەپ ئاتىلىشى ئاللانىڭ نەزىرىدە شۇ كېچىنىڭ قەدرىنىڭ ۋە پەزىلىتىنىڭ چوڭ بولغانلىقى ھەمدە شۇ كېچىدە كىشىلەرنىڭ شۇ يىل ئىچىدىكى ئەمەللىرى، رىزقلىرى، شۇ يىلدا بولىدىغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى تەقدىر قىلىنىدىغانلىقى ئۈچۈندۇر. شۇڭا ئاللاتائالا شەبى قەدرىنىڭ شەنىنى چوڭ كۆرسىتىپ: "شەبى قەدرىنىڭ (يەنى قەدرى كېچىسىنىڭ) نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەمسە؟" دەيدۇ، شۇنىڭدەك ئۇنىڭ پەزىلىتىنىڭ مىقدارىنى "شەبى قەدرى مىڭ ئايدىن ئارتۇقتۇر" دېگەن سۆز بىلەن بايان قىلىدۇ، بۇ شەبى قەدرىدە ئىبادەت قىلىش، ئۇنى تائەت ـ ئىبادەت بىلەن ئۆتكۈزۈش شەبى قەدرى بولمىغان مىڭ ئايلىق ئىبادەتكە تەڭ كېلىدۇ دېگەنلىكتۇر. ئاندىن ئاللاتائالا شەبى قەدرىنىڭ پەزىلىتىنىڭ زىيادىلىكىدىن ۋە بەرىكىتىنىڭ كۆپلۈكىدىن خەۋەر بېرىپ: بۇ كېچىدە پەرىشتىلەر كۆپ چۈشىدۇ، جىبرىئىلمۇ ئۇلار بىلەن بىللە چۈشىدۇ، ئۇلار ئاللاتائالا تەقدىر قىلغان ياخشى ـ يامان ئىشلار توغرىسىدىكى بۇيرۇقنى ئېلىپ چۈشىدۇ، ئۇلارنىڭ چۈشۈشى ئاللانىڭ بۇيرۇقى بىلەن بولىدۇ، دەيدۇ. شۇنىڭدەك ئۇنىڭ پەزىلىتىنى تېخىمۇ زىيادە قىلىپ: ئۇ كېچە تاڭ سۈزۈلگەنگە قەدەر ھېچقانداق يامانلىق يوق، پۈتۈنلەي تىنچ ـ ئامانلىق ۋە ياخشىلىقتىلا ئىبارەت بولىدۇ، ئۇ كېچىدە پەرىشتىلەر يەر يۈزىدە مۆمىنلەرگە سالام بېرىدۇ، دەيدۇ. پەيغەمبەر

ئەلەيھىسسالامدىن شەبىي قەدرىنى ئىبادەت بىلەن ئۆتكۈزۈشنىڭ پەزىلىتى توغرىسىدا مۇنداق سەھىھ ھەدىس رىۋايەت قىلىنىدۇ: "كىمكى شەبى قەدرىنى ئىخلاس بىلەن ئىبادەت قىلىپ ئۆتكۈزسە، ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناھلىرى مەغپىرەت قىلىنىدۇ." پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام شەبى قەدرىنىڭ ۋاقتى توغرىسىدا مۇنداق دېگەن: "شەبى قەدرىنى رامىزاننىڭ ئاخىرقى ئون كۈنىنىڭ تاق كېچىلىرىدىن تېپىڭلار."*

مۇھىم نۇقتىلىرى:

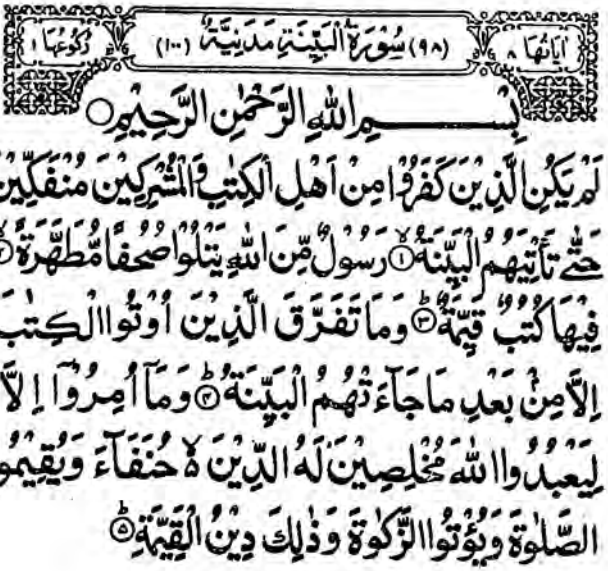
1. قۇرئان كەرىمنىڭ پەزىلىتى، ئۇنىڭ قەدرىنىڭ يۇقىرىلىقى، ئۇنىڭ شەبى قەدرىدە نازىل قىلىنغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. شەبى قەدرىنىڭ پەزىلىتى ۋە ئۇنىڭ ئۇلۇغلۇقى، ئۇنىڭ شەبى قەدرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان مىڭ ئايغا تەڭ كېلىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

3. مۇشۇ شەرەپلىك كېچىگە ئوخشاش ياخشىلىق پەيتلەرنى غەنىيمەت بىلىشكە رىغبەتلەندۈرۈلىدۇ.

---

* شۇنىڭ ئۈچۈن شەبى قەدرىنىڭ رامىزان ئېيىنىڭ ئاخىرقى ئون كۈنى ئىچىدە بولۇشىنىڭ دەلىلى كۆچلۈكتۇر. كۆپچىلىك ئۆلىمالارنىڭ قارىشىچە، شەبى قەدرى رامىزان ئېيىنىڭ 27 - كېچىسىدۇر.

تەرجىمىسى:

98. سۈرە بەييىنە

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت*.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

---

* ئەنەس ئىبنى مالىكدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ بەي ئىبنى كەئبگە: ئاللا مېنى سانا «لەم يەكۇن» (يەنى بەييىنە سۈرىسى)نى ئوقۇپ بېرىشنى ئېيتتى دېگەن. ئۇبەي: ئاللا سانا مېنىڭ ئىسمىمنى ئاتاپ دېدىمۇ دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: ھەئە، دېگەن. شۇنىڭ بىلەن ئۇبەي يىغلاپ كەتكەن.

ئەھلى كىتابتىن (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالاردىن) كاپىر بولغانلار ۋە مۇشرىكلار ئۆزلىرىگە روشەن دەلىل كەلگەنگەندەك كۇفرىدىن ئايرىلغۇچى بولمىدى[1]. (ئۇ روشەن دەلىل) پاك سەھىپىلەرنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغان، ئاللا تەرىپىدىن كەلگەن پەيغەمبەردۇر[2]. ئۇ سەھىپىلەر توغرا ئەھكاملارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان[3]. كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) پەقەت ئۆزلىرىگە روشەن دەلىل كەلگەندىن كېيىنلا ئىختىلاپ قىلىشتى*[4]. ئۇلار پەقەت ئىبادەتنى ئاللاغا خالىس قىلغان، ھەق دىنغا ئېتىقاد قىلغان ھالدا (يالغۇز) ئاللاغىلا ئىبادەت قىلىشقا بۇرۇلدى. نامازنى ئادا قىلىشقا، زاكاتنى بېرىشكە (بۇيرۇلدى)، ئەنە شۇلار (يەنى ئىبادەت، ئىخلاس ناماز، زاكاتلار) توغرا دىندۇر[5].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئوموميي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئەھلى كىتاب ۋە مۇشرىكلارنىڭ ئۇلارغا روشەن دەلىل بولغان رەسۇللىلا كەلگەنلىكىدەك كۇفرىدىن ئايرىلمىغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ. رەسۇللىلا ئۇلارغا قۇرئاننى ئېلىپ كەلدى، ئۇلارنى ئىسلامغا ۋە ئىمانغا دەۋەت قىلدى، ئىككى گۇرۇھنىڭ ھەربىرىدىن بىر قىسىم كىشى ئىمان ئېيتتى، ئاندىن ئاللاتائالا روشەن دەلىلنى:

* ھەدىسە مۇنداق دېيىلدۇ: شۇبھىسىزكى، يەھۇدىيلار 71 پىرقىغە ناسارالار 72 پىرقىگە بۆلۈنگەن، مېنىڭ ئۈممىتىم 73 پىرقىغە بۆلۈنىدۇ. بىر پىرقىدىن باشقا ئۇلارنىڭ ھەممىسى دوزىخىيدۇر. ساھابىلەر: ئې رەسۇللىلا، ئۇلار (يەنى جەننەتلىي بولغان پىرقە) كىملەر دەپ سورىغاندا، رەسۇللىلا: ئۇلار مېنىڭ ۋە ساھابىلىرىمنىڭ يولىدا بولغانلادۇر، دەپ جاۋاب بەرگەن.

(ئۇ) "پاك سەھىپىلەرنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغان پەيغەمبەردۇر، يەنى روسۇللىلا قۇرئان ئوقۇيدۇ، قۇرئان بولسا باتىلدىن پاك بولغان سەھىپىلەرگە يېزىلغان، شۇ سەھىپىلەردە ئاددىل، توغرا ھۆكۈملەر يېزىلغان" دەپ بايان قىلدى. سەھىپىلەردىن ھالال ـ ھارام ۋە باشقا ھۆكۈملەر يېزىلغان قۇرئان كۆزدە تۇتۇلىدۇ. ئاندىن كېيىن، ئاللاـ تائالا ئەھلى كىتابنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنىڭ راستلىقىغا ئورتاق پىكىردە ئىكەنلىكىدىن، چۈنكى ئۇلار كىتابلىرىدىن رۇسۇللىلانىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى بىلىدىغانلىقلىرىدىن، روسۇللىلا پەيغەمبەر بولۇپ كەلگەندە ئىخلاس قىلىشپ، بەزىسىنىڭ ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتقانلىقىدىن ۋە بەزىسىنىڭ ئۇنى ئىنكار قىلغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ. شۇنىڭدەك ئاللاتائالا ئەھلى كىتابنىڭ ئۆز كىتابلىرىدا پەقەت بىر ئاللاغا ئىبادەت قىلىشقا، ئۇنىڭ ھەق دىنىغا ئېتىقاد قىلىشقا، پۈتۈن پەيغەمبەرلەرگە ئىمان ئېيتىشقا، ناتوغرا دىنلارنى تاشلاپ ھەق دىنغا بۇرۇلۇشقا بۇيرۇلغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ ھەمدە ئۇلارنىڭ نامازنى ئوقۇشقا، نامازنى ئادا قىلىشقا، بەلگىلەنگەن زاكاتنى بېرىشكە بۇيرۇلغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ. مانا مۇشۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى توغرا، ھەققانىي دىندىن ئىبارەتتۇر.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئەھلى كىتاب ۋە مۇشرىكلارنىڭ تاكى ئۇلارغا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەلگەنگەدەر كۇفردا تۇرغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولۇپ كەلگەندىن كېيىن، ئەھلى كىتابنىڭ مۇمىن ۋە كاپىر دەپ ئىككى قىسىمغا بۆلۈنگەنلىكى زىكرى قىلىنىدۇ.

3. قۇرئان كەردىنىڭ پەزىلتى ۋە ئۇنىڭ يالغاندىن ۋە باتىلدىن ساغلام ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

4. پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىپ كىتابلارنى نازىل قىلىشتا كۆزدە تۇتۇلغان غايە يالغۇز ئاللاغا ئىبادەت قىلىشتىن ۋە ئۇنىڭغا تەۋھىدنى خالىس قىلىشتىن ئىبارەت ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

5. نامازنى بىلەن زاكاتنىڭ ئىسلامنىڭ تۈۋرۈكلىرىدىن ئىكەنلىكى، ئۇلارسىز ئىسلامنىڭ دۇرۇس بولمايدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

إِنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَٰبِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ
فِيهَا ۚ أُولَٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ۝٦ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّٰلِحَٰتِ ۙ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ۝٧ جَزَآؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ
جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ
رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُۥ ۝٨

تەرجىمىسى:

ئەھلى كىتابتىن ۋە مۇشرىكلاردىن كاپىر بولغانلار ھەقسىزەتەن دوزاخقا كىرىدۇ، دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ، ئەنە شۇلار مەخلۇقاتلارنىڭ يامىنىدۇر[6]. ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار — ئەنە شۇلار مەخلۇقاتلارنىڭ ياخشىسىدۇر[7]. ئۇلارغا پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ئېرىلىدىغان مۇكاپات (ئۇلارنىڭ) تۇرار جايى بولغان،

ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردۇركى، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، ئاللا ئۇلاردىن رازى بولىدۇ، ئۇلارمۇ ئاللادىن مەمنۇن بولىدۇ. بۇنىڭغا پەرۋەردىگارىدىن قورققان ئادەم ئىرىشىدۇ[8].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇمۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئاخىرەتتىكى شەقىلەرنىڭ ۋە سائادەتمەنلەرنىڭ ھالىدىن خەۋەر بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: ئەھلى كىتاب ۋە مۇشرىكلاردىن بولغان كاپىرلارنى ئاللاتائالا ئاخىرەتتە دوزاخقا كىرگۈزىدۇ، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ، ئازاب ئۇلاردىن ئۆكسىمەيدۇ. ئۇلار كۈفرى بىلەن روسۇللىلانى ئىنكار قىلىپ، ئەڭ يامان مەخلۇقاتلارغا ئايلانىغان. شۇڭا ئۇلارنى ئاللاتائالا جەھەننەمدە قاتتىق ئازاب بىلەن جازالايدۇ. ئۇلارنىڭ ئەكسىچە، ياخشى ئەمەللەرنى قىلىپ، شۇ ئارقىلىق ئاللاغا يېقىنلىشىدىغان مۆمىنلەر مەخلۇقاتلار ئىچىدىكى ئەڭ ياخشىلاردۇر. ئاللاتائالا ئۇلارنى ئاخىرەتتە جەننەتكە كىرگۈزۈش بىلەن مۇكاپاتلايدۇ. ئۇلار جەننەتتىن ئايرىلمايدۇ، جەننەتنىڭ ئاخىرلىشىدىغان ۋاقتى بولمايدۇ. ئاللاتائالا بۇ جەننەتلەرنى "ئاستىدىن ئۆستەڭلەر ئېقىپ تۇرىدۇ، جەننەتكە كىرگۈچىلەر جەننەتتە مەڭگۈ قالىدۇ، ئۇلار ئۆلمەيدۇ ۋە جەننەتتىن كۆچۈپ كەتمەيدۇ" دەپ سۈپەتلىدى. ئاللاتائالا ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى قوبۇل قىلىش بىلەن ئۇلاردىن رازى بولىدۇ. ئۇلارمۇ جەننەتتە ئاللاتائالانىڭ بەرگەن ساۋابىغا ئېرىشىش بىلەن تەڭ ئاللاتائالادىن مەمنۇن بولىدۇ. ئاللاتائالانىڭ بۇ رازىلىقىغا، بۇ ياخشى مۇكاپاتىغا دۇنيادىكى چېغىدا پەرۋەردىگارىدىن قورققان، گۇناھلاردىن

چەكلەنگەن ھەربىر ئادەم ئىرىشىدۇ.

ئۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالا كۇففارلارنى مەخلۇقاتلارنىڭ يامنى دەپ سۈپەتلىدى ۋە ئۇلارنىڭ بارار جايىنىڭ دوزاخ بولىدىغانلىقى، دوزاختا مەڭگۈ قالىدىغانلىقى ۋە دوزاخنىڭ يامان جاي ئىكەنلىكىنى بايان قىلدى.

2. ئاللاغا ئىمان ئېيتقان ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە تەستىق قىلغانلارنىڭ مەخلۇقاتلارنىڭ ياخشىسى ھېسابلىنىدىغانلىقى، ئۇلارنىڭ بارار جايىنىڭ جەننەت بولىدىغانلىقى ۋە ئۇلارنىڭ جەننەتتە مەڭگۈ قالىدىغانلىقىنى بايان قىلدى.

3. رازىلىق دېگەن سۈپەت ئاللاتائالانىڭ ئۇلۇغلۇقىغا لايىق رەۋىشتە ئىسپاتلىنىدۇ.

سُورَةُ الزِّلْزَالِ مَدَنِيَّةٌ (٩٣) (٩٩) آيَاتُهَا ٨ رُكُوعُهَا ١

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ
أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ
أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ
أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ
خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾

تەرجىمىسى:

99. سۈرە زەلزەلە

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت*.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

زېمىن قاتتىق تەۋرىتىلگەندە[1]، زېمىن (قوينىدىكى) يۈكلىرىنى (يەنى مەدەنلەر، ئوتلار، ئۆلۈكلەرنى) چىقارغاندا[2]، ئىنسان (يەنى كاپىر) ئۇنىڭغا (يەنى زېمىنغا): "نېمە بولدى؟" دېگەندە[3]، بۇ كۈندە زېمىن ئۆزىنىڭ خەۋەرلىرىنى (يەنى ئۆزىنىڭ ئۈستىدە ئىشلەنگەن ياخشى-يامان ئىشلارنى) مەلۇم قىلىدۇ[4]. (ئۇنىڭ مەلۇم قىلىشى) پەرۋەردىگارىنىڭ ئۇنى شۇنداق قىلىشقا ئەمر قىلغانلىقىدىندۇر[5]. بۇ كۈندە كىشىلەر قىلغان ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسىنى كۆرۈش يەنى (نەتىجىسىگە ئېرىشىش) ئۈچۈن توپ-توپ بولۇپ تارىلىپ كېتىدۇ[6]. كىمكى زەررىچىلىك* ياخشى ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ مۇكاپاتىنى كۆرىدۇ[7]. كىمكى زەررىچىلىك يامان ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ[8].

---

* پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام، «ئىزا زۇلزىلەت» قۇرئاننىڭ يېرىمىغا تەڭ كېلىدۇ، دېگەن.

** پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: يېرىم خورما چاغلىق نەرسە بىلەن، ياخشى سۆز بىلەن بولسىمۇ دوزاختىن ساقلىنىڭلار.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئالـلاتائالا ئېيتىدۇكى، قىيامەتـنىڭ قايـىم بولغانـلىقى ئۇچۇن، زېمىن قاتتىق تەۋرىگەن چاغدا، زېمىن قويـنىدىـكى ئۆلۈكـلەرنى، مەدەنلەرنى چىقىرىپ ئۇستىگە ئاتقان چاغدا، ئىنسان تىنچ زېمىننىڭ قالايمىقانلاشقانلىقىنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا نېمە بولغانـلىقـىنى ئۇقالـمىغان چاغدا، يەنى قىيامەت كۈنى زېمىن ئىنسانلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنى سۆزلەپ بېرىدۇ، مەلۇم قىلىدۇ ۋە ئۇلارغا گۇۋاھلىق بېرىـدۇ. ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىـسالام "بۇ كـۈنى زېمـىن ئۆزىـنىڭ خەۋەرلىرىـنى مەلۇم قىلىـدۇ" دېگەن ئايەتنى ئوقۇپ: "زېمىننىڭ خەۋەرلىرىنىڭ نېمە ئىكەنلىـكىنى بىلەمـسـلەر؟" دېـدى. ساھابىلەر بۇنى ئالـلا ۋە ئۇنىڭ پەيـغەمـبـىرى ئوبدان بىلىدۇ، دېيىشـتى. پەيغەمـبەر ئەلەيھىـسالام: "زېمىنـنىڭ خەۋەرلىرى شۇكـى، ھەربىر بەندىـنىڭ زېمـىن ئۈستـىدە قىلـغان ئىشلىرىغا زېمـىن گۇۋاھـلىق بېرىـپ، مېـنىڭ ئۈستۈمـدە مۇنـداق ئىشلارنى قىلدى، دەيدۇ. مانا بۇ زېمىننىڭ خەۋەرلىرىدۇر" دېـگەن. زېـمـنـنىڭ كـىشـلـەرنىڭ ئىشـلىرىـنى بۇنـداق مەلۇم قـلـىشى ئاللاتائالانىڭ ئۇنىڭـغا شۇنـداق قىلىشنى بىلدۈرگەنلىكى ۋە ئۇنىڭـغا رۇخـسەت قىلغانلىقى ئۈچۈندۇر.

ئاندىن ئالـلاتائالا شۇ كۈنى كىشـلـەرنىڭ ھېـساب مەيدانـىـدىن شەقىي ۋە سائادەتمەن بولۇپ تۈركۈملەرگە بۆلۈنۈپ قايتىدىغانلىقى، ئۇنىڭ تەرەپتىكىلەرنىڭ جەننەتـكە، سول تەرەپـتىكـلـەرنىڭ دوزاخقا بارىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئەرەساتتىن قوزغـلـىشى ئۆزلىرىنىڭ دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرىگە يارىشا بېرىلگەن مۇكاپاتـنى

ياكى جازانى كۆرۈش ۋە جەننەتتىكى ياكى دوزاختىكى مەنزىلگاھ-لىرىغا چۈشۈش ئۈچۈندۇر. كىمكى دۇنيادا ئەڭ كىچىك چۈمۈلە چاغلىق ياخشىلىق ياكى يامانلىق قىلسىكەن، ئاخىرەتتە ئۇنىڭ مۇكاپاتىنى ياكى جازاسىنى كۆرىدۇ.

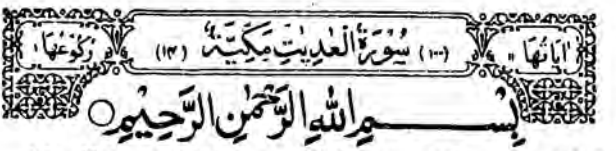
مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. قىيامەت كۈنىنىڭ بۈيۈكلۈكى ۋە ئۇنىڭ دەھشىتىنىڭ قاتتىق-لىقى تەسۋىرلىنىدۇ.

2. زېمىن ئۈستىدە قىلىنغان ياخشى-يامان ئىشلارغا پەرۋەردە-گارنىڭ ئەمرى بويىچە قىيامەت كۈنى زېمىننىڭ گۈۋاھ بولىدىغانلە-قىغا ئىمان ئېيتىش تەكىتلىنىدۇ.

3. قىيامەت كۈنى كىشىلەرنىڭ ئىككى گۇرۇھقا — بىر گۇرۇھ جەننەتكە، بىر گۇرۇھ دوزاخقا بۆلۈنىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

4. ياخشى ئىشلارنى ئاز بولسىمۇ قىلىشقا رىغبەتلەندۈرۈش، يامان ئىشلارنى كىچىككىنە بولسىمۇ قىلىشتىن ھەزەر قىلدۇرۇش كېرەك.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

وَالْعٰدِيٰتِ ضَبْحًا ۝١ فَالْمُوْرِيٰتِ قَدْحًا ۝٢ فَالْمُغِيْرٰتِ
صُبْحًا ۝٣ فَاَثَرْنَ بِهٖ نَقْعًا ۝٤ فَوَسَطْنَ بِهٖ جَمْعًا ۝٥
اِنَّ الْاِنْسَانَ لِرَبِّهٖ لَكَنُوْدٌ ۝٦ وَاِنَّهٗ عَلٰى
ذٰلِكَ لَشَهِيْدٌ ۝٧ وَاِنَّهٗ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيْدٌ ۝٨
اَفَلَا يَعْلَمُ اِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُوْرِ ۝٩ وَحُصِّلَ
مَا فِي الصُّدُوْرِ ۝١٠ اِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ
لَّخَبِيْرٌ ۝١١

تەرجىمىسى:

100. سۈرە ئادىيات

مەككىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(غازىلارنىڭ دۈشمەنگە ھۇجۇم قىلىشىدا) ھاسىراپ يۈگۈرگۈچى، (قاتتىق يۈگۈرگەنلىكتىن) تۇياقلىرىدىن ئوت چىقارغۇچى، ئەتىگەندە (دۈشمەن ئۈستىگە) باستۇرۇپ كىرگۈچى، (قاتتىق چاپقانلىقتىن) توپا ـ چاڭ چىقارغۇچى، شۇ توپا ـ چاڭ بىلەن دۈشمەن توپى ئىچگە

كىرىپ كەتكۈچى ئاتلار بىلەن قەسەمكى[1—5]، ئىنسان ھەقسىزلىقتىن پەرۋەردىگارىنىڭ (نېمەتلىرىنى) شەكسىز ئىنكار قىلغۇچىدۇر[6]. ئىنسان ھەقىقەتەن ئۇنىڭغا (يەنى ئاللانىڭ نېمىتىنى ئىنكار قىلغانلىقىغا) ئەلۋەتتە ئۆزى گۇۋاھدۇر[7]. ئىنسان پۇل-مالغا ئىنتايىن ھېرىستۇر[8]. قەبرىلەردىكى ئۆلۈكلەر (سىرتقا) چىقىرىلغان، دىللاردىكى سىرلار ئاشكارا قىلىنغان چاغدا، ئۇلارنىڭ ھەممە ئەھۋالىدىن پەرۋەردىگارىنىڭ ھەقىقەتەن خەۋەردار ئىكەنلىكىنى (بۇ نادان ئىنسان) بىلمەمدۇ؟[9—11]

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇمۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئاللا يولىدىكى غازاتقا ئىگىلىرىنى ئېلىپ قاتتىق ھاسىراپ يۈگۈرگۈچى ئاتلار بىلەن، قاتتىق يۈگۈرگەنلىكتىن تۇۋاقلىرى تاشقا تېگىپ ئوت چاقنىتىپ يۈگۈرگۈچى ئاتلار بىلەن، سەھەردە ھۇجۇمغا ئۆتۈپ چاڭ-توزان چىقىرىپ، ئىگىلىرىنى دۈشمەن توپى ئارىسىغا ئېلىپ كىرگۈچى ئاتلار بىلەن قەسەم قىلدى. ئاللاتائالا ئىنسانىنىڭ ئۆز پەرۋەردىگارىنىڭ نېمەتلىرىنى چوقۇم ئىنكار قىلىدىغانلىقىغا يۇقىرىقىلار بىلەن قەسەم قىلدى. ئاللاتائالا ئىنسانىنىڭ ئۆز پەرۋەردىگارىنىڭ نېمەتلىرىگە كۇفرىلىق قىلغانلىقىغا ئەلۋەتتە گۇۋاھتۇر. ئىنسان پۇل-مالغا تولا ھېرىستۇر، پۇل-مالنى ھەددىدىن ئارتۇق سۆيگەنلىكتىن بېخىلدۇر. ئاللانىڭ نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلغۇچى، مالنى ھەددىدىن ئارتۇق سۆيگۈچى بۇ ئىنسان قىيامەت كۈنى قەبرىلەرنىڭ يېرىلىپ، قىيامەت كۈنى ئۇچۇن قويىنىدىكى ئۆلۈكلەرنى چىقىرىدىغانلىقىنى بىلمەمدۇ؟ ئاللاتائالا دىللاردىكى يوشۇرۇن سىرلارنى ئاشكارىلايدۇ، شۇنىڭغا قاراپ،

قىيامەت كۈنى بەنددىلەردىن ھېساب ئالىدۇ، ئۇلارنى جازالايدۇ ۋە مۇكاپاتلايدۇ. ئۇ قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ھالىنى بىلىپ تۇرىدۇ، ئاللاغا ئۇلارنىڭ ھېچ ئىشى مەخپىي قالمايدۇ.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاتنىڭ ئاللانىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتا پايدىسى زور بولغانلىقتىن، ئۇنىڭ پەزىلىتىنى، باشقا ھايۋانلار ئارىسىدا ئۇنىڭ ئورنىنىڭ يۇقىرىلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

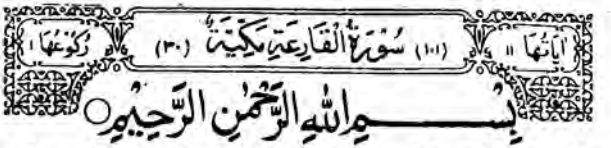
2. مۇجۇم قىلىش ۋاقتىدىكى، ئۇرۇش مەيدانىدىكى ئاتنىڭ سۈپىتى، ئاتنىڭ ئۇرۇشتىكى رولى بايان قىلىنىدۇ.

3. ئاللانىڭ نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىش، ئۆزىنىڭ تېگىشلىك ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىشقا سەل قاراش ئىنسانىنىڭ خاراكتېرىدۇر. پەقەت ئاللا ھىدايەت قىلغان ۋە تەۋپىق بەرگەن ئادەملەر بۇنىڭدىن مۇستەسنادۇر.

4. ئاللاتائالانىڭ نېمەتلىرىنىڭ ئىنكار قىلغۇچىنى ئاللاتائالا ئۆزىنىڭ كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقى بىلەن قورقۇتىدۇ.

5. پۇل ـ مالنى سۆيۈش ۋە ئۇنىڭغا قاتتىق ھېرىسلىق قىلىش ئىنساننىڭ تەبىئىتى ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

6. قىيامەت كۈنى ئەسكە سېلىنىدۇ ۋە ئاللانىڭ پۈتۈن سىرلىرنى، دىللاردىكى يوشۇرۇن نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقى ئەسلىتىپ ئۆتۈلىدۇ.

تەرجىمىسى:

101. سۈرە قارىئە

مەككىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قىيامەت[1]، قىيامەت نېمىدۇر[2]. قىيامەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟[3] شۇ كۈندە ئىنسانلار تارىلىپ كەتكەن پەرۋانىدەك بولۇپ كېتىدۇ[4]، تاغلار ئېتىلغان يۇڭدەك بولۇپ كېتىدۇ[5]. تارازىسى ئېغىر كەلگەن (يەنى ياخشىلىقلىرى يامانلىقلىرىنى بېسىپ چۈشكەن) ئادەمگە كەلسەك، ئۇ كۆڭۈللۈك تۇرمۇشتا (يەنى نازىنېمەتلىك جەننەتتە) بولىدۇ[6-7]. تارازىسى يېنىك كەلگەن (يەنى

يامانلىقلىرى ياخشىلىقلىرىنى بېسىپ كەتكەن يا ياخشىلىقى بولمىغان) ئادەمگە كەلسەك، ئۇنىڭ جايى ھاۋىيە بولىدۇ[8-9]. ھاۋىيەنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سەن قانداق بىلەلەيسەن؟[10] ھاۋىيە قىزىق ئوتتۇر[11].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئوەۇمىي مەزمۇنى:

"قارىئە" دېگەن قىيامەتنىڭ نامىلىرىدىن بىرى، قىيامەتنىڭ مۇنداق دەپ ئاتىلىشى ئۇنىڭ يۈرەكلەرنى قورقۇنچقا سېلىپ قاقدىرىغانلىقى ئۈچۈندۇر. "قارىئە" دېگەن سۆزنىڭ ئۆچىنچى ئايەتتە تەكرارلىنىشى قىيامەتنىڭ شەنىنى چوڭ كۆرسىتىش ئۈچۈندۇر. ئاللاتائالا كىشىلەرنىڭ قىيامەت كۈنىدىكى تارقىلىش، چېچىلىپ كېتىش، كېلىپ-كېتىپ يۈرۈش، تېڭىرقاپ قېلىش قاتارلىق ئەھۋاللىرىنى تارىلىپ كەتكەن پەرۋانىگە ئوخشاتتى. شۇنىڭدەك تاغلارنىڭ تىتىمالاڭ بولۇپ يەر بىلەن تەڭ بولۇپ قېلىشىنى ئېتىلغان يۇڭغا ئوخشاتتى. ئاندىن ئاللاتائالا ئۇنىڭدىن كېيىن بولىدىغان ئەھۋالىرىنىڭ تارازىسى ئېغىر كەلگەنلەرنىڭ، ياخشىلىقلىرى يامانلىقلىرىنى بېسىپ چۈشكەنلەرنىڭ جەننەتتە ئۆزى مەمنۇن بولغۇدەك كۆڭۈللۈك تۇرمۇشتا بولىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئەھۋاللىرىنىڭ تارازىسى يەڭگىل كەلگەن، يامانلىقلىرى ياخشىلىقلىرىنى بېسىپ كەتكەنلەرنىڭ جايى دوزاخ بولىدىغانلىقىنى بايان قىلدى.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. قىيامەت كۈنى ۋە شۇ كۈنى بولىدىغان قورقۇنچلۇق ئەھۋاللار بايان قىلىنىدۇ.

2. ئەمەللەرنىڭ قىيامەت كۈنى تارتىلىدىغانلىقىغا ئىمان ئېيتىش تەكىتلىنىدۇ.

3. تارازىسى ياخشى ئەمەللەر بىلەن ئېغىر كەلگەنلەرنىڭ سائادەتمەن بولىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

4. يامانلىقلىرى ياخشىلىقلىرىنى بېسىپ كەتكەنلەرنىڭ بەتبەخت بولىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

5. دوزاخ دەھشەتلىك قىلىپ كۆرسىتىلىدۇ ۋە ئۇنىڭ بىلەن قورقۇتۇلىدۇ.

سُورَةُ التَّكَاثُرِ مَكِّيَّةٌ (١٠٢) (١٦) رُكُوعُهَا ١ آيَاتُهَا ٨

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿٢﴾ كَلَّا سَوْفَ
تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ
عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا
عَيْنَ الْيَقِينِ ﴿٧﴾ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

تەرجىمىسى:

102. سۈرە تەكاسۈر

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

تاكى قەبرىلەرنى زىيارەت قىلغىنىڭلارغا* (يەنى قەبرىلەرگە كۆمۈلگىنىڭلارغا) قەدەر (پۇل ـ مال، باللار بىلەن) پەخىرلەنمەك سىلەرنى غەپلەتتە قالدۇردى[1—2]. راستلا كەلگۈسىدە بىلىسىلەر[3]. ئاندىن راستلا كەلگۈسىدە بىلىسىلەر[4]. ئەگەر سىلەر راستلا ھەقىقىي بىلىسەڭلار (غەپلەتتە قالماڭلار)[5]. سىلەر چوقۇم جەھەننەمنى كۆرىسىلەر[6]. ئاندىن ئۇنى چوقۇم ئۆز كۆزۈڭلار بىلەن كۆرىسىلەر[7]. ئاندىن (دۇنيادا سىلەرگە بېرىلگەن) نېمەتلەردىن سوئال ـ سوراق قىلىنىسىلەر[8].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا مۇنداق دەيدۇ: سىلەرنىڭ پۇل ـ مېلىڭلارنىڭ ۋە ئەۋلادىڭلارنىڭ كۆپلۈكى بىلەن پەخىرلىنىشىڭلار سىلەرنى ئاللا

---

* ئەنەس ئىبنى مالىكتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: مېيىتكە ئۈچ نەرسە ئەگىشىپ بارىدۇ، ئۇلاردىن ئىككىسى قايتىپ كېلىدۇ، بىرى ئۇنىڭ بىلەن قېپقالىدۇ: ئۇنىڭ بالا ـ چاقىسى، مېلى ۋە ئەمەلى ئەگىشىپ بارىدۇ. ئۇنىڭ بالا ـ چاقىسى بىلەن مېلى قايتىپ كېلىدۇ، ئەمەلى ئۇنىڭ بىلەن قېپقالىدۇ.

تائالاغا تائەت ـ ئىبادەت قىلىشتىن، ئاللانىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرۇدىغان ئىشلارنى قىلىشتىن غەپلەتتە قالدۇردى. سىلەر ئۆلۈپ قەبرىلەرگە كۆمۈلگىنىڭلارغاقەدەر يۇقىرىقى نەرسىلەر بىلەن ئەزۈەيلەپ كەتتىڭلار. ئاندىن ئاللاتائالا پۇل ـ مېلىنىڭ ۋە ئەۋلادىنىڭ كۆپلۈكى بىلەن پەخىرلەنگۈچىلەرنى قورقۇتۇپ، "راستلا كەلگۈسىدە بىلىسىلەر"، يەنى پۇل ـ مېلىڭلار ۋە ئەۋلادىڭلارنىڭ كۆپلۈكى بىلەن پەخىرلىنىپ، ئاخىرىدا غەپلەتكە چۆكۈپ كەتكەنلىكىڭلارنىڭ ئاقىۋىتىنى سىلەر ئۆلۈم كەلگەن چاغدا بىلىسىلەر، دېدى؛ شۇنىڭدەك ئۆلگىنىڭلاردىن كېيىنكى ئاقىۋىتىڭلارنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلىسىڭلار، بۇ سىلەرنى پۇل ـ مال، ئەۋلاد بىلەن پەخىرلىنىشتىن توساتتى، دېدى. ئاندىن ئاللاتائالا بەندىلىرىنى ئاخىرەتتە دوزاخنى ئۆز كۆزلىرىدە كۆرىدىغانلىقى بىلەن قورقۇتىدۇ، يەنى ئۇنى جەزمەن كۆرىسىلەر، قىيامەت كۈنى ئاللاتائالا سىلەرگە بۇ دۇنيادا بەرگەن تۇرلۇك ناز ـ نېمەتلەردىن سوئال ـ سوراق قىلىنىسىلەر، دەيدۇ.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. دۇنيانىڭ ئىشلىرى بىلەن بولۇپ كېتىپ، ئاللاتائالاغا تائەت ـ ئىبادەت قىلالمىغانلار ئەيىبلىنىدۇ.

2. قەبرىنىڭ ئاخىرەت مەنزىللىرىنىڭ بىرىنچىسى ئىكەنلىكى، ئۇنىڭ جەننەت باغچىلىرىدىن بىر باغچا ياكى دوزاخ چۇقۇرلىرىدىن بىر چۇقۇر ئىكەنلىكى كۆرسىتىلىدۇ.

3. قايتا تىرىلىشكە، ئەمەللەرگە مۇكاپات ۋە جازا بېرىلىدىغانلىقىغا ئىمان ئېيتىش تەكىتلىنىدۇ.

4. ياخشى ئەمەللەرگە ئالدىراشقا، ئاللانىڭ زىكرىدىن غەپلەتتە

قالدۇرىدىغان نەرسىلەرنى تەرك ئېتىشكە قىزىقتۇرۇلىدۇ.

5. ئىنسانىنىڭ قىيامەت كۈنى دوزاخنى كۆزى بىلەن كۆرىدىغانلىقى تەكىتلىنىدۇ.

6. قىيامەت كۈنى ئىنسانلاردىن ئالىلانىڭ نېمەتلىرى ئۈستىدە سورىلىدىغانلىقى، ئاللاتائالاغا شۈكۈر قىلىش يۈزىسىدىن ئۇنىڭ بەرگەن نېمەتلىرىدىن تائەت-ئىبادەت ئۈچۈن پايدىلىنىشنىڭ لازىملىقى كۆرسىتىلىدۇ.

سُورَةُ الْعَصْرِ مَكِّيَّةٌ (١٠٣)

آيَاتُهَا ٣ رُكُوعُهَا ١

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ ۙ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

تەرجىمىسى:

103. سۈرە ئەسر

مەككىدە نازىل بولغان، 3 ئايەت*.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئالىلانىڭ ئىسمى بىلەن

---

* تەبەرانى ئابدۇللا ئىبنى ھەفسدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن ئىككىسى بىر-بىرى بىلەن ئۇچراشسا، ئۇلارنىڭ بىرى ئىككىنچىسىگە «ئەسر» سۈرىسىنى باشتىن ئاخىر ئوقۇپ ئاندىن سالام بەرمىگۈچە ئايرىلمايتتى.

باشلايمەن.

زامان بىلەن قەسەمكى[1]، ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، بىر-بىرىگە ھەقنى تەۋسىيە قىلىشقان، بىر-بىرىگە سەۋرنى تەۋسىيە قىلىشقان كىشىلەردىن باشقا ھەممە ئادەم چوقۇم زىيان ئىچىدەدۇر[2-3].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

زاماندا تۇرلۇك ئىبرەتلىك ۋە ئاجايىپ ئىشلارنىڭ بولىدىغانلىقى ئۈچۈن، ئاللاتائالا ھەممە ئىنسانىنىڭ زىيان ۋە ھالاكەت ئىچىدە تۇرىدىغانلىقىغا زامان بىلەن قەسەم قىلىدى. ئاندىن ئومۇمىي ئىنسانلار ئىچىدىن چىن قەلبىدىن ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، بىر-بىرىگە ھەقنى يەنى تەۋھىدنى، ئىماننى ۋە تائەت-ئىبادەتلەرنى چىڭ تۇتۇپ ئادا قىلىشنى تەۋسىيە قىلىشقان، مۇسىبەتلەردە بىر-بىرىگە سەۋر قىلىشنى، ئەمرىمەرۇپ، نەھىي-مۇنكەر قىلغان چاغدا يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋر قىلىشنى تەۋسىيە قىلىشقان كىشىلەرنى بۇندىن مۇستەسنا قىلدى.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

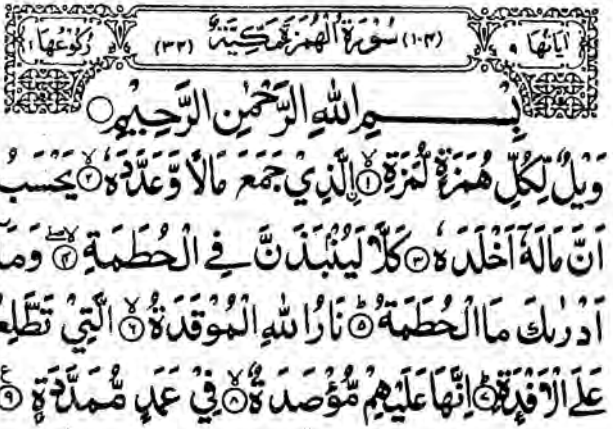
1. بۇ سۈرىدە تەرىپلەنگەن تۆت خىسلەتتىكى كىشىلەردىن باشقا ئادەملەرنىڭ زىيانكار ئىكەنلىكى بايان قىلىنىدۇ.

---

[1] ئىمام شافىئى رەھىمەتۇللا ئەلەيھى مۇنداق دېگەن: كىشىلەر «ئەسر» سۈرىسىنىڭ مەزمۇنىنى ئويلىسا، بۇ سۈرە ئۇلارغا كۇپايە قىلاتتى.

2. ھەق ئۇستىدە ئۆزئارا تەۋسىيە قىلىشنىڭ ۋە نەسىھەت قىلىشنىڭ ئىمانىنى كامالەتكە يەتكۈزىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

3. مۆمىن ئادەمگە ئالاتائالانىڭ تائەت-ئىبادىتىگە چىداملىق بولۇشنىڭ، گۇناھلار ئالدىدا ئۆزىنى توتۇۋېلىشنىڭ ۋە مۇسىبەتلەرگە سەۋر قىلىشنىڭ، باشقىلارنىمۇ شۇنداق قىلىشقا تەۋسىيە قىلىشنىڭ لازىملىقى بايان قىلىنىدۇ.

تەرجىمىسى:

104. سۈرە ھۇمەزە

مەككىدە نازىل بولغان، 9 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(كىشىلەرنى) ئەيىبلىگۈچى سۆزخەنچىگە ۋاي![1]* ئۇ مال توپلىدى ۋە ئۇنى (ياخشىلىق يوللىرىغا سەرپ قىلماي ساقلاش ئۈچۈن) سانىدى[2]. ئۇ مېلى ئۆزىنى (دۇنيادا) مەڭگۈ قالدۇرىدۇ دەپ ئويلايدۇ[3]. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇ چوقۇم ھۇتەمەگە تاشلىنىدۇ[4]. ھۇتەمەنىڭ نېمىلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟[5] ئۇ ئاللانىڭ ياندۇرغان ئوتىدۇركى، (ئۇنىڭ ئەلىمى) يۈرەكلەرگە يېتىپ بارىدۇ[6-7]. ئۇلار چوقۇم دوزاختا سولىنىدۇ[8]. ئېگىز تۈۋرۈكلەرگە باغلىنىدۇ[9].

بۇ سۈرە ۋەلىد ئىبنى مۇغىرە ھەققىدە نازىل بولغان. ۋەلىد پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى مەسخىرە قىلىدىغان قۇرەيش زومىگەرلىرىدىن ئىدى. بۇ سۈرە شۇنداق قىلغانلارنىڭ ھەممىسىگە قارىتىلغان.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇمۇمىي مەزمۇنى:

كىشىلەرنى ئەيىبلىگۈچىلەر ۋە سۆزخەنچىلەر ماھىيىتىنى بىلىپ بولمايدىغان قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ. ئۇلار كىشىلەرنىڭ ئابرويىنى تۆكۈپ، ئۇلارنىڭ شەنىگە داغ تەگكۈزۈپ، ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى كەمسىتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۆز ئەملىدىن ھۇزۇرلىنىدۇ. بۇنداق قىلغاندا، ئادەمنىڭ مەنمەنلىكى، ئۆزىنىڭ توپلىغان مېلىغا بولغان

---

* گەرچە بۇ سۈرە ئۇمەييە ئىبنى خەلەف، ئەخنەس ئىبنى شۇرەيق ۋەلىد ئىبنى مۇغىرە قاتارلىقلارنىڭ ھەققىدە نازىل بولغان بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭ ھۆكمى ئومۇمىي بولۇپ، ۋۇجۇدىدا مۇشۇنداق يامان سۈپەتلەر تېپىلىدىغان ئادەملەرنىڭ ھەممىسىگە قارىتىلغان.

مەغرۇرلۇقى، ئۇ مالنى ئۆزى ئۈچۈن قورال ھېسابلىغانلىقى ئۈنى مۇشۇنداق قىلىشقا ئېلىپ كەلگەن بولىدۇ. ئۇ ھېلىم دۇنيادا مەنى مەڭگۈ ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىدۇ دەپ ئويلاپ، لەززەتلەنگەن ھالدا ئۈنى تەكرار-تەكرار سانايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆلمەيدىغان ئادەمدەك ئىش قىلىدۇ. ئاللاتائالا ئۇنىڭ ئىشقا ئاشمايدىغان بۇنداق ئاساسسىز ئويىنى "كەلىلە" دېگەن سۆز بىلەن رەت قىلىدۇ، ئۇنىڭ توپلىغان مال-مۈلكى ئۈنى دۇنيادا مەڭگۈ ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلالمايدۇ، شۇ قىلمىشى تۈپەيلىدىن ئۇ جەھەننەمگە تاشلىنىدۇ. جەھەننەم تاشلانغان نەرسىلەرنى پاچاقلاپ تاشلايدىغان ۋە دەم تارتىپ يۇتۇۋېتىدىغانلىقى ئۈچۈن "ھۇتەمە" دەپ ئاتالىدى، "ھۇتەمە" ئاللا تەرىپىدىن يېقىلغان، لاۋۇلداپ تۇرىدىغان ئوت دەپ چۈشەندۈرۈلىدۇ. ئاندىن ئاللاتائالا ئۇ ئوتنىڭ دۇنيا ئوتىغا ئوخشمايدىغانلىقى، ئۇنىڭ ئازابىنىڭ قاتتىق بولىدىغانلىقىنى تەسۋىرلەپ، بىرىنچىدىن، ئۇنىڭ ھارارىتىنىڭ يۈرەكلەرگە يېتىپ بارىدىغانلىقىنى، ئىككىنچىدىن، ئەھلى دوزاخ ئۈچۈن ئۇنىڭ دەرۋازىلىرىنىڭ ئېتىپ تاشلىنىدىغانلىقىنى، ئەھلى دوزاخنىڭ قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئۇنىڭدىن چىقىپ كېتەلمەيدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ. شۇنىڭدەك ئۇلارنى تېخىمۇ قاتتىق ئازابلاش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئوتتىن قىلىنغان تۆمۇر تۈۋرۈكلەرگە باغلىنىدىغانلىقىنى زىكرى قىلىپ ئۆتىدۇ.

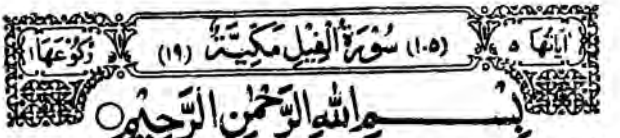
مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. نوپۇزنىڭ چوڭلۇقى، مېلىنىڭ كۆپلۈكى بىلەن مۇسۇلمانلارغا چوڭچىلىق قىلىپ، سۆزى ياكى ھەرىكىتى ئارقىلىق مۇسۇلمانلارغا

ئەزىيەت يەتكۈزىدىغانلار قورقۇتۇلىدۇ.

2. پۇل ـ مال بىلەن بولۇپ كېتىپ، پەرۋەردىگارىغا تائەت ـ ئىبادەت قىلماي غەپلەتتە قالغۇچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ دوزاخ بولىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

3. دوزاخ ئازابىنىڭ قاتتىقلىقىنى كۆرسىتىش بىلەن، كىشىنى دوزاخقا ئېلىپ بارىدىغان ئەمەللەردىن ھەزەر قىلدۇرىدۇ.

تەرجىمىسى:

105. سۈرە فىل

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

پەرۋەردىگارىڭنىڭ پىل ئىگىلىرىنى قانداق قىلغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ [1] ئۇ ئۇلارنىڭ ھىيلە ـ مىكرىنى بەربات قىلمىدىمۇ؟ [2] ئۇ

ئۇلارنىڭ ئۇستىگە توپ ـ توپ قۇشلارنى ئەۋەتتى[3]. قۇشلار ئۇلارغا ساپال تاشلارنى[4]. ئۇلارنى چايناۋېتىلگەن سامانەك قىلىۋەتتى[5]*.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

«ئەسھابى فىل» (پىل ئىگىلىرى) قىسسىسى مەشھۇر بولۇپ، تەفسىر كىتابلىرىدا تەپسىلىي بايان قىلىنغان. بۇنىڭدىكى ئىبرەت بەيتۇللانى بۇزۇش نىيىتىدە كەلگەنلەردىن ئاللانىڭ ئۇنى ساقلىغانلىقىدۇر. بۇ بەيتۇللانىڭ قوشنىسى بولغان قۇرەيشكە ئاللانىڭ بەرگەن نېمىتى ئىدى، ئاللا ئۇلارنى ئالىلاتائالانى بىر دەپ بىلىشكە ۋە ئۇنىڭغا تائەت ـ ئىبادەت قىلىپ شۇكۇر قىلىشقا ئۇندەيدۇ. ئاللاتائالا بۇ سۆزدىنى "كۆرمىدىڭمۇ؟" دېگەن سۆز بىلەن باشلايدۇ. بۇ سۆز روسۇلۇللاغا قارىتىلغان بولسىمۇ، ئۇ ئۇنىڭ ئۈممىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، يەنى كەئىبىنى بۇزۇش ئۈچۈن كەلگەن پىل ئىگىلىرىگە قانداق قىلغانلىقىنى بىلمىدىڭمۇ؟ دەيدۇ. بۇ ئالىلاتائالانىڭ مەرھىمىتىنىڭ چوڭلۇقىنى كۆرسىتىدۇ. پىل ئىگىلىرى ھەبەشلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ قوماندانى ئەبرەھە دەپ ئاتىلاتتى. ئۇنىڭ چوڭ

---

* بۇ ۋەقە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تۇغۇلغان يىلى (مىلادى 570ـيىلى) يۈز بەرگەنىدى. پەمەنىنىڭ ۋالىيسى ئەبرەھە ئىبنى ئەشرەم سەنئادا بىر چېركاۋ ياساپ، تامام خەلقنى بەيتۇللانى تاۋاپ قىلىشتىن توسۇپ، ئۇلارنى مەزكۇر چېركاۋدا ئىبادەت قىلىدۇرماقچى بولدى. كىنانە قەبىلىسىدىن بىر ئادەم چېركاۋغا تاھارەت سۇندۇرۇپ قويدى. ئەبرەھە بۇ ئىشتىن غەزەپلىنىپ كەئبىنى چېقىشقا قەسەم قىلىپ، ئۇنى ۋەيران قىلىش ئۈچۈن ئاتلاندى.

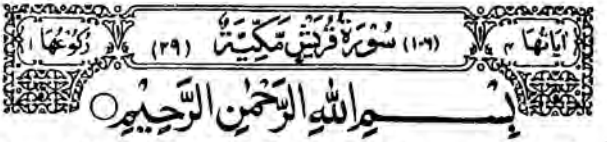
بىر پەلى بولۇپ، ئۇلار بۇ پىلغا نىسبەت بېرىلىپ، "ئەسھابى فىل" يەنى پىل ئىگىلىرى دېيىلگەنىدى. ئۇلار ئۆز پىلانىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا قادىر بولالمىدى. ئۇلار بەيتۇللاغا يېتىپ بېرىشتىن بۇرۇنلا ئۇلاردىن ئىنتىقام ئالىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئاللاتائالا ئۇلارنىڭ ھىيلە-مىكىرىنى بەربات قىلمىدىمۇ؟ دەيدۇ. ئاللاتائالا ئۇلارغا ئەڭ ئاجىز مەخلۇقاتى بولغان توپ-توپ قۇشلارنى ئەۋەتتى، قۇشلار كەئبىنى بۇزۇشنى قەستلىگەن بۇ تاجاۋۇزچىلارنى جەھەننەمدە قىزىتىلغان ئايلىنىپ كەتكەن چالما بىلەن ئېتىپ، يەنچىلگەن سامان-دەك قىلىۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئاللا كەئبىنى ئۇلارنىڭ سۇيىقەستىدىن ساقلىدى.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ كۈچ-قۇدرىتىنىڭ بۇيۇكلۇكى ۋە ئۇنىڭ زالىملاردىن ئىنتىقام ئالىدىغانلىقى كۆرسىتىلىدۇ.

2. بەيتۇللانىڭ ھۆرمىتى ۋە ئۇنىڭ شان-شەرىپى كۆرسىتىلىدۇ.

3. قۇرەيشنىڭ دۈشمەنلىرىنى ئارقىسىغا چېكىنىدۈرۈش بىلەن ئاللانىڭ قۇرەيشكە بەرگەن نېمىتى بىلدۈرۈلىدۇ، ئاللاتائالانىڭ مۇقەددەس جايلىرىغا چېقىلغان ياكى ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلارنى قاتتىق جازالاش بىلەن ئۇلارغا ۋە ئۇلارغا ئوخشاشلارغا ئاگاھلاندۇرۇش بېرىلىدۇ.

تەرجىمىسى:

106. سۈرە قۇرەيش

مەككىدە نازىل بولغان، 4 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قۇرەيش قوغدالغانلىقلىرى ئۈچۈن[1]، ئۇلار قىشلىق ۋە يازلىق سەپىرىدە قوغدالغانلىقلىرى ئۈچۈن[2]، بۇ ئۆيۈ (يەنى بەيتۇللا) نىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىبادەت قىلسۇنكى، ئۇ ئۇلارنى ئاچلىقتا ئوزۇقلاندۇردى، ئۇلارنى قورقۇنچتىن ئەمن قىلدى[3-4].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇمۇمىي مەزمۇنى:

مەككە قۇرەيشلىرى ھەر يىلى تىجارەت ئۈچۈن ئىككى قېتىم سەپەر قىلاتتى، يەنى قىشتا يەمەنگە، يازدا شامغا سەپەر قىلاتتى. ئۇلار ھەرەم ئاھالىسى، ئۇلۇغ بەيتۇللانىڭ باشقۇرغۇچىلىرى بولغاچ-

لىقى ئۇچۇن، ئۆز سەپىرىدە تىنچ-ئامان بولاتتى، ئۇلارغا ھېچ ئادەم چېقىلمايتتى. ھالبۇكى، باشقا كىشىلەر بۇلاڭ-تالاڭغا ئۇچراپ ئۇراتتى، ئۇلارنىڭ ئالىلاتائالاغا خالىس ئىبادەت قىلىشلىرى ئۈچۇن، ئاللا ئۇلارغا بۇ نېمىتىنى ئەسلىتىپ ئۆتتى. ئالىلاتائالانىڭ ئۇلارنى شان-شەرەپكە ئېرىشتۇرگەن كەئبىنىڭ پەرۋەردىگارى ئىكەنلىكىنى، ئۇلار گىياھ ئۇنمەيدىغان ۋادىدا ياشىسىمۇ، ئىبراھىم خەلىلۇللانىڭ دۇئاسى بىلەن ئۇلارنىڭ رىزقىنىڭ تەرەپ-تەرەپتىن كېلىپ تۇرىدىغانلىقىنى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ قەھەتچىلىكتىن كېيىن توقچىلىققا ئېرىشكەنلىكىنى، ئالىلاتائالانىڭ ئۇلارنى خەۋپ-خەتەرلەردىن ئامان قىلغانلىقىنى، مەيلى مەككىدە بولسۇن، مەيلى سەپەر ئۈستىدە بولسۇن، ئۇلار ھەرەم ئاھالىسى بولغانلىقلىرى ئۈچۇن ھېچ ئادەمنىڭ ئۇلارغا چېقىلمايدىغانلىقىنى ئەسلىتىپ ئۆتتى، بۇنىڭدىن بۇ نېمەتلەرنى ئىنئام قىلغۇچى ئالىلاتائالاغا كۆپ شۈكۈر قىلىشنىڭ لازىملىقى چىقىدۇ. شۈكۈرنىڭ ئەڭ چوڭى ئاللاتائالاغا خالىس ئىبادەت قىلىش، ئالىلاتائالا ئالدىدا ۋاستىچىلەر ۋە شاپائەتچىلەر بار دەپ قارىماسلىق، ئۇلارنىڭ ئىبادەت قىلغىنىغا ئوخشاش بۇتلارغا ئىبادەت قىلماسلىقتۇر.

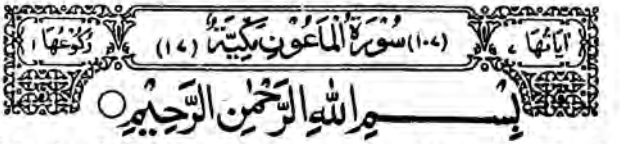
ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئالىلاتائالا ئۇلۇغ كەئبىنىڭ قوشنىلىرى بولغان قۇرەيشلەرنى تىنچ-ئامان، ھۇرمەتلىك قىلىش بىلەن ئۆزىنىڭ ئۇلارغا قىلغان مەرھەمىتىنى كۆرسىتىدۇ.

2. قۇرەيشلەرنى ئالىلاتائالاغا شۈكۈر قىلىش يۈزىسىدىن خالىس ئىبادەت قىلسۇن دەپ، ئاللاتائالانىڭ بەرگەن بۇ نېمەتلىرى

ئۇلارنىڭ ئېسىگە سېلىنىدۇ.

3. پاراۋان تۇرمۇش ۋە خەۋپ-خەتەرلەردىن ئامان بولۇش ئالاتائالاغا شۈكۈر قىلىشقا تېگىشلىك بولغان دۇنيانىڭ چوڭ نېمەتلىرىدىن ئىكەنلىكى بايان قىلىنىدۇ.

سُورَةُ الْمَاعُونِ مَكِّيَّةٌ (١٠٧) آيَاتُهَا ٧ رُكُوعُهَا ١

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

أَرَءَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ ① فَذٰلِكَ الَّذِي يَدُعُّ
الْيَتِيمَ ② وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ③ فَوَيْلٌ
لِّلْمُصَلِّينَ ④ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ⑤
الَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ ⑥ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ⑦

تەرجىمىسى:

107. سۈرە مائۇن

مەككىدە نازىل بولغان، 7 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

دىننى ئىنكار قىلغان ئادەمنى كۆردۈڭمۇ؟[1] ئۇ يېتىمنى دۈشكەللەيدىغان مىسكىنگە تاماق بېرىشنى تەرغىپ قىلمايدىغان ئادەمدۇر[2-3]. شۇنداق نامازغا ئوقۇغۇچىلارغا ۋايسىز، ئۇلار نامازنى

غەپلەت بىلەن ئوقۇيدۇ[4-5]، نامازنى رىيا بىلەن ئوقۇيدۇ[6]، ئۇلار قولقا بەرمەيدۇ[7].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

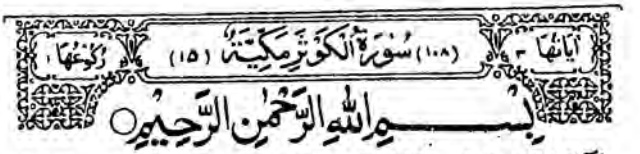
ئاللاتائالا بۇ كالامنى "دىننى ئىنكار قىلغۇچىنى كۆردۇڭمۇ؟" دېگەن سوئال بىلەن باشلىدى. ئاندىن ئاللاتائالا دىننى ئىنكار قىلغۇچىنىڭ سۈپەتلىرىنى بايان قىلىپ: ئۇ يېتىمنى قاتتىق دۈشكەلەيدۇ، يېتىم بىرەر نەرسە، ياكى ئۆز ھەققىنى تەلەپ قىلىپ كەلسە، ئۇنى سىلكىيدۇ، قىيامەتنى ئىنكار قىلغانلىقتىن مىسكىنگە تاماق بېرىشنى تەرغىپ قىلمايدۇ، ئۆزىمۇ تاماق بەرمەيدۇ، دەيدۇ. سۆزنىڭ بېشىدىكى خىتاب پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامغا قارىتىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ئۇنىڭ پۈتۈن ئۈمىتىگە ئومۇمىيدۇر. ئاندىن ئاللاتائالا باشقا بىر تۈركۈم كىشىلەرنىڭ سۈپەتلىرىنى بايان قىلىپ، ئۇلارنى ئەيىبلەيدۇ، ئۇلارنى ئازابتىن قورقۇتىدۇ. ئۇلار مۇناپىقلار بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىرىنچى سۈپىتى "نامازنى غەپلەت بىلەن ئوقۇش" بولۇپ، بۇنى "نامازنى رىيا بىلەن ئوقۇيدۇ" دېگەن سۆز بىلەن چۈشەندۈرىدۇ، يەنى ئۇلار بىزنى مۇسۇلمان دېسۇن، ياخشى دېسۇن دەپ، نامازنى كىشىلەر كۆرگەندە ئوقۇيدۇ، كىشىلەر كۆرمىگەندە ئوقۇمايدۇ. چۈنكى ئۇلار نامازغا ئىشەنمەيدۇ. ئۇلار نامازنى تەرك ئېتىش بىلەن ئۇنىڭدىن غەپلەتتەدۇر؛ نامازنى باشقىلار بار ئوقۇش بىلەن رىياكاردۇر. ئۇلارنىڭ ئىككىنچى سۈپىتى شۇكى، ئۇلار ئۆزئارا ھەمكارلىشىپ، قاچا-قومۇچقا ئوخشاش كىچىك نەرسىلەرنى ھاجەتمەنلەرگە ئارىيەت بېرىپ، بەندىلەرگە ياخشىلىق قىلمايدۇ.

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە ئاش ـ نان بېرىشكە ۋە ئۇلارغا مۇلايىم بولۇشقا قىزىقتۇرۇلىدۇ ۋە تەرغىپ قىلىنىدۇ.

2. نامازنى ۋاقتىدا ئوقۇش، نامازنى ۋە باشقا ئەمەللەرنى ئىخلاس بىلەن ئادا قىلىش بايان قىلىنىدۇ.

3. ئاللاتائالا بېخىللىقنى ئەيىبلىگەنلىكى ئۈچۈن، ياخشىلىق قىلىشقا، قاچا ـ قومۇچ، كىتاب، قەغەزگە ئوخشاش ئۇششاق ـ چۈششەك نەرسىلەرنى ئارىيەت بېرىپ تۇرۇشقا تەرغىپ قىلىنىدۇ.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

إِنَّآ أَعْطَيْنٰكَ الْكَوْثَرَ ۝١ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۝٢
إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ۝٣

تەرجىمىسى:

108. سۈرە كەۋسەر*

مەككىدە نازىل بولغان، 3 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن

* پەيغەمبەر ئەلەيىسسالامدىن رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: كەۋسەر جەننەتتىكى بىر ئۆستەڭ بولۇپ، ئۇنىڭدا كۆپ

باشلايمەن.

بىز ساڭا ھەقىقەتەن نۇرغۇن ياخشىلىقلارنى ئاتا قىلدۇق[1]. پەرۋەردىگارىڭ ئۇچۇن نامازنى ئوقۇغىن ۋە قۇربانلىق قىلغىن[2]. ھەقىقەتەن سېنىڭ دۈشمىنىڭنىڭ نام ـ نىشانى قالمايدۇ[3].

بۇ سۈرىنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

ئاسىي ئىبنى ۋائىل قۇرەيشكە: "مۇھەممەدنى تاشلاڭلار، ئۇنىڭ بالىسى يوق، ئۇ ئۆلگەندىن كېيىن ئۇنىڭ نامى تۈگەيدۇ" دەيتتى. ئاللاتائالا ئۇنىڭ بۇ سۆزىنى يالغانغا چىقىرىش ئۈچۈن بۇ سۈرىنى نازىل قىلغان.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۆزىگە خاس مەزمۇنى:

ئاللاتائالا بۇ سۈرىنى بەندىسى ۋە پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا نۇرغۇن ياخشىلىقلارنى ئاتا قىلىپ مەرھەمەت كۆرسەتكەنلىكى بىلەن باشلىدى، ئاللاتائالا ئۆزىنىڭ پەيغەمبىرىگە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە نۇرغۇن ياخشىلىقلارنى ئاتا قىلدى. ئاللاتائالا پەيغەمبىرىگە كەۋسەرنى ئاتا قىلىش بىلەن باشقىغا ئەمەس، پەقەت يالغۇز ئاللاغىلا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇدى. پەرز بولسۇن، نەپلە

خەيرلىك بار، پەرۋەردىگارىم ماڭا ئۇنى ۋەدە قىلغان، ئۇنىڭ سۈيى ھەسەللەدىنمۇ تاتلىق، سۈتتىنمۇ ئاق، قارىدىنمۇ سوغۇق، قايماقتىنمۇ يۇمشاق، ئۇنىڭ ئىككى قېشى زەبەرجەتتىن، قاچىلىرى كۈمۈشتىن بولۇپ، ئۇنىڭ سۈيىدىن بىر ئىچكەن كىشى تەشنا بولمايدۇ. كەۋسەرنى جەننەتتىكى بىر كۆل دېگۈچىلەرمۇ بار.

بولسۇن، نامازنىڭ ھەممىسىنى ئاللاتائالا ئۈچۈن خالىس ئوقۇشقا بۇيرۇدى. مۇشرىكلارنىڭ بۇتلارغا ۋە باشقا نەرسىلەرگە قۇربانلىق قىلىشىنىڭ ئەكسىچە، قۇربانلىقنى خالىس ئاللا ئۈچۈن قىلىشقا بۇيرۇدى. بۇ يەردىكى خىتاب پۈتۈن ئۈممەتكە قارىتىلغان. ئاندىن ئاللاتائالا: "تەۋھىد ۋە دىنىنى يالغۇز ئاللاغا خالىس قىلىش بارىسىدا روسۇلىللانىڭ ئۈمىتى ئىچىدە ئۇنىڭ يولىدا ماڭمىغانلار-نىڭ نامى - نىشانى قالمايدۇ" دەيدۇ.

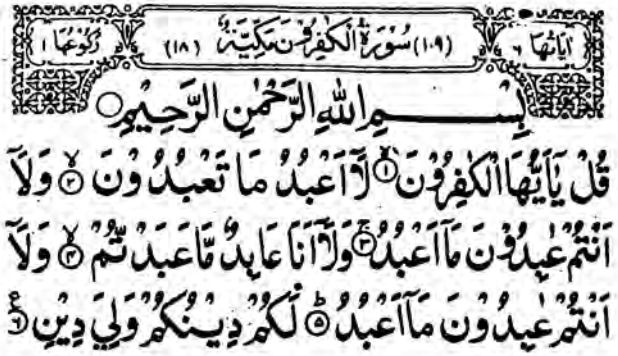
ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئاللاتائالانىڭ بەندىسى ۋە پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە نۇرغۇن ياخشىلىقلارنى جۇملىدىن ھەۋزى كەۋسەرنى ئاتا قىلىش بىلەن مەرھەمەت كۆرسەتكەنلىكى بايان قىلىنىدۇ.

2. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئىبادەتنى جۇملىدىن نامازنى، قۇربانلىقنى ئاللاتائالاغا خالىس قىلىشقا بۇيرۇدى.

3. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى شەرىئەتتىكى ئۆلچەم بويىچە دوست تۇتۇشنىڭ لازىملىقى كۆرسىتىلىدۇ.

4. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى دۇشمەن تۇتقان ۋە ئۇنىڭغا ھۇرمەتسىزلىك قىلغانلار ئەيىبلىنىدۇ.

تەرجىمىسى:

109. سۈرە كافىرۇن*

مەككىدە نازىل بولغان، 6 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد! سېنى بۇتلارغا چوقۇنۇشقا ئۈندىگۈچى كۇففارلارغا) ئېيتقىنكى، "ئى كاپىرلار![1] سىلەر چوقۇنۇۋاتقان بۇتلارغا مەن چوقۇنمايمەن[2]. سىلەرمۇ مەن ئىبادەت قىلىۋاتقان ئاللاغا ئىبادەت قىلمايسىلەر[3]. سىلەر چوقۇنغان بۇتلارغا مېنىڭ چوقۇنغنىم يوق[4]. سىلەرنىڭمۇ مەن ئىبادەت قىلغان ئاللاغا ئىبادەت قىلغىنىڭلار يوق[5]. سىلەرنىڭ دىنىڭلار ئۆزەڭلار ئۈچۈن، مېنىڭ

* پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام «كافىرۇن» سۈرىسىنى قۇرئانىنىڭ تۆتتىن بىرىگە تەڭ (يەنى بۇ سۈرىنى ئوقۇسا قۇرئانىنىڭ تۆتتىن بىرىنى ئوقۇغانىنىڭ ساۋابى بولىدۇ) دېگەن.

دىنىمۇ ئۆزۈم ئۈچۈن"(6).

بۇ سۈرىنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

قۇرەيشلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئۆزلىرىنىڭ ئىلاھلىرىغا بىر يىل ئىبادەت قىلىشنى، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىمۇ ئاللاتائالاغا بىر يىل ئىبادەت قىلىشنى، شۇنىڭ بىلەن ئۆزئارا يانىشى مۇناسىۋەتتە بولۇشنى تەلەپ قىلدى. ئاللاتائالا بۇ ھەقتە بۇ سۈرىنى نازىل قىلدى.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئۆز پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى مۇشرىكلارغا خىتاب قىلىشقا، ئۇلاردىن ۋە ئۇلارنىڭ مەئبۇداتلىرىدىن ئادا-جۇدا بولۇشقا بۇيرۇدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا ئەمر قىلغانىدەك، دەرھال ئۇلارنىڭ مەئبۇدلىرىغا ئىبادەت قىلىشتىن ئادا-جۇدا بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئاللا مۇشرىكلارغا ئۇلارنىڭ يالغۇز ئاللاغا ئىبادەت قىلىش دەۋاسىنىڭمۇ يالغان ئىكەنلىكىنى خەۋەر قىلدى. ئاندىن روسۇللىلانىڭ ئۇلارنىڭ مەئبۇدلىرىدىن كىملەچەكتە ئادا-جۇدا بولىدىغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ بولسا كىملەچەكتىمۇ ھەرگىز ئادا-جۇدا بولمايدىغانلىقىنى، بەلكى ھامان ئاللانى ئىنكار قىلىدىغانلىقىنى، ئۆزلىرىنىڭ يالغان مەئبۇدلىرىغا ئىبادەت قىلىشنى داۋاملاشتۇرىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلدى. چۈنكى ئاللاغا شېرىك كەلتۈرۈپ تۇرۇپ، يالغۇز ئاللاغا ئىبادەت قىلدىم دېيىشكە بولمايدۇ. ئاللا يەنە ئۇلارغا ئۇلارنىڭ مۇشرىكلىقىتىن ئىبارەت ئىختىيار قىلغان دىنىنىڭ بارلىقىنى، ئۇنىڭمۇ ئۆزىنىڭ

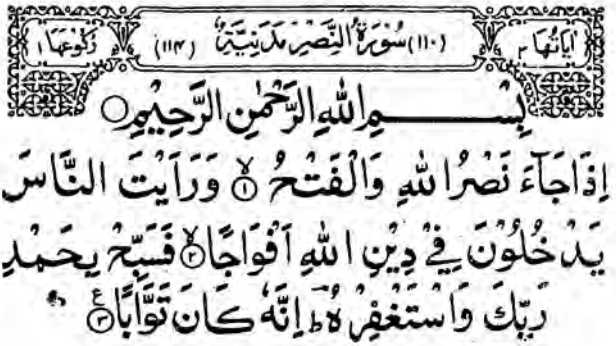
ئاللا ئىختىيار قىلغان تەۋھىددىن ئىبارەت دىنىنىڭ بارلىقىنى خەۋەر قىلدى. بۇ سۈرىدىكى بۇ خىتاب ئاللانىڭ ئىلمىي ئەزىلىسىدە ئىمان ئېيتمايدۇ ۋە ھىدايەت تاپمايدۇ دەپ بېكىتىلگەن كىشىلەرگە قارىتىلغان دېيىلدۇ.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋھىدتە ۋە ئۇنىڭغا دەۋەت قىلىشتا چىڭ تۇرغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

2. بۇ سۈرىدە خىتاب قىلىنغانلارنىڭ ھىدايەت تاپمايدىغانلىقى، بەلكى ئۇلارنىڭ مۇشرىكلىك بىلەن ئۆلىدىغانلىقى بايان قىلىنىدۇ.

3. ئىنسانىنىڭ ئۆز دىندا ۋە ئەقىدىسىدە چىڭ تۇرۇشىنىڭ، باشقا دىندىكىلەر ئۆز دىنىنى ھەرقانچە ئەۋج ئالدۇرسىمۇ، باتىل دىنلارغا قارىماسلىقنىڭ لازىملىقى تەكىتلىنىدۇ.

تەرجىمىسى:

110. سۈرە نەسر

مەككىدە نازىل بولغان، 3 ئايات.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاللانىڭ ياردىمى ۋە غەلىبىسى كەلگەن ۋە سەن ئاللانىڭ دىنىغا كىشىلەرنىڭ توپ-توپ بولۇپ كىرگەنلىكىنى كۆرگىنىڭدە (1-2)، رەببىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن، ھەمدى ئېيتقىن ۋە ئۇنىڭدىن مەغپىرەت تىلىگىن، ئاللا ھەقىقەتەن تەۋبىنى بەك قوبۇل قىلغۇچىدۇر (3).

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئېيتىدۇ: مەككىنىڭ پەتھى قىلىنىشى ۋە ئۇنىڭ ئىسلام يۇرتىغا ئايلىنىشىدىن ئىبارەت بۇنىڭ ساڭا قىلغان ياردىمىنى ۋە قوللىشىنى كۆرگەن، پۈتۈن كىشىلەرنىڭ توپ-توپ بولۇپ ئىسلام دىنىغا كىرگەنلىكىنى كۆرگەن چېغىڭدا، "رەببىڭگە تەسبىھ ئېيتقىن، ھەمدى ئېيتقىن"، يەنى "سۈبھانەللاھى ۋە بىھەمدىھى سۈبھانە كەللاھۇممە ۋە بىھەمدىكە..." قاتارلىقلارنى ئېيتقىن، ئىستىغپارنى كۆپ ئېيتقىن، ئاللا ھەقىقەتەن تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇر.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: بۇ سۈرە نازىل بولغاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازىدا ئۇقۇسىلا مۇنداق دەيتتى: "سۇبھانەكە ربنا وبحمدك اللهم اغفرلى" — (سۈبھانەكە

رەببەنا ۋە بىھەمدىكە ئەللاھۇممە غفرلى). بۇ سۈرە نازىل بولغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋە نۇرغۇن ساھابىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەجىلىنىڭ يېقىنلاشقانلىقىنى بىلگەنىدى.

ھۆھىم نۇقتىلىرى:

1. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئاللاتائالانىڭ نۇسرىتى، مەككىنىڭ پەتھى قىلىنىدىغانلىقى ۋە كىشىلەرنىڭ دىنغا توپ-توپ بولۇپ كىرىدىغانلىقى بىلەن بىشارەت بېرىلىدۇ.

2. ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئاللاتائالانىڭ يۇقىرىقى نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلىشقا، پەرۋەردىگارىغا تەسبىھ ئېيتىشقا، ھەمدى ئېيتىشقا، ئىستىغفار ئېيتىشقا ئەمر قىلىدۇ.

3. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەجىلىنىڭ يېقىنلاشقانلىقىغا ئىشارەت قىلىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ سۈرە نازىل قىلىنغان چاغدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: "دىنىڭ ۋاپات بولىدىغان خەۋىرىم يەتكۈزۈلدى" دېگەن.

سُورَةُ اللَّهَبِ مَكِّيَّةٌ (١١١) (٦) آيَاتُهَا ٥ رُكُوعُهَا ١

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا
كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَامْرَأَتُهُ
حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ﴿٥﴾

تەرجىمىسى:

111. سۈرە مەسەد

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتسىزلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەبۇ لەھەبنىڭ ئىككى قولى قۇرۇپ كەتسۇن! (ئەمەلدە) قۇرۇپ كەتتى [1]. ئۇنىڭغا مال ـ مۈلكى ۋە ئېرىشكەن نەرسىلىرى ئەسقاتمىدى [2]. ئۇ لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتقا (يەنى دوزاخقا) كىرىدۇ [3]. ئۇنىڭ ئوتۇن توشۇغۇچى (يەنى سۆزەنچى) خوتۇنىمۇ لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتقا كىرىدۇ [4]. ئۇنىڭ بوينىدا مەھكەم ئېشىلگەن ئارغامچا بولىدۇ [5].

بۇ سۈرىنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساپا تېغىغا چىقىپ قۇرەيشنىڭ ئايماقلىرىنى توۋلىدى، قۇرەيشلەر يىغىلىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا، سىلەرنى مەن قاتتىق ئازابتىن ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن، دېدى. ئۇنىڭ تاغىسى ئەبۇ لەھەب ئورنىدىن تۇرۇپ قولىنى تېپىپ تۇرۇپ: ئۆلگۇر، بىزنى مۇشۇنىڭ ئۈچۈن يىغدىڭمۇ؟ دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئاللاتائالا بۇ سۈرىنى نازىل قىلدى.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئەبۇ لەھەب ھالاك بولدى، ئۇنىڭ ھالاك بولۇشى

ئەمەلدە كۆرۈلدى، دەيدۇ. ھالاك بولسۇن دېگەن سۆز ئەبۇ لەھەب ئۈچۈن دۇئايى بەددۇر. ھالاك بولدى دېگەن سۆز ئۇنىڭ چوقۇم ھالاك بولىدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىشتۇر. ئەبۇ لەھەبنىڭ ئىمى ئابدۇلئۇززا بولۇپ، ئۇ روسۇلىللانىڭ تاغىلىرىدىن بىرى ئىدى. ئۇ روسۇلىللانىڭ ئەشەددىي دۇشمنى ئىدى. ئۇ مالدار، كۆپ بالىلىق ئىدى، ئۇ ئۆزىنى پۈل-مېلى ۋە بالىلىرى بىلە كۆچلۈك چاغلىدى، ئۇ، قېرىندىشىمنىڭ ئوغلىنىڭ ئېيتقانلىرى راست بولىدىغان بولسا، مەن ئۇنىڭغا جېنىمنى، مېلىمنى، بالىلىرىمنى پىدا قىلاتتىم، دېدى، ئالىلاتائالا ئۇنىڭغا رەددىيە بېرىپ، ئۇ ھالاك بولدى ۋە زىيان تارتتى، مېنىڭ ئازابىمنى ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسە — ئۇنىڭ مېلىمۇ، بالىلىرىمۇ دەپئى قىلالمايدۇ، دېدى. ئۇنىڭ لاۋۇلداپ تۇرغان دوزاخقا كىرىدىغانلىقى، دوزاخقا ئۇنىڭ خوتۇنى، ئەبۇ سۇفيانىنىڭ ھەمشىرىسى بولغان ئۇممى جەمىلنىڭمۇ كىرىدىغانلىقى ئېيتىلدى. رىۋايەتلەرگە قارىغاندا، ئۇممى جەمىل پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەزىيەت يەتكۈزۈش ئۈچۈن، ئۇنىڭ يولىغا يانىتاقلارنى تاشلاپ قويىاتتى. ئاللاتائالا بۇ يەردە ئۇممى جەمىلگە دوزاختا بولىدىغان بىر تۈرلۈك ئازابنى بايان قىلدى. ئۇ بولسىمۇ ئۇنىڭ بويىنى مەھكەم ئېشىلگەن دوزاخنىڭ ئارغامچىلىرى بىلەن باغلىنىدىغانلىقىدىن ئىبارەت.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. ئەبۇ لەھەب بىلەن ئۇنىڭ خوتۇنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى دۇشمەن تۇتقانلىقى، ئۇنىڭ دەۋىتىگە قارشى تۇرغانلىقى ئۈچۈن ئەيىبلىنىدۇ.

2. پۈل - مەلۇمكى ۋە باللىرىنىڭ بولۇشى ئاللانى ئىنكار قىلغانلارنىڭ دوزاخقا كىرىشىنى توسۇپ قالالمايدۇ.

3. بۇ سۈرىدە ئاللاتائالانىڭ كۆرسەتكەن شانلىق بىر مۆجىزىسى بار. ئاللاتائالا بۇ سۈرىنى نازىل قىلغان چاغدا ئەبۇ لەھەب بىلەن ئايالى تېخى ئۆلمىگەنىدى. ئاللا ئۇلارنىڭ دوزاختا چوقۇم ئازاب چېكىدىغانلىقىدىن خەۋەر بەرگەن. بۇنىڭدىن ئۇلارنىڭ سالامەت قالمايدىغانلىقى چىقاتتى، ئەھۋال ئاللاتائالا خەۋەر بەرگەندەك بولغان.

سُورَةُ الإِخْلَاصِ مَكِّيَّةٌ (١١٢) (٢٢) رَكُوعَاتُهَا ١ آيَاتُهَا ٤

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٤﴾

تەرجىمىسى:

112. سۈرە ئىخلاس

مەككىدە نازىل بولغان، 4 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، ئۇ ئاللا بىردۇر [1]. ھەممە ئاللاغا موھتاجدۇر [2]. ئاللا بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس.

[3]. ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالمايدۇ [4].

بۇ سۈرىنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى:

مۇشرىكلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا، بىزگە پەرۋەردىگارىڭنىڭ نەسلىنى بايان قىلىپ باق، دېگەن ۋە ئۇلارنىڭ بەزىسى بىزگە پەرۋەردىگارىڭنى سۈپەتلەپ بەرگىن دېگەن، شۇنىڭ بىلەن ئاللا بۇ سۈرىنى نازىل قىلغان.

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

ئاللاتائالا ئېيتىدۇ: ئى مۇھەممەد! جەزمە قىلغان، ئېتىقاد قىلغان، مەنىسىنى چۈشەنگەن ھالدا "ئاللا بىردۇر، ئۇنىڭ ئوخشىشى ۋە مىسلى يوقتۇر" دەپ ئېيتقىن، ئاللاتائالاغا پۈتۈن خالايىقىنىڭ ھاجىتى چۈشىدۇ، پايدىنى تىلەش، زىياندىن ساقلىنىشتا ئۇلار ئاللاغا ئىلتىجا قىلىدۇ، مانا شۇلار ھەققىي مەبۇد ئاللانىڭ سۈپەتلىرىدۇر. ئاللاتائالانىڭ بالىسى، ئاتا-ئانىسى، خوتۇنى يوقتۇر، ئاللاتائالاغا ھېچ كىشى تەڭداش ئەمەستۇر، ھېچ نەرسە ئاللاتائالاغا ئوخشمايدۇ، ئاللا ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ، كۆرۈپ تۇرىدۇ.

بۇ سۈرىنىڭ «سۈرە ئىخلاس» دەپ ئاتىلىشى شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، بۇ سۈرە تەۋھىد يەنى ئاللاتائالانىڭ بىرلىكى بارىسىدىكى ئىسىملىرىنى، سۈپەتلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ سۈرىنىڭ پەزىلىتى ھەققىدە مۇنداق دېگەن: "سۈرە ئىخلاس قۇرئاننىڭ ئۈچتىن بىرىگە تەڭ كېلىدۇ".

ھۇھىم نۇقتىلىرى:

1. بۇ ئۇلۇغ سۈرە ئالـلاتائالانىڭ بىرلىكىگە دائىر ئىسپاتلىرىنى ۋە سۈپەتلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان. ئاللاتائالا ئۆزىگە قايسى سۈپەتلەرنى مۇئەييەشتۈرگەن بولسا، ياكى ئۇنىڭغا پەيغەمبەر ئەلايھىسسالام مۇئەييەنلەشتۈرگەن بولسا، ئەھلى سۈننە ۋەلجەما ئەمۇ شۇنى مۇئەييەنلەشتۈرىدۇ. ئاللا ئۆزى ئۈستىدە ئاللا ئىنكار قىلغان ياكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىنكار قىلغان نەرسىلەرنى ئىنكار قىلىدۇ. ئاللاتائالانىڭ سۈپەتلىرى مەخلۇقاتنىڭ سۈپەتلىرىگە ئوخشمايدۇ. ئۇ سۈپەتلەر شەكىلگە كىرگۈزۈلمەيدۇ، ئۆزگەرتىلمەيدۇ ۋە ئۇلار كېرەكسىز قىلىپمۇ قويۇلمايدۇ.

2. بۇ سۈرىدە ئاللاتائالاغا بالا نىسبەت بەرگەن مۇشرىك، گۇمراھ تائىپىلەرنىڭ ھەممىسىگە رەددىيە بېرىلىدۇ.

3. كامالەت سۈپەتلىرىنىڭ ھەممىسىگە ئاللاتائالا لايىقتۇر. نۇقسان سۈپەتلىرىنىڭ ھەممىسىدىن ئاللاتائالا پاكتۇر.

سُوْرَةُ الْفَلَقِ مَكِّيَّةٌ (١١٣) (٢٠) اٰيَاتُهَا ٥ رُكُوْعُهَا ١

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۙ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۙ﴿٢﴾ وَ
مِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ ۙ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفّٰثٰتِ
فِي الْعُقَدِ ۙ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ۗ﴿٥﴾

تەرجىمىسى:

113. سۈرە فەلەق

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

"مەخلۇقاتنىڭ شەررىدىن، قاراڭغۇلۇقى بىلەن كىرگەن كېچىنىڭ شەررىدىن، تۈگۈنلەرگە دەم سالغۇچى سېھىرگەرلەرنىڭ شەررىدىن، ھەسەتخورنىڭ ھەسەت قىلغان چاغدىكى شەررىدىن سۈبھىنىڭ پەرۋەردىگارى (ئاللا)غا سىغىنىپ پاناھ تىلەيمەن" دېگىن [1-5].

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەزمۇنى:

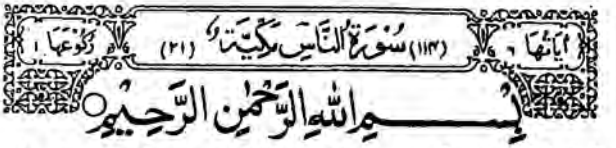
ئاللاتائالا ئۆز پەيغەمبىرىنى سۈبھىنىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىلتىجا قىلىشقا، ئۈنۈكۈغا سىغىنىشقا بۇيرۇدى، پۈتۈن مەخلۇقاتنىڭ شەررىدىن، قاراڭغۇلۇقى جاھانىنى قاپلىغان كېچىنىڭ شەررىدىن ئاللاغا سىغىنىپ پاناھ تىلەشكە بۇيرۇدى. شۇنىڭدەك، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى تۈگۈنگە دەم سالىدىغان سېھىرگەرلەرنىڭ شەررىدىن، ھەسىتىنى ئاشكارىلاپ ھەسەت قىلغان ھەربىر ھەسەت قىلغۇچىنىڭ شەررىدىن ئاللاتائالاغا سىغىنىپ پاناھ تىلەشكە بۇيرۇدى. بۇ يەردىكى خىتاب پۈتۈن ئۈممەتكە قارىتىلغان.

ھۆكۈم نۇقتىلىرى:

1. تۇرلۇك يامانلىقلارنىڭ ھەممىسىدىن ئاللاغا سىغىنىپ پاناھ

تىلەشكە تەمر قىلىندۇ.

2. ھەسەتىنىڭ ئەڭ قەبىھ خىسلەت ئىكەنلىكى ۋە ئۇنىڭ زىيىنىنىڭ چوڭلۇقى تەنبىھ قىلىندۇ.

تەرجىمىسى:

114. سۈرە ناس

مەككىدە نازىل بولغان، 6 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئاللانىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

"ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى، ئىنسانلارنىڭ پادىشاھى، ئىنسانلارنىڭ ئىلاھى (ئاللا)غا سىغىنىپ، كىشىلەرنىڭ دىللىرىدا ۋەسۋەسە قىلغۇچى جىنلاردىن بولغان يوشۇرۇن شەيتانىنىڭ ۋەسۋەسىسىنىڭ شەررىدىن پاناھ تىلەيمەن" دېگىن (1—6).

يۇقىرىقى ئايەتلەرنىڭ ئۇيۇشمىي دەزىۋۇنى:

ئاللاتائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئۇنىڭغا سىغىنىشقا ۋە

ئىلتىجا قىلىشقا بۇيرۇدى، چۈنكى ئالىلاتائالا ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر، ئىگىسىدۇر، ئۇلارنى تەسەررۇپ قىلغۇچىدۇر. ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچىدۇر. ئالىلاتائالا ئىنسانلارنىڭ ئىلاھى ۋە مەبۇدىدۇركى، ئۇنىڭ غەيرىي ئىبادەتكە لايىق ئەمەس، پەرۋەردىگارلىق، پادىشاھلىق، ئىلاھلىق ئاللاغا خاستۇر. بۇ شەيتانىنىڭ شەررىدىن پاناھ تىلەشتۇر. شەيتان كېيىن ۋەسۋەسە قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇ "ۋەسۋاس" دەپ ئاتالدى، شەيتان يەنە بەندە پەرۋەردىگارىنى ياد ئەتسە چېكىنىدىغانلىقى، غەپلەتتە قالسا، قايتىپ كېلىپ ۋەسۋەسە قىلىدىغانلىقى ئۈچۈن "خەنناس" دەپ ئاتالدى. شەيتانىنىڭ ئادىتى كىشىلەرنىڭ دىلىدا ۋەسۋەسە قىلىشتۇر، شەيتانىنىڭ ۋەسۋەسىسى ئۆزىگە ئىتائەت قىلىشقا چاقىرىشتۇر، ئۇنىڭ ۋەسۋەسىسى يوشۇرۇن ئاۋازدىن ئىبارەت. ۋەسۋەسە دېگەن جىنلارغا ۋە شەيتانلارغىلا خاس ئەمەس، ئىنسانلارنىڭ ئىچىدىمۇ كىشىلەرنى ۋەسۋەسە قىلىپ ياتقىلغا ۋە يامان يوللارغا چاقىرىدىغان شەيتانلارمۇ بار، شۇنىڭ ئۈچۈن ئاللاتائالا شەيتانىنى "جىنلاردىنمۇ، ئىنسانلاردىنمۇ بولىدۇ" دېگەن. دېمەك، ۋەسۋەسە قىلىدىغانلارنىڭ بەزىسى جىنىنىڭ شەيتانلىرى بولۇپ، كۆڭۈللەردە ۋەسۋەسە قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ بەزىسى ئىنسانىنىڭ شەيتانلىرىدىن بولۇپ، ئاشكارا ۋەسۋەسە قىلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاللاتائالا ئۆزىگە سىغىنىپ بۇ ئىككىلا گۇرۇھنىڭ شەررىدىن پاناھ تىلەشكە، ئۇلارنىڭ يامانلىقىدىن ئۆزىگە ئىلتىجا قىلىشقا بۇيرۇدى.

مۇھىم نۇقتىلىرى:

1. بۇ سۈرە ئاللاتائالانىڭ پەرۋەردىگارلىق، پادىشاھلىق، ئىلاھلىقتىن ئىبارەت ئۈچ سۈپىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان. پاناھ

تىلشۇناسلىق مۇشۇ سۆپەتلەر بىلەن سۆپەتلەنگەن ئالاقائالاغا سېغىنىپ پاناھ تىلەشكە بۇيرۇلىدۇ.

2. ئالاقائالاغا سېغىنىپ، ئىنسانلاردىن بولغان، جىنلاردىن بولغان شەيتانلارنىڭ ھەممىسىدىن پاناھ تىلەشكە ئەمر قىلىنىدۇ.

（京）新登字154号

古兰经注释

（29和30章的注释）

（维吾尔文）

买买提·赛来

民族出版社出版发行　各地新华书店经销

民族印刷厂印刷

开本：850×1168毫米 1/32　印张：11 1/4

1991年10月第1版

1991年10月第1次印刷

印数：0001—78,000册

ISBN　7—105—01349—4/B·5

民文（维7）　定价：23.10元